

हाम्रो माण्डवी हाम्रो गौरव

आधारभूत तह (कक्षा १-८)

स्थानीय विषयको कार्यक्रम २०७५

माण्डवी गाउँपालिका
गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय
जसपुर, प्यूठान
लुम्बिनी प्रदेश, नेपाल

स्थानीय पाठ्यक्रम

आधारभूत तह (कक्षा १-८)

हाम्रो माण्डवी हाम्रो गौरव

माण्डवी गाउँपालिका

प्युठान

२०७५

सर्वाधिकार प्रकाशकमा :

प्रमुख संरक्षक

श्री श्रीधर रोका मगर अध्यक्ष

संरक्षक

श्री मुगा पुन मगर उपाध्यक्ष

प्राविधिक सहयोग

श्री युवराज अधिकारी, पाठ्यक्रम विकास केन्द्र

पाठ्यक्रम निर्माण तथा लेखन समिति

श्री शिसिर रिजाल	संयोजक
श्री टोपाराम आचार्य	सदस्य
श्री भगवता मल्ल	सदस्य
श्री खिमानन्द पोखेल	सदस्य
श्री काशीराम पोखेल	सदस्य
श्री टोप बहादुर मल्ल	सदस्य
श्री विमला पौडेल	सदस्य
श्री मेघराज अधिकारी	सदस्य
श्री चुमान सिंह गाहा	सदस्य
श्री होम बहादुर महारा	सदस्य
श्री उषा के.सी.	सदस्य
श्री तुल्सी कार्की	सदस्य सचिव

सल्लाहकार

श्री हेमराज आचार्य
श्री मेघराज पौडेल
श्री टिकानाथ गोसाई

विषयवस्तु सम्पादन :

श्री विमला पौडेल
श्री भगवता मल्ल
श्री चुमान सिंह गाहा
श्री होम बहादुर महारा
श्री मेघराज अधिकारी

भाषा सम्पादन

श्री मिनराज आचार्य

आवरण डिजाइन :

श्री मंगल चौधरी

प्रकाशक : माण्डवी गाउँपालिका, प्युठान
सर्वाधिकार प्रकाशकमा

प्रथम संस्करण : २०७९

भूमिका

बालबालिकाहरूको सर्वाङ्गीण विकासको लागि विद्यालयभित्र तथा बाहिरबाट उनीहरूमा सिकाइका अनुभवहरू हासिल गराउने मुख्य शैक्षिक योजना वा दस्तावेज पाठ्यक्रम हो। शिक्षा प्राप्त गर्न पाउने अधिकार सुनिश्चित गर्न नेपालको संविधानले शिक्षा सम्बन्धी हकलाई मौलिक हकको रूपमा प्रत्याभूत गरेको छ। राष्ट्रिय पाठ्यक्रम प्रारूप, २०७६ ले कक्षा १ देखि ८ सम्म नै पठनपाठन हुने गरी स्थानीय आवश्यकता र विषयवस्तु, स्थानीय विज्ञको सहभागितामा स्थानीय तहको सहयोग र समन्वयमा मातृभाषा/स्थानीय विषयको पाठ्यक्रम निर्माण गरी कार्यान्वयन गर्नुपर्ने व्यवस्था गरेको छ। स्थानीय पाठ्यक्रम कार्यान्वयनले स्थानीय पेसा, व्यवसाय, मूल्य, मान्यता, भाषा, कला र संस्कृतिको संरक्षण र संवर्धनमा सहयोग पुऱ्याएको हुन्छ। स्थानीय विशेषताको एकीकृत स्वरूपले राष्ट्रिय पहिचानको समेत प्रतिनिधित्व गरेको हुन्छ। स्थानीय आवश्यकतालाई उचित रूपमा सम्बोधन गर्न शिक्षालाई स्थानीय आवश्यकतामा आधारित बनाउने अभ्यास विश्वव्यापी रूपमा भइरहेको छ।

विद्यालय शिक्षाको मुख्य दस्तावेज राष्ट्रिय पाठ्यक्रम प्रारूप २०७६, स्थानीय पाठ्यक्रम विकास तथा कार्यान्वयन मार्गदर्शन (मातृभाषासहित), २०७६ ले गरेको प्रावधानअनुसार “हाम्रो माण्डवी हाम्रो गौरव” नामक स्थानीय पाठ्यक्रम विकास गरिएको छ। पाठ्यक्रम निर्माणका लागि गाउँ शिक्षा समितिबाट पाठ्यक्रम निर्माण तथा लेखन समिति र सल्लाहकार समिति गठन गरिएको थियो। गाउँपालिकाको शिक्षा, युवा तथा खेलकुद शाखाले माण्डवी गाउँपालिकाका सरोकारवालाहरूको सहभागितामा स्थानीय पाठ्यक्रम निर्माणको लागि आवश्यकता पहिचान गरी प्राथमिकीकरण गरेको थियो। पाठ्यक्रम निर्माण तथा लेखन समितिले पाठ्यक्रम विज्ञद्वारा तयार गरिएको पाठ्यक्रम विकासको ढाँचाबमोजिम पाठ्यक्रमको मस्यौदा तयार गरेको थियो भने त्यसलाई पाठ्यक्रमको चरण तथा प्रक्रियाअनुरूप अन्तिमीकरण गर्ने कार्य पाठ्यक्रम विज्ञद्वारा गरिएको थियो।

विकास गरिएको स्थानीय पाठ्यक्रम शैक्षिक सत्र २०७९ देखि गाउँपालिका भित्रका सबै सामुदायिक र संस्थागत विद्यालयहरूमा एकै साथ लागु गरिनेछ। यस पाठ्यक्रमले स्थानीय आवश्यकतामा आधारित व्यावहारिक विषयवस्तुहरू समावेश गरेको छ भने सिकाइ सहजीकरण प्रक्रियासमेतलाई प्रयोगात्मक तथा परियोजनामा आधारित सिकाइ विधिको अवलम्बन गर्नुपर्ने कुरामा जोड दिएको छ। यस पाठ्यक्रमको कार्यान्वयनले माण्डवी गाउँपालिकाको विविध पक्ष (माण्डवी पहिचान, हाम्रो संस्कृति, इतिहास र पर्यटन, जीवनोपयोगी सिप र मूल्य शिक्षा, स्थानीय, पेसा, व्यवसाय र प्रविधि, हाम्रो वातावरण, दुर्घटना र विपद् व्यवस्थापन, हाम्रा व्यक्तित्व, बानी व्यवहार र सामाजिक संस्था) लगायतका विषयवस्तुहरूको बारेमा विद्यार्थीहरूमा ज्ञान, सिप, अभिवृत्ति तथा मूल्य र कार्यतत्परताको विकास गरी उनीहरूमा श्रमप्रति सम्मान गर्ने, आधारभूत सिपको विकास भई गाउँपालिकाको समग्र विकासमा सहयोग पुग्ने अपेक्षा लिइएको छ। स्थानीय पाठ्यक्रम निर्माणमा खट्ने कार्यदलका सदस्यहरू, रचनात्मक तथा अमूल्य राय सुझाव दिई पाठ्यक्रमलाई अन्तिम रूप प्रदान गर्नुहुने प्राविधिक सल्लाहकार, अन्तरक्रिया कार्यक्रममा सक्रिय सहभागी हुने जनप्रतिनिधिहरू, राजनीतिक दलका प्रतिनिधिहरू, प्रधानाध्यापक, शिक्षक, समाजसेवी, विद्यार्थी, अभिभावक, शिक्षाप्रेमी सबैमा धन्यवाद दिन चाहन्छौं। अन्त्यमा, स्थानीय पाठ्यक्रम निर्माणको यो पहिलो प्रयासमा सबै विषय क्षेत्रहरू नसमेटिएको हुन सक्छ। पाठ्यक्रम जीवित र गतिशील दस्तावेज भएकोले आवश्यक रूपमा यसलाई तदारुकताका साथ अद्यावधिक तथा परिमार्जन गर्दै लगिनेछ। पाठ्यक्रमको प्रभावकारी कार्यान्वयन गरी त्यस क्रममा देखिने कमी कमजोरी औँल्याई परिमार्जन र सुधारका लागि रचनात्मक सुझाव तथा पृष्ठपोषण प्रदान गरिदिनुहुन सम्बन्धित सबै सरोकारवालाहरूमा अनुरोध गर्दछौं।

विषयसूची

१. परिचय	१
२. तहगत सक्षमता.....	२
३. कक्षागत सिकाइ उपलब्धि.....	३
कक्षागत सिकाइ उपलब्धि (कक्षा १-३).....	३
कक्षागत सिकाइ उपलब्धि (कक्षा ४-५).....	७
कक्षागत सिकाइ उपलब्धि (कक्षा ६-८).....	१०
४. विषयवस्तुको क्षेत्र र क्रम	१४
विषयवस्तुको क्षेत्र र क्रम (कक्षा १-३).....	१४
विषयवस्तुको क्षेत्र र क्रम (कक्षा ४-५).....	१८
विषयवस्तुको क्षेत्र र क्रम (कक्षा ६-८).....	२१
५. विषयवस्तुको विस्तृतीकरण.....	२५
विषयवस्तुको विस्तृतीकरण (कक्षा - १).....	२५
विषयवस्तुको विस्तृतीकरण (कक्षा - २).....	३१
विषयवस्तुको विस्तृतीकरण (कक्षा - ३).....	३९
विषयवस्तुको विस्तृतीकरण (कक्षा - ४).....	४७
विषयवस्तुको विस्तृतीकरण (कक्षा - ५).....	५५
विषयवस्तुको विस्तृतीकरण (कक्षा - ६).....	६३
विषयवस्तुको विस्तृतीकरण (कक्षा - ७).....	७१
विषयवस्तुको विस्तृतीकरण (कक्षा - ८).....	७९
६. प्रयोगात्मक तथा परियोजना कार्य.....	८८
कक्षा ४	८८
कक्षा ५.....	९०
कक्षा ६.....	९१
कक्षा ७.....	९३
कक्षा ८.....	९४
७. सिकाइ सहजीकरण विधि र प्रक्रिया	९७
कक्षा १-३ को सिकाइ सहजीकरण विधि र प्रक्रिया.....	९७
कक्षा ४-८ को शिक्षण सहजीकरण विधि र प्रक्रिया.....	९८

द. विद्यार्थी मूल्याङ्कन	१००
(क) कक्षा १-३ मा विद्यार्थी मूल्याङ्कन.....	१००
अनुसूचीहरू: स्थानीय विषयको थिमगत उपलब्धि विवरण (मूल्याङ्कन अभिलेखीकरण फाराम)	
अनुसूची १.....	१०५
कक्षा १ को मूल्याङ्कन अभिलेखीकरण फाराम.....	१०५
अनुसूची २.....	१०९
कक्षा २ को मूल्याङ्कन अभिलेखीकरण फाराम.....	१०९
अनुसूची ३.....	११३
कक्षा ३ को मूल्याङ्कन अभिलेखीकरण फाराम.....	११३
(ख) कक्षा ४ - ८ मा विद्यार्थी मूल्याङ्कन	११७
अनुसूची ४	१२१
विशिष्टीकरण तालिका कक्षा ८.....	१२१

१. परिचय

बालबालिकाहरूको समग्र पक्षको विकास गर्नको लागि विद्यालय भित्र तथा बाहिरबाट विद्यार्थीहरूमा आवश्यक ज्ञान, सिप, अभिवृत्ति, मूल्यको विकास गर्नको लागि तयार गरिएको शैक्षिक योजना नै पाठ्यक्रम हो। नेपालमा पाठ्यक्रम विकास केन्द्रले विद्यालय तहको पाठ्यक्रम विकास गर्दा अन्तर्राष्ट्रिय परिवेश, राष्ट्रिय आवश्यकता र स्थानीय विषयवस्तु तथा आवश्यकतालाई समेटे पाठ्यक्रम विकास गर्दछ। नेपाल एक बहु जातीय, बहु भाषिक, बहु धार्मिक, बहु सांस्कृतिक तथा भौगोलिक विविधतायुक्त मुलुक भएकोले सबै स्थानका आवश्यकता र विषयवस्तुलाई राष्ट्रिय पाठ्यक्रमले समेट्न सक्दैन। तसर्थ स्थानमा आधारित स्थानीय पाठ्यक्रम विकास गर्दा राष्ट्रिय पाठ्यक्रमले समेट्न नसकेका स्थानीय पेसा, व्यवसाय, प्रविधि, सम्पदा, कला संस्कृति, वातावरण संरक्षण र विकास, स्थानीय स्तरमा आइपने विपद् व्यवस्थापन जस्ता पक्षलाई सम्बोधन गरी स्थानीय ज्ञान, सिप, सिर्जनाहरूको पहिचान, विकास, संरक्षण, व्यवस्थापन, संवर्धन र प्रवर्धन गर्न आधारभूत तहको एउटा विषयको रूपमा स्थानीय विषय वा मातृभाषाको पाठ्यक्रम निर्माण र कार्यान्वयन गर्ने जिम्मेवारी स्थानीय तह तथा विद्यालयलाई दिइएको छ। पाठ्यक्रम विकासमा भौगोलिक, ऐतिहासिक, सामाजिक, सांस्कृतिक, धार्मिक, आर्थिक आदि पक्षले समेत प्रभाव पारेको हुन्छ। यी विविध पक्षहरूको आधारमा स्थानीयस्तरमा पाठ्यक्रम विकास गर्दा स्थानीय विषयवस्तु, स्थानीय आवश्यकता र स्थानीय विज्ञहरूको सहभागितामा पाठ्यक्रम विकास गर्नको लागि पाठ्यक्रम विकास गर्ने चरणहरू अवलम्बन गरी माण्डवी गाउँपालिकाको सहयोग र समन्वयमा पाठ्यक्रम निर्माण समिति र पाठ्यक्रम विज्ञको सहयोगमा यो पाठ्यक्रम विकास गरिएको हो।

राष्ट्रिय पाठ्यक्रम प्रारूप २०७६, स्थानीय पाठ्यक्रम विकास तथा कार्यान्वयन मागदर्शन, २०७६ ले निर्दष्ट गरेका प्रावधानहरूको आधारमा स्थानीय तहको नेतृत्व र सहभागिताका आधारमा स्थानीय तहमै प्राविधिक तथा आर्थिक स्रोत परिचालन गरी स्थानीय ज्ञान, सिप र प्रविधिमा आधारित विषयवस्तुको चयन, व्यवस्थापन र कार्यान्वयन गर्ने गरी यो पाठ्यक्रम विकास गरिएको छ। यो पाठ्यक्रम निर्माण गर्नुको मुख्य उद्देश्य स्थानीय विषयवस्तु, स्थानीय आवश्यकताहरू पहिचान गरी स्थानीय सहभागिता र विज्ञताको संलग्नतामा पाठ्यक्रम विकास गर्ने र विद्यार्थीहरूमा स्थानीय ज्ञान, सिप, अभिवृत्तिको विकास गर्ने, श्रमको सम्मान गर्ने भावनाको विकासको साथै स्थानीय पेसा, व्यवसाय, प्रविधि, मूल्य मान्यता, वातावरण संरक्षण तथा प्रवर्धन गर्ने रहेको छ। यस पाठ्यक्रममा विशेषतः माण्डवी पहिचान, हाम्रो संस्कृति, इतिहास र पर्यटन, जीवनोपयोगी सिप र मूल्य शिक्षा, स्थानीय, पेसा, व्यवसाय र प्रविधि, हाम्रो वातावरण, दुर्घटना र विपद् व्यवस्थापन, हाम्रा व्यक्तित्व, बानी व्यवहार र सामाजिक संस्था जस्ता मुख्य विषय क्षेत्रहरू समावेश गरिएको छ। स्थानीय ज्ञान, सिप, सिर्जना तथा मूल्य मान्यताको विकास गर्नको लागि अनुभव आदानप्रदान, परियोजना तथा प्रयोगात्मक क्रियाकलाप र सिकाइअनुभवहरूको प्रतिविम्बन जस्ता विधि र प्रक्रियाबाट सिकाइ सहजीकरण गर्नुपर्ने पक्षलाई जोड दिइएको छ। विद्यार्थीहरूलाई उनीहरूले विभिन्न माध्यमबाट आर्जन र विकास गरेका ज्ञान, सिप र अभिवृत्तिलाई घर, विद्यालय तथा समुदायमा प्रयोग गर्ने खालका क्रियाकलापहरूलाई जोड दिई निर्माणात्मक र निर्णयात्मक मूल्याङ्कनका साधनहरूको माध्यमबाट उनीहरूले सिकाइ उपलब्धि हासिल भए नभएको लेखाजोखा गरी सिकाइ सुनिश्चित गरिने कुरालाई जोड दिइएको छ। आधारभूत तह (कक्षा १-३) को पाठ्यक्रम (एकीकृत पाठ्यक्रम) ले गरेको प्रावधानअन्तर्गत कक्षा १ देखि ३ सम्म सिकाइका लागि मूल्याङ्कन र सिकाइ उपलब्धिमा आधारित मूल्याङ्कन र कक्षा ४ देखि ८ सम्म आन्तरिक मूल्याङ्कनको लागि ५० प्रतिशत भार र बाह्य मूल्याङ्कनको लागि ५० प्रतिशत भार कायम गरी विद्यार्थीहरूले हासिल गरेका समग्र उपलब्धिलाई निर्णयात्मक मूल्याङ्कनको रूपमा अभिलेख गरी लेटर ग्रेडिङ पद्धतिअनुसार विद्यार्थीले हासिल गरेको नतिजा प्रदान गरिने कुरालाई यस पाठ्यक्रमले समेटेको छ।

२. तहगत सक्षमता

कक्षा १-३ का सक्षमताहरू

- (क) गाउँ, टोल, बडा र माण्डवी गाउँपालिकाको सामान्य परिचय
- (ख) जातजाति, भाषा, धर्म र संस्कृति तथा स्थानीय लोकसङ्गीतको आधारभूत ज्ञान र बोध
- (ग) मेलमिलाप, सहयोग, असल आचरण, सञ्चार, सम्मान जस्ता जीवनोपयोगी सिपहरू अवलम्बन
- (घ) खेतीबाली र बिक्री तथा हस्तकलाका सामग्रीको परिचयका साथै मुख्य पेसाहरूको जानकारी
- (ङ) आफ्नो वरपरको वातावरणमा भएका वस्तुहरूको पहिचान, महत्वबोध तथा बालबगैचा निर्माण र वातावरणको सरसफाइमा सहयोग
- (च) प्रकोप र विपद्को पहिचान, घर, विद्यालय तथा सडक दुर्घटना र यसबाट बच्ने उपाय अवलम्बन
- (छ) असल बानी व्यवहारहरूको पहिचान र अवलम्बन, असल व्यक्ति तथा सामाजिक संस्थाहरूको पहिचान र सामान्य चिनारी

कक्षा ४-५ का सक्षमताहरू

- (क) माण्डवी गाउँपालिकाको भौगोलिक, जनसाङ्खिक र प्राकृतिक अवस्था र अवस्थितिको नक्साङ्कन
- (ख) चाडपर्व, धर्म, संस्कृति, लोकसङ्गीत र पर्यटन सम्बन्धी जानकारी, सहभागी र सम्मानभावको विकास
- (ग) घर, विद्यालय र समाजमा स्थापित असल मूल्य मान्यता, नियम, आचरणको पहिचान र अवलम्बन
- (घ) हस्तकलाका सामग्री, तरकारी खेती, फलफूल खेती, नगदेबाली, बेमौसमी तरकारी, रैथाने बालीहरूको परिचय, महत्व बोध र खेती कार्यमा सहयोग
- (ङ) आफ्नो वरपरको वातावरणमा भएका वस्तुहरूको महत्वबोध र उपयोग तथा वातावरण संरक्षण, र सरसफाइमा सहयोग
- (च) प्राकृतिक र मानव सृजित विपद् तथा दुर्घटनाबाट बच्ने उपायहरू पहिचान र अवलम्बन
- (छ) गाउँपालिकाको विभिन्न क्षेत्रमा योगदान पुऱ्याएका व्यक्ति तथा सामाजिक संस्थाको परिचय र योगदानको सम्मान

कक्षा ६-८ का सक्षमताहरू

- (क) गाउँपालिका, जिल्ला र प्रदेशको नक्साङ्कन सिप विकास, गाउँपालिकाबाट प्रवाह हुने सेवाहरूको पहिचान र तिनको प्रभावकारीताका उपायहरूको खोजी
- (ख) स्थानीय सरकारको परिचय, गठन तथा काम, कर्तव्य र अधिकारको जानकारी
- (ग) माण्डवीको ऐतिहासिक, धार्मिक, सांस्कृतिक, पर्यटकीय अवस्थाको विश्लेषण र महत्वबोध
- (घ) समावेशी व्यवहार, संस्कृतिको पहिचान र विश्लेषण, प्रभावकारी सञ्चार सिप, सकारात्मक सोच जस्ता जीवनोपयोगी सिपहरूको अवधारणाबोध र प्रदर्शन
- (ङ) स्थानीयस्तरका पेसा, व्यवसाय र प्रविधिहरूको पहिचान र महत्वबोध, सहभागी र प्रवर्धनका उपायहरूको खोजी
- (च) आफ्नो वरपरको वातावरण, दिगो विकास र हरित विद्यालयको अवधारणाबोध, प्रयोग, संरक्षण र प्रवर्धन
- (छ) स्थानीयस्तरमा हुन सक्ने विपद्हरूको पहिचान, विपद् जोखिम न्यूनीकरण तथा सुरक्षा व्यवस्थापनका प्रयासहरू, प्रकोप तथा विपद् व्यवस्थापनमा व्यक्ति तथा विभिन्न निकायको भूमिका पहिचान र अवलम्बन

३. कक्षागत सिकाइ उपलब्धि

कक्षागत सिकाइ उपलब्धि (कक्षा १-३)

क्र.स.	क्षेत्र/थिम	कक्षा १	कक्षा २	कक्षा ३
१	माण्डवी पहिचान	<ul style="list-style-type: none"> आफ्नो परिवार तथा आफू बसेको गाउँटोलको नाम बताउन आफ्नो गाउँटोलमा भएका धार्मिक स्थलहरूको पहिचान गर्न आफ्नो गाउँ वरपर रहेका नदी, खोला र बाटाको नाम बताउन आफ्नो विद्यालयको नाम बताउन आफ्नो घर नजिकै रहेको बजार पहिचान गर्न आफ्नो गाउँटोलको स्वास्थ्य संस्थाको स्वयंसेविकाको परिचय दिन 	<ul style="list-style-type: none"> आफू बस्ने वडाको वडा नं र वडा कार्यालयको ठेगाना बताउन माण्डवी गाउँपालिकाको नाम, गाउँकार्यपालिका रहेको ठेगाना र स्थापना भएको साल बताउन आफू बस्ने वडा भित्रका गाउँटोलको नाम बताउन र अवस्थिति पहिचान गर्न छिमेकी विद्यालयको नाम बताउन आफ्नो वडा भित्र रहेका नदी, खोला र बाटाको अवस्थिति पहिचान गर्न 	<ul style="list-style-type: none"> माण्डवी गाउँपालिकाको भौगोलिक अवस्थाको सामान्य जानकारी दिन गा.पा.को मुख्य मुख्य सडकको नाम बताउन र अवस्थिति पहिचान गर्न आफू बस्ने वडाका वडा अध्यक्ष र सदस्यहरूको नाम बताउन वडा अध्यक्षले गर्ने कामको जानकारी दिन आफू बसोबास गर्ने वडा भित्रका स्वास्थ्य प्रदायक संस्थाका नाम र ठेगाना बताउन
२	हाम्रो संस्कृति, इतिहास र पर्यटन	<ul style="list-style-type: none"> आफ्नो गाउँटोलमा बसोबास गर्ने जातजाति को नाम बताउन गाउँटोलका जातजाति बिचको सांस्कृतिक भिन्नता बारे सामान्य जानकारी दिन गाउँटोलमा बोलिने मुख्य भाषाहरूको चिनारी दिन स्थानीय लोकगीत गाउने अभ्यास गर्न स्थानीय लोक बाजाहरू पहिचान गर्न 	<ul style="list-style-type: none"> वडा भित्रका जातजातिको विवरण दिन आफू र आफ्नो साथीले बोल्ने भाषाको जानकारी दिन वडा भित्र बोलिने भाषाहरूको चिनारी दिन वडा भित्रका जातजाति ले लगाउने पोसाकहरू पहिचान गर्न स्थानीय चाडपर्वको नाम र मनाउने जातीको नाम बताउन स्थानीय लोकगीतको पहिचान गर्न र गाउने सामान्य अभ्यास गर्न स्थानीय लोकबाजाको सामान्य परिचय दिन 	<ul style="list-style-type: none"> गाउँपालिका भित्रको जातजातिहरूको विवरण दिन गा.पा.भित्र बोलिने भाषाहरूको चिनारी दिन गा.पा.भित्रका जातजातिले लगाउने पोसाक पहिचान गर्न स्थानीय जातीले गर्ने (कुल पूजा) पूजाको परिचय दिन र महत्व बताउन स्थानीय लोक गीत र बालगीत गाउने अभ्यास गर्न लोकबाजा बजाउने अभ्यास गर्न स्थानीय लोकनृत्यको पहिचान र अभ्यास गर्न सांस्कृतिक फरकपनको सम्मान गर्न

क्र.स.	क्षेत्र/थिम	कक्षा १	कक्षा २	कक्षा ३
३	जीवनोपयोगी सिप र मूल्य शिक्षा	<ul style="list-style-type: none"> साथी र गुरुहरूसँग घुलमिल र समूहमा मिलेर बस्ने बानीको विकास (स्थानीय स्तरमा प्रचलित बाल खेलहरूको माध्यमबाट) गर्न मेलमिलाप र सहयोगी भावनाको विकास गर्न परिवार र आफन्तलाई नाताअनुसार सम्बोधन गर्न साथीहरूसँग चिनजान र सामान्य सहयोग गर्न घर तथा विद्यालयमा अनुशासन र आचरणको पालना तथा सबैप्रति नम्र व्यवहार प्रदर्शन गर्न 	<ul style="list-style-type: none"> गुरुहरू, छिमेकी तथा साथीहरूसँग घुलमिल र आदर गर्न एक आफू समा सहयोग र सम्मानको व्यवहारको प्रदर्शन गर्न आफ्नो कक्षामा पढ्ने साथीहरूको नाम र ठेगाना बताउन परिवार तथा आफन्तसँग सहयोग आदानप्रदान गर्ने बानीको विकास गर्न अपाङ्गताको पहिचान र सकारात्मक व्यवहार प्रदर्शन गर्न आफूले जानेबुझेको कुराको सञ्चार सिपको विकास गर्न असल आचरणहरूको पहिचान र पालना गर्न 	<ul style="list-style-type: none"> साथी, परिवार, गुरुहरू तथा छिमेकीहरूसँग मित्रवत् व्यवहार र आदर सत्कार गर्न अपाङ्गता, असहाय तथा वृद्धवृद्धालाई सम्मान र सहयोग गर्न विद्यार्थीहरूले विद्यालय तथा परिवारमा निर्वाह गर्नुपर्ने भूमिका खोजी गर्न साथी तथा आफन्तसँग सहयोग आदान प्रदान गर्ने बानीको विकास गर्न घर तथा विद्यालयमा पालन गर्नुपर्ने अनुशासन, आचरण र व्यवहार पालन तथा प्रदर्शन गर्न अरूप्रति दया, माया र करुणाको भाव प्रकट र विकास गर्न सञ्चार सिपको अभ्यास गर्न
४	स्थानीय पेसा, व्यवसाय र प्रविधि	<ul style="list-style-type: none"> आफ्नो अभिभावकले गर्ने पेसा तथा व्यवसायको नाम बताउन आफ्नो घरमा वर्षभरिमा उत्पादन हुने वालीनालीको नाम बताउन घरमा प्रयोग हुने तरकारी, अन्नबाली, नगदेबाली, फलफूलको जानकारी दिन स्थानीय स्तरमा उत्पादन हुने तरकारी, अन्नबाली, नगदेबाली, फलफूल बालीको चिनारी दिन घरमा उत्पादित वस्तु विक्री गर्ने स्थान बताउन आफ्नो घर र छरछिमेकमा प्रयोग हुने स्थानीय प्रविधिहरूको पहिचान गर्न स्थानीय प्रविधिबाट निर्मित घरेलु सामग्रीहरूको चिनारी दिन 	<ul style="list-style-type: none"> गाउँ टोलका मानिसले गर्ने पेसा र व्यवसायको सामान्य परिचय दिन स्थानीय पेशा तथा व्यवसायको महत्व बताउन खानेकुराको स्रोत (कृषिजन्य र पशुजन्य) पहिचान गर्न घर तथा स्थानीय स्तरमा उत्पादन हुने तरकारी, अन्नबाली, नगदेबाली, फलफूल बालीको महत्व बताउन खेतिपातीमा प्रयोग गरिने औजारहरूको पहिचान गर्न स्थानीय प्रविधिहरूको महत्व बताउन स्थानीय वस्तु (माटो, बाँस, पराल, खर तथा काठ) बाट निर्मित सामग्रीहरूको पहिचान गर्न र काम बताउन दैनिक किनमेल गर्ने स्थानको नाम र सामानहरूको विवरण उल्लेख गर्न 	<ul style="list-style-type: none"> खेतीपातीमा प्रयोग हुने औजारहरूको नाम र प्रयोग तरिका बताउन घर तथा विद्यालय स्तरमा उत्पादन हुने तरकारी, अन्नबाली, नगदेबाली, फलफूल खेतीमा सहयोग गर्न स्थानीय स्तरमा उत्पादन हुने मौसम अनुसारको तरकारी र फलफूल पहिचान गर्न र तिनको महत्व बताउन गाँउटोलमा प्रचलित हस्तकलाका सामग्रीहरू पहिचान गर्न गाउघरमा उत्पादित वस्तुहरू विक्री गर्ने स्थानको परिचय दिन स्थानीय प्रविधिकबाट निर्मित घरेलु सामग्रीहरूको परिचय, आवश्यकता र महत्व बताउन

क्र.स.	क्षेत्र/थिम	कक्षा १	कक्षा २	कक्षा ३
५	हाम्रो वातावरण	<ul style="list-style-type: none"> घर तथा स्थानीय स्तरमा पालिने घरपालुवा जनावरहरूको नाम बताउन घर तथा विद्यालयको बाल बगैँचामा भएका विरुवाहरूको नाम बताउन र चिनारी दिन स्थानीय क्षेत्रमा पाइने बोटविरुवाहरूको नाम बताउन घर तथा विद्यालयमा गरिने वृक्षरोपणमा सहयोग गर्न घर तथा विद्यालयमा भएका बोटविरुवाको संरक्षणमा सहयोग गर्न फूलबारी तथा बोटविरुवाहरूको हेरचाह गर्ने कार्यमा सहयोग गर्न स्थानीय क्षेत्रमा भएका पानीका स्रोतहरूको नाम बताउन व्यक्तिगत, घर, आँगन, विद्यालय, वरिपरिको वातावरणको सरसफाईमा सहयोग गर्न फोहोरमैलाको पहिचान गर्न 	<ul style="list-style-type: none"> वडाभित्रका वनमा पाइने वन्यजन्तु र चराहरूको नाम बताउन स्थानीय क्षेत्रमा पाइने बोटविरुवाहरूको वर्गीकरण गर्न बगैँचाको परिचय दिन घर र विद्यालयमा वृक्षरोपणमा सहयोग गर्न र सहभागी हुन बोटविरुवाको संरक्षणमा सहयोग गर्न वडामा भएका पानीका स्रोतहरूको परिचय दिन व्यक्तिगत, घर, आँगन, विद्यालय, वरिपरिको वातावरणको सरसफाईमा सहभागी हुन वरपरको वातावरण फोहोर हुने कारणहरू पहिचान गर्न फोहोरमैलाको परिचय दिन र प्रकार (कुहिने र नकुहिने) बताउन 	<ul style="list-style-type: none"> गाउँपालिका क्षेत्र भित्रका वनमा पाइने वन्यजन्तु र चराहरूको पहिचान गर्न स्थानीय बोटविरुवाहरूको परिचय दिन स्थानीय बोटविरुवाको महत्व तथा उपयोग बताउन विद्यालयमा बगैँचाको आवश्यकता र महत्व बताउन घर र विद्यालयमा बाल बगैँचाको निर्माणमा सहयोग र हेरचाह गर्न घर र विद्यालयमा पानीका स्रोतहरूको उपयोग गर्ने तरिका र सदुपयोग गर्न फोहोरमैला व्यवस्थापनको परिचय दिन विद्यालयमा फोहोरमैलाको वर्गीकरण र व्यवस्थापन (कुहिने, नकुहिने र तरल) गर्न व्यक्तिगत सामग्रीको हिफाजत र सरसफाईको परिचय र अभ्यास गर्न घर, छरछिमेक, विद्यालय तथा समुदायको सरसफाईमा सहभागिता जनाउन वरपरको वातावरण सफा राख्ने उपायहरू पहिचान गर्न वरपरको वातावरणको सरसफाई कार्यमा सहभागिता जनाउन
६	दुर्घटना तथा विपद् व्यवस्थापन	<ul style="list-style-type: none"> घर तथा गाउँटोल वरपर घट्न सक्ने दुर्घटनाहरूको पहिचान गर्न सडकमा हुन सक्ने दुर्घटनाहरूको पहिचान गर्न र सजगता अपनाउन विद्यालयमा हुने दुर्घटनाहरूको पहिचान गर्न र सजगता अपनाउन 	<ul style="list-style-type: none"> आफू र आफ्नो समानको सुरक्षा गर्न माण्डवी गाउँपालिकामा हुन सक्ने दुर्घटना तथा प्रकोपहरूको पहिचान गर्न घर, टोल वरपर र विद्यालयमा हुने दुर्घटनाप्रति सजगता अपनाउन 	<ul style="list-style-type: none"> घर, घर वरपर र विद्यालयमा हुने दुर्घटनाबाट बच्न अपनाउनुपर्ने सावधानीहरूको जानकारी दिन र अवलम्बन गर्न माण्डवी गाउँपालिका हुन सक्ने दुर्घटना तथा प्रकोपको सामान्य परिचय दिन दुर्घटन , प्रकोप र विपद्प्रति सजगता अपनाउन

क्र.स.	क्षेत्र/थिम	कक्षा १	कक्षा २	कक्षा ३
७	हाम्रा व्यक्तित्व, असल बानी व्यवहार र सामाजिक संघ संस्थाहरू	<ul style="list-style-type: none"> असल र चरित्रवान हुनका लागि आवश्यक पर्ने स्वभावहरू पहिचान गर्न सवैको प्रिय हुनका लागि आवश्यक पर्ने स्वभावहरूको पहिचान गर्न असल एवम् मन पर्ने मानिसहरूका बानी व्यवहार अवलम्बन गर्न आफ्नो टोल तथा समुदायको नेतृत्व गर्ने अग्रज व्यक्तित्वहरूको पहिचान गर्न 	<ul style="list-style-type: none"> असल र चरित्रवान हुनका लागि आवश्यक पर्ने आनीबानी र स्वभावहरू अवलम्बन गर्न सवैको प्रिय हुनका लागि आवश्यक पर्ने स्वभावहरू अवलम्बन गर्न असल एवम् मन पर्ने मानिसहरूका बानी व्यवहार प्रदर्शन गर्न स्थानीय सामाजिक संघ संस्थाको पहिचान गर्न 	<ul style="list-style-type: none"> अरूलाई माया, आदर सम्मान गर्दा आफूलाई पनि माया, आदर र सम्मान प्राप्त हुने कुराको जानकारी दिन परिवारको जिम्मेवार सदस्य हुनका लागि आवश्यक पर्ने स्वभाव र आचरणको परिचय दिन असल साथीहरूका राम्रा आनीबानीको पहिचान, सम्मान र प्रसंशा र त्यस्ता आनीबानीहरूलाई आफ्नो जीवनमा प्रयोग र अनुशरण गर्न स्थानीय स्तरमा कार्यरत संघसंस्थाहरूको परिचय दिन

कक्षागत सिकाइ उपलब्धि (कक्षा ४-५)

क्र.स.	एकाइ	कक्षा ४	कक्षा ५
१	माण्डवी पहिचान	<ul style="list-style-type: none"> माण्डवी गा.पा.को भौगोलिक अवस्थाको पहिचान गर्न प्युठान जिल्लाको नक्सामा माण्डवी गा.पा.को पहिचान गर्न गा.पा.भित्रका वडा संख्या र वडा कार्यालयको ठेगाना बताउन गा.पा.भित्रको जनसंख्या (महिला, पुरुष) को तथ्यांकको जानकारी दिन गा.पा.को विकासका पूर्वाधारहरू पहिचान गर्न गा.पा.भित्रका प्रमुख बजारहरू परिचय दिन र महत्व बताउन स्थानीय स्रोत र साधनको महत्व बताउन माण्डवी गाउँपालिका अन्तर्गत रहेका चुनदुङ्गा र कोइला खानीको सामान्य परिचय दिन व्यक्तिगत घटना दर्ताको परिचय दिन 	<ul style="list-style-type: none"> गाउँपालिकाको नामाकरणको जानकारी दिन लुम्बिनी प्रदेशको नक्सामा माण्डवी गा.पा.पहिचान गर्न आफू वस्ने वडाको नक्सा निर्माण र मुख्य मुख्य स्थानहरू अंकन गर्न गा.पा.भित्र वडा अनुसारका घरधुरी संख्या र पेशागत विवरण दिन गा.पा.भित्रको वडा अनुसारको जनसंख्या (महिला, पुरुष) बताउन गा.पा.को आयस्रोतहरू पहिचान गर्न प्राकृतिक स्रोत र साधन संरक्षणमा स्थानीय तहको भूमिका उल्लेख गर्न माण्डवी गाउँपालिका अन्तर्गत रहेका चुनदुङ्गा र कोइला खानीका आर्थिक महत्व पहिचान गर्न व्यक्तिगत घटना दर्ताको महत्व बताउन
२	हाम्रो संस्कृति, इतिहास र पर्यटन	<ul style="list-style-type: none"> आफ्नै आफन्तजनहरूको नाम, ठेगाना र रितिरिवाज बताउन सामाजिक शिष्टाचार तथा नियमहरूको पालना गर्न आफूले मनाउने चाडपर्वको परिचय र महत्व बताउन एकादशी मेलाको परिचय दिन सम्पूर्ण जातजातिका धार्मिक तथा सांस्कृतिक क्रियाकलापको सम्मान गर्न स्थानीय तथा जिल्लामा गाइने लोकगीत गाउने अभ्यास गर्न स्थानीय लोकवाजा बजाउने अभ्यास गर्न स्थानीय लोकगीतमा हाउभाउसहित नृत्य अभ्यास गर्न मारुनी र हनुमान नृत्यको परिचय दिन रमणीय स्थल बाघको पाइलाको परिचय दिन 	<ul style="list-style-type: none"> गाउँपालिका भित्रका समुदायमा प्रचलित रीतिरिवाज र परम्पराको महत्व बताउन आफ्नो समुदायको जन्म तथा मृत्यु संस्कारको परिचय दिन व्रतबन्ध र विवाह संस्कारको परिचय दिन सांस्कृतिक विविधताको बोध तथा सम्मान भाव प्रकट गर्न मौलिक संस्कृतिको संरक्षण गर्ने तरिका पहिचान गर्न र सहभागी हुन स्थानीय स्तरमा घुम्न लायक स्थानको पहिचान गर्न स्थानीय लोकसंगीतको महत्व बताउन र अभ्यासमा सहभागी हुन हाउभाउ सहित मारुनी र हनुमान नृत्यको अभ्यास गर्न बाघको पाइलालाई पर्यटकीय स्थलका रूपमा विकास गर्नका लागि गर्नुपर्ने कार्यहरू पत्ता लगाउन

क्र.स.	एकाइ	कक्षा ४	कक्षा ५
३	जीवनोपयोगी सिप र मूल्य शिक्षा	<ul style="list-style-type: none"> आफ्नो विद्यालय तथा सामाजिक कामकाजमा सहयोग र सम्मान गर्न विद्यालय तथा समाजमा स्थापित नियमहरू, असल मूल्यमान्यता र संस्कारको पालना गर्न शिष्ट र सभ्य व्यवहारका लागि नैतिक शिक्षाको महत्व बताउन अग्रज, मान्यजन, अपाङ्गता, असहाय तथा वृद्धवृद्धालाई सम्मान र सहयोग गर्न शिक्षक, अभिभावक तथा आफूभन्दा ठुलाको आदर गर्न समाजको असल नागरिक बन्न आवश्यक जीवनोपयोगी सिपहरूको पहिचान तथा अभ्यास गर्न 	<ul style="list-style-type: none"> विद्यालयका क्रियाकलाप तथा सामाजिक कामकाजमा सहभागी हुन स्थानीय समाजमा स्थापित मूल्यमान्यता, असल संस्कार तथा सभ्यताको खोजी गर्न र अवलम्बन गर्न अग्रज, मान्यजन, अपाङ्गता, असहाय तथा वृद्धवृद्धाप्रतिको सम्मान र सहयोग गर्न शिक्षक, अभिभावक तथा आफूभन्दा ठुलाले भनेको कार्य र आफन्तसँग सहयोग आदान प्रदान गर्न समाजको असल नागरिक बन्न आवश्यक जीवनोपयोगी सिपहरूको पहिचान तथा सिप विकास, अनुशासन र असल आचरण अवलम्बन गर्न समाजका असल मानिसहरूले गरेका कार्यहरू बताउन जीवन सफल बनाउन लक्ष्य निर्धारण अभ्यास गर्न
४	स्थानीय पेसा, व्यवसाय र प्रविधि	<ul style="list-style-type: none"> स्थानीय स्तरमा निर्मित हस्तकलाका सामग्रीहरू (नाम, आवश्यक सामग्री र प्रयोजन (डोको, डालो, सुपो) को परिचय दिन र निर्माणमा सहयोग गर्न स्थानीय परम्परागत प्रविधि को पहिचान (ढिकी, जातो, कोल, पानी घट्ट) गर्न र महत्व बताउन घर तथा समुदायमा उत्पादन हुने कृषिजन्य उत्पादनको पहिचान गर्न र परिचय दिन (टमाटर, आलु, काउली, बन्दा, कागती..... आदि) स्थानीय स्तरमा अपनाइएका पेशाहरूको सम्मान (कृषि, आरन, सिलाइ बुनाइ, चोयाँ चित्रो सम्बन्धी कार्यहरू) गर्न र निर्माणमा सहयोग गर्न कृषि सम्बन्धी व्यवसायिक पेशाहरू गोलभेडा, काउली, आलु, च्याउ, धान, मकै) को पहिचान र परिचय दिन तथा उक्त कार्यमा सहयोग गर्न फलफूल (सुन्तला, आरुबखडा, आँप, मेवा, कटर, केरा, आरु, अम्बा) खेतीको परिचय र महत्व बताउन पशुपन्छी पालन (कुखुरा, बाखा, गाई, भैंसी, बंगुर) गर्ने तरिका र महत्व बताउन तरकारी तथा फलफूलमा पाइने पौष्टिक तत्वहरू पहिचान गर्न घर तथा समुदायमा उत्पादन भएका वस्तुको बजारीकरण गर्ने तरिकासँग परिचित हुन 	<ul style="list-style-type: none"> स्थानीय सिप र प्रविधिबाट विभिन्न घरेलु सामान निर्माणमा सहयोग र आवश्यकताअनुसार प्रयोग गर्न (डोको, डाला, नाम्ला, दाम्ला कृषि हलो..फलामका औजारहरू (हँसिया, कुटो कोदालो) गाउँपालिका भित्रका कृषि पकेट क्षेत्रको पहिचान गर्न मौसमी तथा बेमौसमी तरकारी खेतीको परिचय दिन र खेती कार्यमा सहयोग (टमाटर खेती,काउली) गर्न खेती गर्ने कार्यमा सहभागिता जनाउन (तरकारी खेती, गोडमेल, सिचाइ) नगदेवालीको परिचय दिन, खेती कार्यमा सहयोग गर्न (तोरी, उखु, टमाटर, आलु, प्याज, लसुन.. आदि) परम्परागत हस्तकला बनाउने कार्यमा सहयोग गर्न (भकारी, डोको, डालो, सुपो आदि) स्थानीय रैथाने बालीहरू (मकै/जौ/गहुँ) को पहिचान र परिचय दिन आर्थिक अवस्था सुधारमा स्थानीय तहले गर्ने क्रियाकलापहरूको जानकारी दिन व्यावसायिक कृषिबाट हुने आर्थिक महत्व बताउन

क्र.स.	एकाइ	कक्षा ४	कक्षा ५
५	हाम्रो वातावरण	<ul style="list-style-type: none"> गाउँपालिका क्षेत्र भित्रका वनमा पाइने वन्यजन्तु र चराहरूको परिचय दिन र महत्व बताउन वडा क्षेत्रको वनमापाइने औषधिजन्य वनस्पतिहरू पहिचान गर्न विद्यालयमा बाल बगैँचा र वृक्षारोपणमा सहभागी हुन वातावरण र विकासको परिचय दिन गाउँपालिकाक्षेत्रमा भएका पानीका स्रोतहरूको परिचय दिन, उपयोग बताउन र आवश्यकताअनुसार प्रयोग गर्न फोहोरमैलाले स्थानीय स्तरमा पारेको असर पहिचान गर्न वातावरण प्रदूषणको स्थानीय अवस्थाको पहिचान गर्न फोहोरमैलाको वर्गीकरण (ठोस, तरल र ग्याँस) र व्यवस्थापनमा सहयोग गर्न 	<ul style="list-style-type: none"> गाउँपालिका क्षेत्रमा पाइने औषधिजन्य वनस्पतिहरूको उपयोग र महत्व बताउन विद्यालय तथा घरमा स्थानीय औषधिजन्य वनस्पति र फलफूल बगैँचाको निर्माणमा सहयोग गर्न गाउँपालिका क्षेत्रमा पाइने वनस्पति र जीवजन्तुको संरक्षणमा विद्यार्थी, विद्यालय, समुदायको भूमिका बताउन गाउँपालिका क्षेत्रमा जलस्रोतको प्रदूषणको कारण र असरहरूको खोजी गर्न विद्यालय तथा स्थानीय क्षेत्रमा फोहोरमैलाको व्यवस्थापनका उपायहरू (कम उपयोग, पुन प्रयोग र प्रशोधन) खोजी गर्न घर र विद्यालयमा उपयोग हुने उर्जाको परिचय दिन वातावरण संरक्षणको परिचय दिन
६	दुर्घटना तथा विपद् व्यवस्थापन	<ul style="list-style-type: none"> प्राकृतिक र मानव सिर्जित विपद्को परिचय दिन विपद्का समयमा सुरक्षित रहने तरिका बताउन र सुरक्षित रहन आकस्मिक सुरक्षा सामग्री तयारी गर्ने तरिका बताउन माण्डवी गाउँपालिकाका विभिन्न क्षेत्रमा घटन सक्ने दुर्घटना तथा विपद्का असर र बच्ने उपायहरूको खोजी गर्न र उपायहरूको अवलम्बन गर्न (हुरीबतास, आगलागी, सर्पको टोकाइ, सडक दुर्घटना, नदीले बगाउने, भिरबाट लड्ने) 	<ul style="list-style-type: none"> विपद् व्यवस्थापनको परिचय दिन विपद् व्यवस्थापनमा सुरक्षा निकायको भूमिका पहिचान गर्न विपद् व्यवस्थापनका अभिभावक र समुदायको भूमिका पहिचान गर्न स्थानीयस्तरमा आइपर्ने विपद् व्यवस्थापनका तरिका (विपद् पूर्वको तयारी, विपद्कालीन अवस्थामा गरिने कार्यहरू तथा विपद् पश्चात् गरिने आकस्मिक उपचार) बताउन र आवश्यकताअनुसार सहभागी हुन
७	हाम्रा व्यक्तित्व र सामाजिक संघ संस्थाहरू	<ul style="list-style-type: none"> आफ्नो विद्यालयको स्थापना गर्ने व्यक्तिहरूको परिचय दिन वडा भित्र सञ्चालित शैक्षिक संस्थाहरूको परिचय दिन वडा भित्र सामाजिक संघ संस्थाहरूद्वारा गरिएका कामहरू पहिचान गर्न वडाभित्रका सञ्चालित स्वास्थ्य संस्थाहरूको जानकारी र ती संस्थाहरूबाट प्राप्त हुने सेवाहरूको जानकारी दिन समाजसेवीहरूको पहिचान गर्न र उनीहरूले गरेका कार्य बताउन समाजसेवीहरूले गरेका कार्यहरूको सम्मान गर्न र अवलम्बन गर्न स्थानीय समुदायमा समस्यामा परेका व्यक्तिहरूलाई सहयोग गर्न बालक्लव परिचय दिन र महत्व बताउन 	<ul style="list-style-type: none"> गाउँपालिका क्षेत्रभित्रका विशिष्ट योगदान पुर्याउने व्यक्तिहरूको परिचय दिन र योगदान बताउन गाउँपालिका भित्र सञ्चालित पहिलो शैक्षिक संस्था र स्थापना गर्ने व्यक्तिहरूको परिचय दिन पालिका भित्रका वित्तीय तथा सहकारी संस्थाहरूको परिचय दिन र योगदान वर्णन गर्न पालिका भित्रका स्वास्थ्य संस्थाहरूबाट प्रदान गरिने सेवाहरू बताउन स्थानीय स्तरमा समाज सुधारका प्रयासहरूको खोजी गर्न स्थानीय क्षेत्रमा शिक्षामा योगदान गरेका व्यक्तिहरूको पहिचान गर्न माण्डवी रेडक्रस परिचय दिन विद्यालयमा बालक्लवको भूमिका पहिचान गर्न र संलग्नता हुन

कक्षागत सिकाइ उपलब्धि (कक्षा ६-८)

क्र.स.	एकाइ	कक्षा ६	कक्षा ७	कक्षा ८
१	माण्डवी पहिचान	<ul style="list-style-type: none"> गाउँपालिकाको नक्सा कोर्न र मुख्य मुख्य स्थानहरू अंकन गर्न गाउँपालिकाको र मुख्य मुख्य स्थानहरूको परिचय दिन वडा कार्यालयबाट प्रदान गरिने सेवा सुविधाको जानकारी दिन वडा कार्यालयबाट बालबालिकालाई प्रदान गर्ने सेवा सुविधाको जानकारी दिन गा.पा.भित्र रहेका सुरक्षा निकायको अवस्थिति र तिनले प्रदान गर्ने सेवा तथा सेवा लिने तरिकाहरू बताउन वडाले शिक्षा, बालबालिका र युवाका लागि तय गरेका कार्यक्रमको जानकारी दिन गा.पा.को जनप्रतिनिधीको नाम र पद बताउन सुशासनको परिचय दिन भिमरुक जलविद्युत आयोजनाको परिचय दिन 	<ul style="list-style-type: none"> जिल्लाको नक्सा कोर्ने अभ्यास र आफ्नो गा.पा तथा नदी, बाटो, बजार र धार्मिक स्थल देखाउने अभ्यास गर्न गा.पा.को गौरवका आयोजनाहरूको परिचय दिन गा.पाको शैक्षिक अवस्थाको वर्णन गर्न गा.पा.ले शिक्षा, बालबालिका तथा युवाका लागि तय गरेका कार्यक्रमहरूको जानकारी दिन गा.पा.ले प्रदान गर्ने सेवा सुविधाको जानकारी दिन गाउँ कार्यपालिका, व्यवस्थापिका र न्यायिक समितिको गठन प्रक्रिया बताउन सुशासनका तत्व तथा विशेषताहरूको वर्णन गर्न भिमरुक जलविद्युत आयोजनाको महत्त्व बताउन गाउँपालिका अन्तर्गत रहेका विषयगत शाखाहरूको परिचय दिन 	<ul style="list-style-type: none"> प्रदेशको नक्सा निर्माण र आफ्नो जिल्ला, गा.पा.र मुख्य मुख्य तथ्यहरू भर्ने अभ्यास गर्न माण्डवी गा.पा भित्र १० वर्षे जनयुद्धका कारण आएका सकारात्मक परिवर्तनहरूको जानकारी दिन गाउँसभाको बैठक, बस्ने तरिका, काम, कर्तव्य र अधिकार बताउन गाउँ कार्यपालिका, व्यवस्थापिका र न्यायिक समितिको काम कर्तव्य र अधिकार सम्बन्धि जानकारी दिन गाउँपालिकाले जारी गरेको (शिक्षा सम्बन्धि) ऐन र नियमावलीको परिचय दिन गा.पा.को कर (नीति) प्रणाली को परिचय दिन स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन २०७४ (शिक्षा सम्बन्धि) को सामान्य विशेषताहरू बताउन सुशासनको लागि स्थानीय तहबाट भएका प्रयासहरू बताउन र भावी दिशाको खोजी गर्न भिमरुक जलविद्युत आयोजनाले प्रभावित क्षेत्रका लागि सञ्चालन गरेका कार्यक्रमहरूको जानकारी दिन गाउँपालिका अन्तर्गत रहका शाखाको कार्यहरू बताउन
२	हाम्रो संस्कृति, इतिहास र पर्यटन	<ul style="list-style-type: none"> ऐतिहासिक उदयपुर राज्यको परिचय दिन वंशावलीको परिचय दिन र पुर्खाहरूको योगदानको जानकारी दिन विगत र वर्तमानको सामाजिक अवस्थाको फरक छुट्याउन जातीगत क्षेत्रगत गलत संस्कार र कृयाकलापको परिचय दिन र सुधारको लागि पहल गर्न सबै धर्मको सारको जानकारी दिन र नैतिक विकासका पक्षहरू बताउन पर्यटकीय क्षेत्र ठुली लेकको परिचय दिन 	<ul style="list-style-type: none"> ऐतिहासिक उदयपुर राज्यको महत्त्व बताउन वंशावलीको महत्त्व बताउन धर्म, संस्कृति र पर्यटनको महत्त्व बताउन प्रदेशभित्रका प्रमुख धार्मिक स्थल पहिचान गर्न हिन्दू,मुस्लिम र क्रिस्चियन धर्मको परिचय दिन विश्वबन्धुत्व र सहअस्तित्वको परिचय दिन र महत्त्व बताउन पर्यटकीय क्षेत्र ठुलीलेकको आर्थिक महत्त्व बताउन । 	<ul style="list-style-type: none"> त्रिवेणीधामको धार्मिक आस्थाजन्य महत्त्व र पर्यटन विकासको सम्भावना बताउन ऐतिहासिक उदयपुर राज्यबाट ग्रहण गर्न सकिने पक्षहरूको पहिचान गर्न स्थानय स्तरमा भएको जातिगत, धर्मगत र भाषागत एकताका आधारमा विश्वबन्धुत्वको बुझाइ प्रदर्शन गर्न विश्वव्यापीकरण र बहुसांस्कृतिको अवधारणा प्रष्ट पार्न ठुलीलेकलाई पर्यटकीय क्षेत्रका रूपमा विकास गर्न माण्डवी गाउँपालिकाले गरेका प्रयासहरू पहिचान गर्न

क्र.स.	एकाइ	कक्षा ६	कक्षा ७	कक्षा ८
३	जीवनोपयोगी सिप र मूल्य शिक्षा	<ul style="list-style-type: none"> सामूहिक तथा मेलमिलाप संस्कृति, अपाङ्गता मैत्री, लैङ्गिक मैत्री तथा समावेशी व्यवहार प्रदर्शन गर्न सामाजिक सञ्जालको सामान्य परिचय दिन र प्रयोग गर्न प्रभावकारी सञ्चार सिपको विकास तथा प्रतिभा र क्षमताका आधारमा लक्ष्य निर्धारण गर्ने सिपको विकास गर्न बालविवाहको परिचय, कारण, असर तथा न्यूनीकरण गर्ने उपायहरू बताउन जीवनोपयोगी सिपहरूको पहिचान तथा सिप विकास, अनुशासन र असल आचरणको पालन गर्न समाजका असल मानिसहरूले गरेका कार्यहरूको पहिचान, अनुकरण गरी जीवनको लक्ष्य निर्धारण गर्ने सिपको अभ्यास र विकास गर्न समाजमा प्रचलित धर्म तथा धार्मिक मान्यतामा रहेका असल संस्कार र संस्कृतिको खोजी गरी अवलम्बन गर्न 	<ul style="list-style-type: none"> स्वच्छ समाज निर्माणका लागि भएका स्थानीय मूल्यमान्यता, असल संस्कार तथा सभ्यताको खोजी गर्न सामाजिक सञ्जालको महत्व बताउन र प्रयोग गर्न माण्डवी गाउँपालिकामा प्रचलनमा रहेका असल संस्कार र संस्कृतिको पहिचान गर्न विभेद, विकृति, कुरीति र भ्रष्टाचारको परिचय दिन र असरहरू बताउन विद्यालय तथा समुदायमा हुने सामान्य विवाद र भगडामा मध्यस्थता (द्वन्द्व व्यवस्थापन तथा समस्या समाधान सिप) को भूमिका निर्वाह गर्न प्रतिभा र क्षमताको आधारमा स्वमूल्याङ्कन र स्वरूपान्तरण सिपको विकास गर्न समाजमा प्रचलित धर्म तथा धार्मिक मान्यतामा रहेका अन्धविश्वास तथा कमजोरीहरू पहिचान गर्न समाजका असल मानिसहरूले गरेका कार्यहरू अनुसरण गर्ने अभ्यास गर्न 	<ul style="list-style-type: none"> सकारात्मक सोच, जिम्मेवारी वहन तथा समुन्नत समाज निर्माणमा सहयोग गर्न सामाजिक सञ्जालको प्रयोग, फाइदा र दुरुपयोगबाट जोगिने उपायहरू खोजी गर्न जीवनमा असल र सफल बन्ने उपायको खोजी तथा आत्मविश्वास र आत्मनिर्णय क्षमताको विकास गर्न स्थानीय समाजमा स्थापित नैतिक मूल्य र मान्यताको अवलम्बन गर्न योग, ध्यान तथा तनाव व्यवस्थापन सिपको विकास गर्न समाजमा रहेका विभेद, विकृति, कुरीति र भ्रष्टाचार अन्त्य गर्ने उपायहरूको खोजी र अवलम्बन गर्न असल मूल्यमान्यता, असल संस्कार, अनुशासन र व्यक्तिगत आचरणको पालन गर्न असल नागरिकका विशेषताहरूको पहिचान र अवलम्बन गर्न सहयोग, सहकार्य, मेलमिलाप र समानुभूति जस्ता सामाजिक सिपको विकास र प्रयोग गर्न
४	स्थानीय पेशा व्यवसाय र प्रविधि	<ul style="list-style-type: none"> कृषि र पशुपालनको परिचय दिन, महत्व बताउन र पालनमा सहयोग गर्न (टमाटर खेती, कुखुरापालन, बाखापालन) घर तथा विद्यालयमा कम्पोस्ट मल र करेसावारीको निर्माणमा सहयोग गर्न स्थानीय परम्परागत हस्तकलाका सामग्रीहरू निर्माणमा सहयोग र प्रयोग गर्न (डोरी बाट्ने, गुन्डी बुन्ने, नाम्लो, कुचो) 	<ul style="list-style-type: none"> स्थानीय परम्परागत हस्तकलाका सामग्रीहरूको निर्माणमा सहयोग गर्न र प्रयोग गर्न (दुना, टपरी, ठेकी, मदानी) कृषि पेशा अवलम्बन गर्न चाहिने आधारभूत प्राविधिक ज्ञानको जानकारी दिन (नर्सरी निर्माण, पशुहरूको लागि औषधी उपचार आदि) कृषि उत्पादनमा मलखाद तथा सूक्ष्म खाद्य तत्वको परिचय दिन र आवश्यकता बताउन स्थानीय कृषि बजारको परिचय र आवश्यकता बताउन 	<ul style="list-style-type: none"> परम्परागत पेशा व्यवसाय र प्रविधिको परिचय दिन र महत्व बताउन (आरन प्रविधि) आइरन, कपडा सिलाउने, कटवालेको परिचय दिन र सुधारका पक्षहरू पहिचान गर्न स्थानीय परम्परागत हस्तकला सामग्री निर्माणमा सहयोग गर्न (हलो, मादल, बाजा) खेतिपातीमा प्रयोग गरिने (किटनाशक, दुशी नाशक) विषादीको समुचित प्रयोगको तरिका पहिचान गर्न र प्रयोग गर्न जैविक खेती प्रणालीको महत्व र आवश्यकता बताउन

क्र.स.	एकाइ	कक्षा ६	कक्षा ७	कक्षा ८
५	हाम्रो वातावरण	<ul style="list-style-type: none"> वडामा भएका वनहरू र उक्त वनमा पाइने वस्तुहरूको पहिचान गर्न वनमा आधारित आर्थिक क्रियाकलापहरू (घर तथा विद्यालयमा जडीबुटी खेती र सङ्कलन विभिन्न स्थानीय जातका वनस्पतिहरूको नर्सरी निर्माण र बिक्री वितरण, पर्यापर्यटन आदि) को परिचय दिन र सरिक हुन वडा क्षेत्रमा वृक्षारोपण, हरीयाली प्रवर्धनको परिचय दिन, महत्व तथा तरिका बताउन र सहभागिता जनाउन हरित गृह/घरको अवधारणा/परिचय दिन विद्यालयमा करेसावारीको निर्माणमा सहयोग गर्न(स्थानीय मौसममा आधारित सागसब्जी लगायतका दैनिक खानामा उपयोग हुने वनस्पतिहरूको खेती) घर, विद्यालय र स्थानीय क्षेत्रमा हुन सक्ने फोहोर तथा प्रदूषण न्यूनीकरणका उपायहरू पहिचान गर्न (जल, वायु, ध्वनि, जमीन) गाउँपालिका क्षेत्रमा खानेपानीको स्रोत, वितरण र पानी सुद्धीकरणका स्थानीय उपायहरू (परम्परागतरूपमा उपयोग गरिने छान्ने, उमाल्ने, परम्परागत फिल्टर आदि) खोजी गर्न र अवलम्बन गर्न गाउँपालिका स्तरबाट पूरा गर्न सकिने दिगो विकासका लक्ष्यहरूको जानकारी दिन गा.पा.ले स्वच्छ वातावरण निर्माणका लागि गरेका अभ्यासहरूको जानकारी दिन (फोहोरमैला व्यवस्थापनका कार्यहरू, वृक्षारोपण कार्यक्रमहरू आदि) 	<ul style="list-style-type: none"> वडाभित्रका सामुदायिक वनहरूको परिचय, महत्व, फाइदा बताउन वनस्पति तथा वन्यजन्तु अपराध नियन्त्रण र कानुनी व्यवस्थाको जानकारी दिन हरित गृह/घरको आवश्यकता तथा महत्व बताउन घर र विद्यालयमा करेसावारी र पुष्प बगैँचाको निर्माण, उत्पादन, बजारीकरण र आर्थिक फाईदा (स्थानीय मौसममा आधारित सागसब्जी लगायतका दैनिक खानामा उपयोग हुने वनस्पतिहरू र स्थानीय फूलहरूको खेती, नर्सरी) मा सहयोग गर्न विद्यालय तथा घरायसी उपयोग भइसकेको पानीको व्यवस्थापन गर्न (सोकपिट, करेसावारीमा उपयोग) विद्यालय तथा घरायसी ठोस फोहोरको व्यवस्थापन गर्न (कम्पोष्टिङ -गड्यौले मल बनाउने प्रक्रियाको अभ्यास) दिगो विकास र हरित विद्यालयको अन्तरसम्बन्ध व्याख्या गर्न दिगो विकास र वातावरण संरक्षणका लागि स्थानीयस्तरबाट गर्न सकिने प्रयास (विद्यार्थी, विद्यालय र समुदायको भूमिका) को खोजी गर्न 	<ul style="list-style-type: none"> वडा क्षेत्रमा भएका वनहरूमा पाइने वनस्पति तथा वन्यजन्तु संरक्षण र अपराध नियन्त्रणमा कानुनी व्यवस्था पालना गराउनका लागि विद्यार्थी, विद्यालय, स्थानीय समुदाय र स्थानीय सरकारको भूमिका पहिचान गर्न खाली जग्गा, वन क्षेत्र, घर र विद्यालयमा वृक्षारोपण र जडीबुटी खेती, बजारीकरण र आर्थिक फाईदा (स्थानीय क्षेत्रमा पाइने जडीबुटीजन्य वनस्पतिहरू र स्थानीय वनस्पतिहरूको नर्सरी, वृक्षारोपण, रेखदेख लगायत) बताउन इको क्लबको गठन गर्न हरित विद्यालय निर्माणमा विद्यार्थी इको क्लबको भूमिका बताउन दिगो विकासका लक्ष्यहरू प्राप्तिका लागि स्थानीय सरकारले गर्दै आएका तथा गर्नुपर्ने कार्यहरू बताउन हरित गृह/घर निर्माणका लागि आवश्यक आधारभूत पक्षहरू र हरित गृह निर्माण योजना दिगो विकास र हरित विद्यालयको अन्तरसम्बन्ध प्रवर्धनका उपायहरूको प्रयोग गर्न स्थानीय क्षेत्रमा पानीको दिगो व्यवस्थापनको उपायहरू र आकासे पानी सङ्कलन विधिको प्रयोग गर्न घरायसी ठोस फोहोरको व्यवस्थापन गर्न (विन कम्पोष्टिङ तथा पिट कम्पोष्टिङ गर्ने प्रक्रियाको अभ्यास) गाउँपालिका क्षेत्रमा वातावरण प्रदूषणको न्यूनीकरण र फोहोरमैला व्यवस्थापनमा स्थानीय समुदाय, संघसंस्थाहरू र गाउँपालिकाको भूमिका पहिचान गर्न

क्र.स.	एकाइ	कक्षा ६	कक्षा ७	कक्षा ८
६	विपद् व्यवस्थापन	<ul style="list-style-type: none"> विपद्बाट सुरक्षित रहन गरिने कार्यहरू बताउन विपद्का कारण उत्पन्न जोखिमहरूको जानकारी उल्लेख गर्न जोखिमबाट सुरक्षित रहने उपायहरू पहिचान र अवलम्बन गर्न 	<ul style="list-style-type: none"> विपद् व्यवस्थापनमा व्यक्ति, संघ सस्थाको भूमिका पहिचान गर्न विपद् व्यवस्थापनका अभिभावक र समुदायको भूमिका बताउन विपद्मा मनोपरामर्श गर्ने तरिका अभिनय गर्न 	<ul style="list-style-type: none"> संभावित विपद्को आँकलन गर्न विपद् व्यवस्थापनमा गाउँपालिकाले गरेका प्रयासहरूको जानकारी दिन विपद् व्यवस्थापन तथा जोखिम न्यूनीकरण ऐन, २०७४ अनुसार विपद् व्यवस्थापनको लागि स्थानीय तह खेल्ने भूमिका बताउन
७	हाम्रा व्यक्तित्व र सामाजिक संघ संस्थाहरू	<ul style="list-style-type: none"> माण्डवी रेडकसले समुदायमा पारेको प्रभावको मूल्यांकन गर्न स्थानीय स्तरमा रहेका संघ संस्था पहिचान गर्न र परिचय दिन पालिका भित्र सञ्चालित पहिलो माध्यमिक विद्यालयको परिचय दिन र स्थापना गर्ने व्यक्तिहरूको परिचय दिन आफ्नो वडा भित्र रहेका आमा समूह र यसका कार्यहरू बताउन युवा क्लबहरू र कार्यहरू बताउन 	<ul style="list-style-type: none"> समाज सुधारका क्रियाकलापमा सहभागी हुन पालिका भित्र रहेका सामाजिक कार्यमा अग्रज व्यक्तिहरू र उनीहरूले गरेका कार्यहरू बताउन पालिका भित्र रहेका विभिन्न वित्तीय तथा सहकारी संस्थाहरू र त्यसले समाजमा गरेका कार्यहरू बताउन रेडक्रस सोसाइटी, स्काउटको परिचय दिन र योगदान बताउन 	<ul style="list-style-type: none"> सहकारी संस्थाले समुदायमा पारेको प्रभावको मूल्यांकन गर्न बचत गर्ने बानीको विकास र महत्व बताउन प्यूठान जिल्ला भित्र रहेका विभिन्न पूर्वाधारहरूको विकासमा योगदान पुऱ्याएका व्यक्तिहरू र उनीहरूले गरेका सामाजिक कार्यहरूको जानकारी दिन जिल्ला भित्र रहेका विभिन्न सामाजिक संघ संस्थाहरूको परिचय दिन र तिनको योगदान बताउन

४. विषयवस्तुको क्षेत्र र क्रम

विषयवस्तुको क्षेत्र र क्रम (कक्षा १-३)

क्र.स.	क्षेत्र / थिम	कक्षा १	कक्षा २	कक्षा ३	कार्य घण्टा
१	माण्डवी पहिचान	<ul style="list-style-type: none"> आफ्नो परिवार तथा बसेको गाउँटोलको नाम बताउन आफ्नो गाउँटोलमा भएका धार्मिक स्थलहरूको पहिचान आफ्नो गाउँ वरपर रहेका नदी खोला र बाटाको नाम आफ्नो विद्यालयको नाम आफ्नो घर नजिकै रहेको बजार आफ्नो गाउँटोलको स्वास्थ्य संस्थाको स्वयंसेविकाको नाम र चिनारी 	<ul style="list-style-type: none"> आफू बस्ने वडाको वडा नं र वडा कार्यालयको ठेगाना माण्डवी गाउँपालिकाको नाम, गाउँकार्यपालिका रहेको ठेगाना र स्थापना भएको साल आफू बस्ने वडा भित्रका गाउँटोलको नाम र अवस्थिति छिमेकी विद्यालयको नाम आफ्नो वडा भित्र रहेका नदी खोला र बाटाको अवस्थिति 	<ul style="list-style-type: none"> माण्डवी गाउँपालिकाको भौगोलिक अवस्थाको सामान्य जानकारी गा.पा.को मुख्य मुख्य सडकको नाम र अवस्थिति आफू बस्ने वडाका वडा अध्यक्ष र सदस्यहरूको नाम वडा अध्यक्षले गर्ने कामको जानकारी आफू बसोवास गर्ने वडा भित्रका स्वास्थ्य प्रदायक संस्थाका नाम र ठेगाना 	१५
२	हाम्रो संस्कृति, इतिहास र पर्यटन	<ul style="list-style-type: none"> आफ्नो गाउँटोलमा बसोबास गर्ने जातजातिको नाम गाउँटोलका जातजाति विचको सांस्कृतिक भिन्नता बारे सामान्य जानकारी गाउँटोलमा बोलिने मुख्य भाषाहरूको चिनारी स्थानीय लोकगीत गाउने अभ्यास स्थानीय लोक बाजाहरूको चिनारी 	<ul style="list-style-type: none"> वडा भित्रका जातजातिको विवरण आफू र आफ्नो साथीले बोल्ने भाषाको जानकारी वडा भित्र बोलिने भाषाहरूको चिनारी वडा भित्रका जातजाति ले लगाउने पोषाकहरू स्थानीय चाडपर्वको नाम र मनाउने जातीको नाम स्थानीय लोकगीतको पहिचान र गाउने सामान्य अभ्यास स्थानीय लोकबाजाको सामान्य परिचय 	<ul style="list-style-type: none"> गा.पा.भित्रको जातजाति हरूको विवरण गा.पा.भित्र बोलिने भाषाहरूको चिनारी गा.पा.भित्रका जातजातिले लगाउने पोसाक स्थानीय जातीले गर्ने (कुलपूजा) पूजाको परिचय र महत्व स्थानीय लोक गीत र बालगीत गाउने अभ्यास लोकबाजा बजाउने अभ्यास स्थानीय लोकनृत्यको पहिचान र अभ्यास सांस्कृतिक फरकपनको सम्मान 	२०

क्र.स.	क्षेत्र/थिम	कक्षा १	कक्षा २	कक्षा ३	कार्य घण्टा
३	जीवनोपयोगी सिप र मूल्य शिक्षा	<ul style="list-style-type: none"> साथी र गुरुहरूसँग घुलमिल र समूहमा मिलेर बस्ने बानीको विकास (स्थानीय स्तरमा प्रचलित बाल खेलहरूको माध्यमबाट) मेलमिलाप र सहयोगी भावनाको विकास परिवार र आफन्तलाई नाताअनुसार सम्बोधन साथीहरूसँग चिनजान र सामान्य सहयोग घर तथा विद्यालयमा अनुशासन र आचरणको पालना तथा सबैप्रति नम्र व्यवहार 	<ul style="list-style-type: none"> गुरुहरू, छिमेकी तथा साथीहरूसँग घुलमिल र आदर एक आफू समा सहयोग र सम्मानको व्यवहारको प्रदर्शन आफ्नो कक्षामा पढ्ने साथीहरूको नाम र ठेगाना परिवार तथा आफन्तसँग सहयोग आदानप्रदान अपाङ्गताको पहिचान र सकारात्मक व्यवहार आफूले जानेबुझेको कुराको सञ्चार सिपको विकास असल आचरणहरूको पहिचान र पालना 	<ul style="list-style-type: none"> साथी, परिवार, गुरुहरू तथा छिमेकीहरूसँग मित्रवत् व्यवहार र आदर सत्कार अपाङ्गता, असहाय तथा वृद्धवृद्धालाई सम्मान र सहयोग विद्यार्थीहरूले विद्यालय तथा परिवारमा निर्वाह गर्नुपर्ने भूमिका साथी तथा आफन्तसँग सहयोग आदान प्रदान घर तथा विद्यालयमा पालन गर्नुपर्ने अनुशासन, आचरण र व्यवहार अरूप्रति दया, माया र करुणाको भाव प्रकट र विकास सञ्चार सिपको अभ्यास 	२०
४	स्थानीय पेसा, व्यवसाय र प्रविधि	<ul style="list-style-type: none"> आफ्नो अभिभावकले गर्ने पेसा तथा व्यवसायको नाम आफ्नो घरमा वर्षभरिमा उत्पादन हुने बालीनालीको नाम घरमा प्रयोग हुने तरकारी, अन्नबाली, नगदेवाली, फलफूलको जानकारी स्थानीय स्तरमा उत्पादन हुने तरकारी, अन्नबाली, नगदेवाली, फलफूल बालीको चिनारी घरमा उत्पादित वस्तु विक्री गर्ने स्थान आफ्नो घर र छरछिमेकमा प्रयोग हुने स्थानीय प्रविधि स्थानीय प्रविधिबाट निर्मित घरेलु सामग्रीहरूको चिनारी 	<ul style="list-style-type: none"> गाउँ टोलका मानिसले गर्ने पेसा र व्यवसायको सामान्य परिचय स्थानीय पेशा तथा व्यवसायको महत्व खानेकुराको स्रोत : कृषिजन्य र पशुजन्य घर तथा स्थानीय स्तरमा उत्पादन हुने तरकारी, अन्नबाली, नगदेवाली, फलफूल बालीको महत्व खेतिपातीमा प्रयोग गरिने औजारहरूको पहिचान स्थानीय प्रविधिहरूको महत्व स्थानीय वस्तु (माटो, बास, पराल, खर तथा काठ) बाट निर्मित सामग्रीहरूको पहिचान र काम दैनिक किनमेल गर्ने स्थानको नाम र सामानहरूको विवरण 	<ul style="list-style-type: none"> खेतीपातीमा प्रयोग हुने औजारहरूको नाम र प्रयोग तरिका घर तथा विद्यालय स्तरमा उत्पादन हुने तरकारी, अन्नबाली, नगदेवाली, फलफूल खेतीमा सहयोग स्थानीय स्तरमा उत्पादन हुने मौसम अनुसारको तरकारी र फलफूल पहिचान र तिनको महत्व गाँउटोलमा प्रचलित हस्तकलाका सामग्रीहरू पहिचान गाउघरमा उत्पादित वस्तुहरू विक्री गर्ने स्थानको परिचय स्थानीय प्रविधिकबाट निर्मित घरेलु सामग्रीहरूको परिचय, आवश्यकता र महत्व 	३५

क्र.स.	क्षेत्र/थिम	कक्षा १	कक्षा २	कक्षा ३	कार्य घण्टा
५	हाम्रो वातावरण	<ul style="list-style-type: none"> घर तथा स्थानीय स्तरमा पालिने घरपालुवा जनावरहरूको नाम घर तथा विद्यालयको बाल बगैँचामा भएका विरुवाहरूको नाम र चिनारी स्थानीय क्षेत्रमा पाइने बोटविरुवाहरूको नाम घर तथा विद्यालयमा गरिने वृक्षरोपणमा सहयोग घर तथा विद्यालयमा भएका बोटविरुवाको सरक्षणमा सहयोग फूलबारी तथा बोटविरुवाहरूको हेरचाह स्थानीय क्षेत्रमा भएका पानीका स्रोतहरूको नाम व्यक्तिगत, घर, आँगन, विद्यालय, वरिपरिको वातावरणको सरसफाई फोहोरमैलाको पहिचान 	<ul style="list-style-type: none"> वडाभित्रका वनमा पाइने वन्यजन्तु र चराहरूको नाम स्थानीय क्षेत्रमा पाइने बोटविरुवाहरूको वर्गीकरण बगैँचाको परिचय घर र विद्यालयमा वृक्षरोपणमा सहयोग र सहभागी बोटविरुवाको संरक्षणमा सहयोग वडामा भएका पानीका स्रोतहरूको परिचय व्यक्तिगत, घर, आँगन, विद्यालय, वरिपरिको वातावरणको सरसफाईमा सहभागी वरपरको वातावरण फोहोर हुने कारणहरू पहिचान फोहोरमैलाको परिचय र प्रकार (कुहिने र नकुहिने) 	<ul style="list-style-type: none"> गाउँपालिका क्षेत्र भित्रका वनमा पाइने वन्यजन्तु र चराहरूको पहिचान स्थानीय बोटविरुवाहरूको परिचय स्थानीय बोटविरुवाको महत्व तथा उपयोग विद्यालयमा बगैँचाको आवश्यकता र महत्व घर र विद्यालयमा बाल बगैँचाको निर्माणमा सहयोग र हेरचाह घर र विद्यालयमा पानीका स्रोतहरूको उपयोग गर्ने तरिका र सदुपयोग फोहोरमैला व्यवस्थापनको परिचय विद्यालयमा फोहोरमैलाको वर्गीकरण र व्यवस्थापन (कुहिने, नकुहिने र तरल) व्यक्तिगत सामग्रीको हिफाजत र सरसफाइको परिचय र अभ्यास घर, छरछिमेक, विद्यालय तथा समुदायको सरसफाइमा सहभागिता वरपरको वातावरण सफा राख्ने उपायहरू पहिचान वरपरको वातावरणको सरसफाइ कार्यमा सहभागिता 	४०
६	दुर्घटना तथा विपद् व्यवस्थापन	<ul style="list-style-type: none"> घर तथा गाउँटोल वरपर घटन सक्ने दुर्घटनाहरूको पहिचान सडकमा हुन सक्ने दुर्घटनाहरूको पहिचान र सजगता विद्यालयमा हुने दुर्घटनाहरूको पहिचान र सजगता 	<ul style="list-style-type: none"> आफू र आफ्नो समानको सुरक्षा माण्डवी गाउँपालिकामा हुन सक्ने प्रकोपहरूको पहिचान (हुरी बतास, सर्पको टोकाई, सडक दुर्घटना, नदीमा डुबु/बगाउनु) घर, टोल वरपर र विद्यालयमा हुने दुर्घटनाप्रति सजगता 	<ul style="list-style-type: none"> घर, घर वरपर र विद्यालयमा हुने दुर्घटनाबाट बच्न अपनाउनुपर्ने सावधानीहरूको जानकारी र अवलम्बन माण्डवी गाउँपालिका हुन सक्ने प्रकोपको (हुरी बतास, सर्पको टोकाई, सडक दुर्घटना, नदीमा डुबु/बगाउनु) को सामान्य परिचय प्रकोप र विपद्प्रति सजगता 	१५

क्र.स.	क्षेत्र/थिम	कक्षा १	कक्षा २	कक्षा ३	कार्य घण्टा
७	हाम्रा व्यक्तित्व, असल बानी व्यवहार र सामाजिक संघ संस्थाहरू	<ul style="list-style-type: none"> असल र चरित्रवान हुनका लागि आवश्यक पर्ने स्वभावहरू सवैको प्रिय हुनका लागि आवश्यक पर्ने स्वभावहरूको पहिचान असल एवम् मन पर्ने मानिसहरूका बानी व्यवहार आफ्नो टोल तथा समुदायको नेतृत्व गर्ने अग्रज व्यक्तित्वहरूको पहिचान 	<ul style="list-style-type: none"> असल र चरित्रवान हुनका लागि आवश्यक पर्ने आनीबानी र स्वभावहरू अवलम्बन सवैको प्रिय हुनका लागि आवश्यक पर्ने स्वभावहरू अवलम्बन असल एवम् मन पर्ने मानिसहरूका बानी व्यवहार प्रदर्शन स्थानीय सामाजिक संघ संस्थाको पहिचान 	<ul style="list-style-type: none"> अरूलाई माया, आदर सम्मान गर्दा आफूलाई पनि माया, आदर र सम्मान प्राप्त हुने सन्दर्भ परिवारको जिम्मेवार सदस्य हुनका लागि आवश्यक पर्ने स्वभाव र आचरणको परिचय असल साथीहरूका राम्रा आनीबानीको पहिचान, सम्मान र प्रसंशा र त्यस्ता आनीबानीहरूलाई आफ्नो जीवनमा प्रयोग र अनुशरण स्थानीय स्तरमा कार्यरत संघसंस्थाहरूको परिचय 	१५
जम्मा					१६०

विषयवस्तुको क्षेत्र र क्रम (कक्षा ४-५)

क्र.स.	एकाइ	कक्षा ४	कक्षा ५	कार्य घन्टा
१	माण्डवी पहिचान	<ul style="list-style-type: none"> माण्डवी गा.पा.को भौगोलिक अवस्थाको पहिचान प्युठान जिल्लाको नक्सामा माण्डवी गा.पा.को पहिचान गा.पा.भित्रका वडा संख्या र वडा कार्यालयको ठेगाना गा.पा.भित्रको जनसंख्या (महिला, पुरुष) को तथ्यांकको जानकारी गा.पा.को विकासका पूर्वाधारहरू पहिचान गा.पा.भित्रका प्रमुख बजारहरू परिचय र महत्व स्थानीय स्रोत र साधनको महत्व 	<ul style="list-style-type: none"> गा.पा.को नामाकरणको जानकारी लुम्बिनी प्रदेशको नक्सामा माण्डवी गा.पा.पहिचान आफू वस्ने वडाको नक्सा निर्माण र मुख्य मुख्य स्थानहरू अंकन गा.पा.भित्र वडा अनुसारका घरधुरी संख्या र पेशागत विवरण पहिचान गा.पा.भित्रको वडा अनुसारको जनसंख्या (महिला, पुरुष) गा.पा.को आयस्रोतहरू प्राकृतिक स्रोत र साधन संरक्षणमा स्थानीय तहको भूमिका । 	१८
२	हाम्रो संस्कृति, इतिहास र पर्यटन	<ul style="list-style-type: none"> आफ्नो आफन्तजनहरूको नाम, ठेगाना र रितिरिवाज सामाजिक शिष्टाचार तथा नियमहरूको पालना आफूले मनाउने चाडपर्वको परिचय र महत्व एकादशी मेलाको परिचय सम्पूर्ण जातजातिका धार्मिक तथा सांस्कृतिक क्रियाकलापको सम्मान लोकगीत गाउने अभ्यास स्थानीय लोकवाजा बजाउने अभ्यास स्थानीय लोकगीतमा हाउभाउसहित नृत्य अभ्यास 	<ul style="list-style-type: none"> गा.पा.भित्रका समुदायमा प्रचलित रितिरिवाज र परम्पराको महत्व आफ्नो समुदायको जन्म तथा मृत्यु संस्कार व्रतवन्ध र विवाह संस्कार सांस्कृतिक विविधताको बोध सम्मान मौलिक संस्कृतिको संरक्षणमा योगदान स्थानीय स्तरमा घुम्न लायक स्थानको पहिचान स्थानीय लोकसंगीतको महत्व र अभ्यास 	१५
३	जीवनोपयोगी सिप र मूल्य शिक्षा	<ul style="list-style-type: none"> आफ्नो विद्यालय तथा सामाजिक कामकाजमा सहयोग र सम्मान विद्यालय तथा समाजमा स्थापित नियमहरू, असल मूल्यमान्यता र संस्कार शिष्ट र सभ्य व्यवहारका लागि नैतिक शिक्षा अग्रज, मान्यजन, अपाङ्गता, असहाय तथा वृद्धवृद्धालाई सम्मान र सहयोग शिक्षक, अभिभावक तथा आफूभन्दा ठुलाको आदर समाजको असल नागरिक बन्न आवश्यक जीवनोपयोगी सिपहरूको पहिचान तथा अभ्यास 	<ul style="list-style-type: none"> विद्यालयका क्रियाकलाप तथा सामाजिक कामकाजमा सहभागी स्थानीय समाजमा स्थापित मूल्यमान्यता, असल संस्कार तथा सभ्यता अग्रज, मान्यजन, अपाङ्गता, असहाय तथा वृद्धवृद्धाप्रतिको सम्मान र सहयोग शिक्षक, अभिभावक तथा आफूभन्दा ठुलाले भनेको कार्य र आफन्तसँग सहयोग आदान प्रदान समाजको असल नागरिक बन्न आवश्यक जीवनोपयोगी सिपहरूको पहिचान तथा सिप विकास, अनुशासन र असल आचरण अवलम्बन समाजका असल मानिसहरूले गरेका कार्यहरू जीवन सफल बनाउन लक्ष्य निर्धारण अभ्यास 	२०

क्र.स.	एकाइ	कक्षा ४	कक्षा ५	कार्य घण्टा
४	स्थानीय पेसा, व्यवसाय र प्रविधि	<ul style="list-style-type: none"> स्थानीय स्तरमा निर्मित हस्तकलाका सामग्रीहरू (नाम, आवश्यक सामग्री र प्रयोजन (डोको, डालो, सुपो) स्थानीय परम्परागत प्रविधि को पहिचान (ढिकी, जातो, कोल, पानी घट्ट) घर तथा समुदायमा उत्पादन हुने कृषिजन्य उत्पादनको पहिचान र परिचय (टमाटर, आलु, काउली, बन्दा, कागती..... आदि) स्थानीय स्तरमा अपनाइएका पेशाहरूको सम्मान (कृषि, आरन, सिलाइ बुनाइ, चोयाँ चित्रो सम्बन्धी कार्यहरू) कृषि सम्बन्धी व्यवसायिक पेशाहरू गोलभेडा, काउली, आलु, च्याउ, धान, मकै,) को पहिचान र परिचय फलफूल (सुन्तला, आरुबखडा, आँप, मेवा, कटर, केरा, आरु, अम्बा) खेतीको परिचय र महत्व पशुपन्छी पालन (कुखुरा, बाखा, गाई, भैसी, बंगुर) गर्ने तरिका र महत्व तरकारी तथा फलफूलमा पाइने पौष्टिक तत्वहरू घर तथा समुदायमा उत्पादन भएका वस्तुको बजारीकरण गर्ने तरिकासँग परिचित 	<ul style="list-style-type: none"> स्थानीय सिप र प्रविधिबाट विभिन्न घरेलु सामान निर्माणमा सहयोग र प्रयोग (डोको, डाला, नाम्ला, दाम्ला कृषि हलो..फलामका औजारहरू (हसिया, कुटो कोदालो) गाउँपालिका भित्रका कृषि पकेट क्षेत्रको पहिचान मौसमी तथा बेमौसमी तरकारी खेतीको परिचय र खेती कार्यमा सहयोग (..टमाटर खेती काउली) खेति गर्ने कार्यमा सहभागिता (तरकारी खेति,गोडमेल, सिचाइ) नगदेवालीको परिचय र प्रयोग (तोरी, उखु, टमाटर, आलु, प्याज, लसुन.. आदि) परम्परागत हस्तकला बनाउने कार्यमा सहयोग (भकारी, डोको, डालो, सुपो .. आदि) स्थानीय रैथाने वालीहरू (मकै/जौ/गहुँ) को पहिचान र परिचय आर्थिक अवस्था सुधारमा स्थानीय तहले गर्ने क्रियाकलापहरूको जानकारी व्यावसायिक कृषिबाट हुने आर्थिक महत्व 	३०
५	हाम्रो वातावरण	<ul style="list-style-type: none"> गाउँपालिका क्षेत्र भित्रका वनमा पाइने वन्यजन्तु र चराहरूको परिचय र महत्व वडा क्षेत्रको वनमापाइने औषधिजन्य वनस्पतिहरू पहिचान विद्यालयमा बाल बगैँचा र वृक्षारोपणमा सहभागी वातावरण र विकासको परिचय पालिकाक्षेत्रमा भएका पानीका स्रोतहरूको परिचय, उपयोग र आवश्यकताअनुसार प्रयोग फोहोरमैलाले स्थानीय स्तरमा पारेको असर पहिचान वातावरण प्रदूषणको स्थानीय अवस्थाको पहिचान फोहोरमैलाको वर्गीकरण (ठोस, तरल र ग्याँस) र व्यवस्थापनमा सहयोग 	<ul style="list-style-type: none"> गाउँपालिका क्षेत्रमा पाइने औषधिजन्य वनस्पतिहरूको उपयोग र महत्व विद्यालय तथा घरमा स्थानीय औषधिजन्य वनस्पति र फलफूल बगैँचाको निर्माण गाउँपालिका क्षेत्रमा पाइने वनस्पति र जीवजन्तुको संरक्षणमा विद्यार्थी, विद्यालय, समुदायको भूमिका गाउँपालिका क्षेत्रमा जलस्रोतको प्रदूषण : कारण र असरहरू विद्यालय तथा स्थानीय क्षेत्रमा फोहोरमैलाको व्यवस्थापनका उपायहरू (कम उपयोग, पुन प्रयोग र प्रशोधन) घर र विद्यालयमा उपयोग हुने उर्जाको परिचय वातावरण संरक्षणको अवधारणा/परिचय 	१५

क्र.स.	एकाइ	कक्षा ४	कक्षा ५	कार्य घन्टा
६	दुर्घटना तथा विपद् व्यवस्थापन	<ul style="list-style-type: none"> प्राकृतिक र मानव सिर्जित विपद्को परिचय विपद्का समयमा सुरक्षित रहने तरिका आकस्मिक सुरक्षा सामग्री तयारी माण्डवी गाउँपालिकाका विभिन्न क्षेत्रमा घट्न सक्ने दुर्घटना तथा विपद्का असर र बच्ने उपायहरू (हुरीबतास, आगलागी, सर्पको टोकाइ, सडक दुर्घटना, नदीले बगाउने, भिरबाट लड्ने) 	<ul style="list-style-type: none"> विपद् व्यवस्थापनको परिचय विपद् व्यवस्थापनमा सुरक्षा निकायको भूमिका विपद् व्यवस्थापनका अभिभावक र समुदायको भूमिका स्थानीयस्तरमा आइपर्ने विपद् व्यवस्थापनका तरिका (विपद् पूर्वको तयारी, विपद्कालीन अवस्थामा गरिने कार्यहरू तथा विपद् पश्चात् गरिने आकस्मिक उपचार) 	१०
७	हाम्रा व्यक्तित्व र सामाजिक संघ संस्थाहरू	<ul style="list-style-type: none"> आफ्नो विद्यालयको स्थापना गर्ने व्यक्तिहरूको परिचय वडा भित्र सञ्चालित शैक्षिक संस्थाहरूको परिचय वडा भित्र सामाजिक संघ संस्थाहरूद्वारा गरिएका कामहरू वडा भित्र सञ्चालित स्वास्थ्य संस्थाहरूको जानकारी र ती संस्थाहरूबाट प्राप्त हुने सेवाहरू समाजसेवीहरूको पहिचान र उनीहरूले गरेका कार्य समाजसेवीहरूको कामबाट प्राप्त प्रेरणा स्थानीय समुदायमा समस्यामा परेका व्यक्तिहरूलाई सहयोग बालकलव परिचय र महत्व 	<ul style="list-style-type: none"> गाउँपालिका क्षेत्रभित्रका विशिष्ट व्यक्तिहरू पालिका भित्र सञ्चालित पहिलो शैक्षिक संस्था र स्थापना गर्ने व्यक्तिहरू पालिका भित्रका वित्तीय तथा सहकारी संस्थाहरूको परिचय र योगदान पालिका भित्रका स्वास्थ्य संस्थाहरूबाट प्रदान गरिने सेवाहरू स्थानीय स्तरमा समाज सुधारका प्रयासहरूको खोजी स्थानीय क्षेत्रमा शिक्षामा योगदान गरेका व्यक्तिहरूको पहिचान माण्डवी रेडक्रस परिचय विद्यालयमा बालकलवको भूमिका र संलग्नता 	२०
जम्मा				१२०

विषयवस्तुको क्षेत्र र क्रम (कक्षा ६-८)

क्र.स.	एकाइ	कक्षा ६	कक्षा ७	कक्षा ८	कार्य घण्टा
१	माण्डवी पहिचान	<ul style="list-style-type: none"> गाउँपालिकाको नक्सांकन कार्य गाउँपालिकाको र मुख्य मुख्य स्थानहरू वडा कार्यालयबाट प्रदान गरिने सेवा सुविधाको जानकारी वडा कार्यालयबाट बालबालिकालाई प्रदान गर्ने सेवा सुविधाको जानकारी गा.पा.भित्र रहेका सुरक्षा निकायको अवस्थिति र तिनले प्रदान गर्ने सेवा तथा सेवा लिने तरिकाहरू वडाले शिक्षा, बालबालिका र युवाका लागि तय गरेका कार्यक्रमको जानकारी गा.पा.को जनप्रतिनिधीको नाम र पद सुशासनको अवधारणा 	<ul style="list-style-type: none"> जिल्लाको नक्सा कोर्ने अभ्यास र आफ्नो गा.पा तथा नदी, बाटो, बजार र धार्मिक स्थल देखाउने अभ्यास गा.पा.को गौरवका आयोजनाहरूको परिचय गा.पाको शैक्षिक अवस्थाको वर्णन गा.पा.ले शिक्षा बालबालिका तथा युवाका लागि तय गरेका कार्यक्रमहरूको जानकारी गा.पा.ले प्रदान गर्ने सेवा सुविधाको जानकारी गाउँ कार्यपालिका, व्यवस्थापिका र न्यायिक समितिको गठन प्रक्रिया सुशासनका तत्व तथा विशेषताहरू गाउँपालिका अन्तर्गत रहेका विषयगत शाखाहरूको परिचय 	<ul style="list-style-type: none"> प्रदेशको नक्सा निर्माण र आफ्नो जिल्ला गा.पा.र मुख्य मुख्य तथ्यहरू उल्लेख माण्डवी गा.पा भित्र १० वर्षे जनयुद्धका कारण आएका सकारात्मक परिवर्तनहरूको गाउँसभाको बैठक, बस्ने तरिका, काम, कर्तव्य र अधिकार गाउँ कार्यपालिका, व्यवस्थापिका र न्यायिक समितिको काम कर्तव्य र अधिकार सम्बन्धि जानकारी गाउँपालिकाले जारी गरेको (शिक्षा सम्बन्धि) ऐन र नियमावली को परिचय । गा.पा.को कर (नीति) प्रणाली को परिचय स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन २०७४ (शिक्षा सम्बन्धि) को सामान्य विशेषताहरू सुशासनको लागि स्थानीय तहबाट भएका प्रयासहरू र भावी दिशा गाउँपालिका अन्तर्गत रहेका शाखाहरूको कार्यहरू 	२०
२	हाम्रो संस्कृति, इतिहास र पर्यटन	<ul style="list-style-type: none"> ऐतिहासिक उदयपुर राज्यको परिचय वंशावलीको परिचय दिन र पुर्खाहरूको योगदानको जानकारी विगत र वर्तमानको सामाजिक अवस्थाको फरक जातिगत क्षेत्रगत गलत संस्कार र कृत्याकलापको परिचय र सुधारको लागि पहल सबै धर्मको सारको जानकारी र नैतिक विकास 	<ul style="list-style-type: none"> ऐतिहासिक उदयपुर राज्यको महत्व वंशावलीको महत्व धर्म, संस्कृति र पर्यटनको महत्व प्रदेशभित्रका प्रमुख धार्मिक स्थल पहिचान हिन्दु, बौद्ध, मुस्लिम र क्रिस्चियन धर्मको परिचय विश्वबन्धुत्व र सहअस्तित्वको परिचय र महत्व 	<ul style="list-style-type: none"> त्रिवेणीधामको धार्मिक आस्थाजन्य महत्व र पर्यटन विकासको सम्भावना ऐतिहासिक उदयपुर राज्यबाट ग्रहण गर्न सकिने पक्षहरूको पहिचान स्थानीय स्तरमा भएको जातिगत, धर्मगत र भाषागत एकताका आधारमा विश्वबन्धुत्वको बुझाइ प्रदर्शन विश्वव्यापीकरण र बहुसंस्कृतताको अवधारणा 	१५

क्र.स.	एकाइ	कक्षा ६	कक्षा ७	कक्षा ८	कार्य घन्टा
३	जीवनोपयोगी सिप र मूल्य शिक्षा	<ul style="list-style-type: none"> सामूहिक तथा मेलमिलाप संस्कृति, अपाङ्गता मैत्री, लैङ्गिक मैत्री तथा समावेशी व्यवहार सामाजिक सञ्जालको सामान्य परिचय र प्रयोग प्रभावकारी सञ्चार सिपको विकास तथा प्रतिभा र क्षमताका आधारमा लक्ष्य निर्धारण बालविवाहको परिचय जीवनोपयोगी सिपहरूको पहिचान तथा सिप विकास, अनुशासन र असल आचरण समाजका असल मानिसहरूले गरेका कार्यहरूको पहिचान, अनुकरण गरी जीवनको लक्ष्य निर्धारण गर्ने सिपको अभ्यास र विकास समाजमा प्रचलित धर्म तथा धार्मिक मान्यतामा रहेका असल संस्कार र संस्कृति 	<ul style="list-style-type: none"> स्वच्छ समाज निर्माणका लागि भएका स्थानीय मूल्यमान्यता, असल संस्कार तथा सभ्यता सामाजिक सञ्जालको महत्व र प्रयोग माण्डवी गाउँपालिकामा प्रचलनमा रहेका असल संस्कार र संस्कृति बालविवाहका कारण र असरहरू विभेद, विकृति, कुरीति र भ्रष्टाचारको परिचय र असरहरू विद्यालय तथा समुदायमा हुने सामान्य विवाद र भगडामा मध्यस्थता (द्वन्द्व व्यवस्थापन तथा समस्या समाधान सिप) प्रतिभा र क्षमताको आधारमा स्वमूल्याङ्कन र स्वरूपान्तरण सिपको विकास समाजमा प्रचलित धर्म तथा धार्मिक मान्यतामा रहेका अन्धविश्वास तथा कमजोरीहरू समाजका असल मानिसहरूले गरेका कार्यहरू अनुसरण गर्ने अभ्यास 	<ul style="list-style-type: none"> सकारात्मक सोच, जिम्मेवारी वहन तथा समुन्नत समाज निर्माणमा सहयोग सामाजिक सञ्जालको प्रयोग, फाइदा र दुरुपयोगबाट जोगिने उपायहरू जीवनमा असल र सफल बन्ने उपायको खोजी तथा आत्मविश्वास र आत्मनिर्णय क्षमताको विकास बालविवाहको न्यूनीकरणका उपायहरू स्थानीय समाजमा स्थापित नैतिक मूल्य र मान्यता योग, ध्यान तथा तनाव व्यवस्थापन सिपको विकास समाजमा रहेका विभेद, विकृति, कुरीति र भ्रष्टाचार अन्त्य गर्ने उपायहरूको खोजी र अवलम्बन मूल्यमान्यता, असल संस्कार, अनुशासन र व्यक्तिगत आचरण असल नागरिकका विशेषताहरूको पहिचान र अवलम्बन सहयोग, सहकार्य, मेलमिलाप र समानुभूति जस्ता सामाजिक सिपको विकास र प्रयोग 	२०
४	स्थानीय पेशा व्यवसाय र प्रविधि	<ul style="list-style-type: none"> कृषि र पशुपालनको परिचय, महत्व र पालनमा सहयोग (टमाटर खेती, कुखुरापालन, बाखापालन) कम्पोस्ट मल र करेसावारीको निर्माण स्थानीय परम्परागत हस्तकलाका सामग्रीहरू निर्माण र प्रयोग (डोरी बाट्ने, गुन्द्री बुन्ने, नाम्लो, कुचो) 	<ul style="list-style-type: none"> स्थानीय परम्परागत हस्तकलाका सामग्रीहरूको निर्माण (दुना, टपरी, ठेकी, मदानी) कृषि पेशा अवलम्बन गर्न चाहिने आधारभूत प्राविधिक ज्ञानको जानकारी (नर्सरी निर्माण, पशुहरूको लागि औषधी उपचार.. आदि । कृषि उत्पादनमा मलखाद तथा सूक्ष्म खाद्य तत्वको परिचय र आवश्यकता स्थानीय कृषि बजार परिचय र आवश्यकता 	<ul style="list-style-type: none"> परम्परागत पेशा व्यवसाय र प्रविधिको परिचय र महत्व (आरन प्रविधि) आरन, कपडा सिलाउने, कट्वालेको परिचय र सुधारका पक्षहरू पहिचान स्थानीय परम्परागत हस्तकला सामग्री निर्माण (हलो, मादल, बाजा) खेतिपातीमा प्रयोग गरिने (किटनाशक, दुशी नाशक) विषादीको समुचित प्रयोगको तरिका जैविक खेती प्रणालीको महत्व र आवश्यकता 	२०

क्र.स.	एकाइ	कक्षा ६	कक्षा ७	कक्षा ८	कार्य घण्टा
५	हाम्रो वातावरण	<ul style="list-style-type: none"> वडामा भएका वनहरू र उक्त वनमा पाइने वस्तुहरूको पहिचान वनमा आधारित आर्थिक क्रियाकलापहरू (घर तथा विद्यालयमा जडीबुटी खेती र सङ्कलन विभिन्न स्थानीय जातका वनस्पतिहरूको नर्सरी निर्माण र विक्री वितरण, पर्यापर्यटन आदि) वडा क्षेत्रमा वृक्षारोपण, हरियाली प्रवर्धनको परिचय महत्व, तरिका र सहभागिता हरित गृह/घरको अवधारणा/परिचय विद्यालयमा करेसावारीको निर्माण (स्थानीय मौसममा आधारित सागसब्जी लगायतका दैनिक खानामा उपयोग हुने वनस्पतिहरूको खेती) घर, विद्यालय र स्थानीय क्षेत्रमा हुन सक्ने फोहोर तथा प्रदूषण न्यूनीकरणका उपायहरू (जल, वायु, ध्वनि, जमिन) गाउँपालिका क्षेत्रमा खानेपानीको स्रोत, वितरण र पानी सुद्धीकरणका स्थानीय उपायहरू (परम्परागतरूपमा उपयोग गरिने छान्ने, उमाल्ने, परम्परागत फिल्टर आदि) गाउँपालिका स्तरबाट पूरा गर्न सकिने दिगो विकासका लक्ष्यहरू गा.पा.ले स्वच्छ वातावरण निर्माणका लागि गरेका अभ्यासहरू । (फोहोरमैला व्यवस्थापनका कार्यहरू, वृक्षारोपण कार्यक्रमहरू ... आदि) 	<ul style="list-style-type: none"> वडाभित्रका सामुदायिक वन : परिचय, महत्व, फाइदा वनस्पति तथा वन्यजन्तु अपराध नियन्त्रण र कानुनी व्यवस्था हरित गृह/घरको आवश्यकता तथा महत्व घर र विद्यालयमा करेसावारी र पुष्प बगैँचाको निर्माण, उत्पादन, बजारीकरण र आर्थिक फाइदा (स्थानीय मौसममा आधारित सागसब्जी लगायतका दैनिक खानामा उपयोग हुने वनस्पतिहरू र स्थानीय फूलहरूको खेती, नर्सरी) घरायसी उपयोग भईसकेको पानीको व्यवस्थापन: सोकपिट, करेसावारीमा उपयोग घरायसी ठोस फोहोरको व्यवस्थापन : कम्पोष्टिङ -गड्यौले मल बनाउने प्रक्रियाको अभ्यास) दिगो विकास र हरित विद्यालयको अन्तरसम्बन्ध दिगो विकास र वातावरण संरक्षणका लागि स्थानीयस्तरबाट गर्न सकिने प्रयास (विद्यार्थी, विद्यालय र समुदायको भूमिका) 	<ul style="list-style-type: none"> वडा क्षेत्रमा भएका वनहरूमा पाइने वनस्पति तथा वन्यजन्तु संरक्षण र अपराध नियन्त्रणमा कानुनी व्यवस्था पालना गराउनका लागि विद्यार्थी, विद्यालय, स्थानीय समुदाय र स्थानीय सरकारको भूमिका खाली जग्गा, वन क्षेत्र, घर र विद्यालयमा वृक्षारोपण र जडीबुटी खेती, बजारीकरण र आर्थिक फाइदा (स्थानीय क्षेत्रमा पाइने जडीबुटीजन्य वनस्पतिहरू र स्थानीय वनस्पतिहरूको नर्सरी, वृक्षारोपण, रेखदेख लगायत) हरित विद्यालय निर्माणमा विद्यार्थी इको क्लवको भूमिका दिगो विकासका लक्ष्यहरू प्राप्तिका लागि स्थानीय सरकारले गर्दै आएका तथा गर्नुपर्ने कार्यहरू हरित गृह/घर निर्माणका लागि आवश्यक आधारभूत पक्षहरू र हरित गृह निर्माण योजना दिगो विकास र हरित विद्यालयको अन्तरसम्बन्ध प्रवर्धन स्थानीय क्षेत्रमा पानीको दिगो व्यवस्थापनको उपायहरू र आकासे पानी सङ्कलन विधि घरायसी ठोस फोहोरको व्यवस्थापन : विन कम्पोष्टिङ तथा पिट कम्पोष्टिङ गर्ने प्रक्रियाको अभ्यास) गाउँपालिका क्षेत्रमा वातावरण प्रदूषणको न्यूनीकरण र फोहोरमैला व्यवस्थापनमा स्थानीय समुदाय, संघसंस्थाहरू र गाउँपालिकाको भूमिका 	३०

क्र.स.	एकाइ	कक्षा ६	कक्षा ७	कक्षा ८	कार्य घण्टा
६	विपद् व्यवस्थापन	<ul style="list-style-type: none"> विपद्बाट सुरक्षित रहन गरिने कार्य विपद्का कारण उत्पन्न जोखिमहरूको जानकारी उल्लेख जोखिमबाट सुरक्षित रहने उपायहरू पहिचान र अवलम्बन 	<ul style="list-style-type: none"> विपद् व्यवस्थापनमा व्यक्ति, संघ सस्थाको भूमिका विपद् व्यवस्थापनका अभिभावक र समुदायको भूमिका विपद्मा मनोपरामर्श गर्ने तरिका 	<ul style="list-style-type: none"> संभावित विपद्को आँकलन विपद् व्यवस्थापनमा गाउँपालिकाले गरेका प्रयासहरू विपद् व्यवस्थापन तथा जोखिम न्यूनीकरण ऐन, २०७४ अनुसार विपद् व्यवस्थापनको लागि स्थानीय तह खेल्ने भूमिका 	८
७	हाम्रा व्यक्तित्व र सामाजिक संघ संस्थाहरू	<ul style="list-style-type: none"> माण्डवी रेडकसले समुदायमा पारेको प्रभाव स्थानीय स्तरमा रहेका संघ संस्था पहिचान र परिचय पालिका भित्र सञ्चालित पहिलो माध्यमिक विद्यालयको परिचय र स्थापना गर्ने व्यक्तिहरू आफ्नो वडा भित्र रहेका आमा समूह र यसका कार्यहरू युवा क्लबहरू र कार्यहरू 	<ul style="list-style-type: none"> समाज सुधारका क्रियाकलापमा सहभागी पालिका भित्र रहेका सामाजिक कार्यमा अग्रज व्यक्तिहरू र उनिहरूले गरेका कार्यहरू पालिका भित्र रहेका विभिन्न वित्तीय तथा सहकारी संस्थाहरू र त्यसले समाजमा गरेका कार्यहरू रेडकस सोसाइटी, स्काउटको परिचय र योगदान 	<ul style="list-style-type: none"> सहकारी संस्थाले समुदायमा पारेको प्रभाव बचत गर्ने बानीको विकास र महत्व प्युठान जिल्ला भित्र रहेका विभिन्न पूर्वाधारहरूको विकासमा योगदान पुर्याएका व्यक्तिहरू र उनीहरूले गरेका सामाजिक कार्यहरू जिल्ला भित्र रहेका विभिन्न सामाजिक संघ संस्थाहरू र तिनको योगदान 	१५
				जम्मा	१२८

५. विषयवस्तुको विस्तृतीकरण

विषयवस्तुको विस्तृतीकरण (कक्षा - १)

क्र.स.	क्षेत्र/थिम	सिकाइ उपलब्धि	विषयवस्तुको विस्तृतीकरण	व्यवहारकुशल सिप	सम्भावित सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप	सम्भावित मूल्याङ्कन विधि र प्रक्रिया	कार्य घण्टा
१	माण्डवी पहिचान	<ul style="list-style-type: none"> आफ्नो परिवार तथा आफू वसेको गाउँटोलको नाम बताउन । आफ्नो गाउँटोलमा भएका धार्मिक स्थलहरूको पहिचान गर्न आफ्नो गाउँ वरपर रहेका नदी खोला र बाटाको नाम भन्नु आफ्नो विद्यालयको नाम बताउन । आफ्नो घर नजिकै रहेको बजारको पहिचान गर्न आफ्नो गाउँ टोलको स्वास्थ्य संस्था स्वयंसेविकाको परिचय दिन 	<ul style="list-style-type: none"> आफ्नो परिवार तथा आफू वसेको गाउँटोलको नाम गाउँटोलहरूको नाम आफ्नो गाउँटोलमा भएका धार्मिक स्थलहरूको पहिचान आफ्नो गाउँ वरपर रहेका नदी खोला र बाटाको नाम आफ्नो विद्यालयको नाम आफ्नो घर नजिकै रहेको बजार आफ्नो गाउँटोलको स्वास्थ्य स्वयंसेविकाको परिचय 	<ul style="list-style-type: none"> सञ्चार सिप अवलोकन सिप सिकाइ सिप वैयक्तिक जिम्मेवारी सिप 	<ul style="list-style-type: none"> बालबालिकालाई आफू वसेको गाउँ वा टोलको नाम भन्नु लगाउने गर्ने आफू र आफ्नो गाउँटोलमा रहेको धार्मिक स्थलको भ्रमण गराई उक्त स्थलको परिचय गराउने विद्यार्थीहरूलाई आफू वसोवास गर्ने स्थान वरपरको नदीनाला, खोला, बाटाघाटा केके छन् भन्नु लगाउने, चित्र चार्ट नक्साको प्रयोग गरी छलफल गराउने र तिनीहरूको जानकारी गराउने आफू आफ्नो विद्यालयको नाम भन्ने अभ्यास गराउने नजिकमा रहेको बजारको भ्रमण गराउने र त्यहाँ गरिने क्रियाकलापहरूको अवलोकन गराउने र जानकारी गराउने स्वास्थ्य स्वयंसेविकाको चिनारी गराउनका लागि तोकिएको पोषाकमा स्वास्थ्य स्वयंसेविकालाई आमन्त्रण गर्न परिचय गराउने र उनले गर्ने कार्यको जानकारी गराउन लगाउने 	<ul style="list-style-type: none"> आफू वसोवास गरेको गाउँटोलको नाम भन्नु लगाएर आफ्नो गाउँटोलमा रहेका धार्मिक स्थलको नाम भन्नु लगाएर आफू वसोवास गर्ने गाउँवरपरका नदी, खोला र बाटाको नाम भन्नु लगाएर आफूले पढ्ने विद्यालयको नाम सोधेर नजिकै रहेको बजारको नाम सोधेर स्वास्थ्य स्वयंसेविकाको नाम र काम सोधेर 	१५

क्र.स.	क्षेत्र/थिम	सिकाइ उपलब्धि	विषयवस्तुको विस्तृतीकरण	व्यवहारकुशल सिप	सम्भावित सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप	सम्भावित मूल्याङ्कन विधि र प्रक्रिया	कार्य घण्टा
२	हाम्रो संस्कृति, इतिहास र पर्यटन	<ul style="list-style-type: none"> आफ्नो गाउँटोलमा वसोबास गर्ने जातजाति को नाम बताउने गाउँटोलका जातजाति विचको सांस्कृतिक भिन्नता बारे सामान्य जानकारी हरूको चिनारी दिन गाउँटोलमा बोलिने मुख्य भाषा पहिचान गर्न स्थानीय लोकवाजाको पहिचान गर्न स्थानीय लोकगीत गाउने अभ्यास गर्न 	<ul style="list-style-type: none"> आफ्नो गाउँटोलमा वसोबास गर्ने जातजाति को नाम गाउँटोलका जातजाति विचको सांस्कृतिक भिन्नता बारे सामान्य जानकारी गाउँटोलमा बोलिने मुख्य भाषाहरू स्थानीय लोक वाजाहरू स्थानीय लोक गीतहरू 	<ul style="list-style-type: none"> सञ्चार सिप सिकाइ सिप प्रयोग सिप सांस्कृतिक सिप अवलोकन सिप सिकाई सिप वैयक्तिक जिम्मेवारी सिप 	<ul style="list-style-type: none"> फरक फरक जातका विद्यार्थीहरूको समूह विभाजन गर्ने, कक्षाकोठामा भएका जातहरूको नाम पहिचान गर्न लगाउने भन्न लगाउने, उपलब्ध हुन सक्ने जातजाति हरूको चित्र पोष्टर प्रदर्शन गर्ने र अवलोकन गर्न लगाउने विद्यार्थीहरूलाई उनीहरूको आफ्नो जातजाति मा कुन कुन संस्कृतिको चाडपर्वमा के के गरिन्छ भन्न लगाउने र छलफल गराउने र चित्र, श्रव्यदृश्य सामग्रीको प्रयोगको माध्यमबाट जानकारी गराउने प्रत्येक बालबालिकालाई आ-आफ्नो मातृभाषामा बोल्न लगाउने, साथीहरूको भाषासंग तुलना गर्न र फरक छुट्याउन लगाउने चित्र, पोष्टर वा वास्तविक स्थानीय लोकवाजा ल्याई अवलोकन गर्न लगाउने र पहिचान गराउने स्थानीय स्तरमा गाइने लोकगीतहरू गाउने, सुनाउने र बालबालिकालाई गाउने सामान्य अभ्यास गराउने । 	<ul style="list-style-type: none"> गाउँटोलमा बस्ने जातजाति हरूको नाम भन्न लगाएर गाउँटोलमा रहेका जातजाति ले गर्ने सांस्कृतिक क्रियाकलापहरू सोधेर मातृभाषामा बोलेको अवलोकन गरेर स्थानीय लोकवाजा ल्याइ पहिचान गर्न लगाएर स्थानीय लोकगीत पहिचान गर्न र गाउन लगाई अवलोकन गरेर विद्यार्थीका क्रियाकलापहरूको अवलोकन गरेर 	२०
३	जीवनोपयोगी सिप मूल्य शिक्षा	<ul style="list-style-type: none"> साथी र गुरुहरूसँग घुलमिल र समूहमा मिलेर बस्ने बानीको विकास (स्थानीय स्तरमा प्रचलित बाल खेलहरूको माध्यमबाट) गर्न मेलमिलाप र सहयोगी भावनाको विकास गर्न परिवारका आफन्तलाई नाता अनुसार सम्बोधन गर्न साथीहरूसँग चिनजान र सामान्य सहयोग गर्न घर तथा विद्यालयमा अनुशासन र आचरणको पालना तथा सबैप्रति नम्र व्यवहार प्रदर्शन गर्न 	<ul style="list-style-type: none"> साथी र गुरुहरूसँग घुलमिल र समूहमा मिलेर बस्ने बानीको विकास (स्थानीय स्तरमा प्रचलित बाल खेलहरूको माध्यमबाट) आपसी मेलमिलाप र सहयोगी भावनाको विकास परिवार र आफन्तलाई नाता अनुसार सम्बोधन साथीहरूसँग चिनजान र सामान्य सहयोग घर तथा विद्यालयमा अनुशासन र आचरणको पालना तथा सबै प्रति नम्र व्यवहार 	<ul style="list-style-type: none"> स्व व्यवस्थापन सिप सञ्चार र सहकार्य सिप सामाजिक सिप स्व अनुशासन सिप 	<ul style="list-style-type: none"> समूहमा मिलेर गर्ने खालका कार्यहरू दिने र यसरी समूहमा मिलेर कार्य गर्दा हुने फाइदाहरूको बारेमा छलफल गराउने विद्यार्थीहरू विच नमस्कार गर्न सिकाई एक आफू समा परिचय गर्न लगाउने समूहमा मिलेर बस्न लगाउने परिवारका आफन्तलाई नाताअनुसार सम्बोधन गर्ने तरिका भन्न लगाइ नमुना प्रदर्शन गर्न लगाउने परिवारका आफन्तलाई सम्बोधन गर्ने तरिका प्रदर्शन गर्ने र सोही अनुसार विद्यार्थीलाई समेत गर्ने अभ्यास गराउने आफूभन्दा ठुला मानिस र साथीहरूसँग बोल्दा आदरार्थी शब्द प्रयोग गर्न सिकाउने खेल तथा अभिनयको माध्यमबाट घर परिवारका सदस्यहरूको भूमिका दिई सोहीअनुसारको व्यवहार प्रदर्शन गर्न लगाउने 	<ul style="list-style-type: none"> दिइएका कार्यहरू समूहमा मिलेर गरे नगरेको अवलोकन गरेर विद्यार्थीहरू एक अर्का तथा शिक्षकहरूसँग भेट हुँदा अभिवादन गरे नगरेको अवलोकन गरेर आफूभन्दा ठूला मानिस र साथीहरूसँग बोल्दा उनिहरूले प्रयोग गरेको भाषालाई मूल्याङ्कन गरेर गुरु तथा साथीहरूसँग गरेको व्यवहारको अवलोकन गरेर 	२०

क्र.स.	क्षेत्र/थिम	सिकाइ उपलब्धि	विषयवस्तुको विस्तृतीकरण	व्यवहारकुशल सिप	सम्भावित सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप	सम्भावित मूल्याङ्कन विधि र प्रक्रिया	कार्य घण्टा
४	स्थानीय पेसा व्यवसाय र प्रविधि	<ul style="list-style-type: none"> आफ्नो अभिभावकले गर्ने पेशा तथा व्यवसायको नाम बताउन आफ्नो घरमा वर्ष भरिमा उत्पादन हुने वालीनालीको नाम बताउन घरमा प्रयोग हुने तरकारी, अन्नवाली, नगदे वाली र फलफूलको चिनारी दिन घरमा उत्पादित वस्तु विक्रि गर्ने स्थान बताउन आफ्नो घर र छिमेकमा प्रयोग हुने स्थानीय प्रविधिको पहिचान गर्न स्थानीय प्रविधिबाट निर्मित घरेलु सामग्रीहरूको चिनारी दिन 	<ul style="list-style-type: none"> आफ्नो अभिभावकले गर्ने पेशा तथा व्यवसायको नाम आफ्नो घरमा वर्ष भरिमा उत्पादन हुने वालीनालीको नाम घरमा प्रयोग हुने तरकारी, अन्नवाली, नगदे वाली र फलफूलको जानकारी घरमा उत्पादित वस्तु विक्रि हुने स्थान स्थानीय प्रविधिबाट निर्मित घरेलु सामग्रीहरू 	<ul style="list-style-type: none"> सिकाइ सिप सञ्चार सिप अवलोकन सिप 	<ul style="list-style-type: none"> विद्यार्थीहरूलाई आफ्नो अभिभावकले गर्ने पेशा भन्न लगाउने र आफ्नो समुदायमा भएका मानिसहरूले गर्ने पेसाका बारेमा पनि छलफल गराउने कृषि वालीका चित्रहरू भएको पोष्टर देखाई आफ्नो घरमा उत्पादन हुने वालीनालीको नाम भन्न लगाउने घरमा प्रयोग हुने तरकारी, अन्नवाली, नगदे वाली र फलफूलको नाम भन्न लगाउने घरमा उत्पादित कुन कुन वस्तुहरू कहाँ लगेर विक्रि गरिन्छ विक्रि गरिने स्थानको नाम भन्न लगाउने र छलफल गर्ने गराउने स्थानीय प्रविधिबाट निर्मित घरेलु सामग्रीहरूको नाम भन्न लगाउने 	<ul style="list-style-type: none"> घरमा कसकसले के के काम गर्नुहुन्छ भनी सोधेर आफ्नो खेतबारीमा के के वाली लगाएको छ भनी सोधेर घरमा उत्पादन भएका वाली विक्रि गर्न कुन ठाउँमा लैजान्छौ भनि सोधेर स्थानीय प्रविधिबाट निर्मित घरेलु सामग्रीहरूको नाम सोधेर 	३५
५	हाम्रो वातावरण	<ul style="list-style-type: none"> घर तथा स्थानीय स्तरमा पालिने घरपालुवा जनावरहरूको नाम बताउन 	<ul style="list-style-type: none"> घर तथा स्थानीय स्तरमा पालिने घरपालुवा जनावरहरू 	<ul style="list-style-type: none"> सञ्चार सिप अवलोकन सिप 	<ul style="list-style-type: none"> विद्यार्थीहरूलाई घरमा पालिएका जनावरहरूको नाम भन्न लगाउने घरमा पालिएका बाहेक अन्य स्थानीयस्तरमा पालिएका जनावरहरू भन्न लगाउने स्थानीयस्तरमा (विभिन्न प्रयोजनले पालन गरिएका) पालन गरिएका जनावरहरूको अवलोकन गराउने चित्र/श्रव्यदृश्य सामग्रीको को माध्यमबाट स्थानीयस्तरमा पालन गरिएका जनावरहरूको परिचय गराउने 	<ul style="list-style-type: none"> घरमा पालन गरेका जनावरहरूको नाम सोधेर स्थानीय स्तरमा पालन गरिएका जनावरहरूको नाम बताउन लगाएर 	३

क्र.स.	क्षेत्र/थिम	सिकाइ उपलब्धि	विषयवस्तुको विस्तृतीकरण	व्यवहारकुशल सिप	सम्भावित सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप	सम्भावित मूल्याङ्कन विधि र प्रक्रिया	कार्य घण्टा
		<ul style="list-style-type: none"> घर तथा टोल वरपर भएका विरुवाहरूको पहिचान गर्न विद्यालयको बाल बगैँचामा भएका विरुवाहरू चिन्न 	<ul style="list-style-type: none"> घर तथा टोल वरपर भएका विरुवाहरूको नाम र चिनारी विद्यालयको बगैँचामा भएका बोटविरुवाहरूको नाम 	<ul style="list-style-type: none"> सञ्चार सिप सिकाइ सिप 	<ul style="list-style-type: none"> घर वरपर भएका, घरको बगैँचामा भएका विरुवाको नाम बताउन लगाउने विद्यालयको बगैँचा तथा विद्यालय वरपर भएका विरुवाहरूको अवलोकन गराइ तिनीहरूको नाम पहिचान गर्न लगाउने घर वरपर समुदायस्तरमा भएका विरुवाको अवलोकन गर्न लगाई तिनीहरूको नाम पहिचान गर्न लगाउने शिक्षकले आफ्नो घर वरपर, विद्यालय वरपर भएका विरुवाहरूको चित्र/भिडियो देखाई तिनीहरूको पहिचान गर्न लगाउने 	<ul style="list-style-type: none"> घरमा भएका विरुवाहरूको नाम बताउन लगाएर विद्यालयको बगैँचा तथा विद्यालय वरपर भएका विरुवाहरूको नाम पहिचान गर्न लगाएर आफ्नो घर वरपर भएका विरुवाहरूको नाम बताउन लगाएर 	५
		<ul style="list-style-type: none"> घर तथा विद्यालयमा गरिने वृक्षरोपणमा सहयोग गर्न घर तथा विद्यालयमा भएका बोटविरुवाको संरक्षणमा सहयोग गर्न फूलबारी तथा बोटविरुवाहरूको हेरचाहमा सहयोग गर्न 	<ul style="list-style-type: none"> घर तथा विद्यालयमा गरिने वृक्षरोपणमा सहयोग घर तथा विद्यालयमा भएका बोटविरुवाको संरक्षणमा सहयोग फूलबारी तथा बोटविरुवाहरूको हेरचाह 	<ul style="list-style-type: none"> सहयोग सिप सञ्चार सिप सिकाइ सिप वातावरणप्रतिको सजगता र सम्मान सिप वैयक्तिक जिम्मेवारी सिप 	<ul style="list-style-type: none"> घरको बगैँचा वा खेतवारीको छेउछाउमा वृक्षरोपण गर्ने सम्बन्धमा विद्यार्थीहरूलाई प्रश्न सोध्ने र खाली ठाउँमा वृक्षरोपण गर्नुपर्ने कुरा बताउने घरमा वृक्षरोपण गर्ने कार्यमा सहयोग गर्ने कुरा बताउने र यस सम्बन्धमा उनीहरूको अनुभव सुनाउन लगाउने विद्यालयको खाली ठाउँमा वृक्षरोपण कार्यमा सहभागी गराउने (बेर्नहरू वृक्षरोपण गर्ने ठाउँमा पुऱ्याउने, पानी सिँचाइ गर्ने आदि) घर तथा विद्यालयमा भएका बोटविरुवाहरूको संरक्षण गर्नुपर्ने कुरा बताउने र संरक्षण तथा हेरचाह गर्ने कार्यमा सहभागी गराउने वृक्षरोपण सम्बन्धी भिडियो देखाउने र वृक्षरोपणप्रति सकारात्मक सोचको विकास गर्ने 	<ul style="list-style-type: none"> वृक्षरोपण सम्बन्धी अनुभव बताउन लगाएर वृक्षरोपणमा सहयोग गरेको अवलोकन गरेर विद्यालयमा विरुवाहरूको संरक्षण तथा हेरचाहमा सहभागी भए नभएको अवलोकन गरेर 	१२
		<ul style="list-style-type: none"> आफ्नो वरपर भएका पानीका स्रोतहरूको नाम बताउन 	<ul style="list-style-type: none"> स्थानीय क्षेत्रमा भएका पानीका स्रोतहरूको नाम 	<ul style="list-style-type: none"> सञ्चार सिप 	<ul style="list-style-type: none"> आफ्नो घर वरपर भएका पानीका स्रोतहरू पहिचान गर्न लगाउने चित्रको माध्यमबाट आफ्नो वरपर भएका पानीका स्रोतहरूको जानकारी दिने समुदायस्तरमा भएका पानीका स्रोतहरूको अवलोकन गराई पहिचान गर्न लगाउने पानीका प्राकृतिक स्रोतहरूको समेत जानकारी गराउने (कुवाको पानी, मूलको पानी, वर्षाको पानी आदि) 	<ul style="list-style-type: none"> स्थानीय क्षेत्रमा भएका पानीका स्रोतहरूको नाम बताउन लगाएर 	३

क्र.स.	क्षेत्र/थिम	सिकाइ उपलब्धि	विषयवस्तुको विस्तृतीकरण	व्यवहारकुशल सिप	सम्भावित सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप	सम्भावित मूल्याङ्कन विधि र प्रक्रिया	कार्य घण्टा
		<ul style="list-style-type: none"> व्यक्तिगत, घर, आँगन, विद्यालय, वरिपरिको वातावरणको सरसफाईमा सहयोग गर्न घर, समुदाय र विद्यालयमा हुने फोहोरमैलाको पहिचान गर्न फोहोरमैलाको रखाइमा सहयोग गर्न 	<ul style="list-style-type: none"> व्यक्तिगत, घर, आँगन, विद्यालय, वरिपरिको वातावरणको सरसफाई घर, समुदाय र विद्यालयमा हुने फोहोरमैलाको पहिचान फोहोरमैलाको रखाइमा सहयोग 	<ul style="list-style-type: none"> प्रयोग सिप सिकाइ सिप सञ्चार सिप सहकार्य सिप सहयोग सिप स्व व्यवस्थापन सिप वातावरणप्रतिको सजगता र सम्मान सिप वैयक्तिक जिम्मेवारी सिप 	<ul style="list-style-type: none"> कक्षाकोठामा विद्यार्थीहरूलाई उभिन लगाउने र व्यक्तिगत सरसफाई गरे नगरेको एकले अर्कोलाई अवलोकन गर्न लगाउने विद्यार्थीहरू मध्ये व्यक्तिगत सरसफाई राम्रो गरेका विद्यार्थीहरूलाई कक्षाकोठाको अगाडि बोलाइ उनले व्यक्तिगत सरसफाई गर्दा अवलम्बन गरेका तरिकाहरू सुनाउन लगाउने व्यक्तिगत सरसफाइअन्तर्गत गरिने कार्यहरूको जानकारी गराउने। जस्तै : नुहाउने, कपाल कोर्ने, कपडा सफा गर्ने, हात धुने, नड काट्ने, जुता सफा गर्ने आदि। व्यक्तिगत सरसफाइअन्तर्गत गर्न सकिने केही कार्यहरूको प्रदर्शन गर्ने र विद्यार्थीहरूलाई ती कार्यमा सरिक गराउने। जस्तै : साबुन पानीले हात खुट्टा धुने, नड काट्ने आदि। स्वस्थताको लागि घर आँगन, विद्यालय वरिपरिको वातावरण सफा राख्नुपर्ने कारण बताउने र छलफल गर्ने घर आँगन तथा वरिपरिको वातावरण सफा गर्ने कुरा बताउने र उक्त सरसफाइ कार्यमा सहभागी भए नभएको कुरा अभिभावकसँग प्रतिक्रिया लिने विद्यालयको कक्षाकोठा, कक्षाकोठा बाहिर, खेलमैदान, शौचालय, धारा वरपरको सरसफाइमा सहभागी गराउने र सरसफाइ पश्चात साबुन पानीले हात धुने कार्य गर्ने गराउने घर, कक्षाकोठा, कक्षाकोठा बाहिर हुने फोहोरमैलाको चित्रद्वारा पहिचान गराउने घरमा भएका फोहोरहरू र तिनीहरूको रखाइ सम्बन्धमा प्रत्येक विद्यार्थीलाई अनुभव सुनाउन लगाउने कक्षाकोठाभित्र तथा कक्षाकोठा बाहिरका फोहोरमैलाहरूको अवलोकन गराई फोहोरमैलाको पहिचान गर्न लगाउने र फोहोरको रखाइ व्यवस्थापनमा सहभागी गराउने र साबुन पानीले हातखुट्टा सफा गर्न लगाउने 	<ul style="list-style-type: none"> व्यक्तिगत सरसफाइ गरे नगरेको अवलोकन गरेर घर तथा विद्यालय वरिपरिको वातावरण सफा राख्ने कार्यमा सहभागी भए नभएको अवलोकन गरेर घर, विद्यालय वरिपरि हुने फोहोरमैलाहरूको पहिचान गर्न सके नसकेको अवलोकन तथा प्रश्नोत्तर गरेर फोहोर रखाइ पश्चात साबुनपानीले हातखुट्टा सफा गरे नगरेको अवलोकन गरेर 	१७

क्र.स.	क्षेत्र/थिम	सिकाइ उपलब्धि	विषयवस्तुको विस्तृतीकरण	व्यवहारकुशल सिप	सम्भावित सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप	सम्भावित मूल्याङ्कन विधि र प्रक्रिया	कार्य घण्टा
६	दुर्घटना तथा विपद् व्यवस्थापन	<ul style="list-style-type: none"> घर टोल वर पर घटन सक्ने दुर्घटनाहरूको पहिचान गर्न घर वरपर गाउँटोल, सडकमा हुनसक्ने दुर्घटनाहरूको पहिचान गर्न र सजगता अपनाउन विद्यालयमा हुने दुर्घटनाहरू पहिचान गर्न र सजगता अपनाउन 	<ul style="list-style-type: none"> घर टोल वर पर घटन सक्ने दुर्घटनाहरू घर वरपर गाउँटोल, सडकमा हुनसक्ने दुर्घटनाहरू विद्यालयमा हुने दुर्घटनाहरू 	<ul style="list-style-type: none"> सिकाइ सिप अवलोकन सिप प्रयोग सिप स्वव्यवस्थापन सिप सहयोग सिप 	<ul style="list-style-type: none"> घरमा पाइने चक्कू, हसिया, जस्ता सामग्रीहरू चलाउँदा, रूख चढ्दा, भिरमा जाँदा के हुन सक्छ ? भनि छलफल गर्ने गराउने घर, टोल, बाटो वा अन्य क्षेत्रमा घटन सक्ने दुर्घटनाहरू व्यक्तिगत र सामूहिक रूपमा भन्न लगाउने सडकमा हिड्दा हामी कसरी हिड्नु पर्छ भनी अभ्यासात्मक कार्यहरू गरी देखाउने र विद्यार्थीहरूलाई पनि सोही अनुसार व्यवहारमा प्रयोग गर्न अभिप्रेरित गर्ने विद्यालयमा हुने दुर्घटनाहरू भन्न लगाउने विद्यालयमा हुने दुर्घटनाबाट बच्ने उपायहरू अवलम्बन गर्न लगाउने 	<ul style="list-style-type: none"> घर, टोल, वर पर घटेका घटना भन्न लगाएर घर वर पर घटन सक्ने घटना सोधेर विद्यालयमा हुने दुर्घटनाहरू भन्न लगाएर दुर्घटनाबाट बच्ने उपायहरू अवलम्बन गरे नगरेको अवलोकन गरेर 	१५
७	हाम्रा व्यक्तित्व र सामाजिक संघ संस्थाहरू	<ul style="list-style-type: none"> असल र चरित्रवान हुनका लागि आवश्यक पर्ने स्वभावहरू पहिचान गर्न सवैको प्रिय हुनका लागि आवश्यक पर्ने स्वभावहरूको पहिचान गर्न असल एवम् मन पर्ने मानिसहरूका बानी व्यवहार अवलम्बन गर्न आफ्नो टोल तथा समुदायको नेतृत्व गर्ने अग्रज व्यक्तित्वहरूको पहिचान गर्न 	<ul style="list-style-type: none"> असल र चरित्रवान हुनका लागि आवश्यक पर्ने स्वभावहरू सवैको प्रिय हुनका लागि आवश्यक पर्ने स्वभावहरू असल एवम् मन पर्ने मानिसहरूका बानी व्यवहार आफ्नो टोल तथा समुदायको नेतृत्व गर्ने अग्रज व्यक्तित्वहरू र उनीहरूले गरेका असल कार्यहरू 	<ul style="list-style-type: none"> सिकाइ सिप अवलोकन सिप सञ्चार सिप प्रयोग सिप स्वव्यवस्थापन सिप 	<ul style="list-style-type: none"> विद्यार्थीहरूलाई घर तथा विद्यालयमा असल र चरित्रवान हुनको लागि आवश्यक पर्ने व्यवहारहरू प्रदर्शन गर्ने र गर्न लगाउने सवै मान्यजनको प्यारो बन्नको लागि अनुशासित, नम्र, ज्ञानी स्वभावको व्यवहारहरू अवलोकन गर्न लगाई असल व्यवहारको पहिचान गराउने आफ्नो घर वरपर तथा विद्यालयमा आफूलाई मन पर्ने असल व्यक्तिहरूको शील स्वभावको बारेमा कक्षामा भन्न लगाउने आफ्नो टोल तथा समुदायको नेतृत्व गर्ने अग्रज व्यक्तिलाई आमन्त्रित गरी परिचय गराउने 	<ul style="list-style-type: none"> विद्यार्थीहरूलाई घर तथा विद्यालयमा असल र चरित्रवान हुनको लागि आवश्यक पर्ने कुराहरूको सूचि बनाउन लगाएर विद्यार्थीहरूले अनुशासित, नम्र, ज्ञानी स्वभावको व्यवहारहरू प्रदर्शन गरे नगरेको अवलोकन गरेर असल व्यक्तिहरूको शील स्वभावहरू भन्न लगाएर आफ्नो टोल तथा समुदायको नेतृत्व गर्ने अग्रज व्यक्तिको परिचय दिन लगाएर 	१५

विषयवस्तुको विस्तृतीकरण (कक्षा - २)

क्र.स.	क्षेत्र/थिम	सिकाइ उपलब्धि	विषयवस्तुको विस्तृतीकरण	व्यवहारकुशल सिप	सम्भावित सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप	सम्भावित मूल्याङ्कन विधि र प्रक्रिया	कार्य घण्टा
१	माण्डवी पहिचान	<ul style="list-style-type: none"> आफू वस्ने वडाको वडा नं र वडा कार्यालयको ठेगाना बताउन माण्डवीगा.पा.कोनाम, गाउँकार्यपालिका रहेको ठेगाना र स्थापना भएको साल बताउन आफू वस्ने वडा भित्रका गाउँटोलको नाम बताउन र अवस्थिति पहिचान गर्न आफ्नो वडा भित्र रहेका नदी खोला,र बाटाको अवस्थिति पहिचान गर्न छिमेकी विद्यालयको नाम बताउन 	<ul style="list-style-type: none"> आफू वस्ने वडाको वडा नं र वडा कार्यालयको ठेगाना माण्डवी गा.पा.को नाम,गाउँकार्यपालिका रहेको ठेगाना र स्थापना भएको साल आफू वस्ने वडा भित्रका गाउँटोलको नाम र अवस्थिति आफ्नो वडा भित्र रहेका नदी खोला,र बाटाको अवस्थिति छिमेकी विद्यालयको नाम 	<ul style="list-style-type: none"> सञ्चार सिप अवलोकन सिप सिकाइ सिप वैयक्तिक जिम्मेवारी सिप 	<ul style="list-style-type: none"> विद्यार्थीहरूलाई आफू वस्ने गाउँटोलको नाम र वडा नं. भन्न लगाउने, सबै विद्यार्थीलाई मिलाई समूह निर्माण गर्ने र भन्न तथा लेख्न लगाउने, माण्डवी गा.पा को नक्सा देखाइ आफ्नो वडालाई चिन्न लगाउने माण्डवी गा.पा.को नाम ठेगाना र स्थापना भएको साल उल्लेखित पोष्टर प्रस्तुत गर्ने, पढ्न लगाउने, भन्ने अभ्यास गराउने, छलफल गराउने आफू वस्ने वडाभित्रको गाउँटोलको अवस्थिति पहिचान गर्न लगाउने गा.पा.को नक्सामा वडा र त्यहा भएका नदी खोला र बाटाहरू देखाउने, पहिचान गर्न लगाउने छिमेकी विद्यालयका चित्रसहित नामहरू उल्लेखित चार्ट प्रस्तुत गर्ने र अभ्यास गराउने 	<ul style="list-style-type: none"> गाउँटोलको नाम, वडा नं भन्न लगाएर माण्डवी गा.पा.को नक्सामा आफ्नो वडा चिनेको वा नचिनेको अवलोकन गरेर गा.पा.को नाम ठेगाना र स्थापना मिति भन्न लगाएर आफू वस्ने वडाका गाउँटोलको अवस्थिति पहिचान गरे नगरेको अवलोकन गरेर आफ्नो वडा भित्रका नदी बाटो र खोलाको अवस्थिति भन्न लगाएर छिमेकी विद्यालयको नाम सोधेर 	१५

क्र.स.	क्षेत्र/थिम	सिकाइ उपलब्धि	विषयवस्तुको विस्तृतीकरण	व्यवहारकुशल सिप	सम्भावित सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप	सम्भावित मूल्याङ्कन विधि र प्रक्रिया	कार्य घण्टा
२	हाम्रो संस्कृति, इतिहास र पर्यटन	<ul style="list-style-type: none"> वडा भित्रका जातजातिको विवरण दिन आफू र आफ्नो साथीले बोल्ने भाषाको जानकारी दिन वडा भित्र बोलिने भाषाहरूको चिनारी दिन वडा भित्रका जातजाति ले लगाउने पोषाकहरू पहिचान गर्न स्थानीय चाडपर्वहरूको नाम र मनाउने जातिको नाम बताउन स्थानीय लोकगीतको पहिचान गर्न र गाउने सामान्य अभ्यास गर्न स्थानीय लोक बाजाको परिचय दिन 	<ul style="list-style-type: none"> वडा भित्रका जातजातिको थर आफू र आफ्नो साथीले बोल्ने भाषाको जानकारी वडा भित्र बोलिने भाषाहरू वडा भित्रका जातजाति ले लगाउने पोषाकहरू स्थानीय चाडपर्वको नाम र मनाउने जातीको नाम स्थानीय लोकगीतको पहिचान र अभ्यास स्थानीय लोक बाजाको सामान्य परिचय 	<ul style="list-style-type: none"> सञ्चार सिप अवलोकन सिप सिकाई सिप वैयक्तिक जिम्मेवारी सिप प्रयोग सिप 	<ul style="list-style-type: none"> विद्यार्थीलाई पालैपालो आफ्नो जातजाति र थर भन्न लगाउने, साथीहरूको थर पहिचान गर्न लगाउने र यसैका आधारमा वडा भित्रको थरहरू पहिचान गर्न लगाउने विद्यार्थीहरूलाई आफ्नो मातृभाषामा बोल्न लगाउने, एक अर्काको भाषाको अनुकरण गर्न लगाउने र अर्थ बुझाउन सहयोग गर्ने कक्षाकोठामा विद्यार्थीले बोल्ने फरक फरक मातृभाषाका आधारमा पहिचान गर्न लगाउने विद्यार्थीहरूलाई उनीहरूले लगाउने पोसाकको नाम भन्न लगाउने, वडा भित्रका विभिन्न जातजाति का पोषाकहरूका नमुना प्रदर्शन गर्ने र चिन्न लगाउने विद्यार्थीहरूलाई उनीहरूले मनाउने प्रमुख चाडपर्वहरू भन्न लगाउने ,ती चाडपर्वमा गरिने क्रियाकलाप,लगाइने पोषाक, खाइने परिकारका बारेमा छलफल गराउने, विभिन्न चार्ट तालिका र चित्रको माध्यमबाट कुन जातीले के पर्व मनाउछन सोको जानकारी गराउने वृद्ध बालबालिका, असहाय र अपाङ्गहरूलाई सहयोग गरेका तस्वीरहरू प्रदर्शन गर्ने, अवलोकन गराउने, चित्रहरू माथी छलफल गर्न लगाउने र समूहमा कार्य गर्ने अभ्यास गराउने स्थानीय लोक बाजाहरूको अवलोकन गराउने, चित्र र श्रव्य दृश्य सामग्रीका माध्यम बाट स्पष्ट पार्ने 	<ul style="list-style-type: none"> वडाभित्र वसोवास गर्ने जातजातिको थर भन्न लगाएर आफ्नो र साथीले बोल्ने भाषा भन्न लगाएर, बोल्ने अभ्यास गरेको अवलोकन गरेर कक्षाकोठामा बोलिएका भाषाहरू पहिचान गर्न लगाएर पोसाकहरूको पहिचान गरे नगरेको अवलोकन गरेर स्थानीय चाडपर्वको नाम र मनाउने जातजाति भन्न लगाएर लोकगीत गाएको अवलोकन गरेर स्थानीय लोक बाजाको सामान्य परिचय दिन लगाएर 	२०

क्र.स.	क्षेत्र/थिम	सिकाइ उपलब्धि	विषयवस्तुको विस्तृतीकरण	व्यवहारकुशल सिप	सम्भावित सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप	सम्भावित मूल्याङ्कन विधि र प्रक्रिया	कार्य घण्टा
३	जीवनोपयोगी सिप तथा मूल्य शिक्षा	<ul style="list-style-type: none"> गुरुहरू, छिमेकी तथा साथीहरूसँग घुलमिल र आदर गर्न एक आपसमा सहयोग र सम्मानको व्यवहारको प्रदर्शन गर्न आफ्नो कक्षामा पढ्ने साथीहरूको नाम र ठेगाना बताउन परिवार तथा आफन्तसँग सहयोग आदानप्रदान गर्ने बानीको विकास गर्न अपाङ्गताको पहिचान र सकारात्मक व्यवहार प्रदर्शन गर्न आफूले जानेबुझेको कुराको सञ्चार सिपको विकास गर्न असल आचरणहरूको पहिचान र पालना गर्न 	<ul style="list-style-type: none"> साथी, गुरु तथा छिमेकीहरूसँग घुलमिल र आदर आफ्नो कक्षामा पढ्ने साथीहरूको नाम र ठेगाना परिवार तथा आफन्तसँग सहयोग आदानप्रदान अपाङ्गताको पहिचान र सकारात्मक व्यवहार आफूले जानेबुझेको कुराको सञ्चार सिपको विकास असल आचरणहरूको पहिचान र पालना 	<ul style="list-style-type: none"> सञ्चार सिप सामाजिक सिप व्यवहार निर्माण सिप सिकाइ सिप प्रयोग सिप स्व व्यवस्थापन सिप स्वावलम्बन सिप सम्मान सिप 	<ul style="list-style-type: none"> परिवार, विद्यालय तथा समुदायमा आफ्नो साइनो अनुसार व्यवहार गर्न भूमिका अभिनय गराउने परिचयात्मक खेलको माध्यमबाट प्रत्येक विद्यार्थीलाई आफ्नो नाम र ठेगाना भन्न लगाउने घर परिवारमा आफूले सहयोग गर्न सक्ने कामहरू बताउन लगाउने आफ्नो विद्यालय तथा समुदायमा भएका शारीरिक तथा मानसिक रूपमा अशक्त व्यक्तिहरूलाई देखाइ उनीहरूप्रति सकारात्मक व्यवहार प्रदर्शन गर्न लगाउने आफूले जाने, बुझे, सुने र देखेको कुरा कक्षामा प्रस्तुत गर्न लगाउने अनुशासन एवं आचरणसँग सम्बन्धीत कथा वाचन गर्ने र गराउने घर र विद्यालयमा पालना गर्नुपर्ने आचरणबारे छलफल गराउने र पालना गर्न लगाउने 	<ul style="list-style-type: none"> गुरु तथा साथीहरूसँग गरेको व्यवहारको अवलोकन गरेर विद्यार्थीहरूले आफ्नै साथी, गुरु तथा छिमेकीहरूसँग गरेको मेलमिलाप र आदर सम्मानको अवलोकन गरेर विद्यार्थीहरूलाई आफ्नो र साथीहरूको नाम र ठेगाना भन्न लगाएर घर परिवारमा आफूले सहयोग गर्न सक्ने कामहरू बताउन लगाएर अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूप्रति गरेको व्यवहार अवलोकन गरेर आफूले जाने, सुने र बुझेका कुराहरू कक्षामा प्रस्तुत गर्न लगाएर घर र विद्यालयमा पालना गर्नुपर्ने आचरणको अवलोकन तथा अभिभावकको प्रतिक्रिया लिएर 	२०

क्र.स.	क्षेत्र/थिम	सिकाइ उपलब्धि	विषयवस्तुको विस्तृतीकरण	व्यवहारकुशल सिप	सम्भावित सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप	सम्भावित मूल्याङ्कन विधि र प्रक्रिया	कार्य घण्टा
४	स्थानीय पेशा व्यवसाय र प्रविधि	<ul style="list-style-type: none"> गाउ टोलका मानिसले गर्ने पेशा र व्यवसायको सामान्य परिचय दिन स्थानीय पेशा तथा व्यवसायको महत्व बताउन खानेकुराको स्रोत (कृषिजन्य र पशुजन्य) पहिचान गर्न घर तथा स्थानीय स्तरमा उत्पादन हुने तरकारी, अन्नबाली, नगदेबाली, फलफूल बालीको महत्व बताउन खेतिपातीमा प्रयोग गरिने औजारहरूको पहिचान गर्न स्थानीय प्रविधिहरूको महत्व बताउन स्थानीय वस्तु (माटो, बाँस, पराल, खर तथा काठ) बाट निर्मित सामग्रीहरूको पहिचान गर्न र काम बताउन दैनिक किनमेल गर्ने स्थानको नाम र सामानहरूको विवरण उल्लेख गर्न 	<ul style="list-style-type: none"> गाउँ टोलका मानिसले गर्ने पेशा र व्यवसायको सामान्य परिचय स्थानीय पेशा तथा व्यवसायको महत्व खानेकुराको स्रोत पहिचान (कृषिजन्य र पशुजन्य) घर तथा स्थानीय स्तरमा उत्पादन हुने अन्न बाली, तरकारी बाली, नगदे बाली फलफूल बालीको महत्व खेतिपातीमा प्रयोग गरिने औजारहरूको पहिचान स्थानीय वस्तु (माटो, बास, पराल, खर तथा काठ) बाट निर्मित सामग्रीहरूको पहिचान र काम दैनिक किनमेल गर्ने स्थानको नाम र सामानको विवरण 	<ul style="list-style-type: none"> सञ्चार सिप अवलोकन सिप सिकाइ सिप प्रयोग सिप स्वव्यवस्थापन सिप 	<ul style="list-style-type: none"> गाउ टोलका मानिसले गर्ने पेशा र व्यवसायको अवलोकन गराइ नाम भन्न लगाउने स्थानीय पेशा तथा व्यवसायको महत्व बताइदिने हामीले खाने खानेकुरा के के बाट प्राप्त हुन्छ भनि सोध्ने र कृषि जन्य स्रोत पशुजन्य स्रोतबाट प्राप्त हुन्छ भनि बताउने खेतिपातीमा प्रयोग गरिने औजारहरूको नाम भन्न लगाउने स्थानीय वस्तु (माटो, बाँस, पराल, खर तथा काठ) बाट के के सामग्री बन्छ भनी सोध्ने घरका लागि आवश्यक सामग्री कहाँ गएर किन्छौ ? भनी सोध्ने उत्पादित वस्तुको विक्री वितरण गर्ने स्थानमा विद्यार्थीहरूलाई लिएर अवलोकन गर्न लगाउने 	<ul style="list-style-type: none"> गाउ टोलका मानिसले गर्ने पेशा र व्यवसायको अवलोकन गराएर स्थानीय पेशा तथा व्यवसायको महत्व बताउन लगाएर खानेकुरा के के बाट प्राप्त हुन्छ भनी सोधेर कृषिजन्य स्रोत पशुजन्य स्रोतबाट प्राप्त खाना छुटाउन लगाएर खेतिपातीमा प्रयोग गरिने औजारहरूको नाम भन्न लगाएर स्थानीय प्रविधिहरूको महत्व बताउन लगाएर स्थानीय वस्तु (माटो, बाँस, पराल, खर तथा काठ) बाट बन्ने वस्तुहरू पहिचान गर्न लगाएर घरका लागि आवश्यक सामग्री बारेमा सोधेर 	३५

क्र.स.	क्षेत्र/थिम	सिकाइ उपलब्धि	विषयवस्तुको विस्तृतीकरण	व्यवहारकुशल सिप	सम्भावित सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप	सम्भावित मूल्याङ्कन विधि र प्रक्रिया	कार्य घण्टा
५	हाम्रो वातावरण	<ul style="list-style-type: none"> वडाभित्रका वनमा पाईने वन्यजन्तु र चराहरूको नाम बताउने 	<ul style="list-style-type: none"> वडाको वनमा पाईने वन्यजन्तु र चराहरूको नाम 	<ul style="list-style-type: none"> सञ्चार सिप दृश्य साक्षरता सिप सिकाइ सिप 	<ul style="list-style-type: none"> विद्यार्थीहरूलाई आफूले थाहा पाएका वन्यजन्तु तथा चराहरूको नाम भन्न लगाउने वडा भित्रका वनहरूमा पाईने वन्यजन्तु तथा चराहरूको चित्र तथा श्रव्यदृश्य सामग्रीबाट पहिचान गर्न लगाउने विद्यार्थीहरूलाई विद्यालय नजिकैको वनमा भ्रमण गराइ चरा तथा वन्यजन्तुहरूको पहिचान गर्न लगाउने र यस कार्यमा सहयोग गर्ने 	<ul style="list-style-type: none"> वन्यजन्तु तथा चराहरूको नाम सोधेर स्थानीय वनमा अवलोकन गरेका चरा तथा वन्यजन्तुहरूको नाम बताउने लगाएर 	३
		<ul style="list-style-type: none"> स्थानीय क्षेत्रमा पाईने बोटबिरुवाहरूको वर्गीकरण गर्न बगैँचाको परिचय दिन 	<ul style="list-style-type: none"> स्थानीय क्षेत्रमा पाईने बोटबिरुवाहरूको वर्गीकरण बगैँचाको परिचय 	<ul style="list-style-type: none"> सञ्चार सिप सिकाइ सिप वर्गीकरण सिप 	<ul style="list-style-type: none"> विद्यार्थीहरूलाई आफ्नो घर तथा विद्यालय वरपर रहेका बोटबिरुवाहरूको नाम बताउने लगाउने विद्यालय वरपर भएका बोटबिरुवाहरूको अवलोकन गराउने र तिनीहरूको सूची तयार गर्न लगाउने बोट बिरुवाहरूलाई भ्रार, बुट्यान र रुखमा वर्गीकरण गर्न लगाउने र सहजीकरण गर्ने घर वरपर भएका बोट बिरुवाहरूको अवलोकन गरी ती बोटबिरुवाहरूलाई वर्गीकरण गर्न ल्याउने परियोजना कार्य दिने बगैँचाको चित्र तथा भिडियो प्रदर्शन गर्ने र बगैँचाको परिचय दिने विद्यालयमा बगैँचा भए त्यसको अवलोकन गराउने घर तथा विद्यालयमा बगैँचा निर्माण गर्नुपर्ने र यसको महत्व सम्बन्धमा आवश्यक जानकारी दिने 	<ul style="list-style-type: none"> घर तथा विद्यालय वरपर भएका बोटबिरुवाहरूको नाम सोधेर अवलोकन गरेका बोटबिरुवाहरूको नाम भन्न लगाएर अवलोकन गरेका बिरुवाहरूलाई भ्रार, बुट्यान, रुखमा वर्गीकरण गर्न सके नसकेको सोधेर बगैँचाको परिचय दिन लगाएर 	१०

क्र.स.	क्षेत्र/थिम	सिकाइ उपलब्धि	विषयवस्तुको विस्तृतीकरण	व्यवहारकुशल सिप	सम्भावित सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप	सम्भावित मूल्याङ्कन विधि र प्रक्रिया	कार्य घण्टा
		<ul style="list-style-type: none"> घर र विद्यालयमा वृक्षरोपणमा सहयोग र सहभागी हुन बोटबिरुवाको संरक्षणमा सहयोग गर्न 	<ul style="list-style-type: none"> घर र विद्यालयमा वृक्षरोपणमा सहयोग र सहभागी बोटबिरुवाको संरक्षणमा सहयोग 	<ul style="list-style-type: none"> सहयोग सिप सञ्चार सिप सिकाइ सिप वातावरणप्रतिको सजगता र सम्मान सिप वैयक्तिक जिम्मेवारी सिप 	<ul style="list-style-type: none"> घरको बगैचा वा खेतवारीको छेउछाउमा वृक्षरोपण गर्ने सम्बन्धमा विद्यार्थीहरूलाई अनुभव सुनाउन लगाउने र खाली ठाउँमा वृक्षरोपण गर्नुपर्ने कुरा बताउने घरमा वृक्षरोपण गर्ने कार्यमा आफूले सकेको कार्यमा सहयोग गर्नुपर्ने कुरा बताउने र अनुभव सुनाउन लगाउने विद्यालयको खाली ठाउँमा वृक्षरोपण कार्यमा सहभागी गराउने (बेर्नहरू वृक्षरोपण गर्ने ठाउँमा पुऱ्याउने, पानी सिँचाइ गर्ने आदि) घर तथा विद्यालयमा भएका बोटबिरुवाहरूको संरक्षण गर्नुपर्ने कुरा बताउने र संरक्षण तथा हेरचाह गर्ने कार्यमा सहभागी गराउने 	<ul style="list-style-type: none"> वृक्षरोपण सम्बन्धी अनुभव बताउन लगाएर वृक्षरोपणमा सहयोग गरेको अवलोकन गरेर विद्यालयमा बिरुवाहरूको संरक्षण तथा हेरचाहमा सहभागी भए नभएको अवलोकन गरेर 	१०
		<ul style="list-style-type: none"> वडामा भएका पानीका स्रोतहरूको परिचय दिन 	<ul style="list-style-type: none"> वडामा भएका पानीका स्रोतहरूको परिचय 	<ul style="list-style-type: none"> सञ्चार सिप सूचना साक्षरता 	<ul style="list-style-type: none"> आफू बस्ने वडाभित्रका पानीका स्रोतहरू पहिचान गर्न लगाउने भिडियो वा चित्रको माध्यमबाट वडामा भएका पानीका स्रोतहरूको जानकारी दिने वडामा भएका पानीका स्रोतहरूको अवलोकन गराई पहिचान गर्न लगाउने वडामा भएका पानीका स्रोतहरूको प्रकार बताउन लगाउने र उपयोग के के मा गर्न सकिन्छ ? छलफल गराउने पानीका स्रोतहरूलाई पिउन, खाना बनाउन, सफा गर्न, सिँचाइ गर्न प्रयोग गर्न सकिने कुरा बताउने 	<ul style="list-style-type: none"> वडामा भएका पानीका स्रोतहरूको नाम बताउन लगाएर वडामा भएका पानीको स्रोतहरूको प्रकार र उपयोगिता बताउन लगाएर 	३

क्र.स.	क्षेत्र/थिम	सिकाइ उपलब्धि	विषयवस्तुको विस्तृतीकरण	व्यवहारकुशल सिप	सम्भावित सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप	सम्भावित मूल्याङ्कन विधि र प्रक्रिया	कार्य घण्टा
		<ul style="list-style-type: none"> व्यक्तिगत, घर, आँगन, विद्यालय, वरिपरिको वातावरणको सरसफाईमा सहभागी हुन वरपरको वातावरण फोहोर हुने कारणहरू पहिचान गर्न फोहोरमैलाको परिचय दिन र प्रकार बताउन 	<ul style="list-style-type: none"> व्यक्तिगत, घर, आँगन, विद्यालय, वरिपरिको वातावरणको सरसफाईमा सहभागी वरपरको वातावरण फोहोर हुने कारणहरू पहिचान फोहोरमैलाको परिचय र प्रकार (कुहिने र नकुहिने) 	<ul style="list-style-type: none"> प्रयोग सिप सिकाइ सिप सञ्चार सिप सहकार्य सिप सहयोग सिप स्व व्यवस्थापन सिप वातावरणप्रतिको सजगता र सम्मान सिप वैयक्तिक जिम्मेवारी सिप 	<ul style="list-style-type: none"> व्यक्तिगत सरसफाई गर्दा ध्यान दिनुपर्ने कुराहरूको पुनरावलोकन गराउने र व्यक्तिगत सरसफाई गरे नगरेको अवलोकन गर्ने र आवश्यक पृष्ठपोषण दिने स्वस्थताको लागि घर आँगन, विद्यालय वरिपरिको वातावरण सफा राख्नुपर्ने कारण बताउने र छलफल गर्ने घर आँगन तथा वरिपरिको वातावरण सफा गर्ने कुरा बताउने र उक्त सरसफाई कार्यमा सहभागी भए नभएको कुरा अभिभावकसँग प्रतिक्रिया लिने विद्यालय तथा घर वरपरको वातावरण फोहोर हुने कारणहरूलाई चित्र, भिडियो, अवलोकनबाट प्रष्ट पार्ने जथाभावी फोहोरहरू फाल्नु, फोहोरहरूको व्यवस्थापन नगर्नुलगायत कारणहरूले वरपरको वातावरण फोहोर हुने कारण बताउने र फोहोर गर्न नहुने कुराको जानकारी गराउने घर, कक्षाकोठा, कक्षाकोठा बाहिर हुने फोहोरमैलाको चित्रद्वारा पहिचान गराउने घर तथा विद्यालयमा विभिन्न कार्यको लागि वस्तुहरू प्रयोग गर्दा निस्केका नचाहिने वस्तुहरूलाई फोहोरमैलाको रूपमा परिचय गराउने घर तथा विद्यालयबाट निस्कने यस्ता फोहोरहरूलाई कुहिने र नकुहिने वस्तुहरूमा वर्गीकरण गर्न सकिने कुराको जानकारी दिने विद्यालयको कक्षाकोठा, कक्षाकोठा बाहिर, खेलमैदान, शौचालय, धारा वरपरको सरसफाईमा सहभागी गराउने यसरी सरसफाई गर्दा निस्केका वस्तुहरूलाई कुहिने र नकुहिने गरी दुई भागमा वर्गीकरण गर्न लगाउने र छुट्टाछुट्टै भाँडोमा (डस्टविन) मा राख्ने/राख्न लगाउने र सरफाई पश्चात साबुन पानीले हात धुने कार्य गर्ने गराउने घरमा विभिन्न कारणले निस्केका फोहोरहरूलाई समेत कुहिने र नकुहिने गरी दुई डस्टविनमा राख्ने परियोजना कार्य दिने र कुहिने वस्तुबाट मल बनाउन सकिने कुराको जानकारी दिने 	<ul style="list-style-type: none"> व्यक्तिगत सरसफाई गरे नगरेको अवलोकन गरेर घर तथा विद्यालय वरिपरिको वातावरण सफा राख्ने कार्यमा सहभागी भए नभएको अवलोकन गरेर घर, विद्यालय वरपर हुने फोहोरमैलाहरूलाई कुहिने र नकुहिने गरी दुई छुट्टाछुट्टै स्थानमा राख्ने नराख्नेको अवलोकन गरेर 	१४

क्र.स.	क्षेत्र/थिम	सिकाइ उपलब्धि	विषयवस्तुको विस्तृतीकरण	व्यवहारकुशल सिप	सम्भावित सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप	सम्भावित मूल्याङ्कन विधि र प्रक्रिया	कार्य घण्टा
६	दुर्घटना तथा विपद् व्यवस्थापन	<ul style="list-style-type: none"> आफू र आफ्नो समानको सुरक्षा गर्न माण्डवी गाउँपालिकामा हुन सक्ने दुर्घटनाहरूको पहिचान गर्न घर, टोल वरपर र विद्यालयमा हुने दुर्घटनाप्रति सजगता अपनाउन 	<ul style="list-style-type: none"> आफू र आफ्नो समानको सुरक्षा माण्डवी गाउँपालिकामा हुन सक्ने दुर्घटनाहरूको पहिचान (सडक दुर्घटना, जङ्गली जनावरको आतंक, सर्पदर्श, नदीमा डुबु वा बगाउनु, रुख तथा भिरबाट लड्नु) घर, टोल वरपर र विद्यालयमा हुने दुर्घटनाप्रति सजगता 	<ul style="list-style-type: none"> सिकाइ सिप सञ्चार सिप दुर्घटना प्रति सजगता सिप स्वव्यवस्थापन सिप 	<ul style="list-style-type: none"> घर बाहिर हुँदा हावा हुरी लागेमा के गछौं भनि सोच्ने र चित्र देखाएर हावाहुरी लाग्दा पर्ने असर र बच्ने उपायका बारेमा प्रष्ट पार्ने हावा हुरी लागेको बेला आफू र आफ्नो समानको सुरक्षा कसरी गर्नु पर्छ भनी छलफलबाट प्रष्ट पारिदिने माण्डवी गाउँपालिकामा हुन सक्ने दुर्घटनाको चित्र अवलोकन गर्न लगाइ पहिचान गर्न लगाउने (पहिरो, हुरीबतास, आगलागी...सर्पको टोकाइ सडक दुर्घटना, नदले बगाउनु, रुख तथा भिरबाट लड्नु) घर, टोल वरपर र विद्यालयमा हुने दुर्घटनाप्रति सजग रहन अपनाउने उपायका बारेमा छलफल गरी लगाउने सजग रहन उत्प्रेरित गर्ने 	<ul style="list-style-type: none"> हावा हुरी लाग्दा बच्ने उपाय भन्न लगाएर हावा हुरी लागेको बेला आफू र आफ्नो समानको सुरक्षा कसरी गछौं भनि सोधेर स्थानीय स्तरमा हुनसक्ने दुर्घटनाहरू भन्न लगाएर दुर्घटनाबाट बच्ने उपाय भन्न लगाएर दुर्घटनाबाट बच्ने उपायहरू अवलम्बन गरे नगरेको अवलोकन गरेर 	१५
७	हाम्रा व्यक्तित्व र सामाजिक संघ संस्थाहरू	<ul style="list-style-type: none"> असल र चरित्रवान हुनका लागि आवश्यक पर्ने आनीबानी र स्वभावहरू अवलम्बन गर्न सवैको प्रिय हुनका लागि आवश्यक पर्ने स्वभावहरू अवलम्बन गर्न असल एवम् मन पर्ने मानिसहरूका बानी व्यवहार प्रदर्शन गर्न स्थानीय सामाजिक संघ संस्थाको पहिचान गर्न 	<ul style="list-style-type: none"> असल र चरित्रवान हुनका लागि आवश्यक पर्ने आनीबानी र स्वभावहरू अवलम्बन सवैको प्रिय हुनका लागि आवश्यक पर्ने स्वभावहरू अवलम्बन असल एवम् मन पर्ने मानिसहरूका बानी व्यवहार प्रदर्शन स्थानीय सामाजिक संघ संस्थाको पहिचान 	<ul style="list-style-type: none"> सञ्चार सिप सिकाइ सिप अवलोकन सिप वैयक्तिक सिप 	<ul style="list-style-type: none"> विद्यार्थीहरूलाई घर परिवार तथा विद्यालयमा असल र चरित्रवान हुनका लागि आवश्यक पर्ने राम्रा व्यवहारहरू तथा शील स्वभावहरूको बारेमा कक्षामा छलफल गराउँदै सोही अनुसार व्यवहार अवलम्बन गराउने आफ्नो सवै मान्यजनको प्यारो बन्नको लागि आवश्यक पर्ने अनुशासित, नम्र, ज्ञानी स्वभावका असल व्यवहारहरू छलफल गराउँदै सोही व्यवहारहरूलाई विद्यार्थीहरूलाई अवलम्बन गर्न लगाउने आफू लाई मन पर्ने असल व्यक्तिहरूको राम्रा र नराम्रा व्यवहारहरू सवै विद्यार्थीहरूलाई पालै पालो भन्न लगाउने स्थानीय स्तरमा विभिन्न सामाजिक संघ संस्थाहरूमा काम गर्ने व्यक्तिलाई आमन्त्रित गरी वा सामाजिक संघ संस्थाहरूको भ्रमण गराएर सामाजिक संघ संस्थाको पहिचान गर्न लगाउने 	<ul style="list-style-type: none"> विद्यार्थीहरूले असल र चरित्रवान व्यवहारहरू अवलम्बन गरे नगरेको अवलोकन गरेर विद्यार्थीहरूलाई असल व्यक्तिहरूको राम्रा र नराम्रा बानी व्यवहारहरू भन्न लगाएर स्थानीय सामाजिक संघ संस्थाहरूको नाम भन्न लगाएर 	१५

विषयवस्तुको विस्तृतीकरण (कक्षा - ३)

क्र.स.	क्षेत्र/थिम	सिकाइ उपलब्धि	विषयवस्तुको विस्तृतीकरण	व्यवहारकुशल सिप	सम्भावित सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप	सम्भावित मूल्याङ्कन विधि र प्रक्रिया	कार्य घण्टा
१	माण्डवी पहिचान	<ul style="list-style-type: none"> माण्डवी गाउँपालिकाको भौगोलिक अवस्थाको सामान्य जानकारी दिन लुम्बिनी प्रदेशको नक्सामा माण्डवी गा.पा.को पहिचान गर्न गा.पा.को मुख्य मुख्य सडकको नाम बताउन र अवस्थिति पहिचान गर्न आफू बस्ने वडाका वडाध्यक्ष र सदस्यहरूको नाम बताउन आफू बसोबास गर्ने वडा भित्रका स्वास्थ्य प्रदायक संस्थाको नाम र ठेगाना बताउन वडा अध्यक्षले गर्ने कामको जानकारी दिन 	<ul style="list-style-type: none"> माण्डवी गापाको भौगोलिक अवस्थाको सामान्य जानकारी लुम्बिनी प्रदेशको नक्सामा माण्डवी गा.पा. गा.पा.को मुख्य मुख्य सडकको नाम र अवस्थिति आफू बस्ने वडाका वडा अध्यक्ष र सदस्यहरूको नाम आफू बसोबास गर्ने वडा भित्रका स्वास्थ्य प्रदायक संस्थाका नाम र ठेगाना वडा अध्यक्षले गर्ने कामको जानकारी 	<ul style="list-style-type: none"> सञ्चार सिप अवलोकन सिप सिकाई सिप वैयक्तिक जिम्मेवारी सिप सहकार्य सिप दृश्य साक्षरता सिप 	<ul style="list-style-type: none"> माण्डवी गा.पा.को नक्सा प्रदर्शन गरी अवलोकन गर्न लगाउने र भौगोलिक अवस्थाको पहिचान गर्न लगाउने लुम्बिनी प्रदेशको नक्सा प्रस्तुत गरी माण्डवी गा.पा.पहिचान गर्न लगाउने नक्सामा मुख्य मुख्य सडकको नाम र अवस्थिति पहिचान गर्न सहयोग गर्ने वडा अध्यक्ष र सदस्यहरूको फोटा देखाउने वा आमन्त्रण गरेर परिचयात्मक कार्यक्रम गराउने र कामको विवरणको जानकारी दिन लगाउने वडा भित्रका स्वास्थ्य प्रदायक संस्थाको भ्रमण गराउने, नाम र ठेगाना टिपोट गर्न लगाउने र प्राप्त गर्न सकिने सेवाको जानकारी प्राप्त गर्न सहयोग गर्ने वडा अध्यक्ष वा वडा कार्यालयको प्रतिनिधिलाई आमन्त्रण गरी वडा अध्यक्षको कामको जानकारी दिन लगाउने, कार्य विवरणको तालिका निर्माण गरी प्रस्तुत गर्ने 	<ul style="list-style-type: none"> भौगोलिक अवस्थाको पहिचान गरे नगरेको अवलोकन गरेर लुम्बिनी प्रदेशको नक्सामा माण्डवी गा.पा.पहिचान गर्न सके नसकेको अवलोकन गरेर सडकको नाम र अवस्थिति पहिचान गरे नगरेको सोध्ने र अवलोकन गरेर वडा अध्यक्ष र सदस्यहरूको नाम भन्न लगाएर वडा भित्रका स्वास्थ्य प्रदायक संस्थाको नाम र ठेगाना भन्न लगाएर वडा अध्यक्षको कार्यहरू बताउन लगाएर 	१५

क्र.स.	क्षेत्र/थिम	सिकाइ उपलब्धि	विषयवस्तुको विस्तृतीकरण	व्यवहारकुशल सिप	सम्भावित सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप	सम्भावित मूल्याङ्कन विधि र प्रक्रिया	कार्य घण्टा
२	हाम्रो संस्कृति, इतिहास र पर्यटन	<ul style="list-style-type: none"> गा.पा.भिन्नका जातजातिको विवरण दिन गा.पा.भिन्न बोलिने भाषाहरूको चिनारी दिन गा.पा.भिन्नको जातजाति हरूले लगाउने पोषाक पहिचान गर्न स्थानीय जातीहरूले गर्ने(कुलपुजा) पुजाको परिचय दिन र महत्व बताउन स्थानीय लोक गित र बाल गित गाउने अभ्यास गर्न लोकवाजा बजाउने अभ्यास गर्न स्थानीय लोक नृत्यको पहिचान र अभ्यास गर्न सांस्कृतिक फरकपनको सम्मान गर्न 	<ul style="list-style-type: none"> गा.पा.भिन्नको जातजाति को विवरण गा.पा.भिन्न बोलीने भाषाहरूको चिनारी गा.पा.भिन्नका जातजातिले लगाउने पोषाका स्थानीय जातीले गर्ने (कूल पूजा) पूजाको परिचय र महत्व लोकगीत बालगीत गाउने अभ्यास लोकवाजा बजाउने अभ्यास लोकनृत्यको पहिचान र अभ्यास सांस्कृतिक फरकपनको सम्मान 	<ul style="list-style-type: none"> सञ्चार सिप अवलोकन सिप सिकाई सिप वैयक्तिक जिम्मेवारी सिप प्रयोग सिप सहकार्य सिप 	<ul style="list-style-type: none"> कक्षा भित्र आफ्नो र आफ्नै साथीका जातजाति पहिचान गर्ने खेल खेलाउने गा.पा.भिन्न बसोबास गर्ने जातजाति हरू उल्लेखित चार्ट प्रस्तुत गर्ने र अध्ययन तथा टिपोट गर्न लगाउने विद्यार्थीलाई आफ्नो मातृभाषामा बोल्न लगाउने, श्रव्य दृश्य सामग्रीको माध्यमबाट गा.पा.भिन्न बोलिने भाषाहरू सुनाउने, फरक भाषाहरूको पहिचान गर्न लगाउने विद्यार्थीलाई आफ्नो आफ्नो जातिगत पोसाकहरूका बारेमा भन्न लगाउने ,पोसाकहरूका चित्र देखाउने, अवलोकन गर्न लगाउने आफ्नै आफ्नै कुल पुजाको बारेमा भन्न लगाउने,के के गरिन्छ ?,किन गरिन्छ ? जस्ता प्रश्नहरू मार्फत महत्व सम्बन्धि छलफल गराउने । विद्यार्थीले सुनेका जानेका लोक गित र बाल गितहरू गाउन लगाउने,गाउन सहयोग गर्ने विद्यालयमा उपलब्ध भएका मादल वाँसुरी बजाउने अभ्यास गराउने । लोकगीतमा नृत्य गर्ने अभ्यास गराउने । जात भाषा,धर्म,क्षेत्र र संस्कृति फरक फरक भएका विद्यार्थीहरूलाई मिलाई समूह निर्माण गर्ने,छलफल गराउने, आफ्नै तथा साथीहरूका फरकपनहरू टिपोट गर्न लगाउने र मेलमिलाप तथा सम्मान भल्कने क्रियाकलापहरू गराउने । 	<ul style="list-style-type: none"> गा.पा.भिन्न बसोबास गर्ने जातजाति को नाम भन्न लगाएर आफ्नो मातृभाषा र साथीहरूको भाषामा फरकपन भएको पहिचान गर्न सके नसकेको अवलोकन गरेर जातजातिहरूका फरक फरक पोसाक पहिचान गर्न सके नसकेको अवलोकन गरेर लोकगीत र बालगीत गाउन सके नसकेको अवलोकन गरेर लोकवाजा बजाउने अभ्यासमा अग्रसर भए नभएको अवलोकन गरेर नृत्यको अवलोकन गरेर समूहमा बस्दा देखाएका व्यवहारहरूको अवलोकन गरेर 	२०

क्र.स.	क्षेत्र/थिम	सिकाइ उपलब्धि	विषयवस्तुको विस्तृतीकरण	व्यवहारकुशल सिप	सम्भावित सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप	सम्भावित मूल्याङ्कन विधि र प्रक्रिया	कार्य घण्टा
३	जीवनोपयोगी सिप मूल्य शिक्षा	<ul style="list-style-type: none"> साथी, परिवार, गुरुहरू तथा छिमेकीहरूसँग मित्रवत् व्यवहार र आदर सत्कार गर्न अपाङ्गता भएका व्यक्ति, असहाय तथा वृद्धवृद्धालाई सम्मान र सहयोग गर्न विद्यार्थीहरूले विद्यालय तथा परिवारमा निर्वाह गर्नुपर्ने भूमिका खोजी गर्न साथी तथा आफन्तसँग सहयोग आदान प्रदान गर्ने बानीको विकास गर्न घर तथा विद्यालयमा पालन गर्नुपर्ने अनुशासन, आचरण र व्यवहार पालन तथा प्रदर्शन गर्न अरूप्रति दया, माया र करुणाको भाव प्रकट र विकास गर्न सञ्चार सिपको अभ्यास गर्न 	<ul style="list-style-type: none"> परिवार तथा छिमेकीहरूसँग मित्रवत् व्यवहार र आदर सत्कार अपाङ्गता, असहाय तथा वृद्धवृद्धालाई सम्मान र सहयोग विद्यार्थीहरूले विद्यालय तथा परिवारमा निर्वाह गर्नुपर्ने भूमिका घर तथा विद्यालयमा पालन गर्नु पर्ने अनुशासन, आचरण र व्यवहार अरूप्रति दया, माया र करुणाको भाव प्रकट र विकास सञ्चार सिपको अभ्यास 	<ul style="list-style-type: none"> सञ्चार सिप सामाजिक सिप सिकाइ सिप चरित्र निर्माण सिप 	<ul style="list-style-type: none"> विद्यार्थीहरूलाई परिवार तथा छिमेकीहरूसँग गरिने मित्रवत् व्यवहार गर्ने गराउने अपाङ्ग, असहाय तथा वृद्धहरूलाई माया सम्मान र सहयोग गर्न सकारात्मक व्यवहारहरू प्रदर्शन गर्ने गराउने विद्यार्थीहरूलाई आफ्नो परिवार तथा विद्यालयमा गर्नुपर्ने कामहरूको बारेमा छलफल गराई व्यवहार प्रदर्शन गर्न लगाउने घर तथा विद्यालय कक्षा कोठामा आफूले सकेको कार्यमा अनुशासित भएर सहयोग गर्ने र जानेका कुरा एक अर्कालाई सिकाउने वातावरण सृजना गर्ने घर तथा विद्यालयमा पालन गर्नुपर्ने अनुशासन, आचरण सम्बन्धी नियमहरू पहिचान गर्न लगाउने, उक्त कार्यमा सहयोग गर्ने र ती आचरणहरूको पालन गर्ने अभ्यास गराउने, पालन गर्न लगाउने कथाको माध्यमबाट दया माया र करुणाको भावना जगाउने देखे, सुनेका र जानेका कुराहरू निर्धक्क भएर कक्षामा व्यक्त गर्न लगाउने आफूले जानेका कुराहरू साथी, शिक्षक, अभिभावकलाई सञ्चार गर्ने सम्बन्धी क्रियाकलाप गराउने 	<ul style="list-style-type: none"> विद्यार्थीहरूले परिवार तथा छिमेकीहरूसँग गरेको व्यवहार अवलोकन गरेर अपाङ्ग, असहाय तथा वृद्धहरूलाई माया सम्मान र सहयोग तथा उनिहरूप्रति गरेको व्यवहारहरूको अवलोकन गरेर अभिभावकको सहयोगबाट विद्यार्थीहरूले घर परिवारमा गरेको व्यवहारहरूबारे जानकारी लिएर व्यक्तिगत तथा सामूहिक क्रियाकलापहरूमा उनीहरूले देखाएको अनुशासन तथा सहयोग सम्बन्धी व्यवहारहरू अवलोकन गरेर दया, माया करुणा र भावना सम्बन्धी व्यवहारको अवलोकन गरेर छलफल तथा कुराकानीमा विद्यार्थीहरूले प्रदर्शन गरेको अभिव्यक्ति अवलोकन गरेर 	२०

क्र.स.	क्षेत्र/थिम	सिकाइ उपलब्धि	विषयवस्तुको विस्तृतीकरण	व्यवहारकुशल सिप	सम्भावित सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप	सम्भावित मूल्याङ्कन विधि र प्रक्रिया	कार्य घण्टा
४	स्थानीय पेसा व्यवसाय र प्रविधि	<ul style="list-style-type: none"> खेतीपातीमा प्रयोग हुने औजारहरूको नाम र प्रयोग तरिका बताउन घर तथा विद्यालय स्तरमा उत्पादन हुने तरकारी, अन्नबाली, नगदेबाली, फलफूल खेतीमा सहयोग गर्न स्थानीय स्तरमा उत्पादन हुने मौसम अनुसारको तरकारी र फलफूल पहिचान गर्न र तिनको महत्व बताउन गाँउटोलमा प्रचलित हस्तकलाका सामग्रीहरू पहिचान गर्न गाउघरमा उत्पादित वस्तुहरू बिक्री गर्ने स्थानको परिचय दिन स्थानीय प्रविधिबाट निर्मित घरेलु सामग्रीको परिचय, आवश्यकता र महत्व बताउन 	<ul style="list-style-type: none"> खेतीपातीमा प्रयोग हुने औजारहरू र प्रयोग तरिका घर तथा विद्यालय स्तरमा उत्पादन हुने तरकारी, अन्नबाली, नगदेबाली, फलफूल खेतीमा सहयोग स्थानीय स्तरमा उत्पादन हुने मौसम अनुसारको तरकारी र फलफूल पहिचान गाँउटोलमा प्रचलित हस्तकलाका सामग्रीहरू पहिचान गाउघरमा उत्पादित वस्तुहरू बिक्री गर्ने स्थानको परिचय स्थानीय प्रविधिबाट निर्मित घरेलु सामग्रीको परिचय, आवश्यकता र महत्व 	<ul style="list-style-type: none"> सञ्चार सिप सिकाइ सिप प्रयोग सिप स्वव्यवस्थापन सिप 	<ul style="list-style-type: none"> विद्यार्थीहरूलाई खेतीपातीमा प्रयोग हुने औजारहरूको नाम भन्न लगाउने खेतीपातीमा प्रयोग हुने औजारहरूको चित्र देखाइ छलफल गराउने वा खेतीपाती गर्ने स्थानमा विद्यार्थीहरूलाई भ्रमण गराई खेतीपाती गर्ने व्यक्तिलाई औजारहरूको बारेमा जानकारी (नाम र काम) दिन लगाउने घर तथा विद्यालय स्तरमा उत्पादन हुने तरकारी, अन्नबाली, नगदेबाली, फलफूलको नाम भन्न लगाउने उल्लिखित तरकारी, अन्नबाली, नगदेबाली, फलफूल खेती गरिने स्थानमा भ्रमण गराइ जानकारी दिने स्थानीय स्तरमा उत्पादन हुने मौसम अनुसारको तरकारी र फलफूल छलफल गरी प्रष्ट पार्ने गाँउटोलमा प्रचलित हस्तकलाका सामग्रीहरूको नाम भन्न लगाउने र उक्त सामग्रीहरूको चित्र वा वास्तविक वस्तु प्रदर्शन गरी तिनीहरूको बारेमा जानकारी दिने गाउघरमा उत्पादित वस्तुहरू बिक्री गर्ने स्थानको नाम भन्न लगाउने स्थानीय प्रविधिबाट निर्मित घरेलु सामग्रीको सूचि बनाउन लगाउने स्थानीय प्रविधिबाट निर्मित घरेलु सामग्रीको आवश्यकता र महत्व सम्बन्धमा विद्यार्थीबिच छलफल तथा अन्तक्रिया सञ्चालन गर्ने र आवश्यक जानकारी दिने 	<ul style="list-style-type: none"> विद्यार्थीहरूलाई खेतीपातीमा प्रयोग हुने औजारहरूको नाम सोधेर औजारको चित्र र नामबिच जोडा मिलाउन लगाएर घर तथा विद्यालय स्तरमा उत्पादन हुने तरकारी, अन्नबाली, नगदेबाली, फलफूलको नाम भन्न लगाएर गाँउटोलमा प्रचलित हस्तकलाका सामग्रीहरूको नाम सोधेर गाउघरमा उत्पादित वस्तुहरू बिक्री गर्ने स्थानको नाम सोधेर स्थानीय प्रविधिबाट निर्मित घरेलु सामग्रीको आवश्यकता र महत्व भन्न लगाएर 	३५

क्र.स.	क्षेत्र/थिम	सिकाइ उपलब्धि	विषयवस्तुको विस्तृतीकरण	व्यवहारकुशल सिप	सम्भावित सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप	सम्भावित मूल्याङ्कन विधि र प्रक्रिया	कार्य घण्टा
५	हाम्रो वातावरण	<ul style="list-style-type: none"> गाउँपालिका भित्रका वनमा पाइने वन्यजन्तु र चराहरूको पहिचान गर्न 	<ul style="list-style-type: none"> गाउँपालिका भित्रका वनमा पाइने वन्यजन्तु र चराहरूको नाम 	<ul style="list-style-type: none"> सञ्चार सिप दृश्य साक्षरता 	<ul style="list-style-type: none"> आफूले देखेका वन्यजन्तु तथा चराहरूको नाम बताउन लगाउने आफ्नो वडा तथा गाउँपालिका भित्रका वनहरूमा आफूले थाहा पाएका वन्य जन्तु तथा चराहरूको नाम बताउन लगाउने गाउँपालिका भित्र वन क्षेत्रमा हुने वन्यजन्तु तथा चराहरूको बारेमा अवलोकन/ चित्र/ भिडियो सामग्रीको माध्यमबाट पहिचान गर्न लगाउने र यस कार्यमा आवश्यक सहयोग गर्ने उक्त क्षेत्रमा पाइने अन्य वन्यजन्तु तथा चराहरूको बारेमा सोधखोज गरी बताउने परियोजना कार्य दिने 	<ul style="list-style-type: none"> वन्यजन्तु तथा चराहरूको नाम बताउन लगाएर स्थानीयस्तरमा भएका वन्यजन्तु तथा चराहरूको नाम बताउन लगाएर 	३
		<ul style="list-style-type: none"> स्थानीय बोटविरुवाहरूको परिचय दिन स्थानीय बोटविरुवाको महत्व तथा उपयोग बताउन विद्यालयमा बगैँचाको आवश्यकता र महत्व बताउन घर र विद्यालयमा बाल बगैँचाको निर्माणमा सहयोग र हेरचाह गर्न 	<ul style="list-style-type: none"> स्थानीय बोटविरुवाहरूको परिचय स्थानीय बोटविरुवाको महत्व तथा उपयोग विद्यालयमा बगैँचाको आवश्यकता र महत्व घर र विद्यालयमा बाल बगैँचाको निर्माणमा सहयोग र हेरचाह 	<ul style="list-style-type: none"> सञ्चार सिप सिकाइ सिप वर्गीकरण सिप स्वव्यवस्थापन सिप वातावरणप्रतिको सजगता र सम्मान सिप वैयक्तिक जिम्मेवारी सिप 	<ul style="list-style-type: none"> विद्यार्थीहरूलाई आफ्नो घर तथा विद्यालय वरपर रहेका बोटविरुवाहरूको परिचय दिन लगाउने (नाम, पाइने स्थान, महत्व, उपयोग, वर्गीकरण) विद्यालय वरपर भएका बोटविरुवाहरूको अवलोकन गराउने र तिनीहरूको सूची तयार गरी परिचय दिने/दिन लगाउने विद्यालयमा बाल बगैँचा निर्माणको महत्व र आवश्यकतामा छलफल गराउने (वातावरण स्वस्थ राख्न, सौन्दर्य, अध्ययन, जडीबुटी आदि) विद्यालयमा बाल बगैँचा निर्माण गर्ने तरिकाको जानकारी दिई बगैँचा निर्माणमा सहभागी गराउने सम्भव भए सम्म घरमा बगैँचा निर्माण गर्ने परियोजना कार्य दिने र घरको अभिभावकलाई समेत यसको जानकारी दिई सहयोग गर्न लगाउने 	<ul style="list-style-type: none"> घर तथा विद्यालय वरपर भएका बोटविरुवाहरूको नाम सोधेर अवलोकन गरेका बोटविरुवाहरूको नाम भन्नु लगाएर विद्यालयको बगैँचा निर्माणमा सहभागी भए नभएको अवलोकन गरेर घरमा बगैँचा निर्माण गरे नगरेको अभिभावकसँग प्रतिक्रिया लिएर 	१४

क्र.स.	क्षेत्र/थिम	सिकाइ उपलब्धि	विषयवस्तुको विस्तृतीकरण	व्यवहारकुशल सिप	सम्भावित सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप	सम्भावित मूल्याङ्कन विधि र प्रक्रिया	कार्य घण्टा
		<ul style="list-style-type: none"> घर र विद्यालयमा पानीका स्रोतहरूको उपयोग गर्ने तरिका बताउन र सदुपयोग गर्न 	<ul style="list-style-type: none"> घर र विद्यालयमा पानीका स्रोतहरूको उपयोग गर्ने तरिका र सदुपयोग 	<ul style="list-style-type: none"> सञ्चार सिप सिकाइ सिप प्रयोग सिप 	<ul style="list-style-type: none"> आफ्नो घर तथा घर वरपर भएका पानीका स्रोतहरू पहिचान गर्न लगाउने चित्रको माध्यमबाट आफ्नो वरपर भएका पानीका स्रोतहरूको जानकारी दिने घर तथा विद्यालय वरपर भएका पानीका स्रोतहरूको अवलोकन गराई तिनीहरूको परिचय (प्राकृतिक, कृत्रिम, वर्षा, कुवा, नदी) घर तथा विद्यालय वरपर भएका पानीका स्रोतहरूको उपयोग के के मा गर्न सकिन्छ ? छलफल गराउने पानीका स्रोतहरूलाई पिउन, खाना बनाउन, सफा गर्न, सिँचाइ गर्न प्रयोग गर्न सकिने कुरा बताउने घर तथा विद्यालयमा पानीको मितव्ययी तरिकाले सदुपयोग गर्नुपर्ने कुराको जानकारी दिने 	<ul style="list-style-type: none"> स्थानीय क्षेत्रमा भएका पानीका स्रोतहरूको उपयोग बताउन लगाएर घर तथा विद्यालयमा पानीको मितव्ययी तरिकाले प्रयोग गरे नगरेको अवलोकन गरेर पानीलाई आवश्यकताअनुसार घर तथा विद्यालयका विभिन्न कार्यमा प्रयोग गरे नगरेको अवलोकन गरेर 	३
		<ul style="list-style-type: none"> फोहोरमैला व्यवस्थापनको परिचय दिन विद्यालयमा फोहोरमैलाको वर्गीकरण गर्न र व्यवस्थापनमा सहभागी हुन व्यक्तिगत सामग्रीको हिफाजत र सरसफाइको परिचय दिन र अभ्यास गर्न घर, छरछिमेक, विद्यालय तथा समुदायको सरसफाइमा सहभागिता हुन वरपरको वातावरण सफा राख्ने उपायहरू पहिचान गर्न 	<ul style="list-style-type: none"> व्यक्तिगत सामग्रीको हिफाजत र सरसफाइको परिचय र अभ्यास फोहोरमैला व्यवस्थापनको परिचय विद्यालयमा फोहोरमैलाको वर्गीकरण र व्यवस्थापन (कुहिने, नकुहिने र तरल) घर, छरछिमेक, विद्यालय तथा समुदायको सरसफाइमा सहभागिता वरपरको वातावरण सफा राख्ने उपायहरू पहिचान वरपरको वातावरणको सरसफाइ कार्यमा सहभागिता 	<ul style="list-style-type: none"> प्रयोग सिप सिकाइ सिप सञ्चार सिप सहकार्य सिप सहयोग सिप स्व व्यवस्थापन सिप वातावरणप्रतिको सजगता र सम्मान सिप वैयक्तिक जिम्मेवारी सिप 	<ul style="list-style-type: none"> व्यक्ति, घर परिवार, विद्यालय तथा वातावरण स्वस्थ राख्नको लागि गरिने कार्यहरूको रूपमा सरसफाइलाई परिचित गराउने सरसफाइ गर्दा प्रयोग गरिने व्यक्तिगत सामग्रीको हिफाजत गर्ने कुराको बारेमा छलफल गर्ने र नमुना अभ्यास गराउने घर, विद्यालयबाट निस्कने फोहोरलाई सही तरिकाले विसर्जन र व्यवस्थापन गर्न गर्ने कार्यहरू नै फोहोरमैलाको व्यवस्थापनमा पर्ने कुरा बताउने घर परिवार, विद्यालय, अस्पताल, कारखाना आदिबाट निस्कने फोहोरहरू ठोस (कुहिने र नकुहिने) तथा तरल फोहोर हुने र यी फोहोरहरूलाई व्यवस्थापन गर्नको लागि सही ठाउँमा विसर्जन गर्ने, मल बनाउने, प्रशोधन गर्ने आदि जस्ता उपायहरू अपनाउनुपर्ने कुराहरूमा छलफल गराउने घर, कक्षाकोठा, कक्षाकोठा बाहिर हुने फोहोरमैलाको चित्रद्वारा पहिचान गराउने 	<ul style="list-style-type: none"> सरसफाइको परिचय दिन लगाएर व्यक्तिगत सामग्रीको हिफाजत गर्ने तरिका सोधेर व्यक्तिगत सरसफाइ गरे नगरेको अवलोकन गरेर फोहोरमैला व्यवस्थापन गर्दा गर्नुपर्ने कुराहरू बताउन लगाएर घर तथा विद्यालय वरपर भएका फोहोरहरूलाई ठोस (कुहिने र नकुहिने) र तरलमा वर्गीकरण गर्न लगाएर फोहोरमैलाको व्यवस्थापनमा सहभागी भए नभएको अवलोकन गरेर 	२०

क्र.स.	क्षेत्र/थिम	सिकाइ उपलब्धि	विषयवस्तुको विस्तृतीकरण	व्यवहारकुशल सिप	सम्भावित सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप	सम्भावित मूल्याङ्कन विधि र प्रक्रिया	कार्य घण्टा
		<ul style="list-style-type: none"> वरपरको वातावरणको सरसफाइ कार्यमा सहभागिता हुन 			<ul style="list-style-type: none"> घर, छरछिमेक, विद्यालय तथा समुदायस्तरमा सरसफाइ गर्दा नै वातावरण स्वस्थ हुने र यस कार्यले गर्दा रोगहरू नलाग्ने जस्ता फाइदाहरू हुने कुरा बताउने र छलफल गराउने घर वरपर, विद्यालय, छरछिमेक, समुदायको वातावरण सफा राख्ने उपायहरूमा छलफल गराउने र सरसफाइमा सहभागी गराउने र आफूले पनि सरसफाइमा सहभागी हुने घरवरपर, समुदाय तथा विद्यालयमा सरसफाइ गरेको असल अभ्यासहरू श्रव्यदृश्य तथा चित्रको माध्यमबाट प्रष्ट पार्ने 	<ul style="list-style-type: none"> घर वरपरको वातावरण सफा गरे नगरेको अभिभावकसँग प्रतिक्रिया लिएर विद्यालयको वातावरण सफा राख्ने कार्यमा सहभागी भए नभएको अवलोकन गरेर 	
६	दुर्घटना तथा विपद् व्यवस्थापन	<ul style="list-style-type: none"> घर, घर वरपर र विद्यालयमा हुने दुर्घटनाबाट बच्न अपनाउनुपर्ने सावधानीहरूको जानकारी दिन र अवलम्बन गर्न माण्डवी गाउँपालिकामा हुन सक्ने दुर्घटना र प्रकोपको सामान्य परिचय दिन दुर्घटना, प्रकोप र विपद्प्रति सजगता अपनाउन 	<ul style="list-style-type: none"> घर, घर वरपर र विद्यालयमा हुने दुर्घटनाहरू दुर्घटना बाट बच्ने सावधानीहरू माण्डवी गाउँपालिका हुन सक्ने दुर्घटना पहिचान (हुरीबतास, आगलागी, सर्पको टोकाई, सडक दुर्घटना, नदीमा डुबु/बगाउनु, रुख तथा भिरबाट लड्नु.) दुर्घटना, प्रकोप र विपद्प्रति सजगता 	<ul style="list-style-type: none"> सिञ्चार सिप सिकाइ सिप सजगता सिप स्व व्यवस्थापन सिप स्वावलम्बन सिप सहकार्य सिप 	<ul style="list-style-type: none"> विद्यार्थीहरूलाई घर वा विद्यालयमा कसैलाई चोट पटक लागेको छ वा छैन पालैपालो भन्न लगाउने चोटपटक लागेमा के के गरिएको छ ? जानकारी दिन लगाउने घर, घर वरपर र विद्यालयमा हुने दुर्घटनाहरू के के हुन्छन् भन्न लगाउने घर, घर वरपर बाटोमा घट्ने घटनाको बारेमा चित्र अवलोकन गराउने, श्रव्यदृश्य सामग्रीको माध्यमबाट घर, विद्यालय, बाटोमा, सडकमा हुने दुर्घटना र तिनबाट बच्ने उपायहरू सम्बन्धमा छलफल गराउने घर, विद्यालय, बाटो वा सडकमा हुने दुर्घटनाहरू तथा प्रकोप जस्तै : हुरीबतास, आगलागी...सर्पको टोकाई,सडक दुर्घटना, नदीमा डुबु/बगाउनु,भिरबाट लड्नु,आदिको बारेमा जानकारी दिइ बच्ने उपायहरूमा छलफल गराउने सम्भावित दुर्घटना बच्न अपनाउनुपर्ने सावधानीहरूको (हुरी बतास लागेको समयमा घर बाहिर नजाने, वर्षा वा गर्मीको समयमा बाहिर निस्कदा बाटो हेरेर हिड्ने, घर वा विद्यालयमा भएका प्वालमा हात नराख्ने राख्न परेमा राम्रोसँग हेरेर मात्र राख्ने आदि सम्बन्धमा जानकारी गराउने गाडी, हिड्ने बाटोमा सतर्क भएर हिड्नुपर्छ भनी जानकारी गराउने 	<ul style="list-style-type: none"> घर, घर वरपर र विद्यालयमा हुने दुर्घटनाहरू सोधेर सम्भावित दुर्घटना बच्न अपनाउनुपर्ने उपायहरू सोधेर 	१५

क्र.स.	क्षेत्र/थिम	सिकाइ उपलब्धि	विषयवस्तुको विस्तृतीकरण	व्यवहारकुशल सिप	सम्भावित सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप	सम्भावित मूल्याङ्कन विधि र प्रक्रिया	कार्य घण्टा
७	हाम्रा व्यक्तित्व र सामाजिक संघ संस्थाहरू	<ul style="list-style-type: none"> अरूलाई माया, आदर सम्मान गर्दा आफूलाई पनि माया, आदर र सम्मान प्राप्त हुने कुराको जानकारी दिन परिवारको जिम्मेवार सदस्य हुनका लागि आवश्यक पर्ने स्वभाव र आचरणको परिचय दिन असल साथीहरूका राम्रा आनीबानीको पहिचान, सम्मान र प्रशंसा र त्यस्ता आनीबानीहरूलाई आफ्नो जीवनमा प्रयोग र अनुशरण गर्न स्थानीय स्तरमा क्रियाशील सामाजिक संघसंस्थाहरूको परिचय दिन 	<ul style="list-style-type: none"> अरूलाई माया, आदर सम्मान गर्दा आफूलाई पनि माया, आदर र सम्मान प्राप्त हुने कुराको जानकारी परिवारको जिम्मेवार सदस्य हुनका लागि आवश्यक पर्ने स्वभाव र आचरणको परिचय असल साथीहरूका राम्रा आनीबानीको पहिचान, सम्मान र प्रशंसा र त्यस्ता आनीबानीहरूलाई आफ्नो जीवनमा प्रयोग र अनुशरण स्थानीय स्तरमा क्रियाशील सामाजिक संघसंस्थाहरूको परिचय 	<ul style="list-style-type: none"> सम्मान सिप सहायोग सिप जिम्मेवारी सिप सिकाइ सिप अवलोकन सिप चरित्र निर्माण सिप 	<ul style="list-style-type: none"> विद्यार्थीहरूलाई घर परिवार तथा विद्यालयमा आफू भन्दा ठुला मान्यजनलाई माया, आदर, सम्मान जस्ता व्यवहारहरू गर्दा उहाँहरूबाट आफूलाई कस्तो प्रतिक्रिया आउँछ भनि छलफल गराउने र अन्त्यमा आफू भन्दा ठुलालाई जस्तो व्यवहार गरिन्छ, सोही अनुसार आफू ठुलाई माया, आदर, सम्मान प्राप्त हुन्छ भनि छलफल गराउने आफ्नो घर परिवारमा जिम्मेवार सदस्य बन्नको लागि ठुला व्यक्तिले गरेका बानी व्यवहार आचरण भन्न लगाउने आफ्नै साथीहरूको आनी बानीको व्यवहार अवलोकन गराई राम्रा आनी बानीको पहिचान गर्न लगाउने र अनुशरण गर्न लगाउने आफ्नै साथीहरूले गरेका राम्रा आनी बानीलाई सम्मान तथा प्रशंसा गर्न लगाउने विद्यार्थीहरूलाई असल आनी बानीहरू आफ्नो जीवनमा प्रयोग तथा अनुशरण गर्न सिकाउने चित्र वा सामाजिक संघ संस्थामा काम गर्ने व्यक्तिलाई कक्षा कोठामा आमन्त्रित गरी वा सामाजिक संघ संस्थाहरूको क्षेत्र भ्रमण गराएर सामाजिक संघ संस्थाको परिचय गराउने र ती संस्थाहरूले गर्ने कार्यहरू बताउन लगाउने 	<ul style="list-style-type: none"> आफू ठुलालाई आदर सम्मान गर्दा आफूलाई अनुभूति बताउन लगाएर आफ्नो परिवारको जिम्मेवार सदस्य बन्नको लागि गरिने व्यवहारहरू भन्न लगाएर आफ्नै साथीहरूको असल बानी व्यवहारहरू भन्न लगाएर असल आचरण, अनुशासनको परिपालनको अवलोकन गरेर स्थानीय स्तरमा कार्यरत सामाजिक संघ संस्थाहरूको नाम भन्न लगाएर 	१५

विषयवस्तुको विस्तृतीकरण (कक्षा - ४)

क्र.स.	एकाइ	सिकाइ उपलब्धि	विषयवस्तुको विस्तृतीकरण	व्यवहारकुशल सिप	सम्भावित सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप	सम्भावित मूल्याङ्कन विधि र प्रक्रिया	कार्य घण्टा
१	माण्डवी पहिचान	<ul style="list-style-type: none"> माण्डवी गा.पा.को भौगोलिक अवस्था, सिमाना र क्षेत्रफल पहिचान गर्न गा.पा. भित्रको वडाहरूको संख्या र वडा कार्यालयको ठेगाना बताउन गा.पा.भित्रको जनसंख्या (महिला, पुरुष) को तथ्यांक पहिचान गर्न गा.पा. भित्रका मुख्य बाटाहरू पहिचान गर्न गा.पा.भित्रका प्रमुख बजारहरूको नाम भन्न स्थानीय स्रोत र साधनको महत्व बताउन माण्डवी गाउँपालिका अन्तर्गत रहेका चुनढुङ्गा र कोइला खानीको सामान्य परिचय दिन व्यक्तिगत घटना दर्ताको परिचय दिन 	<ul style="list-style-type: none"> माण्डवी गा.पा.को भौगोलिक अवस्थाको पहिचान गा.पा.भित्रका वडा संख्या र वडा कार्यालयको ठेगाना गा.पा.भित्रको जनसंख्या (महिला, पुरुष) को तथ्यांक गा.पा. भित्रका मुख्य बाटाहरू गा.पा.भित्रका प्रमुख बजारहरू स्थानीय स्रोत र साधनको महत्व माण्डवी गाउँपालिका अन्तर्गत रहेका चुनढुङ्गा र कोइला खानीको सामान्य परिचय व्यक्तिगत घटना दर्ताको परिचय 	<ul style="list-style-type: none"> सिकाइ सिप अवलोकन सिप सहकार्य सिप 	<ul style="list-style-type: none"> प्युठान जिल्लाको नक्सामा माण्डवी गा.पा. पहिचान गर्न लगाउने र सिमानाहरू पत्ता लगाउन सहयोग गर्ने, गाउँपालिकाले ओगटेको क्षेत्रफल टिपोट गराउने गा.पा.को नक्सामा वडाहरू पहिचान गर्न लगाउने, वडा कार्यालयका ठेगानाहरू पहिचान गर्न सहयोग गर्ने गा.पा.को जनसंख्या उल्लेखित चार्टहरू प्रस्तुत गर्ने, अध्ययन गर्न लगाउने माण्डवी गा.पा.को नक्सामा मुख्य बाटाहरू पहिचान गर्न लगाउने बालबालिकाहरूलाई गा.पा.अर्न्तगतका बजारका नाम भन्न लगाउने, टिपोट गर्ने र मुख्य बजारका नाम उल्लेखित चार्ट प्रस्तुत गर्ने र पहिचान गर्न लगाउने विद्यालय नजिकै रहेका बाटाहरू तथा सडकमा भ्रमण गराउने र सजगता अपनाउनुपर्ने कुराहरू समेत जानकारी गराउने बाटा तथा सडकको महत्वमा छलफल गराउने स्थानीय स्रोत र साधनहरूको पहिचान गराइ तिनको महत्व सम्बन्धमा छलफल गराउने चुनढुङ्गा र कोइला खानी भएको स्थानमा अवलोकन भ्रमण गराउने, सूचना सङ्कलन गर्न सहयोग गर्ने र कक्षा कोठामा छलफल गराउने चित्रात्मक प्रस्तुति मार्फत व्यक्तिगत घटना दर्ताको परिचय देखाउने र छलफल गराउने व्यक्तिगत घटना दर्ताको अभिनय गराउने 	<ul style="list-style-type: none"> माण्डवी गा.पा.को भौगोलिक अवस्थाको पहिचान गर्न सके नसकेको अवलोकन गरेर वडा संख्या र कार्यालयको ठेगाना बताउन लगाएर गा.पा.को महिला र पुरुषको संख्या भन्न लगाएर नक्सामा बाटाघाटा पहिचान गर्न सके नसकेको अवलोकन गरेर गा.पा.अर्न्तगतका मुख्य बजारका नामहरू सोधेर स्थानीय स्रोत र साधनको महत्व सोधेर माण्डवी गाउँपालिका अन्तर्गत रहेका चुनढुङ्गा र कोइला खानीको सामान्य परिचय दिन लगाएर व्यक्तिगत घटना दर्ताको परिचय दिन लगाएर 	१८

क्र.स.	एकाइ	सिकाइ उपलब्धि	विषयवस्तुको विस्तृतीकरण	व्यवहारकुशल सिप	सम्भावित सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप	सम्भावित मूल्याङ्कन विधि र प्रक्रिया	कार्य घण्टा
२	हाम्रो संस्कृति, इतिहास र पर्यटन	<ul style="list-style-type: none"> आफ्ना आफन्तजनहरूको नाम, ठेगाना र रितिरिवाज पहिचान गर्न सामाजिक शिष्टाचार तथा नियमहरूको पालनाको अभ्यास गर्न आफू नुले मनाउने चाडपर्व (तिज दशै तिहार) को परिचय दिन आफू नुले मनाउने चाडपर्वको महत्व बताउन एकादशी मेलाको परिचय दिन सम्पूर्ण जातजातिका धार्मिक तथा सांस्कृतिक क्रियाकलापलाई सम्मान गर्न लोकगीत गाउन लोकबाजा बजाउन र लोक नृत्य गर्न मारुनी र हनुमान नृत्यको परिचय दिन र नृत्य अभ्यास गर्न रमणीय स्थल बाघको पाइलाको परिचय दिन 	<ul style="list-style-type: none"> आफ्न आफन्तजनहरूको नाम, ठेगाना र रीतिरिवाज सामाजिक शिष्टाचार तथा नियमहरूको पालनाको अभ्यास आफूले मनाउने चाडपर्वको परिचय आफूले मनाउने चाडपर्वको महत्व एकादशी मेलाको परिचय सम्पूर्ण जातजातिका धार्मिक तथा सांस्कृतिक क्रियाकलापको सम्मान लोकगीत गाउने अभ्यास, लोकबाजा बजाउन र लोक नृत्य अभ्यास मारुनी र हनुमान नृत्यको परिचय र नृत्य अभ्यास रमणीय स्थल बाघको पाइलाको परिचय 	<ul style="list-style-type: none"> सिकाइ सिप प्रयोग सिप सहकार्य सिप स्व व्यवस्थापन सिप 	<ul style="list-style-type: none"> विद्यार्थीहरूलाई आ-आफ्नो आफन्तजनको नाम र उनिहरूका रीतिरिवाजहरू भन्न लगाउने र तुलना गर्न लगाउने आफ्नो समुदायमा भइरहेका सामाजिक व्यवहारहरूमा छलफल गराउने, सामाजिक नियमहरूको पालना सम्बन्धी छलफल गराउने र सामाजिक शिष्टाचार तथा नियमको पालना सम्बन्धी थप जानकारी गराउने विद्यार्थीलाई आफूहरूले मनाउने चाडपर्व (तिज, दशै, तिहार) को बारेमा समूहमा छलफल गर्न लगाउने र उक्त चाडपर्वमा गरिने क्रियाकलापहरू अनुभव आदानप्रदान गर्न लगाउने श्रव्य दृश्य सामग्रीहरू र चित्रहरूका माध्यमबाट चाडपर्वको महत्व पत्ता लगाउन सहयोग गर्ने एकादशी मेलामा गरिने क्रियाकलापहरूका बारेमा समूहमा छलफल गराउने र एकादशी मेलाको श्रव्यदृश्य सामग्री प्रदर्शन गर्ने र उक्त मेलामा गरिने क्रियाकलापहरू बताउन लगाउने एकादशी मेलामा विद्यार्थीहरूलाई सहभागी गराउने र उक्त मेलामा गरिएका क्रियाकलापहरू बताउन लगाउने श्रव्यदृश्य सामग्रीका माध्यमबाट विभिन्न क्षेत्र तथा विभिन्न जातजाति का धार्मिक सांस्कृतिक क्रियाकलापहरूलाई प्रस्तुत गर्ने, अवलोकन गराउने, समूहमा छलफल गराउने र सम्पूर्ण हाम्रा मौलिक संस्कृतिप्रति आस्था तथा सम्मान गर्ने क्रियाकलाप गराउने लोकगीत गाउने अभ्यास गराउने, उपलब्ध हुने लोकबाजाहरू बजाउने अभ्यास गराउने र लोक नृत्य गर्ने अभ्यास गराउने श्रव्य दृश्य सामग्रीका माध्यमबाट मारुनी र हनुमान नृत्यलाई देखाइ अवलोकन गराउने, सम्भव भए सम्म उक्त नृत्यहरूको अभिनय गर्न लगाउने रमणीय स्थल बाघको पाइलाको अवलोकन भ्रमण गराउने 	<ul style="list-style-type: none"> आफन्तजनका नाम ठेगाना र रितिरिवाज भन्न लगाएर विद्यालयका शिक्षक, मान्यजनसँग गरेका व्यवहारहरूको अवलोकन गरेर आफूले मनाउने चाडपर्वको (तिज, दशै र तिहार) सामान्य जानकारी गराउन लगाएर आफूले मनाउने चाडपर्वको महत्व भन्न लगाएर एकादशी मेलामा गरिने क्रियाकलाप भन्न लगाएर जातिगत सांस्कृति विविधतालाई सम्मान गर्न भाव प्रकट गर्न सके नसकेको अवलोकन गरेर लोकगीत गाउने अभ्यास गर्न, लोकबाजा बजाउन र लोक नृत्य गर्ने अभ्यासमा सहभागी हुँदाको अवलोकन गरेर मारुनी र हनुमान नृत्यको परिचय दिन लगाएर रमणीय स्थल बाघको पाइलाको परिचय दिन लगाएर 	१५

क्र.स.	एकाइ	सिकाइ उपलब्धि	विषयवस्तुको विस्तृतीकरण	व्यवहारकुशल सिप	सम्भावित सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप	सम्भावित मूल्याङ्कन विधि र प्रक्रिया	कार्य घण्टा
३	जीवनोपयोगी सिप मूल्य शिक्षा	<ul style="list-style-type: none"> आफ्नो विद्यालय तथा सामाजिक कामकाजमा सहयोग र सम्मान गर्न विद्यालय तथा समाजमा स्थापित नियमहरू, असल मूल्यमान्यता र संस्कारको पालना गर्न शिष्ट र सभ्य व्यवहारका लागि नैतिक शिक्षाको महत्त्व बताउन अग्रज, मान्यजन, अपाङ्गता, असहाय तथा वृद्धवृद्धालाई सम्मान र सहयोग गर्न शिक्षक, अभिभावक तथा आफूभन्दा ठुलाको आदर गर्न समाजको असल नागरिक बन्न आवश्यक जीवनोपयोगी सिपहरूको पहिचान तथा अभ्यास गर्न 	<ul style="list-style-type: none"> आफ्नो विद्यालय तथा सामाजिक कामकाजमा सहयोग र सम्मान विद्यालय तथा समाजमा स्थापित नियमहरू, असल मूल्यमान्यता र संस्कार शिष्ट र सभ्य व्यवहारका लागि नैतिक शिक्षा अग्रज, मान्यजन, अपाङ्गता, असहाय तथा वृद्धवृद्धालाई सम्मान र सहयोग समाजको असल नागरिक बन्न आवश्यक जीवनोपयोगी सिपहरूको पहिचान तथा अभ्यास 	<ul style="list-style-type: none"> सिकाइ सिप स्व अनुशासन सिप स्व व्यवस्थापन सिप सम्मान सिप सहकार्य सिप 	<ul style="list-style-type: none"> आफ्नो विद्यालय तथा समुदायमा हुने विभिन्न सरसफाइ, पानी पोखरी, कुलो आदि सामाजिक कार्यहरूको छलफल गराई त्यस्ता कामकाजहरूमा सहयोग र सम्मानको भाव जगाउने विद्यालय तथा समाजमा भएका असल नियम तथा मूल्यमान्यताहरू भन्नु लगाई सोही अनुसार अनुशासन गर्न लगाउने विद्यार्थीहरूलाई अरूप्रति गरिने भाषा, सम्मान र सहयोगका बारेमा कक्षामा छलफल गराउने र भूमिका निर्वाह गर्न लगाई शिष्टाचार भाषा र व्यवहारको अभ्यास गराउने आफूले देखे भेटेका अग्रज, मान्यजन, अपाङ्गता, वृद्धवृद्धा तथा असहायलाई सहयोग गरेका विभिन्न भिडियोहरू देखाई सम्मान तथा सहयोगी भावनाको विकास गराउने समाजमा अग्रज तथा असल व्यक्तिहरूको बानी व्यवहार तथा जीवन शैलीहरूको बारेमा छलफल गर्दै जीवनोपयोगी सिपहरूप्रति विद्यार्थीहरूलाई परिचित गराउने आधारभूत जीवनोपयोगी सिपहरू विकास गरिने नमुना क्रियाकलापहरू गराउने (सञ्चार, इन्कार सिप, परानुभूति, समानुभूति, समस्या समाधान, समालोचनात्मक सिप, सिर्जनात्मक सिप आदि) 	<ul style="list-style-type: none"> विद्यालय तथा समुदायमा भएका सरसफाइ तथा सामाजिक कामहरूमा विद्यार्थीहरूको रुचि र सहभागिता हेरेर विद्यालय तथा समुदायमा भएका असल नियम र मूल्यमान्यताहरूको अनुसरण गरे नगरेको अवलोकन गरेर विद्यार्थीहरूले अरूप्रति देखाएको सम्मान, सहयोग, भाषा र व्यवहार तथा उनिहरूको चारित्रिक व्यवहारको अवलोकन गरेर जीवनोपयोगी सिपहरूको विकास भए नभएको अवलोकन गरेर 	२०

क्र.स.	एकाइ	सिकाइ उपलब्धि	विषयवस्तुको विस्तृतीकरण	व्यवहारकुशल सिप	सम्भावित सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप	सम्भावित मूल्याङ्कन विधि र प्रक्रिया	कार्य घण्टा
४	स्थानीय पेसा व्यवसाय र प्रविधि	<ul style="list-style-type: none"> स्थानीय स्तरमा निर्मित हस्तकलाका सामग्रीहरूको परिचय दिन स्थानीय परम्परागत प्रविधिको पहिचान गर्न र महत्व बताउन घर तथा समुदायमा उत्पादन हुने कृषिजन्य उत्पादनको पहिचान गर्न र परिचय दिन स्थानीय स्तरमा अपनाइएका पेशाहरूको सम्मान गर्न र निर्माणमा सहयोग गर्न कृषि सम्बन्धी व्यवसायिक पेसाहरू पहिचान र परिचय दिन तथा उक्त कार्यमा सहयोग गर्न फलफूल खेतीको परिचय र महत्व बताउन पशुपन्छी पालन गर्ने तरिका र महत्व बताउन तरकारी तथा फलफूलमा पाइने पौष्टिक तत्वहरू पहिचान गर्न घर तथा समुदायमा उत्पादन भएका वस्तुको बजारीकरण गर्ने तरिकासँग परिचित हुन 	<ul style="list-style-type: none"> स्थानीय स्तरमा निर्मित हस्तकलाका सामग्रीहरू (नाम, आवश्यक सामग्री र प्रयोजन (डोको, डालो, सुपो) स्थानीय परम्परागत प्रविधि को पहिचान (ढिकी, जातो, कोल, पानीघट्ट) घर तथा समुदायमा उत्पादन हुने कृषिजन्य उत्पादनको पहिचान (धान मकै, गहुँ, जौ) स्थानीय स्तरमा अपनाइएका पेशाहरूको सम्मान (आरन, कृषि, माछा मार्ने) कृषि सम्बन्धी व्यवसायिक पेशाहरू गोलभेडा/काउली/आलु/च याउ/ धान/मकै) को पहिचान फलफूल (सुन्तला/आरुबखडा/आँप, कटहर, केरा,आरु, अम्बा मेवा अन्य) खेतीको परिचय र महत्व पशुपन्छी पालन (कुखुरा/गाई/भैसी, बाखा,बगुर आदि) गर्ने तरिका 	<ul style="list-style-type: none"> प्रयोग सिप सिकाइ सिप सहकार्यात्मक सिप समस्या समाधान सिप स्वावलम्बन सिप स्व व्यवस्थापन सिप सम्मान सिप 	<ul style="list-style-type: none"> विद्यार्थीहरूलाई समूहमा विभाजन गर्ने, हस्तकला सामग्रीहरूको नाम टिपोट गर्न र भन्न लगाउने, श्रव्य दृश्य सामग्रीको माध्यमबाट आवश्यक सामग्री पहिचान गर्न लगाउने र के के काममा प्रयोग हुन्छन् छलफल गर्न र टिपोट गर्न लगाउने ढिकी, जातो, कोल र पानीघट्टका चित्रहरू प्रस्तुत गर्ने, अवलोकन गर्न लगाउने देखेका र नदेखेका प्रविधि छुट्याउन लगाउने, कार्यहरू र कार्य प्रक्रियाका बारेमा छलफल गराउने, अवलोकन भ्रमण गराउने विद्यार्थीहरूलाई समूहमा विभाजन गरी घर तथा समुदायमा उत्पादन हुने कृषिजन्य उत्पादनको टिपोट गर्न लगाउने, उत्पादन हुने सामग्रीको चित्रहरू प्रदर्शन गर्ने र थप गर्न सहयोग गर्ने विद्यार्थीहरूले के के काम गरेको देखेका छन् भन्न लगाउने टिपोट गर्ने र थप जानकारी दिने सबै पेसाका आ आफ्नै महत्व देखाउने सामग्रीहरू प्रस्तुत गर्ने छलफल गर्ने लगाउने विद्यार्थीहरूलाई उनीहरूले आफूले खाएका फलफूलहरूको जानकारी गराउन लगाउने र शैक्षणिक पाटीमा लेख्ने विभिन्न फलफूलहरूको चित्र वा चार्ट प्रस्तुत गर्न लगाई तिनीहरूको नाम पहिचान गर्न लगाउने, ती मध्ये कुन कुन फलफूलहरू खाएको छ ? बताउन लगाउने फलफूल खेती गरिएको ठाउँमा भ्रमण गराउने र फलफूलको नाम, महत्व, फलफूल खेती गर्ने तरिकाको बारेमा बताउन लगाउने आफ्नो समुदायमा पालन गरिने पशुपन्छीहरूको जानकारी दिने र तिनीहरूको पालन कसरी गरिएको छ ? के महत्व छ ? आदि पक्षमा छलफल गराई पशुपन्छी पालन गर्ने तरिका र महत्व बताउने तरकारी र फलफूलमा पाइने पौष्टिक तत्वको चार्ट प्रस्तुत गर्ने र आवश्यक जानकारी दिने घर तथा समुदायमा उत्पादन गरिएका वस्तुहरूको बजारीकरण गर्ने तरिकामा छलफल गर्ने 	<ul style="list-style-type: none"> स्थानीय स्तरमा निर्मित हस्तकलाका सामग्रीहरूको नाम, आवश्यक सामग्री र प्रयोजन सोधेर ढिकी, जातो, कोल र पानी घट्टका कार्यहरू बताउन लगाएर घर तथा समुदायमा उत्पादन हुने कृषि जन्य उत्पादनको नाम भन्न लगाएर विद्यार्थीहरूलाई पेसाका नाम भन्न लगाएर मन पर्ने र मन नपर्ने पेसाको नाम सोधेर विभिन्न किसिमको फलफूल र तिनको नामविच जोडा मिलाउन लगाएर तरकारी खेती, पशुपन्छी पालन, फलफूल खेतीको परिचय दिन लगाएर तरकारी तथा फलफूलमा पाइने पौष्टिक तत्व बताउन लगाएर घर तथा समुदायमा उत्पादित वस्तुको बजारीकरण गर्ने तरिका बताउन लगाएर 	३०

क्र.स.	एकाइ	सिकाइ उपलब्धि	विषयवस्तुको विस्तृतीकरण	व्यवहारकुशल सिप	सम्भावित सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप	सम्भावित मूल्याङ्कन विधि र प्रक्रिया	कार्य घण्टा
५	हाम्रो वातावरण	<ul style="list-style-type: none"> गाउँपालिका भित्रका वनमा पाइने वन्यजन्तु र चराहरूको परिचय दिन र महत्व बताउन 	<ul style="list-style-type: none"> गाउँपालिका भित्रका वनमा पाइने वन्यजन्तु र चराहरूको परिचय र महत्व 	<ul style="list-style-type: none"> सञ्चार सिप सिकाइ सिप 	<ul style="list-style-type: none"> विद्यार्थीहरूलाई स्थानीयस्तरमा देखेका वन्यजन्तु तथा चराहरूको नाम बताउन लगाउने गाउँपालिका भित्रका वनमा भएका वन्यजन्तु तथा चराहरूको बारेमा अवलोकन/चित्र/भिडियो प्रदर्शन आदिको माध्यमबाट परिचय दिने गाउँपालिका भित्रका वनमा रहेका वन्यजन्तु तथा चराहरूको महत्व सम्बन्धमा छलफल गराउने र आवश्यक पृष्ठपोषण प्रदान गर्ने 	<ul style="list-style-type: none"> गाउँपालिका भित्रका वनमा भएका वन्यजन्तु तथा चराहरूको नाम बताउन लगाएर गाउँपालिका भित्रका वनमा भएका वन्यजन्तु तथा चराहरूको महत्व बताउन लगाएर 	२
		<ul style="list-style-type: none"> वडाको वनमा पाइने औषधिजन्य वनस्पतिहरूको पहिचान गर्न करेसावारी निर्माणमा सहभागी हुन विद्यालयमा बाल बगैँचा र वृक्षारोपणमा सहभागी हुन वातावरण र विकासको परिचय दिन 	<ul style="list-style-type: none"> वडाको वनमा पाइने औषधिजन्य वनस्पतिहरूको पहिचान करेसावारी निर्माणमा सहभागी विद्यालयमा बाल बगैँचा र वृक्षारोपणमा सहभागी वातावरण र विकासको परिचय 	<ul style="list-style-type: none"> सञ्चार सिप सिकाइ सिप वर्गीकरण सिप स्वव्यवस्थापन सिप वातावरणप्रति को सजगता र सम्मान सिप वैयक्तिक जिम्मेवारी सिप 	<ul style="list-style-type: none"> आफू बस्ने वडाका वनहरूको पहिचान गराउने उक्त वडामा भएका वनहरूमा पाइने औषधिजन्य वनस्पतिहरूको बारेमा चित्र, भिडियो, अवलोकनद्वारा पहिचान गराउने र तिनीहरूको उपयोगमा छलफल गराउने श्रव्यदृश्य वा चित्र वा अन्य सामग्रीको माध्यमबाट करेसावारीमा परिचय दिने र यसको महत्व बताउने विद्यालयको करेसावारी निर्माणमा विद्यार्थीहरूलाई सहभागी बनाउने विद्यार्थीहरूलाई विद्यालयमा बालबगैँचा निर्माणमा सहभागी गराउने विद्यालय भित्र तथा विद्यालय वरपर वृक्षारोपणमा विद्यार्थीहरूलाई सहभागी गराउने र वृक्षारोपण गर्दा हुने फाइदाहरूको बारेमा जानकारी दिने घर तथा विद्यालय वरपर भएका वस्तुहरूको पहिचान गर्न लगाउने वरपर भएका सजीव र निर्जीव वस्तुहरूको समग्रतालाई वातावरणको रूपमा परिचय गराउने पर्यावरण सन्तुलनमा नखल्बल्याइ उपलब्ध वस्तुहरूको सही सदुपयोग, वृक्षारोपण, उपयोग, सामाजिक, आर्थिक, सांस्कृतिक भौतिक, प्राविधिक विकास गर्नुपर्ने पक्षमा छलफल गराउने र वातावरण र विकासविच अन्योन्याश्रित सम्बन्ध रहेको जानकारी दिने 	<ul style="list-style-type: none"> वडाका वनमा भएका औषधिजन्य वनस्पतिहरूको नाम सोधेर करेसावारी निर्माणमा सहभागी भए नभएको अवलोकन गरेर विद्यालयको बालबगैँचा निर्माणमा सहयोग गरे नगरेको अवलोकन गरेर विद्यालयको वृक्षारोपण कार्यमा सहभागी भए नभएको अवलोकन गरेर वातावरण र विकासको परिचय दिन लगाएर 	५

क्र.स.	एकाइ	सिकाइ उपलब्धि	विषयवस्तुको विस्तृतीकरण	व्यवहारकुशल सिप	सम्भावित सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप	सम्भावित मूल्याङ्कन विधि र प्रक्रिया	कार्य घण्टा
		<ul style="list-style-type: none"> गाउँपालिका क्षेत्रमा भएका पानीका स्रोतहरूको परिचय दिन तथा उपयोग पहिचान गरी आवश्यकता अनुसार प्रयोग गर्न 	<ul style="list-style-type: none"> गाउँपालिका क्षेत्रमा भएका पानीका स्रोतहरूको परिचय, उपयोग र आवश्यकताअनुसार प्रयोग 	<ul style="list-style-type: none"> सञ्चार सिप सिकाइ सिप प्रयोग सिप सहकार्य सिप 	<ul style="list-style-type: none"> गाउँपालिका भित्र भएका पानीका स्रोतहरू पहिचान गर्न लगाउने भिडियोद्वारा पानीका स्रोतहरूको जानकारी दिने गाउँपालिका भित्र भएका पानीका स्रोतहरूको अवलोकन गराइ तिनीहरूको परिचय (प्राकृतिक, कृत्रिम, वर्षा, कुवा, नदी) गाउँपालिका भित्र भएका पानीका स्रोतहरूको उपयोग के के मा गर्न सकिन्छ ? छलफल गराउने पानीका स्रोतहरूलाई पिउन, खाना बनाउने, सफा गर्न, सिँचाइ गर्न प्रयोग गर्न सकिने कुरा बताउने उपलब्ध पानीको मितव्ययी तरिकाले सदुपयोग गर्नुपर्ने कुराको जानकारी दिने 	<ul style="list-style-type: none"> गाउँपालिका भित्र भएका पानीका स्रोतहरू र उपयोग बताउन लगाएर पानीको मितव्ययी तरिकाले प्रयोग गरे नगरेको अवलोकन गरेर पानीलाई आवश्यकताअनुसार र मितव्ययी घर तथा विद्यालयका विभिन्न कार्यमा प्रयोग गरे नगरेको अवलोकन गरेर 	३
		<ul style="list-style-type: none"> फोहोरमैलाले स्थानीय स्तरमा पारेको असर पहिचान गर्न वातावरण प्रदूषणको स्थानीय अवस्थाको पहिचान गर्न फोहोरमैलाको वर्गीकरण गर्न र व्यवस्थापनमा सहयोग गर्न 	<ul style="list-style-type: none"> फोहोरमैलाले स्थानीय स्तरमा पारेको असर पहिचान वातावरण प्रदूषणको स्थानीय अवस्थाको पहिचान फोहोरमैलाको वर्गीकरण (ठोस, तरल र ग्याँस) र व्यवस्थापनमा सहयोग 	<ul style="list-style-type: none"> प्रयोग सिप सिकाइ सिप सञ्चार सिप सहकार्य सिप सहयोग सिप स्व व्यवस्थापन सिप वातावरणप्रति को सजगता र सम्मान सिप वैयक्तिक जिम्मेवारी सिप 	<ul style="list-style-type: none"> घर, विद्यालय, अस्पताल, कारखानाबाट निस्कने फोहोरले स्थानीय स्तरमा पारेको असर (स्वास्थ्य, वातावरण, कृषि आदि) सम्बन्धमा श्रव्यदृश्य सामग्री, अवलोकन, चित्र आदिको माध्यमबाट छलफल गराउने घर, विद्यालय, अस्पताल, कारखाना, विकास निर्माण आदिको कारणले स्थानीयस्तरमा देखापरेका प्रदूषण (जल, जमिन, ध्वनि, हावा) को अवस्थामा छलफल गराउने घर परिवार, विद्यालय, अस्पताल, कारखाना, विकास निर्माण, प्रकोप आदिबाट हुने/निस्कने फोहोरलाई वर्गीकरण गर्न लगाउने र ती फोहोरहरूलाई सामान्यतया ठोस (कुहिने र नकुहिने), तरल र ग्याँस (हावा) गरी तीन समूहमा वर्गीकरण गर्न सकिने कुरा बताउने यी विभिन्न माध्यमबाट उत्पन्न हुने फोहोरहरूलाई उचित तरिकाले विसर्जन गर्ने, मल बनाउने, प्रशोधन गर्ने कार्य गर्नुपर्ने कुरा बताउने र व्यवस्थापनमा सहभागी गराउने 	<ul style="list-style-type: none"> फोहोरमैलाले स्थानीयस्तरमा पारेको असर बताउन लगाएर स्थानीयस्तरमा वातावरण प्रदूषणको अवस्था बताउन लगाएर फोहोरमैलाको वर्गीकरण गर्न सके नसकेको बताउन लगाएर फोहोरमैलाको उचित तरिकाले विसर्जन, व्यवस्थापन गरे नगरेको अवलोकन गरेर 	५

क्र.स.	एकाइ	सिकाइ उपलब्धि	विषयवस्तुको विस्तृतीकरण	व्यवहारकुशल सिप	सम्भावित सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप	सम्भावित मूल्याङ्कन विधि र प्रक्रिया	कार्य घण्टा
६	दुर्घटना तथा विपद् व्यवस्थापन	<ul style="list-style-type: none"> प्राकृतिक र गैर प्राकृतिक विपद्को परिचय दिन विपद्का समयमा सुरक्षित रहने तरिका बताउन र सुरक्षित रहन आकस्मिक सुरक्षा सामग्री तयारी गर्ने तरिका बताउन माण्डवी गाउँपालिकाका विभिन्न क्षेत्रमा घट्न सक्ने दुर्घटना तथा विपद्का असर र बच्ने उपायहरूको खोजी गर्न र अवलम्बन गर्न(हुरीबतास, आगलागी...सर्पको टोकाइ, सडक दुर्घटना, नदीले बगाउन, भिरबाट लड्नु.) 	<ul style="list-style-type: none"> प्राकृतिक र गैरप्राकृतिक विपद्को परिचय विपद्का समयमा सुरक्षित रहने तरिका आकस्मिक सुरक्षा सामग्री तयार माण्डवी गाउँपालिकाका विभिन्न क्षेत्रमा घट्न सक्ने प्राकृतिक प्रकोपको कारण, असर र बच्ने उपायहरू ((हुरीबतास, आगलागी...सर्पको टोकाइ, सडक दुर्घटना, नदीले बगाउन, भिरबाट लड्नु. जनावर आतङ्क.) कारण (प्राकृतिक र गैर प्राकृतिक असर :घर भत्किने/ जल्ने, रुख विरुवा भाच्चिने बच्ने उपाय : पूर्व जानकारी प्रति जानकारी भई सचेत 	<ul style="list-style-type: none"> सहकार्य सिप प्रयोगात्मक सिप सञ्चार सिप सिकाइ सिप स्व व्यवस्थापन सिप सहयोग सिप 	<ul style="list-style-type: none"> विभिन्न प्रकारका विपद् तथा प्रकोपहरूको श्रव्यदृश्य सामग्री प्रदर्शन गर्ने र तिनीहरूको आधारमा प्राकृतिक र गैर प्राकृतिक विपद्हरूको बारेमा छलफल गराउने र छुट्याउन लगाउने विपद्का समयमा सुरक्षित रहने तरिकाको प्रयोगात्मक रूपमा प्रदर्शन गरेर देखाउने र सगसगैँ गर्न लगाउने आकस्मिक सुरक्षा सामग्री तयारी पार्न लगाउने माण्डवी गाउँपालिकाका विभिन्न क्षेत्रमा घट्न सक्ने प्राकृतिक प्रकोपहरू पहिचान गर्न लगाउने उक्त प्रकोप तथा विपद्हरूको कारणहरू भन्न लगाउने प्राकृतिक तथा गैर प्राकृतिक प्रकोप तथा विपद्ले हुने असर र बच्ने उपायहरू बताउन लगाउने उक्त प्राकृतिक तथा गैर प्राकृतिक प्रकोपबाट बच्ने उपायहरू सम्बन्धी नमुना सिमुलेसन क्रियाकलाप गराउने 	<ul style="list-style-type: none"> प्राकृतिक र गैर प्राकृतिक विपद्को परिचय सोधेर विपद्का समयमा सुरक्षित रहने तरिका भन्न लगाएर विपद्बाट बच्ने उपायहरू सम्बन्धी नमुना अभिनय क्रियाकलापमा सहभागी भए नभएको अवलोकन गरेर माण्डवी गाउँपालिकाका विभिन्न क्षेत्रमा घट्न सक्ने प्राकृतिक प्रकोपको कारण, असर र बच्ने उपायहरू भन्न लगाएर 	१०

क्र.स.	एकाइ	सिकाइ उपलब्धि	विषयवस्तुको विस्तृतीकरण	व्यवहारकुशल सिप	सम्भावित सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप	सम्भावित मूल्याङ्कन विधि र प्रक्रिया	कार्य घण्टा
७	हाम्रा व्यक्तित्व र सामाजिक संघ संस्थाहरू	<ul style="list-style-type: none"> आफ्नो विद्यालयको स्थापना गर्ने व्यक्तिहरूको परिचय दिन वडा भित्र सञ्चालित शैक्षिक संस्थाहरूको परिचय दिन वडा भित्र सामाजिक संघ संस्थाहरूद्वारा गरिएका कामहरू पहिचान गर्न वडाभित्र सञ्चालित स्वास्थ्य संस्थाहरूको परिचय दिन र ती संस्थाहरूबाट प्राप्त हुने सेवाहरूको जानकारी दिन समाजसेवीहरूको पहिचान गर्न र उनीहरूले गरेका कार्य बताउन समाजसेवीहरूले गरेका कार्यहरूको सम्मान गर्न र अवलम्बन गर्न स्थानीय समुदायमा समस्यामा परेका व्यक्तिहरूलाई सहयोग गर्न बालक्लव परिचय दिन र महत्व बताउन 	<ul style="list-style-type: none"> आफ्नो विद्यालयको स्थापना गर्ने व्यक्तिहरूको परिचय वडा भित्र सञ्चालित शैक्षिक संस्थाहरूको परिचय वडा भित्र सामाजिक संघ संस्थाहरूद्वारा गरिएका कामहरू पहिचान वडाभित्र सञ्चालित स्वास्थ्य संस्थाहरूको जानकारी र ती संस्थाहरूबाट प्राप्त हुने सेवाहरूको जानकारी समाजसेवीहरूको पहिचान गर्न र उनीहरूले गरेका कार्यहरू समाजसेवीहरूले गरेका कार्यहरूको सम्मान गर्न र अवलम्बन स्थानीय समुदायमा समस्यामा परेका व्यक्तिहरूलाई सहयोग बालक्लव परिचय दिन र महत्व 	<ul style="list-style-type: none"> प्रदर्शन सिप सिकाइ सिप अवलोकन सिप सञ्चार सिप वैयक्तिक जिम्मेवारी सिप सहयोग सिप 	<ul style="list-style-type: none"> आफ्नो विद्यालय स्थापना गर्ने संस्थापक अध्यक्ष तथा प्र.अ. को फोटो सहितको संक्षिप्त जीवनीको चार्ट प्रदर्शन गर्दै उनीहरूले विद्यालय स्थापना गर्दा गरेका योगदानहरू भन्ने विद्यालयको संस्थापकहरूलाई बोलाई उनीहरूले गरेका कार्यहरूको जानकारी दिन लगाउने आफ्नो वडा भित्र सञ्चालित सम्पूर्ण शैक्षिक संस्थाहरूको जानकारी गराउँदै ती संस्थाहरूबाट प्रदान गरिने सेवाहरूको बारेमा सम्बन्धित संस्थाको भ्रमण गराइ वा सम्बन्धित संस्थाहरूको व्यक्तिलाई विद्यालयमा आमन्त्रित गरी जानकारी गराउन लगाउने आफ्नो वडा भित्र विभिन्न सामाजिक संस्थाहरूद्वारा गरिदै आएका कामहरूलाई अवलोकन गर्न सम्बन्धित ठाउँमा भ्रमण गराइ वा सम्बन्धित संस्थाको व्यक्तिलाई आमन्त्रित गरी सो संस्थाबाट प्रदान गरिदै आएका कामहरू भन्न लगाउने आफ्नो वडा भित्र रहेका स्वास्थ्य संस्थाहरूको भ्रमण गराइ वा संस्थाको पदाधिकारीहरूलाई आमन्त्रित गरी उक्त संस्थाले प्रदान गर्दै आएका सेवाहरूको जानकारी गराउने गाउँ समाजमा अग्र पङ्क्तिमा रहेर समाजको विकासका निम्ति अहोरात्र खटिने व्यक्तिहरूको जीवनी र उनिहरूले गरेका प्रशंसनीय कार्यहरूको बारेमा कक्षा कोठामा छलफल गराउने गाउँ समाजको विकासका निम्ति प्रतिष्ठित व्यक्तिहरूले गरेका कार्यहरू भन्न लगाउने र त्यस्ता असल व्यक्तिले गरेका कामहरू समाजको विकासका लागि प्रेरणाको स्रोतहरू बन्छन् भनी छलफल गराउने आफ्नो समुदायका (सामाजिक, सांस्कृतिक, आर्थिक) समस्याहरू भोगिरहेका व्यक्तिहरूको पहिचान गरी ती व्यक्तिहरूलाई कसरी सहयोग गर्न सकिन्छ भनी छलफल गराउने बाल क्लवको जानकारी दिँदै विद्यालयमा भएको बाल क्लव समितिका पदाधिकारीलाई कक्षामा उपस्थित गराइ परिचय गराउने र उक्त क्लवले गर्ने कार्यहरूको छलफल गराउने 	<ul style="list-style-type: none"> आफ्नो विद्यालय स्थापना भएको दिन र स्थापना गर्ने व्यक्तिहरूको नाम भन्न लगाएर विद्यालय स्थापना गर्ने व्यक्तिहरूले गरेका कार्यहरू भन्न लगाएर आफ्नो वडा भित्र सञ्चालित शैक्षिक संस्थाहरूको नाम भन्न लगाएर आफ्नो वडा भित्र सञ्चालित सामाजिक संघ संस्थाहरूले गरेका कार्यहरू टिपोट गर्न लगाएर आफ्नो वडा भित्र सञ्चालित स्वास्थ्य संस्थाबाट पाउने सेवा सुविधाहरू भन्न लगाएर गाउँ समाजका विशिष्ट व्यक्तिहरूको जीवनी र उनिहरूले गरेका महत्वपूर्ण कार्यहरू भन्न लगाएर समस्यामा परेका व्यक्तिहरूलाई सहयोग गरे नगरेको अभिभावकको प्रतिक्रिया लिएर बाल क्लव र यसका कार्यहरू बताउन लगाएर 	२०

विषयवस्तुको विस्तृतीकरण (कक्षा - ५)

क्र.स.	एकाइ	सिकाइ उपलब्धि	विषयवस्तुको विस्तृतीकरण	व्यवहारकुशल सिप	सम्भावित सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप	सम्भावित मूल्याङ्कन विधि र प्रक्रिया	कार्य घण्टा
१	माण्डवी पहिचान	<ul style="list-style-type: none"> गा.पा.को नामाकरणको जानकारी दिन आफू बस्ने वडाको नक्सा कोर्ने र नक्सामा मुख्य मुख्य स्थानहरू देखाउन गा.पा.भित्र वडा अनुसारका घरधुरी संख्या र पेशागत विवरण पहिचान गर्न र भन्न गा.पा.भित्रको वडा अनुसारको जनसंख्या (महिला,पुरुष) बताउन गा.पाको आयस्रोत पहिचान गर्न प्राकृतिक स्रोत र साधन संरक्षणमा स्थानीय तहको भूमिका पहिचान गर्न माण्डवी गाउँपालिकामा अवस्थित चुन ढुङ्गा र कोइला खानीको आर्थिक महत्व पहिचान गर्न व्यक्तिगत घटना दर्ताको महत्व बताउन 	<ul style="list-style-type: none"> गा.पा.को नामाकरणको जानकारी आफू बस्ने वडाको नक्सा निर्माण र मुख्य मुख्य स्थानहरू गा.पा.भित्र वडा अनुसारका घरधुरी संख्या र पेशागत विवरण पहिचान गा.पा.भित्रको वडा अनुसारको जनसंख्या (महिला, पुरुष) गा.पाको आयस्रोत प्राकृतिक स्रोत र साधन संरक्षणमा स्थानीय तहको भूमिका माण्डवी गाउँपालिकामा अवस्थित चुन ढुङ्गा र कोइला खानीको आर्थिक महत्व व्यक्तिगत घटना दर्ताको महत्व 	<ul style="list-style-type: none"> सिकाइ सिप सहयोग सिप प्रयोग सिप स्वव्यवस्थापन सिप 	<ul style="list-style-type: none"> गाउँपालिकाको नाम माण्डवी रहने तथ्य बताउने सम्बन्धित वडाको नक्सा प्रस्तुत गर्ने, स्वतन्त्र नक्साङ्कन विधिवाट नक्सा कोर्ने अभ्यास गराउने, मुख्य मुख्य स्थानहरू नक्सामा उतार्ने सहयोग गर्ने गाउँपालिकाका वडाअनुसारका घरधुरी संख्या, पेसागत विवरण, महिला र पुरुषको जनसंख्या, बालबालिकाको जनसंख्याको विवरण प्रस्तुत गर्ने गा.पा. र वडाका पदाधिकारीहरूलाई आमन्त्रण गरी आयस्रोत र खर्चका क्षेत्रहरू भन्न लगाउने, टिपोट गर्ने, विद्यार्थीहरूलाई अध्ययन र छलफल गर्न लगाउने प्राकृतिक स्रोत र साधन संरक्षणमा स्थानीय तहको भूमिकाहरू उल्लेखित चार्ट प्रस्तुत गर्ने, अध्ययन गर्न लगाउने चुनढुङ्गा र कोइला खानीको आर्थिक महत्व उल्लेखित चार्ट प्रस्तुत गर्ने र अध्ययन तथा टिपोट गर्न लगाउने र छलफल गराउने वडा कार्यालयको भ्रमण गराउने, महत्वहरू टिपोट गर्न लगाउने र कक्षाकोठामा छलफल गराउने 	<ul style="list-style-type: none"> गाउँपालिकाको नाम माण्डवी रहनुको कारण सोधेर वडाको नक्सा निर्माण र मुख्य मुख्य स्थान भरेको अवलोकन गरेर वडा अनुसारको घरधुरी संख्या र पेशागत विवरण भन्न लगाएर वडा अनुसारको महिला र पुरुषको संख्या लेख्न लगाएर गा.पाका आयस्रोतहरू सोधेर प्राकृतिक स्रोत र साधन संरक्षणमा स्थानीय तहको भूमिका सोधेर माण्डवी गाउँपालिकामा अवस्थित चुन ढुङ्गा र कोइला खानीको आर्थिक महत्व बताउन लगाएर व्यक्तिगत घटना दर्ताको महत्व बताउन लगाएर 	१८

क्र.स.	एकाइ	सिकाइ उपलब्धि	विषयवस्तुको विस्तृतीकरण	व्यवहारकुशल सिप	सम्भावित सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप	सम्भावित मूल्याङ्कन विधि र प्रक्रिया	कार्य घण्टा
२	हाम्रो इतिहास संस्कृति र पर्यटन	<ul style="list-style-type: none"> गा.पा.भिन्नका समुदायमा प्रचलित रीतिरिवाज र परम्पराको महत्व बताउन आफ्नो समुदायको जन्म तथा मृत्यु संस्कारको परिचय दिन व्रतबन्ध र विवाह संस्कारको परिचय दिन सांस्कृतिक विविधताको बोध सम्मान गर्न मौलिक संस्कृतिको संरक्षणमा योगदान दिन हाउभाउसहित मारुनी र हनुमान नृत्यको अभ्यास गर्न बाघको पाइलालाई पर्यटकीय स्थलको रूपमा विकास गर्नका लागि गर्नुपर्ने कार्यहरू पत्ता लगाउन 	<ul style="list-style-type: none"> गा.पा.भिन्नका समुदायमा प्रचलित रीतिरिवाज र परम्पराको महत्व आफ्नो समुदायको जन्म तथा मृत्यु संस्कार व्रतबन्ध र विवाह संस्कार सांस्कृतिक विविधता मौलिक संस्कृतिको संरक्षणमा योगदान हाउभाउ सहित मारुनी र हनुमान नृत्यको अभ्यास बाघको पाइलालाई पर्यटकीय स्थलको रूपमा विकास गर्नका लागि गर्नुपर्ने कार्यहरू 	<ul style="list-style-type: none"> सिकाइ सिप प्रयोग सिप स्वव्यवस्थापन सिप दृश्य साक्षरता सिप जिम्मेवारी सिप 	<ul style="list-style-type: none"> गाउँपालिकामा प्रचलित रीतिरिवाज र परम्पराको बारेमा छलफल गराउने, परम्परा र रीतिरिवाजलाई अपनाउदा हुनसक्ने फाइदाहरू उल्लेखित चार्ट प्रस्तुत गर्ने र अध्ययन छलफल गर्न लगाउने आफ्नो समुदायको जन्म र मृत्यु संस्कारको बारेमा अभिभावक वा जानकार व्यक्तिसँग सोधेर आउने परियोजना कार्य गराउने, कक्षामा प्रस्तुत गर्न लगाउने, अन्य समुदायकासंग तुलना गर्न लगाउने र सहयोग गर्ने बालबालिकालाई व्रतबन्ध र विवाहका बारेमा प्रस्तुत गर्ने उत्तरहरू टिपोट गर्ने, व्रतबन्ध र विवाह संस्कार भल्कने चित्र र पोष्टरहरू प्रस्तुत गर्ने गरिने क्रियाकलापहरू सम्बन्धि छलफल गराउने विद्यार्थीहरूलाई समूहमा विभाजन गर्ने, सांस्कृतिक विविधताको बारेमा छलफल गर्न सहयोग गर्ने, फरक संस्कृति विचको मेलमिलाप एकता र सहयोग भल्कने श्रव्य दृश्य सामाग्रीहरू प्रस्तुत गर्ने र अवलोकन गराउने मौलिक संस्कृतिहरूको महत्व भन्ने लगाउने मौलिक परम्परालाई अपनाउदा हुन सक्ने फाइदाहरू प्रस्तुत गर्ने श्रव्य दृश्य सामग्रीको प्रयोग गरी मारुनी र हनुमान नृत्यको अभ्यास गराउने अवलोकन भ्रमणका माध्यमबाट पर्यटकीय क्षेत्रको रूपमा विस्तार गर्नका लागि गर्न सकिने कार्यहरूको टिपोट गर्न सहयोग गर्ने र छलफल गराउने, तालिका प्रस्तुत गर्ने र अध्ययन तथा टिपोट गर्न लगाउने 	<ul style="list-style-type: none"> प्रचलित रीतिरिवाज र परम्पराको महत्व भन्ने लगाएर आफ्नो समुदायको जन्म र मृत्यु संस्कार बारे प्रश्न सोधेर व्रतबन्ध र विवाह परम्परा सम्बन्धि प्रश्नहरू सोधेर सांस्कृतिक विविधतालाई सम्मान गर्ने व्यवहार प्रदर्शन गरे नगरेको अवलोकन गरेर मौलिक संस्कृतिक महत्वहरू सोधेर हाउभाउ सहित मारुनी र हनुमान नृत्यको अभ्यास गर्न लगाएर बाघको पाइलालाई पर्यटकीय स्थलको रूपमा विकास गर्नका लागि गर्नुपर्ने कार्यहरू बताउन लगाएर 	१५

क्र.स.	एकाइ	सिकाइ उपलब्धि	विषयवस्तुको विस्तृतीकरण	व्यवहारकुशल सिप	सम्भावित सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप	सम्भावित मूल्याङ्कन विधि र प्रक्रिया	कार्य घण्टा
३	जीवनोपयोगी सिप मूल्य शिक्षा	<ul style="list-style-type: none"> विद्यालयका क्रियाकलाप तथा सामाजिक कामकाजमा सहभागी हुन स्थानीय समाजमा स्थापित मूल्यमान्यता, असल संस्कार तथा सभ्यताको खोजी गर्न र अवलम्बन गर्न अग्रज, मान्यजन, अपाङ्गता, असहाय तथा वृद्धवृद्धाप्रतिको सम्मान र सहयोग गर्न शिक्षक, अभिभावक तथा आफूभन्दा ठुलाले भनेको कार्य र आफन्तसँग सहयोग आदान प्रदान गर्न समाजको असल नागरिक बन्न आवश्यक जीवनोपयोगी सिपहरूको पहिचान तथा सिप विकास, अनुशासन र असल आचरण अवलम्बन गर्न समाजका असल मानिसहरूले गरेका कार्यहरू बताउन जीवन सफल बनाउन लक्ष्य निर्धारण अभ्यास गर्न 	<ul style="list-style-type: none"> विद्यालय तथा सामाजिक कामकाजमा सहभागी स्थानीय समाजमा स्थापित मूल्यमान्यता, असल संस्कार तथा सभ्यता अग्रज, मान्यजन, अपाङ्गता, असहाय तथा वृद्धवृद्धाप्रतिको सम्मान र सहयोग शिक्षक, अभिभावक तथा आफूभन्दा ठुलाले भनेको कार्य र आफन्तसँग सहयोग आदान प्रदान समाजको असल नागरिक बन्न आवश्यक जीवनोपयोगी सिपहरूको पहिचान तथा सिप विकास, अनुशासन र असल आचरण समाजका असल मानिसहरूले गरेका कार्यहरू मानव जीवन सफल बनाउन लक्ष्य निर्धारण अभ्यास र विकास 	<ul style="list-style-type: none"> सम्मान सिप स्व व्यवस्थापन सिप सहयोग सिप सहकार्य सिप विविधताको सम्मान सिप जिम्मेवारी सिप स्वव्यवस्थापन सिप 	<ul style="list-style-type: none"> विद्यार्थीहरूलाई आफू सहभागी भएको सामाजिक कामहरू भन्न लगाई सामाजिक कामको बारेमा जानकारी गराउने स्थानीय समाज तथा समुदायमा स्थापित मूल्य मान्यता, असल संस्कार तथा सभ्यता पहिचान गर्न लगाउने, सो सम्बन्धी श्रव्यदृश्य सामग्री प्रदर्शन गर्ने र आवश्यक जानकारी गराउने अग्रज, मान्यजन, अपाङ्गता, असहाय तथा वृद्धवृद्धालाई सम्मान र सहयोग गर्न सकिने क्षेत्रहरू पहिचान गराउने शिक्षक, अभिभावक तथा आफूभन्दा ठुलाले भनेको कार्य गर्न कक्षामा केही कामहरू दिने तथा घरमा आफूले गर्ने गरेका कामहरू भन्न लगाउने जीवनोपयोगी सिपहरूको सूची तयार गरी छलफल गर्ने विद्यालयमा आफूले पालना गर्नुपर्ने नियमहरू भन्न लगाउने समाजका केही मानिसले गरेका राम्रा कार्यहरूको भिडियो देखाई असल मानिस बन्न प्रेरित हुने वातावरण सिर्जना गराउने जीवन सफल बनाउन के के गर्नुपर्छ भन्ने बारेमा छलफल गराउने जीवन सफल बनाएका विभिन्न व्यक्तित्वहरूको घटना वा श्रव्यदृश्य सामग्री प्रदर्शन गरी जीवनलाई सफल बनाउने उपायहरू बताउने 	<ul style="list-style-type: none"> विद्यार्थीहरू सहभागी भएको सामाजिक कामहरू अवलोकन गरेर अग्रज, मान्यजन, अपाङ्गता, असहाय तथा वृद्धवृद्धालाई सम्मान र सहयोग गर्न सकिने क्षेत्रहरू भन्न लगाएर विद्यालय तथा घरमा आफूले गर्ने गरेका असल कामहरू भन्न लगाएर तथा उनीहरूले गरेका कामको अवलोकन गरेर जीवनोपयोगी सिपहरू विकास भए नभएको अवलोकन गरेर विद्यालयमा आफूले पालना गर्नुपर्ने नियमहरू भन्न लगाएर समाजमा आफूले चिनेका राम्रा काम गर्ने मानिसहरूको नाम भन्न लगाएर जीवन सफल बनाउन गर्नु पर्ने कामहरू भन्न लगाएर 	२०

क्र.स.	एकाइ	सिकाइ उपलब्धि	विषयवस्तुको विस्तृतीकरण	व्यवहारकुशल सिप	सम्भावित सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप	सम्भावित मूल्याङ्कन विधि र प्रक्रिया	कार्य घण्टा
४	स्थानीय पेसा, व्यवसाय र प्रविधि	<ul style="list-style-type: none"> स्थानीय सिप र प्रविधिबाट विभिन्न घरेलु सामान निर्माणमा सहयोग र आवश्यकता अनुसार प्रयोग गर्न (डोको, डाला, नाम्ला, दाम्ला, फलामका औजारहरू (हँसिया, कुटो कोदालो) गाउँपालिका भित्रका कृषि पकेट क्षेत्र (मर्कावाड, कुमालटार, लामाचौर दारिमचौर, तिघ्रा, नर्सु, शिरबारी) को पहिचान गर्न मौसमी तथा बेमौसमी तरकारी खेतीको परिचय दिन र खेति कार्यमा सहभागी हुन नगदेवालीको परिचय दिन र (तोरी, उखु, टमाटर, अदुवा, हलेदो गहत, सिमी, तरुल आदि) परम्परागत हस्तकला बनाउने सिपको अभ्यास (भकारी, डोको आदि) स्थानीय रैथाने बालीहरू मकै, जौ, गहुँ, लटे, जुनेलो, फापर, धान, भटमास आदिको पहिचान र परिचय आर्थिक अवस्था सुधारमा स्थानीय तहले गर्ने क्रियाकलापहरूको जानकारी आर्थिक अवस्था सुधारमा स्थानीय तहले गर्ने क्रियाकलापहरूको जानकारी व्यावसायिक कृषिबाट हुने आर्थिक महत्व बताउन 	<ul style="list-style-type: none"> स्थानीय सिप र प्रविधिबाट विभिन्न घरेलु सामान निर्माण र प्रयोग (डोको, डाला, नाम्ला, दाम्ला कृषि हलो..फलामका औजारहरू (हँसिया, कुटो कोदालो) गाउँपालिका भित्रका कृषि पकेट क्षेत्रको पहिचान मौसमी तथा बेमौसमी तरकारी खेतीको परिचय दिन र खेती गर्ने कार्यमा सहभागिता (तरकारी खेति, गोडमेल, सिचाइ.) नगदेवालीको परिचय र प्रयोग (तोरी, उखु, टमाटर, अदुवा, हलेदो गहत, सिमी, तरुल आदि) परम्परागत हस्तकला बनाउने सिपको अभ्यास (भकारी, डोको आदि) स्थानीय रैथाने बालीहरू मकै, जौ, गहुँ, लटे, जुनेलो, फापर, धान, भटमास आदिको पहिचान र परिचय आर्थिक अवस्था सुधारमा स्थानीय तहले गर्ने क्रियाकलापहरूको जानकारी आर्थिक अवस्था सुधारमा स्थानीय तहले गर्ने क्रियाकलापहरूको जानकारी व्यावसायिक कृषिबाट हुने आर्थिक महत्व 	<ul style="list-style-type: none"> प्रयोग सिप सहयोग सिप व्यवस्थापन सिप सञ्चार सिप सहकार्य सिप दृश्य सिप रचनात्मक सोचाइ सिप 	<ul style="list-style-type: none"> विद्यार्थीहरूलाई समूहमा विभाजन गर्ने, डोको, नाम्लो, डालो र सुपो निर्माणका लागि आवश्यक सामग्रीहरू टिपोट गर्न लगाउने यो सामग्रीहरू निर्माण गरिएका चित्र, श्रव्य दृश्य सामग्रीहरू प्रस्तुत गर्ने र अवलोकन गराउने स्थानीय स्तरमा व्यवसायिक रूपमा कुखुरापालन गरिएको क्षेत्रमा अवलोकन भ्रमण गराउने, कृषकसँग सम्बन्धित विषयमा अन्तरक्रिया गर्न सहयोग गर्ने र कक्षाकोठामा छलफल गराउने गा.पाको कृषि शाखाका विज्ञहरू आमन्त्रित गर्ने र जानकारी दिनका लागि अनुरोध गर्ने, विद्यार्थीहरूलाई सक्रिय सहभागिताका लागि सहयोग गर्ने आफ्नो घरमा हुने मौसमी तथा बेमौसमी तरकारी खेतीको नाम भन्न लगाइ कक्षामा छलफल गर्ने गराउने स्थानीय स्तरमा व्यवसायिक रूपमा गरिएको मौसमी तथा बेमौसमी तरकारी खेतीको अवलोकन गराइ विद्यार्थीहरूलाई समेत यसको अभ्यास गर्न लगाउने श्रव्य, दृश्य सामग्रीका माध्यमबाट जानकारी गराउने, चित्र पोष्टर प्रस्तुत गर्ने, छलफल गराउने विद्यार्थीहरूलाई समूह समूहमा आफूले देखे जानेका सम्पूर्ण पेसाहरू उल्लेख गर्न लगाउने विभिन्न पेसासँग सम्बन्धित चित्र र चार्टहरू प्रस्तुत गर्ने, अध्ययन अवलोकन र छलफल गराउने मौसमी तथा बेमौसमी तरकारी खेतीको भ्रमण गराई जानकारी दिने र यिनीहरूको महत्व बताउने विभिन्न नगदेवालीहरूको चार्ट वा चित्र तथा श्रव्यदृश्य सामग्री वा भ्रमण गराई नगदेवालीको परिचय दिन र (तोरी, उखु, टमाटर, अदुवा, हलेदो गहत, सिमी, बदाम,) र खेती गर्ने कार्यमा सहभागी हुन अभिप्रेरित गर्ने परम्परागत हस्तकलाका सामग्रीहरू प्रदर्शन गर्ने, उक्त सामग्री बनाउने कार्यमा सहयोग गर्न लगाउने (भकारी, डोको डालो, सुपो आदि) विभिन्न रैथाने बालीहरू प्रदर्शन गर्ने वा चित्र वा चार्टको माध्यमबाट देखाउने वा सम्बन्धित रैथाने बालीहरू खेती गरिएको स्थानमा भ्रमण गराइ उक्त बालीहरू मकै, जौ, गहुँ, लटे, जुनेलो, फापर, धान, भटमास आदिको पहिचान गराउने र परिचय दिने आर्थिक अवस्था सुधारमा स्थानीय तहले गर्ने क्रियाकलापहरूको जानकारी दिने व्यावसायिक कृषिबाट हुने आर्थिक महत्व बताउने 	<ul style="list-style-type: none"> स्थानीय सिप र प्रविधिबाट विभिन्न घरेलु सामान निर्माणमा सहयोग गरे नगरेको अवलोकन गरेर गाउँपालिका भित्रका कृषि पकेट क्षेत्र (मर्कावाड, कुमालटार, लामाचौर दारिमचौर, तिघ्रा, नर्सु, शिरबारी) को पहिचान चिन्न लगाएर मौसमी तथा बेमौसमी तरकारी खेतीको परिचय दिन लगाएर र खेति कार्यमा सहभागी भए नभएको अवलोकन गरेर नगदेवालीको परिचय दिन लगाएर र उक्त खेतीमा सहभागी भए नभएको अवलोकन गरेर परम्परागत हस्तकलाका सामग्री बनाउने तरिका सोधेर स्थानीय रैथाने बालीहरू मकै, जौ, गहुँ, लटे, जुनेलो, फापर, धान, भटमास आदिको पहिचान गर्न लगाएर र सहभागीताको अवलोकन गरेर आर्थिक अवस्था सुधारमा स्थानीय तहले गर्ने क्रियाकलापहरू बताउन लगाएर व्यावसायिक कृषिबाट हुने आर्थिक महत्व बताउन लगाएर 	३०

क्र.स.	एकाइ	सिकाइ उपलब्धि	विषयवस्तुको विस्तृतीकरण	व्यवहारकुशल सिप	सम्भावित सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप	सम्भावित मूल्याङ्कन विधि र प्रक्रिया	कार्य घण्टा
५	हाम्रो वातावरण	<ul style="list-style-type: none"> गाउँपालिका क्षेत्रका सामुदायिक वनमा पाइने औषधीजन्य वनस्पतिहरूको उपयोग र महत्व पहिचान गर्न 	<ul style="list-style-type: none"> गाउँपालिका क्षेत्रमा पाइने औषधीजन्य वनस्पतिहरूको उपयोग र महत्व 	<ul style="list-style-type: none"> सञ्चार सिप सिकाइ सिप वातावरणप्रतिको सजगता र सम्मान सिप वैयक्तिक जिम्मेवारी सिप 	<ul style="list-style-type: none"> गाउँपालिका भित्रका वनमा पाइने औषधीजन्य वनस्पतिहरूको अवलोकन गराएर वा चित्र वा भिडियो अवलोकन गराएर परिचय गराउने ती औषधीजन्य वनस्पतिहरूको महत्व तथा उपयोग के के कामका लागि प्रयोग गरिन्छ होला ? भन्ने प्रश्नमा छलफल गराउने ती वनस्पतिहरूको प्रयोग सम्बन्धमा चित्रसहित प्रस्तुति गर्ने 	<ul style="list-style-type: none"> औषधीजन्य वनस्पतिहरूको परिचय दिन लगाएर औषधीजन्य वनस्पतिहरूको उपयोग बताउन लगाएर 	२
		<ul style="list-style-type: none"> घर तथा विद्यालयमा स्थानीय औषधीजन्य वनस्पति र फलफूल बगैँचाको निर्माण कार्यमा सहयोग गर्न 	<ul style="list-style-type: none"> विद्यालय तथा घरमा स्थानीय औषधीजन्य वनस्पति र फलफूल बगैँचाको निर्माण 	<ul style="list-style-type: none"> सञ्चार सिप सिकाइ सिप वातावरणप्रतिको सजगता र सम्मान सिप वैयक्तिक जिम्मेवारी सिप 	<ul style="list-style-type: none"> घर तथा विद्यालयमा ती औषधीजन्य वनस्पति तथा फलफूलको उत्पादन गर्नको लागि बगैँचा बनाउन सकिने कुरा बताउने घर तथा विद्यालयमा औषधीजन्य वनस्पति तथा फलफूल उत्पादन गर्न सकिने तरिकासहित श्रव्यदृश्य सामग्री प्रदर्शन गर्ने र छलफल गर्ने विद्यालयको बगैँचामा औषधीजन्य वनस्पति र फलफूल रोपन गर्न विद्यार्थीहरूलाई सहभागी गराउने अभिभावकको सहयोगमा घरमा सम्भव भएसम्म औषधीजन्य वनस्पति र फलफूल बगैँचा तयार गर्न लगाउने र यस कार्यमा अभिभावकहरूवित्त अन्तर्किया कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने 	<ul style="list-style-type: none"> घरमा औषधीजन्य वनस्पति तथा फलफूल रोपन गरेर नगरेको अभिभावकसँग प्रतिक्रिया लिएर विद्यालयमा औषधीजन्य वनस्पति तथा फलफूल रोपनमा सहभागी भए नभएको अवलोकन गरेर 	५
		<ul style="list-style-type: none"> गाउँपालिका क्षेत्रमा पाइने वनस्पति र जीवजन्तुको संरक्षणमा विद्यार्थी, विद्यालय, समुदायको भूमिका पहिचान गर्न वातावरण संरक्षणको परिचय दिन 	<ul style="list-style-type: none"> गाउँपालिका क्षेत्रमा पाइने वनस्पति र जीवजन्तुको संरक्षणमा विद्यार्थी, विद्यालय, समुदायको भूमिका वातावरण संरक्षण 	<ul style="list-style-type: none"> सिकाइ सिप स्वव्यवस्थापन सिप वातावरणप्रतिको सजगता र सम्मान सिप वैयक्तिक जिम्मेवारी सिप सहकार्य र सहयोग सिप 	<ul style="list-style-type: none"> गाउँपालिका क्षेत्र भित्रका वनमा पाइने वनस्पति र जीवजन्तुको संरक्षण गर्नुको महत्व सम्बन्धमा छलफल गराउने उक्त क्षेत्रभित्रका वनस्पति र जीवजन्तुहरूको संरक्षणको लागि विद्यार्थी, समुदाय, विद्यालयको भूमिका सम्बन्धमा छलफल गराउने वातावरण (सजीव र निर्जीव वस्तुहरू) को संरक्षण भनेको के होला ? प्रश्नमा मस्तिष्क मन्थन गराउने र वातावरण संरक्षणको उदाहरणसहित प्रष्ट पार्ने (जीवजन्तुको संरक्षण, वनस्पतिको संरक्षण, वनसम्पदान, जलसम्पदाको संरक्षण) 	<ul style="list-style-type: none"> नगरपालिका क्षेत्रभित्रका वनस्पति तथा जीवजन्तुको संरक्षणको महत्व बताउन लगाएर उक्त कार्यको लागि विद्यार्थी, विद्यालय र समुदायको भूमिका व्यक्त गर्न लगाएर वातावरण संरक्षणको परिचय बताउन लगाएर 	३

क्र.स.	एकाइ	सिकाइ उपलब्धि	विषयवस्तुको विस्तृतीकरण	व्यवहारकुशल सिप	सम्भावित सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप	सम्भावित मूल्याङ्कन विधि र प्रक्रिया	कार्य घण्टा
		<ul style="list-style-type: none"> गाउँपालिका क्षेत्रमा जलस्रोत प्रदूषणको कारण, असरहरू र न्यूनीकरणका उपायहरू बताउन र ती उपायहरू अवलम्बन गर्ने पानीको संरक्षण गर्ने उपायहरू बताउन विद्यालय तथा स्थानीय क्षेत्रमा फोहोरमैलाको व्यवस्थापनका उपायहरूको खोजी गर्न र अवलम्बन गर्ने 	<ul style="list-style-type: none"> गाउँपालिका क्षेत्रमा जलस्रोतको प्रदूषण : कारण, असरहरू र न्यूनीकरणका उपायहरू पानीको संरक्षण गर्ने उपायहरू विद्यालय तथा स्थानीय क्षेत्रमा फोहोरमैलाको व्यवस्थापनका उपायहरू (कम उपयोग, पुनः प्रयोग र पुनःचक्रण) 	<ul style="list-style-type: none"> सिकाइ सिप स्वव्यवस्थापन सिप वातावरणप्रतिको सजगता र सम्मान सिप वैयक्तिक जिम्मेवारी सिप सहकार्य सिप सहयोग सिप 	<ul style="list-style-type: none"> जलप्रदूषण भनेको के हो होला ? प्रश्नमा मस्तिष्क मन्थन गराउने । घर, विद्यालय, गाउँपालिका क्षेत्रभित्रका विभिन्न स्रोत तथा स्थानमा भएको पानी र त्यसमा देखिएको प्रदूषणको बारेमा अवलोकन, चित्र तथा भिडियोको माध्यमबाट प्रष्ट पार्ने उक्त क्षेत्र तथा विभिन्न स्थानमा जलप्रदूषण हुनुका कारणहरूमा छलफल गराउने गाउँपालिका क्षेत्रभित्र देखिएको पानी प्रदूषणबाट देखिएको असरहरू (बोटबिरुवा, मानिस तथा अन्य जनावर, वातावरण आदिमा) र त्यसको असरमा छलफल गराउने पानीको संरक्षण गर्ने उपायहरू (आकाशे पानी संकलन, सकपिट, वृक्षरोपण आदि) मा छलफल गराउने विद्यालय तथा स्थानीय क्षेत्रमा भएको फोहोरमैला व्यवस्थापनमा विधिहरू (कम प्रयोग गर्ने, पुनः उपयोग गर्ने र पुनः चक्रण गर्ने) मा उदाहरणसहित छलफल गराउने घरपरिवार, विद्यालय तथा समुदायस्तरबाट फोहोरमैला व्यवस्थापनमा उपायहरू अवलम्बन गर्न लगाउने 	<ul style="list-style-type: none"> जलप्रदूषणको परिचय सोधेर जलप्रदूषण हुने कारणहरू बताउन लगाएर जलप्रदूषणबाट देखिएका असरहरू बताउन लगाएर जलप्रदूषणलाई न्यूनीकरण गर्ने उपायहरू बताउन लगाएर पानीको संरक्षण गर्ने उपायहरू बताउन लगाएर घर तथा विद्यालयबाट निस्केका फोहोरमैला व्यवस्थापन गरे नगरेको अवलोकन गरेर 	५

क्र.स.	एकाइ	सिकाइ उपलब्धि	विषयवस्तुको विस्तृतीकरण	व्यवहारकुशल सिप	सम्भावित सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप	सम्भावित मूल्याङ्कन विधि र प्रक्रिया	कार्य घण्टा
६	दुर्घटना तथा विपद् व्यवस्थापन	<ul style="list-style-type: none"> विपद् व्यवस्थापनको परिचय दिन विपद् व्यवस्थापनमा सुरक्षा निकायको भूमिका पहिचान गर्न विपद् व्यवस्थापनमा अभिभावक र समुदायको भूमिका पहिचान गर्न स्थानीयस्तरमा आइपने विपद् व्यवस्थापनका तरिका अवलम्बन गर्न (विपद् न्यूनीकरण, विपद् पूर्वको तयारी, उद्धार तथा खोज, पूनर्लाभ तथा पुनः स्थापना) 	<ul style="list-style-type: none"> विपद् व्यवस्थापनको परिचय विपद् व्यवस्थापनमा सुरक्षा निकायको भूमिका विपद् व्यवस्थापनमा अभिभावक र समुदायको भूमिका स्थानीयस्तरमा आइपने विपद् व्यवस्थापनका तरिका (विपद् न्यूनीकरण, विपद् पूर्वको तयारी, उद्धार तथा खोज, पूनर्लाभ तथा पुनः स्थापना) 	<ul style="list-style-type: none"> सिकाइ सिप स्वव्यवस्थापन सिप वैयक्तिक जिम्मेवारी सिप सहकार्य सिप सहयोग सिप 	<ul style="list-style-type: none"> विपद् व्यवस्थापनको परिचयका लागि मष्तिष्क मन्थन गराउने र जोखिम न्यूनीकरण, विपद् प्रतिकार्य, विपद् पूनर्लाभसगँ सम्बन्धित कार्य विपद् व्यवस्थापन हो भनि प्रष्ट पार्ने विपद् व्यवस्थापन गर्नुपर्ने कारणहरूमा छलफल गर्ने विपद् व्यवस्थापनका लागि गर्नुपर्ने पूर्व तयारीका सम्बन्धमा चित्रको माध्यमबाट छलफल गर्ने विपद्मा परेका बिरामीहरूको सहयोग गर्न उत्प्रेरित गर्ने विपद् व्यवस्थापनको भूमिका वा सिमुलेसन गराउने विपद् व्यवस्थापनमा सुरक्षा निकायको भूमिका निम्न हुन्छ भनी प्रष्ट पारिदिने जस्तै: सम्भावित विपद्को सम्बन्धमा पूर्व चेतना जगाउने, समुदायलाई सजग बनाउने, आफू तर्कालिन खोज, उद्धार तथा राहत वितरण आदि विपद् व्यवस्थापनमा अभिभावक र समुदायको भूमिका के हुन्छ भनी सोध्ने र टिपोट गरी छलफल गर्ने स्थानीयस्तरमा आइपने विपद् व्यवस्थापनका तरिका सम्बन्धमा छलफल गराउने 	<ul style="list-style-type: none"> विपद् व्यवस्थापनको परिचय भन्नु लगाएर विपद् व्यवस्थापनका कारणहरू भन्नु लगाएर विपद् व्यवस्थापन गर्ने तरिका सोधेर विपद् व्यवस्थापनका लागि सुरक्षा निकाय, अभिभावक, समुदायको भूमिका बताउन लगाएर 	१०

क्र.स.	एकाइ	सिकाइ उपलब्धि	विषयवस्तुको विस्तृतीकरण	व्यवहारकुशल सिप	सम्भावित सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप	सम्भावित मूल्याङ्कन विधि र प्रक्रिया	कार्य घण्टा
७	हाम्रा व्यक्तित्व र सामाजिक संघ संस्थाहरू	<ul style="list-style-type: none"> गाउँपालिका क्षेत्रभित्रका विशिष्ट योगदान पुर्याउने व्यक्तिहरूको परिचय दिन र योगदान बताउन गाउँपालिका भित्र सञ्चालित पहिलो शैक्षिक संस्था र स्थापना गर्ने व्यक्तिहरूको परिचय दिन पालिका भित्रका वित्तीय तथा सहकारी संस्थाहरूको परिचय दिन र योगदान वर्णन गर्न पालिका भित्रका स्वास्थ्य संस्थाहरूबाट प्रदान गरिने सेवाहरू बताउन स्थानीय स्तरमा समाज सुधारका प्रयासहरूको खोजी गर्न स्थानीय क्षेत्रमा शिक्षामा योगदान गरेका व्यक्तिहरूको पहिचान गर्न माण्डवी रेडक्रस परिचय दिन विद्यालयमा बालकलबको भूमिका पहिचान गर्न र संलग्नता हुन 	<ul style="list-style-type: none"> गाउँपालिका क्षेत्रभित्रका विशिष्ट योगदान पुर्याउने व्यक्तिहरूको परिचय र योगदान गाउँपालिका भित्र सञ्चालित पहिलो शैक्षिक संस्था र स्थापना गर्ने व्यक्तिहरूको परिचय पालिका भित्रका वित्तीय तथा सहकारी संस्थाहरूको परिचय र योगदान पालिका भित्रका स्वास्थ्य संस्थाहरूबाट प्रदान गरिने सेवाहरू स्थानीय स्तरमा समाज सुधारका प्रयासहरूको खोजी स्थानीय क्षेत्रमा शिक्षामा योगदान गरेका व्यक्तिहरूको पहिचान माण्डवी रेडक्रस परिचय दिन विद्यालयमा बालकलबको भूमिका पहिचान र संलग्नता 	<ul style="list-style-type: none"> सम्मान सिप, सिकाइ सिप सहकार्य सिप सहयोग सिप संचार सिप 	<ul style="list-style-type: none"> आफ्नो गाउँपालिका क्षेत्रभित्र विशिष्ट व्यक्तिहरूको फोटो सहितको जीवनी चार्ट कक्षामा प्रस्तुत गराइ उनिहरूले गरेका योगदानहरू बारे छलफल गर्ने गराउने माण्डवी गाउँपालिका भित्रको पहिलो विद्यालय (श्री सुन्नानी आधार माध्यमिक विद्यालय रातापानी) को फोटो सहित चिनारी गराउँदै विद्यालय स्थापनाको इतिहास प्रस्तुत गर्ने विद्यालय स्थापना गर्ने व्यक्तिहरूको जीवनी र उहाँहरूको विद्यालय प्रतिको योगदान माथि छलफल गर्ने गराउने माण्डवी गाउँपालिका भित्र रहेका मुख्य सहकारी संस्थाहरू (एकता महिला बहुउद्देश्य सहकारी, भुवनेश्वरी महिला बहुउद्देश्य सहकारी.....) को जानकारी मूलक हाते पुस्तिका अध्ययन गर्न लगाउने सहकारी संस्थाहरूले सामाजिक तथा आर्थिक पक्षहरूमा पुऱ्याएको योगदानको बारेमा समूहगत छलफल गराइ कक्षामा प्रस्तुत गर्न लगाउने सम्बन्धीत सहकारी संस्थामा सोही संस्थाको अध्ययनका लागि भ्रमण गराउने र उक्त संस्थाले गर्दै आएका कार्यहरू र सेवाका जानकारी दिन लगाउने तथा विद्यार्थीहरूलाई मुख्य मुख्य विवरणहरू टिपेट गर्न लगाई कक्षामा प्रस्तुत गर्न लगाउने पालिका भित्रका वित्तीय संस्थाहरू (साना किसान सहकारी संस्था, सिभिल बैंक लिमिटे, कामना सेवा विकास बैंक....) तथा सहकारी संस्थाका व्यक्तिहरूलाई आमन्त्रित गरी ती संस्थाहरूको परिचय र संस्थाले समाजमा गरेका कार्यहरूको जानकारी दिन लगाउने पालिका भित्रका स्वास्थ्य संस्थाहरूको भ्रमण गराई वा स्वास्थ्य संस्थाका व्यक्तिहरूलाई आमन्त्रित गरी ती संस्थाहरूबाट प्रदान गरिने स्वास्थ्य सेवाहरूको जानकारी दिन लगाउने स्थानीय स्तरमा समाज सुधारका लागि क-कसले कहाँबाट कसरी प्रयास गरिरहेका छन् तीनोंको खोजी गर्न लगाउने स्थानीय स्तरमा वा पालिका क्षेत्रभित्रका शैक्षिक क्षेत्रमा अतुलनीय योगदान पुराएका व्यक्तिहरूको जीवनी भन्ने र उहाँहरूले गर्नु भएको असल अभ्यासको पहिचान गराउने यस पालिका भित्र रहेको रेडक्रस उदयपुर शाखा परिचय दिँदै यस संस्थाले गरेका कार्यहरूको छलफल गर्ने गराउने विद्यालयमा स्थापना गरेका बाल कलबको जानकारी गराउँदै यस कलबको भूमिका तथा कार्यहरूको बारेमा जानकारी गराउन कलबका पदाधिकारीहरूलाई कक्षामा उपस्थित गराई सामाजिक विकासमा कलबको भूमिका तथा योगदानहरूमा छलफल गराउने र विद्यार्थीहरूलाई कलवप्रति सहभागिता गराउने उत्प्रेरणा गराउने 	<ul style="list-style-type: none"> आफ्नो समूदायमा भएका विशिष्ट व्यक्तिहरूले समाजमा गरेका कार्यहरू बताउन लगाएर सुन्नानी आधार माध्यमिक विद्यालय र स्थापना गर्ने व्यक्तिहरूको नाम र योगदान बताउन लगाएर पालिका भित्र सञ्चालित सहकारी संस्थाहरू र सामाजिक, आर्थिक विकासमा तिनीहरूले गरेका योगदानहरू बताउन लगाएर पालिका भित्र सञ्चालित बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूको परिचय र तिनीहरूले गर्ने कार्यहरू बताउन लगाएर आफ्नो क्षेत्र भित्रका स्वास्थ्य संस्थाहरू र तिनीहरूले प्रदान गर्ने सेवाहरू बताउन लगाएर 	२०

विषयवस्तुको विस्तृतीकरण (कक्षा - ६)

क्र.स.	एकाइ	सिकाइ उपलब्धि	विषयवस्तुको विस्तृतीकरण	व्यवहारकुशल सिप	सम्भावित सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप	सम्भावित मूल्याङ्कन विधि र प्रक्रिया	कार्य घण्टा
१	माण्डवी पहिचान	<ul style="list-style-type: none"> गाउँपालिकाको नक्सा कोर्न र मुख्य मुख्य स्थानहरू देखाउन वडा कार्यलयबाट प्रदान गरिने सेवा सुविधाको जानकारी प्राप्त गर्न वडा कार्यलयबाट बालबालिकालाई प्रदान गर्ने सेवा सुविधाको जानकारी लिन गा.पा.भित्र रहेका सुरक्षा निकायको अवस्थिति पत्ता लगाउन र तिनले प्रदान गर्ने सेवा पहिचान गर्न तथा सेवा लिने तरिका थाहा पाउन वडाले शिक्षा, बालबालिका र युवाका लागि तय गरेका कार्यक्रमवारे जानकारी हासिल गर्न गा.पा.को जनप्रतिनिधीको नाम र पद भन्न भिमरुक जलविद्युत आयोजनाको परिचय दिन 	<ul style="list-style-type: none"> गाउँपालिकाको र मुख्य मुख्य स्थानहरू वडा कार्यलयबाट प्रदान गरिने सेवा सुविधा वडा कार्यलयबाट बालबालिकालाई प्रदान गर्ने सेवा सुविधा गा.पा.भित्र रहेका सुरक्षा निकायको अवस्थिति, तिनले प्रदान गर्ने सेवा, तथा सेवा लिने तरिकाहरू वडाले शिक्षा, बालबालिका र युवाका लागि तय गरेका कार्यक्रम गा.पा.को जनप्रतिनिधीको नाम र पद भिमरुक जलविद्युत आयोजनाको परिचय 	<ul style="list-style-type: none"> प्रयोग सिप अवलोकन सिप सिकाइ सिप दृश्य साक्षरता सिप स्वव्यवस्थापन सिप संचार सिप सहयोग सिप 	<ul style="list-style-type: none"> स्वतन्त्र नक्साङ्कन विधिबाट गा.पाको नक्सा कोर्ने अभ्यास गराउने समूहमा १।१ वटा गा.पा.का मुख्य स्थानहरू उल्लेखित नक्सा वितरण गर्ने र त्यसका आधारमा उपयुक्त ठाउँमा उपयुक्त स्थान भर्ने र सङ्केत प्रयोग गर्ने अभ्यास गराउने वडा कार्यलयका जनप्रतिनिधी वा कर्मचारीलाई बोलाई कार्यलयले प्रदान गर्ने सेवाको बारेमा स्रोत कक्षा लिन आग्रह गर्ने र सो जानकारीको आधारमा विद्यार्थीहरूलाई सूची निर्माण र प्रस्तुत गर्न लगाउने तथा आवश्यक सहयोग गर्ने वडा कार्यलयले बालबालिकालाई प्रदान गर्ने सेवा सुविधाको चार्ट तयार पारी प्रस्तुत गर्न लगाउने र टिपोट गर्न लगाउने सुरक्षा निकायका प्रतिनिधिलाई आमन्त्रण गरी सुरक्षा निकायले प्रदान गर्ने सेवा र सेवा लिने तरिका सम्बन्धि सहजीकरण गर्न लगाउने, विद्यार्थीहरूलाई टिपोट गर्न सहयोग गर्ने र छलफल गराउने विद्यार्थीहरूलाई वडा कार्यलयको भ्रमण गराई शिक्षा, बालबालिका तथा युवाका लागि तय गरिएका कार्यक्रमहरू टिपोट गर्न सहयोग गर्ने, कक्षा कोठामा समूहमा छलफल गराउने र स्पष्ट हुनका लागि सहयोग गर्ने चार्ट र चित्रात्मक प्रस्तुति माफत गा.पाको जनप्रतिनिधिहरूको नाम र पद देखाउने र विद्यार्थीलाई टिपोट गर्न लगाउने र छलफल गराउने भिमरुक जलविद्युत आयोजनाको भ्रमण गराउने र अवलोकन गर्दा देखिएका विभिन्न पक्षहरूको बारेमा छलफल गर्न लगाउने 	<ul style="list-style-type: none"> गा.पा.को नक्सा कोर्न र स्थानहरू भर्न सके नसकेको अवलोकन गरेर वडा कार्यलयले प्रदान गर्ने सेवा सुविधा सम्बन्धि प्रश्नहरू सोधेर वडा कार्यलयले बालबालिकाका लागि प्रदान गर्ने सेवा सुविधा बताउन लगाएर सुरक्षा निकायले प्रदान गर्ने सेवा र सेवा लिने तरिका सोधेर वडा कार्यलयले शिक्षा बालबालिका र युवाका लागि तय गरेका कार्यक्रमहरू बताउन लगाएर गा.पा.का जनप्रतिनिधिको नाम र पद सोधेर भिमरुक जलविद्युत आयोजनाको परिचय दिन लगाएर गाउँपालिका अन्तर्गत रहेका शाखाहरूको परिचय दिन लगाएर 	२०

क्र.स.	एकाइ	सिकाइ उपलब्धि	विषयवस्तुको विस्तृतीकरण	व्यवहारकुशल सिप	सम्भावित सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप	सम्भावित मूल्याङ्कन विधि र प्रक्रिया	कार्य घण्टा
२	हाम्रो संस्कृति, इतिहास र पर्यटन	<ul style="list-style-type: none"> ऐतिहासिक उदयपुर राज्यको परिचय दिन वंशावलीको परिचय दिन र पुर्खाहरूको योगदानको जानकारी प्राप्त गर्न विगत र वर्तमानको सामाजिक अवस्थाको फरक छुट्याउन जातीगत क्षेत्रगत गलत संस्कार र कृयाकलापको परिचय दिन र सुधारको लागि पहल गर्न सबै धर्मको सार नैतिक विकाससँग सम्बन्धित हुन्छ भन्ने तथ्य वर्णन गर्न विश्ववन्धुत्वको अर्थ तथा परिभाषा बताउन पर्यटकीय क्षेत्र ठुललेकको परिचय दिन 	<ul style="list-style-type: none"> ऐतिहासिक उदयपुर राज्यको परिचय वंशावलीको परिचय र पुर्खाहरूको योगदानको जानकारी विगत र वर्तमानको सामाजिक अवस्थाको फरक जातीगत क्षेत्रगत गलत संस्कार र कृयाकलापको परिचय र सुधारको लागि पहल सबै धर्मको सार र नैतिक विकास विश्ववन्धुत्वको अर्थ र परिभाषा पर्यटकीय क्षेत्र ठुललेकको परिचय 	<ul style="list-style-type: none"> सिकाइ सिप सहयोग सिप जिम्मेवारी सिप सम्मान सिप 	<ul style="list-style-type: none"> ऐतिहासिक पुस्तक, लेख, वंशावलीका माध्यमबाट उदयपुर राज्यको बारेमा विद्यार्थीलाई परिचित गराउने वा जानकार व्यक्तिलाई स्रोत व्यक्तिका रूपमा आमन्त्रण गरी जानकारी गराउन लगाउने विद्यार्थीहरूलाई वंशज र वंशावली स्पष्ट हुने तालिका चार्टहरू प्रस्तुत गर्ने, छलफल गराउने नमुना सामग्रीको रूपमा उपलब्ध वंशावली पुस्तक प्रस्तुत गर्ने र अवलोकन गराउने, विद्यार्थीहरूलाई आफ्ना वंशजहरू पहिचान गर्न, टिपोट गर्न र उनीहरूको योगदान बताउने विगतको र वर्तमानको सामाजिक अवस्था भल्कने चित्र, भिडियोहरू, चार्ट, तालिकाहरू प्रस्तुत गर्ने, अध्ययन अवलोकन गर्न लगाउने र तुलना गर्न र फरक छुट्याउन सहयोग गर्ने आफ्नो आफ्नो चालचलन परम्परा वा संस्कृतिहरू टिपोट गर्न लगाउने आफ्नो गाउटोलमा देखेका परम्पराहरूका बारेमा छलफल गराउने, श्रव्य दृश्य सामग्री चित्रहरू प्रस्तुत गर्ने र छलफल गराउने, सुधारका लागि गर्न सकिने प्रयासहरूका बारेमा सहजीकरण गर्ने प्रमुख धर्महरूको सार बुझ्न सकिने श्रव्य, दृश्य सामग्रीहरू, चित्र पोष्टरहरू प्रस्तुत गर्ने, छलफल गराउने, सबै धर्म मान्ने मानिसलाई सहयोग र सम्मान गर्न सकिने क्रियाकलाप गराउने समूहमा विभाजन गरी विश्ववन्धुत्वको अर्थ बुझाउने क्रियाकलाप गराउने अवलोकन भ्रमण गराई ठुललेकको परिचय दिने 	<ul style="list-style-type: none"> ऐतिहासिक उदयपुर राज्य सम्बन्धि प्रश्नहरू सोधेर वंशावलीको अर्थ सोधेर पुर्खाहरूको योगदान सोधेर विगत र वर्तमानको सामाजिक अवस्थाको तुलना गर्न लगाएर जातिगत र क्षेत्रगत गलत संस्कारहरूको सुधारका लागि गर्न सकिने कार्यहरू सोधेर धर्म र नैतिक विकासको परिचय दिन लगाएर विश्ववन्धुत्वको अर्थ सोधेर पर्यटकीय क्षेत्र ठुललेकको परिचय दिन लगाएर 	१५

क्र.स.	एकाइ	सिकाइ उपलब्धि	विषयवस्तुको विस्तृतीकरण	व्यवहारकुशल सिप	सम्भावित सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप	सम्भावित मूल्याङ्कन विधि र प्रक्रिया	कार्य घण्टा
३	जीवनोपयोगी सिप मूल्य शिक्षा	<ul style="list-style-type: none"> सामूहिक तथा मेलमिलाप संस्कृति, अपाङ्गता मैत्री, लैङ्गीक मैत्री तथा समावेशी व्यवहार प्रदर्शन गर्न सामाजिक सञ्जालको सामान्य परिचय दिन र प्रयोग गर्न प्रभावकारी सञ्चार सिपको विकास तथा प्रतिभा र क्षमताका आधारमा लक्ष्य निर्धारण गर्ने सिपको विकास गर्न जीवनोपयोगी सिपहरूको पहिचान तथा सिप विकास, अनुशासन र असल आचरणको पालन गर्न बालविवाहको परिचय, कारण, असर तथा न्यूनीकरण गर्ने उपायहरू बताउन समाजका असल मानिसहरूले गरेका कार्यहरूको पहिचान, अनुकरण गरी जीवनको लक्ष्य निर्धारण गर्ने सिपको अभ्यास र विकास गर्न समाजमा प्रचलित धर्म तथा धार्मिक मान्यतामा रहेका असल संस्कार र संस्कृतिको खोजी गरी अवलम्बन गर्न 	<ul style="list-style-type: none"> सामूहिक तथा मेलमिलाप संस्कृति, अपाङ्गता मैत्री, लैङ्गीक मैत्री तथा समावेशी व्यवहार सामाजिक सञ्जालको सामान्य परिचय र प्रयोग प्रभावकारी सञ्चार सिपको विकास समाजका असल मानिसहरूले गरेका कार्यहरूको पहिचान, अनुकरण गरी जीवनको लक्ष्य निर्धारण गर्ने सिपको अभ्यास र विकास जीवनोपयोगी सिपहरूको पहिचान तथा सिप विकास, अनुशासन र असल आचरण बालविवाहको परिचय समाजमा प्रचलित धर्म तथा धार्मिक मान्यतामा रहेका असल संस्कार र संस्कृति 	<ul style="list-style-type: none"> सम्मान सिप बहुसंस्कृति सिप सहकार्य सिप प्रयोग सिप सिकाइ सिप 	<ul style="list-style-type: none"> विद्यार्थीहरूलाई समूहमा मिलेर काम गर्दा हुने फाइदा बारे बताउन लगाउँदै अपाङ्गता, लैङ्गीक, मेलमिलाप तथा समावेशी व्यवहार प्रदर्शन गर्ने सिपको विकास गराउने सामाजिक सञ्जालको सामान्य परिचय तथा यसको प्रयोग बारेमा छलफल गरी शिक्षण सिकाइमा सामाजिक सञ्जालको प्रयोग गर्ने विषयमा जानकारी दिने प्रभावकारी सञ्चार सिपको विकासका उपायको बारेमा खेल विधिको माध्यमबाट जानकारी गराउने समाजमा मानिसहरूले गरेका असल कार्यहरूको पहिचान गर्न लगाई राम्रा कामको अनुकरण गर्न लगाउने विद्यार्थीमा आफूमा भएको प्रतिभा र क्षमता पहिचानका लागि आफ्नो रुचि क्षेत्र बारेमा छलफल गराई लक्ष्य निर्धारण गर्न लगाउने जीवनोपयोगी सिपहरूको पहिचान तथा सिप विकास गरी परिवार र समाजको जिम्मेवार सदस्य हुनका लागि अवश्यक पर्ने असल आचरणको पहिचान र अभ्यास गराउने बालविवाहको बारेमा छलफल गर्दै बालविवाहको परिचय गराउने बालविवाहको असरमा छलफल गर्ने र बालविवाह न्यूनीकरणमा विद्यार्थीको भूमिका छलफल गर्ने समाजमा प्रचलित धर्म तथा धार्मिक मान्यताका बारेमा छलफल गर्दै धर्म र संस्कृतिमा रहेका असल संस्कार र संस्कृतिको पहिचान गराउने 	<ul style="list-style-type: none"> विद्यार्थीहरूमा अपाङ्गता, लैङ्गीक, मेलमिलाप तथा समावेशी व्यवहार प्रदर्शन गरे नगरेको अवलोकन गरेर सामाजिक सञ्जालको सामान्य परिचय तथा प्रयोग बारे भन्न लगाएर प्रभावकारी सञ्चार सिपको विकासका उपायहरू भन्न लगाएर समाजमा मानिसहरूले गरेका असल कार्यहरू भन्न लगाएर विद्यार्थीमा आफूमा भएको प्रतिभा र क्षमता प्रस्तुत गरेको अवलोकन गरेर जीवनोपयोगी सिपहरूको पहिचान तथा सिप विकास गरी परिवार र समाजको जिम्मेवार सदस्य हुनका लागि अवश्यक पर्ने असल आचरणको पालना गरे नगरेको अवलोकन गरेर बालविवाहको परिचय दिन लगाएर समाजमा प्रचलित धर्म र संस्कृतिमा रहेका असल संस्कार भन्न लगाएर 	२०

क्र.स.	एकाइ	सिकाइ उपलब्धि	विषयवस्तुको विस्तृतीकरण	व्यवहारकुशल सिप	सम्भावित सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप	सम्भावित मूल्याङ्कन विधि र प्रक्रिया	कार्य घण्टा
४	स्थानीय पेसा, व्यवसाय र प्रविधि	<ul style="list-style-type: none"> कृषि र पशुपालनको परिचय दिन, महत्व बताउन र पालनमा सहयोग गर्न घर तथा विद्यालयमा कम्पोस्ट मल र करेसाबारीको निर्माणमा सहयोग गर्न स्थानीय परम्परागत हस्तकलाका सामग्रीहरू संग्रह गर्न, निर्माणमा सहयोग र प्रयोग गर्न निर्मित सामग्रीलाई स्थानीय कृषि बजारमा बिक्री गर्न 	<ul style="list-style-type: none"> कृषि र पशुपालनको परिचय र महत्व (टमाटर खेती, कुखुरापालन, मौरी पालन बाखापालन) कम्पोस्ट मल र करेसाबारीको निर्माण स्थानीय परम्परागत हस्तकलाका सामग्रीहरू निर्माण र प्रयोग (डोरी बाट्ने, गुन्डी बुन्ने, नाम्लो बनाउने, कुचो बनाउने) निर्मित सामग्रीलाई स्थानीय कृषि बजारमा (चेरनेटा, जस्पुर, देविस्थान, विजुवार आदि) बिक्री 	<ul style="list-style-type: none"> प्रयोगात्मक सिप सिकाइ सिप प्रयोग सिप सहयोग सिप रचनात्मक सोचाइ सिप 	<ul style="list-style-type: none"> कृषि र पशुपालनसम्बन्धि परिचय र यसको महत्वका बारेमा विद्यार्थीविच छलफल र अन्तरक्रिया गरी आवश्यक पृष्ठपोषण दिएर प्रष्ट पार्ने हाम्रा वरपर रहेका कृषि र पशुपालन गरैका स्थानमा अवलोकन भ्रमण गराइ प्रतिवेदन दिन लगाउने (जस्तै: टमाटर खेती, कुखुरापालन, बाखापालन) माथी उल्लेखित व्यवसायमा आइपने समस्यालाई सम्बन्धित पेसाकर्मीसंग भेट गरी छलफल र अन्तरक्रिया गर्ने विद्यालयमा विद्यार्थीहरूलाई कम्पोस्ट मल र करेसाबारीको निर्माण प्रयोगात्मक विधिबाट गर्न लगाउने स्थानीय परम्परागत हस्तकलाका सामग्रीहरू निर्माण र प्रयोगका लागि अभिभावकको सहयोगमा (डोरी बाट्ने, गुन्डी बुन्ने, नाम्लो बनाउने, कुचो बनाउने) सिप सिकाउन लगाउने र विद्यालयमा अभ्यास गराउने निर्मित सामग्रीलाई स्थानीय कृषि बजारमा (चेरनेटा, जस्पुर, देविस्थान, विजुवार आदि) बिक्री गर्न सकिने कुरा अवगत गराउने 	<ul style="list-style-type: none"> टमाटर खेतीगर्ने विधि अवलोकन गरेर कुखुरापालन व्यवसाय गर्ने तौर तरिका सोधेर बाखापालनबाट हुने फाइदा र बेफाइदा बताउन लगाएर विद्यार्थीबाट निर्मित कम्पोस्ट मल र करेसाबारीको अवलोकन गरेर स्थानीय परम्परागत हस्तकलाका सामग्रीहरू निर्माण गर्न लगाएर निर्मित तथा उत्पादित सामग्रीको बिक्री गर्ने कृषि बजारका नाम सोधेर 	२०

क्र.स.	एकाइ	सिकाइ उपलब्धि	विषयवस्तुको विस्तृतीकरण	व्यवहारकुशल सिप	सम्भावित सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप	सम्भावित मूल्याङ्कन विधि र प्रक्रिया	कार्य घण्टा
५	हाम्रो वातावरण	<ul style="list-style-type: none"> माण्डवी गाउँपालिका अन्तर्गत पर्ने सामुदायिक वनहरू र उक्त वनमा पाइने वस्तुहरूको पहिचान गर्ने वनमा आधारित आर्थिक क्रियाकलापहरू पहिचान गर्ने गाउँपालिका क्षेत्रमा वृक्षरोपण कार्यमा सहयोग गर्ने 	<ul style="list-style-type: none"> माण्डवी भएका वनहरू र उक्त वनमा पाइने वस्तुहरूको पहिचान वनमा आधारित आर्थिक क्रियाकलापहरू (घर तथा विद्यालयमा जडीबुटी खेती र संकलन विभिन्न स्थानीय जातका वनस्पतिहरूको नर्सरी निर्माण र विक्री वितरण, आदि) गाउँपालिका क्षेत्रमा वृक्षरोपण 	<ul style="list-style-type: none"> सञ्चार सिप सिकाइ सिप वातावरणप्रतिको सजगता र सम्मान सिप वैयक्तिक जिम्मेवारी सिप 	<ul style="list-style-type: none"> गाउँपालिका अन्तर्गतका वनहरूको पहिचान गराउने र अवलोकन गराउने अवलोकन वा उक्त वनसम्बन्धी तयार गरेको भिडियो अवलोकन गराएर उक्त वनहरूमा पाइने वस्तुहरू पहिचान गर्न लगाउने (पानीका स्रोतहरू, खोला, वन्यजन्तु, वनस्पतिहरू, खनिज आदि) वनबाट के के आर्थिक क्रियाकलाप गर्न सकिन्छ ? छलफल गराउने। यस्ता आर्थिक क्रियाकलापअन्तर्गत वनबाट काठ, जडीबुटी, घाँसपात, चट्टान, खनिज आदि प्राप्त गर्न सकिने कुरा बताउने घर तथा विद्यालयमा उत्पादन गर्न सकिने जडीबुटीहरू पहिचान गर्न लगाउने, पहिचान गराउने र जडीबुटी खेती गर्ने तरिका बताउने जडीबुटी खेती गर्नको लागि आवश्यक नर्सरी निर्माण गर्न सकिने कुरा बताउने र नर्सरी तयार गर्ने विधि बताउने विद्यालयमा जडीबुटी खेती गर्नको लागि नर्सरी निर्माण गर्न विद्यार्थीहरूलाई सहभागी गराउने विद्यालयमा गरिएको नर्सरीमा भएका औषधीजन्य वनस्पतिहरूको घर तथा विद्यालयमा रोपण गर्न लगाउने विद्यालयमा गरिएको नर्सरीबाट उत्पादित बेर्नाहरू विक्रीवितरण गर्ने, गर्न लगाउने पालिकाका विभिन्न क्षेत्रमा वृक्षरोपण गर्न विद्यार्थीहरूलाई लगाउने र सहयोग गर्ने 	<ul style="list-style-type: none"> गाउँपालिकामा भएका वनहरूको नाम बताउन लगाएर गाउँपालिकाका विभिन्न वनहरूमा पाइने वस्तुहरूको पहिचान गर्न लगाएर वनले आर्थिक क्रियाकलापमा गर्ने सहयोग बताउन लगाएर घर तथा विद्यालयमा उत्पादन गर्न सकिने जडीबुटीहरू भन्न लगाएर जडीबुटी खेतीको लागि विद्यालयमा नर्सरी निर्माणमा सहभागी भए नभएको अवलोकन गरेर नर्सरीमा उत्पादित बेर्ना घर तथा विद्यालयमा रोपण गरे नगरेको अवलोकन गरेर 	८

क्र.स.	एकाइ	सिकाइ उपलब्धि	विषयवस्तुको विस्तृतीकरण	व्यवहारकुशल सिप	सम्भावित सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप	सम्भावित मूल्याङ्कन विधि र प्रक्रिया	कार्य घण्टा
		<ul style="list-style-type: none"> हरित घर तथा विद्यालयको परिचय दिन विद्यालयमा करेसावारीको निर्माण गर्न र स्थानीय मौसममा आधारित सागसब्जी लगायतका दैनिक खानामा उपयोग हुने वनस्पतिहरूको खेती कार्यमा सहभागी हुन हरियाली प्रवर्धनको परिचय दिन हरियाली प्रवर्धनको महत्व, तरिका बताउन र उक्त कार्यमा सहभागी हुन 	<ul style="list-style-type: none"> हरित घर तथा विद्यालयको अवधारणा/परिचय विद्यालयमा करेसावारीको निर्माण (स्थानीय मौसममा आधारित सागसब्जी लगायतका दैनिक खानामा उपयोग हुने वनस्पतिहरूको खेती) हरियाली प्रवर्धनको परिचय महत्व, तरिका र सहभागिता 	<ul style="list-style-type: none"> सिकाइ सिप स्वव्यवस्थापन सिप वातावरणप्रतिको सजगता र सम्मान सिप वैयक्तिक जिम्मेवारी सिप 	<ul style="list-style-type: none"> हरित घर, हरित विद्यालय भनेको के होला ? विचार प्रस्तुत गर्न लगाउने घर वरपरको खाली जग्गा, कौपी, वा अन्य ठाउँमा आवश्यक विरुवाहरू रोपेर स्वस्थ वातावरण सिर्जना गर्ने रूपमा हरित घरको परिचय दिने ऊर्जाको वचत र सही सदुपयोग गर्ने, वातावरणमैत्री व्यवहार गर्ने, वातावरण संरक्षण गर्ने, सुदृढ सिकाइ वातावरण भएको विद्यालयलाई हरित विद्यालय भनिन्छ भनी हरित विद्यालयको परिचय दिने विद्यालयमा करेसावारी निर्माण गर्ने विधि, सामग्रीको जानकारी दिने र निर्माणमा विद्यार्थीहरूलाई सहभागी गराउने करेसावारीमा स्थानीय मौसममा आधारित सागसब्जीको साथै दैनिक खानामा प्रयोग गर्न सकिने उपयोगी वनस्पतिहरूको खेती गर्नमा विद्यार्थीहरूलाई सहभागी गराउने विद्यालयमा जस्तै घरमा समेत करेसावारी निर्माण गरी आवश्यक पर्ने सागसब्जी तथा वनस्पति घरमा नै उत्पादन गर्न सकिने कुरा बताउने र विद्यार्थीहरूलाई घरमासमेत उत्पादन गर्न लगाउने हरित घर तथा विद्यालयको अवधारणालाई जोडेर हरियाली प्रवर्धनको परिचय दिने हरियाली प्रवर्धन गर्दा हुने महत्व, हरियाली प्रवर्धन गर्ने तरिका बताउने। यस सम्बन्धमा श्रव्यदृश्य सामग्री प्रदर्शन गर्ने र अवधारणा प्रष्ट पार्ने र यस कार्यमा सहभागी हुन प्रेरित गर्ने 	<ul style="list-style-type: none"> हरित घर तथा विद्यालयको परिचय दिन लगाएर हरितघर तथा विद्यालयअन्तर्गत पर्ने पक्षहरू बताउन लगाएर विद्यालय तथा घरमा करेसावारी निर्माण गरेर नगरेको, उक्त कार्यमा सहभागी भए नभएको अवलोकन गरेर करेसावारीमा सागसब्जी तथा अन्य उपयोगी वनस्पति उत्पादन गरे नगरेको हरियाली प्रवर्धनको परिचय, यसको महत्व र तरिका बताउन लगाएर 	८

क्र.स.	एकाइ	सिकाइ उपलब्धि	विषयवस्तुको विस्तृतीकरण	व्यवहारकुशल सिप	सम्भावित सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप	सम्भावित मूल्याङ्कन विधि र प्रक्रिया	कार्य घण्टा
		<ul style="list-style-type: none"> घर, विद्यालय र स्थानीय क्षेत्रमा हुन सक्ने फोहोर तथा प्रदूषण न्यूनीकरणका उपायहरू बताउने गाउँपालिका क्षेत्रमा खानेपानीको स्रोत, वितरण र पानी शुद्धीकरणका स्थानीय उपायहरू खोजी गर्न र अवलम्बन गर्न 	<ul style="list-style-type: none"> घर, विद्यालय र स्थानीय क्षेत्रमा हुन सक्ने प्रदूषण न्यूनीकरणका उपायहरू (जल, वायु, ध्वनि, जमीन) गाउँपालिका क्षेत्रमा खानेपानीको स्रोत, वितरण प्रक्रिया पानी शुद्धीकरणका स्थानीय उपायहरू 	<ul style="list-style-type: none"> सिकाइ सिप स्वव्यवस्थापन सिप वातावरणप्रतिको सजगता र सम्मान सिप वैयक्तिक जिम्मेवारी सिप 	<ul style="list-style-type: none"> स्थानीय क्षेत्रमा हुने प्रदूषणका प्रकार पहिचान गर्न लगाउने (हावा, पानी, जमिन, ध्वनि आदि) उक्त प्रदूषण हुने कारण र असरमा छलफल गराउने जल, वायु, ध्वनि, जमिनको प्रदूषणलाई न्यूनीकरण गर्ने उपायहरूमा छलफल गराउने (फोहोरमैलाको उचित विसर्जन, व्यवस्थापन, कानूनी प्रावधान, सचेतना आदि) क्षेत्रमा भएका खानेपानीका स्रोतहरूको पहिचान गर्न लगाउने घर तथा विद्यालयमा आउने खाने पानीको वितरण प्रक्रिया तथा शुद्धीकरण विधिको बारेमा छलफल गराउने घर तथा विद्यालयमा प्रयोग गरिने पिउने पानीको शुद्धीकरण प्रक्रियामा छलफल गराउने । यस्ता विधिहरू अन्तर्गत विशेषतः छान्ने विधि, उमाल्ने विधि, सोडिस विधि आदि प्रयोग गर्न सकिने कुराको जानकारी दिने र प्रयोगात्मक रूपमा प्रदर्शन गर्ने 	<ul style="list-style-type: none"> स्थानीय क्षेत्रमा भएका प्रदूषणहरू पहिचान गर्न लगाएर स्थानीय क्षेत्रमा भएका हावा, पानी, जमिन र ध्वनि प्रदूषणका कारण, असर र न्यूनीकरणका उपायहरू बताउन लगाएर घर तथा विद्यालयबाट निस्केका फोहोरमैला व्यवस्थापन गरे नगरेको अवलोकन गरेर घर तथा विद्यालयमा पानीको स्रोतबाट आउने वितरण प्रक्रिया, शुद्धीकरण प्रक्रियाको जानकारी दिन लगाएर 	८
		<ul style="list-style-type: none"> गाउँपालिका स्तरबाट पूरा गर्न सकिने दिगो विकासका लक्ष्यहरू पहिचान गरी लक्ष्य पूरा गर्ने उपायहरू खोजी गर्न गाउँपालिका क्षेत्रमा दिगो विकास र वातावरण संरक्षण तरिकाहरू पहिचान गर्न 	<ul style="list-style-type: none"> गाउँपालिका स्तरबाट पूरा गर्न सकिने दिगो विकासका लक्ष्यहरू गाउँपालिका क्षेत्रमा दिगो विकास र वातावरण संरक्षण तरिकाहरू 	<ul style="list-style-type: none"> सिकाइ सिप सञ्चार सिप 	<ul style="list-style-type: none"> दिगो विकास भनेको के होला ? विचार मन्थन गर्न लगाउने र विद्यार्थीहरूको अनुभवलाई समेटि दिगो विकासको अवधारणा प्रष्ट पार्ने दिगो विकासका लक्ष्यहरूको जानकारी गराउने र गाउँपालिकास्तरबाट दिगो विकासको लक्ष्य पुरा गर्न सकिने लक्ष्यहरू पहिचान गराउने दिगो विकास र वातावरण संरक्षणविचको अन्तरसम्बन्धमा छलफल गराउने वातावरण संरक्षण गर्ने तरिकाहरू श्रव्यदृश्य सामग्रीको माध्यमबाट प्रदर्शन गर्ने र वातावरण संरक्षणमा सहभागी गराउने 	<ul style="list-style-type: none"> दिगो विकासको परिचय दिन लगाएर दिगो विकासका लक्ष्यहरू सोधेर गाउँपालिकास्तरबाट पूरा गर्न सकिने दिगो विकासको लक्ष्यहरू बताउन लगाएर वातावरण संरक्षण र दिगो विकासको अन्तरसम्बन्ध बताउन लगाएर 	६

क्र.स.	एकाइ	सिकाइ उपलब्धि	विषयवस्तुको विस्तृतीकरण	व्यवहारकुशल सिप	सम्भावित सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप	सम्भावित मूल्याङ्कन विधि र प्रक्रिया	कार्य घण्टा
६	दुर्घटना तथा विपद् व्यवस्थापन	<ul style="list-style-type: none"> विपद्बाट सुरक्षित रहन गरिने कार्यहरू बताउन विपद्का कारण उत्पन्न जोखिमहरूको जानकारी उल्लेख गर्न जोखिमबाट सुरक्षित रहने उपायहरू पहिचान र अवलम्बन गर्न 	<ul style="list-style-type: none"> विपद्बाट सुरक्षित रहन गरिने कार्य विपद्का कारण उत्पन्न जोखिमहरूको जानकारी जोखिमबाट सुरक्षित रहने उपायहरू पहिचान र अवलम्बन 	<ul style="list-style-type: none"> दृश्य सिप सूचना सिप सञ्चार सिप सहकार्य सिप स्व व्यवस्थापन सिप 	<ul style="list-style-type: none"> विपद्बाट सुरक्षित रहन गरिने उपायलाई चित्र तथा प्रयोगात्मक कार्यका माध्यमबाट जानकारी गराउने स्थानीय विपद्का कारण उत्पन्न जोखिमहरूको बारेमा छलफल र अन्तरक्रिया गर्ने गराउने स्थानीय स्तरमा हुन सक्ने जोखिमबाट सजग रहन उत्प्रेरित गराउने जोखिमबाट सुरक्षित रहने उपायहरू सम्बन्धमा अभिनय प्रदर्शन गर्ने 	<ul style="list-style-type: none"> विपद्बाट सुरक्षित रहन गरिने उपाय भन्न लगाएर स्थानीय विपद्का कारण उत्पन्न जोखिमहरू भन्न लगाएर स्थानीय स्तरमा हुन सक्ने जोखिमबाट सजग रहन गरिने उपाय सोधेर 	८
७	हाम्रा व्यक्तित्व र सामाजिक संघ संस्थाहरू	<ul style="list-style-type: none"> माण्डवी रेडक्रसले समुदायमा पारेको प्रभावको मूल्याङ्कन गर्न स्थानीय स्तरमा रहेका संघ संस्था पहिचान गर्न र परिचय दिन पालिका भित्र सञ्चालित पहिलो माध्यमिक विद्यालयको परिचय दिन र स्थापना गर्ने व्यक्तिहरूको परिचय दिन आफ्नो वडाभित्र रहेका आमा समूह र यसका कार्यहरू बताउन युवा क्लबहरू र कार्यहरू बताउन 	<ul style="list-style-type: none"> माण्डवी रेडक्रसले समुदायमा पारेको प्रभाव स्थानीय स्तरमा रहेका संघ संस्था पहिचान र परिचय पालिका भित्र सञ्चालित पहिलो माध्यमिक विद्यालयको परिचय र स्थापना गर्ने व्यक्तिहरू आफ्नो वडा भित्र रहेका आमा समूह र यसका कार्यहरू युवा क्लबहरू र यसका कार्यहरू 	<ul style="list-style-type: none"> खोज अनुसन्धान सिप सिकाइ सिप व्यक्तित्व निर्माण सिप सामाजिक सिप सञ्चार सिप 	<ul style="list-style-type: none"> माण्डवी रेडक्रसले समुदायमा गरेका कार्यहरूको जानकारी गराउँदै स्वास्थ्य कार्यालयहरूको सहयोगबाट यसले गरेका कार्यहरू बताउन लगाउने विद्यार्थीहरूलाई आफ्नै समुदायमा के कस्ता संघ संस्थाहरू परिचालित छन् र ती संस्थाहरूले के कस्ता कामहरू गर्दछन् अभिभावकको सहयोगमा सूची बनाउन लगाउने र कक्षमा छलफल गर्ने गराउने पालिका भित्र सञ्चालित संस्था JIDCO को क्षेत्र भ्रमण गराइ यसको परिचय र यसले गर्दै आएका कार्यहरूको खोजी गराउने माण्डवी गाउँपालिका भित्र सञ्चालित पहिलो माध्यमिक विद्यालय गणेश माध्यमिक विद्यालय) को क्षेत्र भ्रमण गराउने र सोही विद्यालय परिवारको सहयोगमा विद्यालय स्थापना गर्ने व्यक्तित्वहरूको परिचय तथा योगदानको चिनारी गराउने आमा समूह परिचय दिँदै विद्यार्थीहरूलाई आफ्नो वडाभित्र रहेका आमा समूहले गरेका कार्यहरूको खोजी गर्न लगाउने युवा क्लबको परिचय दिँदै आफ्नो समुदायका कार्यरत युवा क्लबले गरेका कार्यहरूमा छलफल गराउने विभिन्न क्षेत्रमा युवा क्लबहरूले गरेका कार्यहरूको उदाहरण दिँदै विद्यार्थीहरूलाई पनि यस्ता उदाहरणहरू खोजी गर्न लगाउने 	<ul style="list-style-type: none"> विद्यार्थीहरूलाई समुदायमा रेडक्रसले गरेका कार्यहरू बताउन लगाएर आफ्नो समुदायमा कार्यरत स्थानीय संघ संस्थाहरू र तिनीहरूले समुदायमा गरेका कार्यहरू बताउन लगाएर माण्डवी गा.पा.भित्र सञ्चालित पहिलो माध्यमिक विद्यालय र विद्यालय स्थापना गर्ने व्यक्तित्वहरूको परिचय बताउन लगाएर आमा समूहले गर्ने र गर्न सक्ने कार्यहरू बताउन लगाएर आफूले देखे, जाने र सुनेका युवा क्लबहरू र तिनीहरूले गरेका कार्यहरू बताउन लगाएर 	१५

विषयवस्तुको विस्तृतीकरण (कक्षा - ७)

क्र.स.	एकाइ	सिकाइ उपलब्धि	विषयवस्तुको विस्तृतीकरण	व्यवहारकुशल सिप	सम्भावित सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप	सम्भावित मूल्याङ्कन विधि र प्रक्रिया	कार्य घण्टा
१	माण्डवी पहिचान	<ul style="list-style-type: none"> प्युठान जिल्लाको नक्सा कोर्न र मुख्य मुख्य नदी, बाटो, बजार र धार्मिक स्थल देखाउन गा.पा.को गौरवका आयोजनाहरूको परिचय दिन गा.पाको शैक्षिक अवस्था वर्णन गर्न गा.पा.ले शिक्षा, बालबालिका तथा युवाका लागि तय गरेका कार्यक्रमहरू बारे जानकारी प्राप्त गर्न गा.पा.ले प्रदान गर्ने सेवा सुविधाहरू पहिचान गर्न गाउँ कार्यपालिका, व्यवस्थापिका र न्यायिक समितिको गठन प्रक्रिया बताउन भिमरुक जलविद्युत आयोजनाको महत्व बताउन गाउँपालिकाअन्तर्गत रहेका विषयगत शाखाहरूको परिचय दिन 	<ul style="list-style-type: none"> जिल्लाको नक्सा कोर्ने अभ्यास र आफ्नो गा.पा तथा नदी, बाटो, बजार र धार्मिक स्थल देखाउने अभ्यास गा.पा.को गौरवका आयोजनाहरूको परिचय गा.पाको शैक्षिक अवस्था गा.पा.ले शिक्षा, बालबालिका तथा युवाका लागि तय गरेका कार्यक्रमहरू गा.पा.ले प्रदान गर्ने सेवा सुविधा कार्यपालिका, व्यवस्थापिका र न्यायिक समिति गठन प्रक्रिया भिमरुक जलविद्युत आयोजनाको महत्व गाउँपालिका अन्तर्गत रहेका विषयगत शाखाहरू 	<ul style="list-style-type: none"> प्रयोग सिप दृश्य साक्षरता सिप आधारभूत साक्षरता सिप सिकाइ सिप सहयोग सिप सहकार्य सिप स्वव्यवस्थापन सिप जिम्मेवारी सिप 	<ul style="list-style-type: none"> स्वतन्त्र, कार्बन, टेम्प्लेट, वर्गाकार आदि विधिबाट जिल्लाको नक्सा तथा आफ्नो गा.पा र मुख्य मुख्य स्थान बाटो, नदी, धार्मिक स्थल सङ्केतका माध्यबाट नक्सामा देखाउन अभ्यास गराउने गा.पा.का जर्नल, पत्रपत्रिका र स्रोतव्यक्तिका आधारमा गा.पा.गौरवका आयोजनाहरूका बारेमा जानकारी गराउने श्रव्य, दृश्य सामग्रीको माध्यमबाट गा.पा.मा सन्चालित विद्यालयहरू, साक्षरता दर (महिला, पुरुष) अध्ययनरत बालबालिका सङ्ख्या, शैक्षिक सुधारका लागि गा.पाले गरेका प्रयासहरूका बारेमा जानकारी गराउने गा.पा.को शिक्षा शाखाको प्रमुखलाई आमन्त्रण गरी गाउँपालिकाका शिक्षा सम्बन्धी विषयवस्तुमा जानकारी दिन लगाउने, विद्यार्थीलाई टिपोट गर्न लगाउने र छलफल गराउने चार्ट तालिका का माध्यमबाट गाउँकार्यपालिका, व्यवस्थापिका र न्यायिक समितिको गठन प्रक्रियाका बारेमा स्पष्ट पार्ने भिमरुक जलविद्युत आयोजनाको बारेमा जानकारी प्राप्त गर्न विद्यार्थीहरूलाई उक्त स्थानमा भ्रमण गराई आयोजना प्रमुखसँग छलफल गराई आवश्यक जानकारीहरू दिन लगाउने र विद्यार्थीहरूलाई आवश्यक विवरणहरूको टिपोट गर्न लगाई उक्त विवरणको आधारमा प्रतिविदन तयार गर्न लगाई कक्षामा प्रस्तुत गर्न लगाउने विद्यार्थीहरूलाई गाउँपालिकाको अवलोकन भ्रमण गराई पालिकाभित्र रहने विषयगत शाखा प्रमुखसँग छलफल गराई उक्त शाखाले गर्ने कार्यहरूको बारेमा जानकारी दिन लगाउने वा गाउँपालिकाको कुनै प्रतिनिधिलाई आमन्त्रण गरी गाउँपालिकाका शाखाहरूले गर्ने कार्य विवरण बताउन लगाउने 	<ul style="list-style-type: none"> जिल्लाको नक्साको र मुख्य मुख्य तथ्याङ्कहरू सङ्केतका आधारमा देखाउन सके नसकेको अवलोकन गरेर गा.पा.का गौरवका आयोजनाको नाम सोधेर गा.पा.को शैक्षिक अवस्थाको वर्णन गर्न लगाएर गा.पा.ले युवा बालबालिकाका लागि तय गरेका कार्यक्रमहरू बताउन लगाएर गा.पा.ले प्रदान गर्ने सेवा सुविधाको सूची तयार पार्न लगाएर । गाउँकार्यपालिका, व्यवस्थापिका, न्यायिक समितिको गठन प्रक्रिया सोधेर भिमरुक जलविद्युत आयोजनाको महत्व बताउन लगाएर गाउँपालिका अन्तर्गत रहेका विषयगत शाखाहरूको परिचय दिन लगाएर 	२०

क्र.स.	एकाइ	सिकाइ उपलब्धि	विषयवस्तुको विस्तृतीकरण	व्यवहारकुशल सिप	सम्भावित सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप	सम्भावित मूल्याङ्कन विधि र प्रक्रिया	कार्य घण्टा
२	हाम्रो संस्कृति, इतिहास र पर्यटन	<ul style="list-style-type: none"> ऐतिहासिक उदयपुर राज्यको परिचय दिन वंशावलीको परिचय र पुर्खाहरूको योगदानको कदर गर्न धर्म संस्कृती र पर्यटनको महत्व बताउन राष्ट्रभित्रका प्रमुख धार्मिक स्थल पहिचान गर्न विश्वमा अवलम्बन गरिएका प्रमुख धर्मको (हिन्दु, बौद्ध, इसाई र इस्लाम) परिचय दिन विश्वबन्धुत्व र सहअस्तित्वलाई परिभाषित गर्न पर्यटकीय क्षेत्र टुललेकको आर्थिक महत्व बताउन 	<ul style="list-style-type: none"> ऐतिहासिक उदयपुर राज्यको परिचय वंशावलीको परिचय र पुर्खाहरूको योगदानको कदर धर्म संस्कृती र पर्यटनको महत्व राष्ट्रभित्रका प्रमुख धार्मिक स्थल पहिचान हिन्दु, बौद्ध, मुस्लिम र क्रिस्चियन धर्मको परिचय विश्वबन्धुत्व र सहअस्तित्वको परिचय पर्यटकीय क्षेत्र टुललेकको आर्थिक महत्व 	<ul style="list-style-type: none"> सिकाइ सिप सम्मान सिप सहकार्य सिप समालोचनात्मक सोचाइ सिप दृश्य साक्षरता सिप 	<ul style="list-style-type: none"> घटना अध्ययन, चित्र, श्रव्यदृश्य सामग्रीको माध्यमबाट ऐतिहासिक उदयपुर राज्यको परिचय दिने वंशावली, पुस्तकहरू र विभिन्न तालिकाहरू उपयोग गरी वंशावली र पुर्खाहरूको योगदानमा छलफल गराउने र योगदानको कदर गर्नुपर्ने कुरा बताउने धर्म, संस्कृति, पर्यटनको बारेमा विभिन्न श्रव्यदृश्य सामग्रीको माध्यमबाट महत्व बताउने एटलस, पत्रपत्रिका, चित्र, श्रव्यदृश्य सामग्रीहरू प्रयोग गरी प्रमुख धार्मिक स्थल पहिचान गर्न सहयोग गर्ने र तिनीहरूको छोटकरीमा परिचय दिने विभिन्न धर्म मान्ने विद्यार्थीलाई फरक फरक समूहमा बसाल्ने, धार्मिक क्रियाकलापका बारेमा छलफल गराउने (हिन्दु, बौद्ध, मुस्लिम र क्रिस्चियन) धर्मको बारेमा चित्र, श्रव्यदृश्य सामग्रीको माध्यमबाट परिचय दिने विश्वबन्धुत्व र सहअस्तित्वको परिचय उल्लेखित चार्टहरू प्रस्तुत गर्ने, श्रव्य दृश्य सामग्रीको माध्यमबाट स्पष्ट पार्ने पर्यटकीय स्थल टुली लेकको अवलोकन भ्रमण गराउने, स्थानीय जानकार व्यक्तिसँग भेटघाट गराउने र टुललेकको पर्यटकीय तथा आर्थिक महत्व टिपोट गर्न सहयोग गर्ने 	<ul style="list-style-type: none"> वंशावलीको परिचय सोधेर ऐतिहासिक उदयपुर राज्यको परिचय सोधेर धर्म संस्कृति र पर्यटनको महत्व सोधेर राष्ट्रभित्रका प्रमुख धार्मिक स्थलको नाम सोधेर हिन्दु र बौद्ध धर्मका बारेमा प्रश्न सोधेर विश्वबन्धुत्व र सहअस्तित्वको अर्थ सोधेर पर्यटकीय क्षेत्र टुललेकको आर्थिक महत्व बताउन लगाएर 	१५

क्र.स.	एकाइ	सिकाइ उपलब्धि	विषयवस्तुको विस्तृतीकरण	व्यवहारकुशल सिप	सम्भावित सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप	सम्भावित मूल्याङ्कन विधि र प्रक्रिया	कार्य घण्टा
३	जीवनोपयोगी सिप मूल्य शिक्षा	<ul style="list-style-type: none"> स्वच्छ समाज निर्माणका लागि भएका स्थानीय मूल्यमान्यता, असल संस्कार तथा सभ्यताको खोजी गर्न सामाजिक सञ्जालको महत्व बताउन र प्रयोग गर्न माण्डवी गाउँपालिकामा प्रचलनमा रहेका असल संस्कार र संस्कृतिको पहिचान गर्न विभेद, विकृति, कुरीति र भ्रष्टाचारको परिचय दिन र असरहरू बताउन विद्यालय तथा समुदायमा हुने सामान्य विवाद र भगडामा मध्यस्थताको भूमिका निर्वाह गर्न प्रतिभा र क्षमताको आधारमा स्वमूल्याङ्कन र स्वरूपान्तरण सिपको विकास गर्न समाजमा प्रचलित धर्म तथा धार्मिक मान्यतामा रहेका अन्धविश्वास तथा कमजोरीहरू पहिचान गर्न समाजका असल मानिसहरूले गरेका कार्यहरू अनुसरण गर्ने अभ्यास गर्न 	<ul style="list-style-type: none"> स्वच्छ समाज निर्माणका लागि भएका स्थानीय मूल्यमान्यता तथा असल संस्कार तथा सभ्यता सामाजिक सञ्जालको महत्त्व र प्रयोग बालविवाहका कारण र असरहरू विभेद, विकृति, कुरीति र भ्रष्टाचारको परिचय र असरहरू विद्यालय तथा समुदायमा हुने सामान्य विवाद र भगडामा मध्यस्थता (द्वन्द्व व्यवस्थापन तथा समस्या समाधान सिप) प्रतिभा र क्षमताको आधारमा स्वमूल्याङ्कन र स्वरूपान्तरण सिपको विकास समाजमा प्रचलित धर्म तथा धार्मिक मान्यतामा रहेका सबल पक्षहरू समाजका असल मानिसहरूले गरेका कार्यहरू 	<ul style="list-style-type: none"> स्वव्यवस्थापन सिप व्यक्तिगत लक्ष्य निर्धारण सिप समालोचनात्मक सिप सञ्चार सिप सिकाइ सिप समस्या समाधान सिप रचनात्मक सिप 	<ul style="list-style-type: none"> समाजमा भएका स्थानीय मूल्यमान्यता, असल संस्कार बारेमा छलफल गर्ने विद्यार्थीलाई सामाजिक सञ्जालको परिचय दिन लगाउँदै यसको महत्व र प्रयोग बारे जानकारी गराउने बालविवाहका कारण र यसका असरहरू बारे छलफल गराउने बालविवाहलाई न्यूनीकरण गर्ने उपायहरूमा छलफल गराउने विभेद, विकृति, कुरीति र भ्रष्टाचारका चित्र पोष्टरहरू प्रदर्शन गर्दै यिनको परिचय र असरहरू भन्न लगाउने र आवश्यक जानकारी दिने विद्यालय तथा समुदायमा हुने सामान्य विवाद र भगडामा अभिनयबाट मध्यस्थता (द्वन्द्व व्यवस्थापन तथा समस्या समाधान सिप) को लागि नमुना अभ्यास, सिमुलेसन गर्न लगाउने प्रत्येक विद्यार्थीहरूलाई आफ्नो प्रतिभा प्रस्तुत गर्न लगाउने र आफ्नो लक्ष्य भन्न लगाउने आफूसँग भएको प्रतिभा र क्षमताको आधारमा स्वमूल्याङ्कन र स्वरूपान्तरण गरी निश्चित लक्ष्यका साथ अघि बढ्ने सिपको विकास गराउने समाजमा प्रचलित धर्म तथा धार्मिक मान्यतामा रहेका राम्रा पक्षहरू पहिचान गरी प्रस्तुत गर्न लगाई छलफल गराउने र आवश्यक थप जानकारी दिने समाजमा मानिसहरूले गरेका असल कार्यहरू पहिचान गर्न लगाउने र ती असल कार्यहरूको अवलम्बन गर्ने अभ्यास गराउने 	<ul style="list-style-type: none"> समाजमा भएका स्थानीय मूल्यमान्यता, असल संस्कार बारेमा भन्न लगाएर सामाजिक सञ्जालको परिचय, महत्त्व र प्रयोग बारे जानकारी दिन लगाएर बालविवाहका कारण र यसका असरहरू बताउन लगाएर विभेद, विकृति, कुरीति र भ्रष्टाचारको परिचय र असरहरू भन्न लगाएर द्वन्द्व व्यवस्थापन तथा समस्या समाधान सिप अवलोकन गरेर विद्यार्थीहरूमा भएको प्रतिभा प्रस्तुत गर्न लगाएर स्वमूल्याङ्कन र स्वरूपान्तरण सिपको अवलोकन गरेर समाजमा प्रचलित धर्म तथा धार्मिक मान्यतामा रहेका सबल पक्षहरू प्रस्तुत गर्न लगाएर समाजमा मानिसहरूले गरेका असल कार्यहरू अनुसरण गरेको अवलोकन गरेर 	२०

क्र.स.	एकाइ	सिकाइ उपलब्धि	विषयवस्तुको विस्तृतीकरण	व्यवहारकुशल सिप	सम्भावित सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप	सम्भावित मूल्याङ्कन विधि र प्रक्रिया	कार्य घण्टा
४	स्थानीय पेसा व्यवसाय र प्रविधि	<ul style="list-style-type: none"> स्थानीय परम्परागत हस्तकलाका सामग्री निर्माणमा सहयोग गर्न र प्रयोग गर्न कृषि पेशा अवलम्बन गर्न चाहिने आधारभूत ज्ञानको जानकारी दिन कृषि उत्पादनमा मलखाद तथा सूक्ष्म खाद्य तत्वको परिचय दिन र आवश्यकता बताउन स्थानीय कृषि बजारको परिचय र आवश्यकता बताउन 	<ul style="list-style-type: none"> स्थानीय परम्परागत हस्तकलाका सामग्रीहरूको निर्माण र प्रयोग (दुना, टपरी, ठेकी, मदानी, हर्पे घ्यू राख्ने भाँडा आदि) कृषि पेसा अवलम्बन चाहिने आधारभूत प्राविधिक ज्ञानको जानकारी (नर्सरी निर्माण, पशुहरूको लागि औषधी उपचार आदि) कृषि उत्पादनमा मलखाद तथा सूक्ष्म खाद्य तत्वको परिचय र आवश्यकता स्थानीय कृषि बजार परिचय तथा महत्व 	<ul style="list-style-type: none"> प्रयोग सिप सिकाइ सिप सञ्चार सिप सहकार्य सिप दृश्य साक्षरता सिप 	<ul style="list-style-type: none"> स्थानीय परम्परागत हस्तकलाका सामग्रीहरू प्रदर्शन गर्ने र त्यस्तै अन्य कुन कुन हस्तकलाका सामग्रीहरू निर्माण भएको देखेका हुनुहुन्छ ? प्रश्नमा छलफल गराउने आफू वा स्थानीय स्रोत व्यक्तिको सहयोगमा दुना, टपरी तयार गर्न सिकाउने स्थानीय विज्ञ अभिभावकको सहयोगमा ठेकी, मदानी निर्माण गर्ने तौर तरिका र सिप अवलोकन गरी निर्माण गर्न अग्रसर गराउने कृषि पेसा अवलम्बन गर्न चाहिने आधारभूत प्राविधिक ज्ञानको जानकारी लिनका लागि व्यवसायिक कृषि सञ्चालन भएका ठाउँको अवलोकन गराइ प्रतिवेदन लेख्न लगाउने र प्रतिवेदनमा छलफल गराउने (नर्सरी निर्माण, पशुहरूको लागि औषधी उपचार) कृषि उत्पादनमा मलखाद तथा सूक्ष्म खाद्य तत्वको परिचय दिँदै आवश्यकता तथा महत्व व्याख्या गरिदिने स्थानीय कृषि बजारको भ्रमण गराइ तिनीहरूको परिचय तथा आवश्यकताका बारेमा छलफल गराउने आफ्नो घरमा उत्पादन भएका कृषि उत्पादनलाई कृषि बजारसम्म लैजान उत्प्रेरित गर्ने 	<ul style="list-style-type: none"> दुना, टपरी निर्माण गरेको अवलोकन गरेर ठेकी र मदानी निर्माण गर्ने तौर तरिका बताउन लगाएर कृषि पेसा अवलम्बन गर्न चाहिने आधारभूत कुरा भन्न लगाएर कृषि उत्पादनमा मलखाद तथा सूक्ष्म खाद्य तत्वको आवश्यकता र महत्व भन्न लगाएर स्थानीय कृषि बजार का नाम सोधेर 	२०
५	हाम्रो वातावरण	<ul style="list-style-type: none"> गाउँपालिकामा पर्ने सामुदायिक वनहरूको परिचय दिन र महत्व बताउन वनस्पति तथा वन्यजन्तु अपराध नियन्त्रणका उपायहरू बताउन र यस सम्बन्धी कानुनी प्रावधान बताउन 	<ul style="list-style-type: none"> गाउँपालिकामा पर्ने सामुदायिक वन : परिचय, महत्व, फाइदा वनस्पति तथा वन्यजन्तु अपराध नियन्त्रण र कानुनी व्यवस्था 	<ul style="list-style-type: none"> सञ्चार सिप सिकाइ सिप वैयक्तिक जिम्मेवारी सिप 	<ul style="list-style-type: none"> गाउँपालिकाभित्रका वनहरूको विवरण बताउने गाउँपालिकाभित्रका सामुदायिक वनहरूको अवलोकन गराउने/भिडियो वा वनको वृत्तचित्रको अवलोकन गराउने उक्त वनहरूको परिचय दिने उक्त वनमा पाइने वनस्पति तथा वन्यजन्तुहरूको जानकारी गराउने, तिनीहरूको महत्व र उक्त वनबाट हुने फाइदाहरूमा छलफल गराउने र महत्व र फाइदा बताउने वनमा भएका वनस्पति र वन्यजन्तु तथा चराहरूको चोरी, पैठारी गर्ने कार्यलाई नियन्त्रण गर्नका लागि वनेका कानुनी प्रावधानहरूको जानकारी गराउने र यस्तो कार्य गर्न नहुने कुराको जानकारी गराउने सामुदायिक वनको संरक्षण गर्ने उपायहरूमा छलफल गराउने 	<ul style="list-style-type: none"> गाउँपालिकाभित्रका सामुदायिक वनको परिचय दिन लगाएर (नाम, वनमा पाइने वस्तु तथा सम्पदा, खनिज आदि) सामुदायिक वनको महत्व तथा पाइने फाइदाहरू बताउन लगाएर वनस्पति तथा वन्यजन्तु अपराध नियन्त्रण सम्बन्धी कानुनमा भएको व्यवस्था बताउन लगाएर 	५

क्र.स.	एकाइ	सिकाइ उपलब्धि	विषयवस्तुको विस्तृतीकरण	व्यवहारकुशल सिप	सम्भावित सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप	सम्भावित मूल्याङ्कन विधि र प्रक्रिया	कार्य घण्टा
		<ul style="list-style-type: none"> हरित घर तथा विद्यालयको आवश्यकता तथा महत्व बताउने घर र विद्यालयमा करेसावारी र पुष्प बगैँचाको निर्माण, उत्पादन र बजारीकरण गर्ने कार्यमा सहयोग गर्ने स्थानीय मौसममा आधारित सागसब्जी लगायतका दैनिक खानामा उपयोग हुने वनस्पतिहरू र स्थानीय फूलहरूको खेती गर्न 	<ul style="list-style-type: none"> हरित घर तथा विद्यालयको आवश्यकता तथा महत्व घर र विद्यालयमा करेसावारी र पुष्प बगैँचाको निर्माण, उत्पादन, बजारीकरण र आर्थिक फाइदा (स्थानीय मौसममा आधारित सागसब्जी लगायतका दैनिक खानामा उपयोग हुने वनस्पतिहरू र स्थानीय फूलहरूको खेती, नर्सरी) 	<ul style="list-style-type: none"> प्रयोग सिप सिकाइ सिप सहयोग र सहकार्य सिप स्वव्यवस्थापन सिप वातावरणप्रतिको सजगता र सम्मान सिप वैयक्तिक जिम्मेवारी सिप 	<ul style="list-style-type: none"> हरित घर तथा विद्यालयको अवधारणको पुनरावलोकन गराउने, यस सम्बन्धी अनुभव आदान प्रदान गर्न लगाउने घर तथा शैक्षिक संस्थाहरू र वरपरको क्षेत्रमा व्यापक हरियाली विकास मार्फत पृथ्वीको वहन क्षमता अभिवृद्धि गर्न, वातावरण प्रदूषणबाट जैविक विविधतामा परेको अवसर न्यूनीकरण गर्दै पारिस्थितिक पद्धतिमा सन्तुलन कायम गर्न, स्वच्छ एवम् हरित पृथ्वी पुस्तालाई हस्तान्तरण गर्न, शिक्षाका माध्यमबाट विद्यार्थी तथा आम समुदायमा वातावरणमैत्री व्यवहार विकास गर्न, दिगो विकासको लक्ष्य हासिल हरित घर तथा हरित विद्यालयको आवश्यकता र महत्व रहेको कुरा उदाहरणसहित छलफल गराउने विद्यालयमा करेसावारी निर्माण गर्ने विधि, सामग्रीको जानकारी दिने र निर्माणमा विद्यार्थीहरूलाई सहभागी गराउने करेसावारीमा स्थानीय मौसममा आधारित सागसब्जीको साथै दैनिक खानामा प्रयोग गर्न सकिने उपयोगी वनस्पतिहरूको खेती, पुष्पखेती गर्नमा विद्यार्थीहरूलाई सहभागी गराउने विद्यालयमा जस्तै घरमा समेत करेशावारी निर्माण गरी आवश्यक पर्ने सागसब्जी तथा वनस्पति, पुष्पखेती घरमा पनि उत्पादन गर्न सकिने कुरा बताउने र विद्यार्थीहरूलाई घरमासमेत उत्पादन गर्न लगाउने घर तथा विभिन्न विद्यालयहरूले सागसब्जी खेती, फलफूल खेती, पुष्पखेती गरेको, विक्रीवितरण गरेको र स्वावलम्बी बनेको र आर्थिक उपार्जन समेत भएको भिडियो प्रदर्शन गर्ने र सोही कार्य विद्यार्थीले गर्न उत्प्रेरित गराउने 	<ul style="list-style-type: none"> हरित घर तथा विद्यालयको आवश्यकता र महत्व बताउने लगाएर विद्यालयमा करेसावारी, पुष्प बगैँचा निर्माणमा सहभागी भए नभएको अवलोकन गरेर घरमा करेसावारी बनाएको, सागसब्जी खेती गरेको, फूलहरू रोपेको सम्बन्धमा अभिभावकसँग प्रतिक्रिया लिएर 	१२

क्र.स.	एकाइ	सिकाइ उपलब्धि	विषयवस्तुको विस्तृतीकरण	व्यवहारकुशल सिप	सम्भावित सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप	सम्भावित मूल्याङ्कन विधि र प्रक्रिया	कार्य घण्टा
		<ul style="list-style-type: none"> घरायसी उपयोग भइसकेको पानीको व्यवस्थापन गर्ने कार्यमा सहयोग गर्न घरायसी ठोस फोहोरको व्यवस्थापनअन्तर्गत गड्यौले मल बनाउने प्रक्रियाको अभ्यास गर्न 	<ul style="list-style-type: none"> घरायसी उपयोग पानीको व्यवस्थापन: सोकपिट, करेसाबारीमा उपयोग घरायसी ठोस फोहोरको व्यवस्थापन : कम्पोष्टिङ - गड्यौले मल बनाउने प्रक्रियाको अभ्यास) 	<ul style="list-style-type: none"> सिकाइ सिप सहयोग र सहकार्य सिप, सञ्चार सिप स्वव्यवस्थापन सिप वातावरणप्रतिको सजगता र सम्मान सिप वैयक्तिक जिम्मेवारी सिप 	<ul style="list-style-type: none"> पानी किन आवश्यक छ ? प्रश्नमा छलफल गराउने घरायसी रूपमा उपयोग भइसकेको पानी के के काममा प्रयोग गर्न सकिन्छ होला ? विचार मन्थन गराउने विद्यालय तथा घरमा खानेपानीको प्रयोग हुँदा, हात धुँदा, काचो तरकारी पखाल्दा निस्केको पानीलाई सिधै बगैँचा वा करेसाबारीमा सिँचाइको रूपमा प्रयोग गर्न सकिने कुरा बताउने यसका साथै हातधुँदा, नुहाउँदा, क्यान्टिनमा काँचो तरकारी पखाल्दा खेर गएको पानी भूमिगत जलभण्डार रिचार्ज गर्न प्रयोग गर्न सकिने जानकारी गराउने र यसको लागि खेर जाने पानीको मात्रा र जमिनको उपलब्धताको आधारमा आवश्यकताअनुसारको सोकपिट बनाइ रिचार्ज गर्न सकिने व्यवस्था गर्न सकिने कुरा बताउने सोकपिट बनाउने विधिको जानकारी दिने र विद्यालयमा सोकपिट बनाउने कार्यमा विद्यार्थीहरूको सहभागिता गराउने सोकपिटको माध्यमबाट जम्मा भएको पानीलाई आवश्यकतानुसार विद्यालयको पुष्पखेती, करेसाबारी, जडीबुटी खेती, फलफूल खेतीमा आवश्यकताअनुसार प्रयोग गर्ने गराउने यो कार्य गर्दा भूमिगत पानी सुक्ने सम्भावना कम हुनुको साथै फोहोरको रूपमा निस्केको पानीको समेत दीर्घकालीन व्यवस्थापनमा सहयोग पुग्ने कुराको जानकारी गराउने घरायसी ठोस फोहोरलाई कसरी व्यवस्थापन गर्न सकिन्छ होला ? विचार मन्थन गराउने घरायसी फोहोरको व्यवस्थापन गर्ने विभिन्न विधि मध्ये कम्पोष्ट मल बनाउने, गड्यौला मल बनाउने पनि हो भन्ने कुराको जानकारी दिने । गड्यौला मल कसरी बनाइन्छ होला ? भन्ने प्रश्नमा छलफल गराउने गड्यौलाको सहायताले फोहोर जैविक पदार्थबाट मल बनाउने विधि नै गड्यौला मल हो भन्ने कुराको जानकारी दिने । गड्यौला मल बनाउनको लागि आवश्यक सामग्री, स्थान, गड्यौलाको प्रकार, जैविक पदार्थहरूको छनोट आदिमा छलफल गराउने र गड्यौला मल बनाउने कार्यमा विद्यार्थीहरूलाई सहभागी गराउने गड्यौला मललाई प्रयोग गर्ने तरिका बताउने 	<ul style="list-style-type: none"> पानीको प्रयोगको क्षेत्र बताउन लगाएर घरायसी उपयोग पानीको व्यवस्थापन गर्ने तरिका बताउन लगाएर सोकपिटको परिचय दिन लगाएर सोकपिट बनाउने विधि बताउन लगाएर सोकपिटको महत्त्व बताउन लगाएर सोकपिट विधिबाट तयार पानीको प्रयोग गरेको अवलोकन गरेर घरायसी ठोस फोहोरको व्यवस्थापनका उपायहरू सोधेर जैविक वस्तुहरूको प्रयोग गरेर गड्यौला मल बनाउने विधि बताउन लगाएर गड्यौला मल बनाउने कार्यमा सहभागी भए नभएको अवलोकन गरेर गड्यौला मलको प्रयोग गरेको अवलोकन गरेर 	६

क्र.स.	एकाइ	सिकाइ उपलब्धि	विषयवस्तुको विस्तृतीकरण	व्यवहारकुशल सिप	सम्भावित सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप	सम्भावित मूल्याङ्कन विधि र प्रक्रिया	कार्य घण्टा
		<ul style="list-style-type: none"> दिगो विकास र हरित विद्यालयको अन्तरसम्बन्ध वर्णन गर्न दिगो विकास र वातावरण संरक्षणका लागि स्थानीयस्तरबाट गर्न सकिने प्रयासहरू पहिचान गर्न 	<ul style="list-style-type: none"> दिगो विकास र हरित विद्यालयको अन्तरसम्बन्ध दिगो विकास र वातावरण संरक्षणका लागि स्थानीयस्तरबाट गर्न सकिने प्रयास (विद्यार्थी, विद्यालय र समुदायको भूमिका) 	<ul style="list-style-type: none"> सिकाइ सिप सञ्चार सिप 	<ul style="list-style-type: none"> दिगो विकास र हरित विद्यालयको अवधारणाको पुनरावलोकन गराउने वर्तमान अवस्थामा उपयोग गरिने ऊर्जाको मितव्ययी उपयोग गर्न, वातावरणमैत्री व्यवहार गर्ने, वातावरणको संरक्षण गर्ने, पानीको सही र उचित तवरले प्रयोग गर्ने, जैविक विविधता हास हुन नदने, पर्यावरण सन्तुलनमा राख्ने, घर तथा विद्यालय र वरपरको वातावरण हरित बनाउने, वातावरण प्रदूषण हुन नदने जस्ता कार्यहरूलाई जोडेर दिगो विकास र हरित विद्यालयविचमा भएको अन्तरसम्बन्धलाई प्रष्ट पार्ने दिगो विकास र वातावरण संरक्षणका लागि विद्यार्थी, विद्यालय र समुदायले खेल्ने भूमिकामा छलफल, अन्तरक्रिया गराउने र खेल्नुपर्ने भूमिका बताउने 	<ul style="list-style-type: none"> दिगो विकासको परिचय दिन लगाएर हरित विद्यालयको परिचय दिन लगाएर दिगो विकास र हरित विद्यालयविचको अन्तरसम्बन्ध बताउन लगाएर दिगो विकास र वातावरण संरक्षणमा विद्यार्थी, विद्यालय र समुदायको भूमिका बताउन लगाएर 	५
६	दुर्घटना तथा विपद् व्यवस्थापन	<ul style="list-style-type: none"> विपद् व्यवस्थापनमा व्यक्ति, संघ सस्थाको (रेडक्रस, बालक्लव, स्काउट,) भूमिका पहिचान गर्न विपद् व्यवस्थापनमा अभिभावक र समुदायको भूमिका बताउन विपद्मा मनोपरामर्श गर्ने तरिका अभिनय गर्न 	<ul style="list-style-type: none"> विपद् व्यवस्थापनमा व्यक्ति, संघ सस्थाको भूमिका विपद् व्यवस्थापनमा अभिभावक र समुदायको भूमिका विपद्मा मनोपरामर्शको तरिका 	<ul style="list-style-type: none"> सहकार्य सिप सिकाइ सिप सञ्चार सिप 	<ul style="list-style-type: none"> विपद् व्यवस्थापनका पक्षहरूको जानकारी गराउने श्रव्यदृश्य सामग्रीको माध्यमबाट विपद् व्यवस्थापन गर्दा ध्यान दिनुपर्ने पक्षहरूको बारेमा जानकारी गराउने विपद् व्यवस्थापनमा व्यक्ति संघ सस्था (रेडक्रस, बालक्लव, स्काउट) को भूमिका सम्बन्धमा छलफल गराउने र यससँग सम्बन्धित ती संस्थाले योगदान गरेका सामग्री प्रदर्शन गर्ने विपद्को समयमा आवश्यक पर्ने मनोसामाजिक परामर्शका बारेमा छलफल गराउने मनोपरामर्श गर्ने तरिकालाई अभिनय तथा सिमुलेसन गराउने 	<ul style="list-style-type: none"> विपद् व्यवस्थापनमा व्यक्ति संघ सस्था (रेडक्रस, बालक्लव, स्काउट) को भूमिका भन्न लगाएर विपद्को समयमा आवश्यक पर्ने मनोसामाजिक परामर्शको महत्व बताउन लगाएर मनोपरामर्श क्रियाकलापको अवलोकन गरेर 	८

क्र.स.	एकाइ	सिकाइ उपलब्धि	विषयवस्तुको विस्तृतीकरण	व्यवहारकुशल सिप	सम्भावित सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप	सम्भावित मूल्याङ्कन विधि र प्रक्रिया	कार्य घण्टा
७	हाम्रा व्यक्तित्व र सामाजिक संघ संस्थाहरू	<ul style="list-style-type: none"> समाज सुधारका क्रियाकलापमा सहभागी हुन पालिका भित्र रहेका सामाजिक कार्यमा अग्रज व्यक्तिहरू र उनीहरूले गरेका कार्यहरू बताउन पालिका भित्र रहेका विभिन्न वित्तीय तथा सहकारी संस्थाहरू र त्यसले समाजमा गरेका कार्यहरू बताउन रेडक्रस सोसाइटी, स्काउटको परिचय दिन र योगदान बताउन 	<ul style="list-style-type: none"> समाज सुधारका क्रियाकलापमा सहभागी पालिका भित्र रहेका सामाजिक कार्यमा अग्रज व्यक्तिहरू र उनीहरूले गरेका कार्यहरू पालिका भित्र रहेका विभिन्न वित्तीय तथा सहकारी संस्थाहरू र त्यसले समाजमा गरेका कार्यहरू रेडक्रस सोसाइटी, स्काउटको परिचय र योगदान 	<ul style="list-style-type: none"> सहयोग सिप सहकार्य सिप स्व व्यवस्थापन सिप खोज अनुसन्धान सिप सिकाइ सिप व्यक्तित्व निर्माण सिप सामाजिक सिप 	<ul style="list-style-type: none"> समुदायमा प्रचलित पुराना कुरीति तथा विकृतिहरूको खोजी गर्न लगाई ती कुरीतीहरूको सुधारका उपायहरू खोज्न लगाउने र यस सम्बन्धमा श्रव्यदृश्य सामग्रीको प्रयोग गरी आवश्यक जानकारी दिने विद्यार्थीहरूलाई आफ्नो समाज पछाडि पर्नुका कारणहरू टिप्न लगाई समाजलाई सही दिशामा अगाडि बढाउन चाल्नुपर्ने कदमहरू खोजी गर्न लगाउने आफ्नो समुदाय र पालिका भित्र रहेका सामाजिक कार्यमा अग्रज व्यक्तिहरूको पहिचान (अभिभावक तथा शिक्षकाको सहयोगमा) गराउने र ती व्यक्तिहरूले समाज विकासमा गरेका कार्यहरूको छलफल गराउने शिक्षकले रेडक्रस सोसाइटी र स्काउटको पृष्ठभूमि तथा स्थापना रोचक ढंगले प्रस्तुत गरी यी संस्थाहरूले गरेका कार्यहरू छलफल गर्ने गराउने विद्यार्थीहरूलाई आफ्नो विद्यालय तथा समुदायमा रेडक्रस र स्काउटले गरेका, गर्न सक्ने कार्यहरू टिप्न लगाई यसका योगदानहरूको विषयमा छलफल गराउने विद्यालयमा जुनियर रेडक्रस र स्काउट गठन गरिदिने र कार्यान्वयनका लागि विद्यार्थीहरूलाई उत्प्रेरणा प्रदान गर्ने 	<ul style="list-style-type: none"> आफ्नै समुदायमा कुरीति तथा विकृतिहरू बताउन लगाएर समाज विकास नहुनुका प्रमुख कारणहरू र त्यसका समाधानका उपायहरू बताउन लगाएर पालिका भित्र रहेका सामाजिक विकासमा अग्रज व्यक्तिहरूको र तिनीहरूले गरेका योगदानहरूको सूचि बनाउन लगाएर विद्यार्थीहरूलाई रेडक्रस सोसाइटी र स्काउटको परिचय दिन लगाएर विद्यालयमा जुनियर रेडक्रस र स्काउट गठनको अवलोकन गरेर 	१५

विषयवस्तुको विस्तृतीकरण (कक्षा - ट)

क्र.स.	एकाइ	सिकाइ उपलब्धि	विषयवस्तुको विस्तृतीकरण	व्यवहारकुशल सिप	सम्भावित सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप	सम्भावित मूल्याङ्कन विधि र प्रक्रिया	कार्य घन्टा
१	माण्डवी पहिचान	<ul style="list-style-type: none"> प्रदेशको नक्सा कोर्न र आफ्नो जिल्ला गा.पा.र मुख्य मुख्य तथ्यहरू देखाउन माण्डवी गा.पा भित्र १० वर्षे जनयुद्धका कारण आएका परिवर्तनहरूको उल्लेख गर्न गाउँसभाको बैठक, काम, कर्तव्य र अधिकार बताउन गाउँकार्यपालिका व्यवस्थापिका र न्यायिक समितिको काम कर्तव्य र अधिकारको जानकारी लिन गाउँपालिकाले जारी गरेको (शिक्षा सम्बन्धि) ऐन र नियमावली को परिचय दिन गा.पाले तय गरेका कर प्रणाली (नीति) को परिचय दिन स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन २०७४ (शिक्षा सम्बन्धि) जानकारी प्राप्त गर्न भिमरुक जलविद्युत आयोजनाले प्रभावित क्षेत्रका लागि सञ्चालन गरेका कार्यक्रमहरूको जानकारी दिन गाउँपालिका अन्तर्गत रहेका शाखाको कार्यहरू बताउन 	<ul style="list-style-type: none"> प्रदेशको नक्सा निर्माण र आफ्नो जिल्ला गा.पा.र मुख्य मुख्य तथ्यहरू उल्लेख माण्डवी गा.पा भित्र १० वर्षे जनयुद्धका कारण आएका परिवर्तनहरू गाउँसभाको बैठक, वस्ने तरिका, काम, कर्तव्य र अधिकार गाउँकार्यपालिका व्यवस्थापिका र न्यायिक समितिको काम कर्तव्य र अधिकार सम्बन्धी जानकारी गाउँपालिकाले जारी गरेको (शिक्षा सम्बन्धी) ऐन र नियमावली को परिचय गा.पा.को कर (नीति) प्रणाली को परिचय स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन २०७४ (शिक्षा सम्बन्धि) परिचय भिमरुक जलविद्युत आयोजनाले प्रभावित क्षेत्रका लागि सञ्चालन गरेका कार्यक्रमहरूको जानकारी गाउँपालिका अन्तर्गत रहेका शाखाको कार्यहरू 	<ul style="list-style-type: none"> प्रयोग सिप सिकाइ सिप दृश्य साक्षरता सिप सहयोग सिप सहकार्य सिप जिम्मेवारी सिप 	<ul style="list-style-type: none"> स्वतन्त्र नक्साङ्कन, टेसिड, कार्बन विधि, टेम्प्लेट विधिबाट प्रदेशको नक्सा निर्माण गर्ने र विभिन्न तथ्यहरू संकेतको प्रयोग गरी देखाउने अभ्यास गराउने र सहयोग गर्ने स्थानीय वृद्धिजीवी तथा १० वर्षे जनयुद्धका जानकार व्यक्तिलाई आमन्त्रण गरी परिवर्तनहरू औल्याउन लगाउने स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन २०७४ श्रव्य, दृश्य, सामग्री प्रयोग गरी छलफल गराउने, भूमिका अभिनय विधिबाट बैठक बसाउने गा.पा.का प्रतिनिधिलाई आमन्त्रण गर्ने र गाउँ कार्यपालिका, व्यवस्थापिक र न्यायिक समितिको काम, कर्तव्य र अधिकार सम्बन्धमा जानकारी दिन लगाउने गा.पा.ले जारी गरेका ऐन र नियमावलीहरू प्रस्तुत गर्ने, छलफल गराउने र स्पष्ट पार्ने । गा.पा.का स्रोत सामग्रीहरू प्रस्तुत गरी स्पष्ट पार्ने स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन २०७४ मा शिक्षा सम्बन्धी प्रावधानको जानकारी गराउने भिमरुक जलविद्युत आयोजनाको भ्रमण गराउने र प्रमुख संग भेट गराई सूचना संकलन गर्न लगाउने र कक्षाकोठामा छलफल गर्न लगाउने विद्यार्थीहरूलाई गाउँपालिकाको अवलोकन भ्रमण सम्बन्धित शाखाका प्रमुख व्यक्तिहरूसंग भेट गराई कार्यहरू टिपोट गर्न सहयोग गर्ने र छलफल गराउने 	<ul style="list-style-type: none"> नक्सा तयार गर्न र तथ्यहरू देखाउन सके नसकेको अवलोकन गरेर १० वर्षे जनयुद्धका परिवर्तनहरू सोधेर गाउँसभाको बैठक वस्ने तरिका काम कर्तव्य र अधिकार उल्लेख गर्न लगाएर गाउँकार्यपालिका, व्यवस्थापिका र न्यायिक समितिका कार्यलाई तालिकामा प्रस्तुत गर्न लगाएर गा.पा.ले जारी गरेको शिक्षा सम्बन्धी ऐन र नियमावलीको परिचय दिन लगाएर कर प्रणालीको परिचय भन्न लगाएर स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन २०७४ का शिक्षा सम्बन्धी व्यवस्थाहरू उल्लेख गर्न लगाएर भिमरुक जलविद्युत आयोजनाले प्रभावित क्षेत्रका लागि सञ्चालन गरेका कार्यक्रमहरूको जानकारी दिन लगाएर गाउँपालिका अन्तर्गत रहेका शाखाको कार्यहरू बताउन लगाएर 	२०

क्र.स.	एकाइ	सिकाइ उपलब्धि	विषयवस्तुको विस्तृतीकरण	व्यवहारकुशल सिप	सम्भावित सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप	सम्भावित मूल्याङ्कन विधि र प्रक्रिया	कार्य घन्टा
२	हाम्रो संस्कृति, इतिहास र पर्यटन	<ul style="list-style-type: none"> त्रिवेणीधामको धार्मिक आस्थाजन्य महत्व र पर्यटन विकासको सम्भावना पहिचान गर्न ऐतिहासिक उदयपुर राज्यको महत्व र त्यसबाट ग्रहण गर्न सकिने पक्षहरू पहिचान गर्न वंशावलीको महत्व बताउन स्थानीय स्तरमा भएको जातिगत, धर्मगत र भाषागत एकताका आधारमा विश्वबन्धुत्वलाई बुझ्न विश्वव्यापीकरण र बहुसंस्कृततालाई परिभाषित गर्न सहयोग र समानुभूति जस्ता सामाजिक सिपको विकास र प्रयोग गर्न ठुली लेकलाई पर्यटकीय क्षेत्रका रूपमा विकास गर्न माण्डवी गाउँपालिकाले गरेका प्रयासहरू पहिचान गर्न 	<ul style="list-style-type: none"> त्रिवेणीधामको धार्मिक आस्थाजन्य महत्व र पर्यटन विकासको सम्भावना ऐतिहासिक उदयपुर राज्यको महत्व र त्यसबाट ग्रहण गर्न सकिने पक्षहरू वंशावलीको महत्व स्थानीय स्तरमा भएको जातिगत, धर्मगत र भाषागत एकताका आधारमा विश्वबन्धुत्व विश्वव्यापीकरण र बहुसंस्कृतता सहयोग र समानुभूति जस्ता सामाजिक सिपको विकास र प्रयोग ठुली लेकलाई पर्यटकीय क्षेत्रका रूपमा विकास गर्न माण्डवी गाउँपालिकाले गरेका प्रयासहरू 	<ul style="list-style-type: none"> सम्मान सिप सिकाइ सिप सहकार्य सिप सञ्चार सिप बहुसाक्षरता सिप 	<ul style="list-style-type: none"> ऐतिहासिक पुस्तक, लेखहरू, श्रव्यदृश्य सामग्री, वंशावली र जानकार व्यक्तिमा माध्यमबाट त्रिवेणीधामको जानकारी प्राप्त गर्न सहयोग गर्ने त्रिवेणीधामको अध्ययन भ्रमण गराउने ,त्यसको इतिहास, महत्व र पर्यटन विकासका सम्बन्धमा स्रोत व्यक्तिका माध्यमबाट स्पष्ट हुन सहयोग गर्ने स्थानीय स्तरमा भएको जाती, भाषा र धर्मगत अवस्थाको समूहमा विश्लेषण गर्न लगाउने र त्यसकै आधारमा विश्वबन्धुत्वलाई बुझ्न सहयोग गर्ने, श्रव्य दृश्य सामग्री, पत्रपत्रिकाको उपयोग गर्ने विश्वव्यापीकरण र बहुसंस्कृतताको अर्थ भल्कने श्रव्य, दृश्य सामग्रीहरू तयार पारिएको चार्ट र पोष्टर प्रस्तुत गर्ने, अध्ययन अवलोकन गर्न लगाउने र निस्कर्ष निकाल्न सहयोग गर्ने विद्यालय र समुदायमा देखिएका क्रियाकलापहरूलाई समेटि उदाहरणका माध्यमबाट अर्थ स्पष्ट पार्ने र सोही प्रकारको अभ्यास गराउने माण्डवी गाउँपालिकाका प्रतिनिधिलाई आमन्त्रण गरी ठुली लेकलाई पर्यटकीय क्षेत्रका रूपमा विकास गर्न गरिएका प्रयासहरूको जानकारी गराउन सहयोग गर्ने र छलफल गराउने 	<ul style="list-style-type: none"> त्रिवेणीधामको धार्मिक महत्व र पर्यटन विकासको सम्भावना उल्लेख गर्न लगाएर ऐतिहासिक उदयपुर राज्यको अध्ययनबाट ग्रहण गर्न सकिने पक्षहरू भन्न लगाएर वंशावलीको महत्व भन्न लगाएर विश्वबन्धुत्वलाई परिभाषित गर्न लगाएर विश्वव्यापीकरण र बहुसंस्कृतताको अर्थ भन्न लगाएर समानुभूति र सहयोगको परिभाषा सोधेर ठुली लेकलाई पर्यटकीय क्षेत्रका रूपमा विकास गर्न माण्डवी गाउँपालिकाले गरेका प्रयासहरू बताउन लगाएर 	१५

क्र.स.	एकाइ	सिकाइ उपलब्धि	विषयवस्तुको विस्तृतीकरण	व्यवहारकुशल सिप	सम्भावित सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप	सम्भावित मूल्याङ्कन विधि र प्रक्रिया	कार्य घण्टा
३	जीवनोपयोगी सिप मूल्य शिक्षा	<ul style="list-style-type: none"> सकारात्मक सोच, जिम्मेवारी वहन तथा समुन्नत समाज निर्माणमा सहयोग गर्न सामाजिक सञ्जालको प्रयोग, फाइदा र दुरुपयोगबाट जोगिने उपायहरू खोजी गर्न जीवनमा असल र सफल बन्ने उपायको खोजी तथा आत्मविश्वास र आत्मनिर्णय क्षमताको विकास गर्न स्थानीय समाजमा स्थापित नैतिक मूल्य र मान्यताको अवलम्बन गर्न योग, ध्यान तथा तनाव व्यवस्थापन सिपको विकास गर्न समाजमा रहेका विभेद, विकृति, कुरीति र भ्रष्टाचार अन्त्य गर्ने उपायहरूको खोजी र अवलम्बन गर्न असल मूल्यमान्यता, असल संस्कार, अनुशासन र व्यक्तिगत आचरणको पालन गर्न असल नागरिकका विशेषताहरूको पहिचान र अवलम्बन गर्न सहयोग, सहकार्य, मेलमिलाप र समानुभूति जस्ता सामाजिक सिपको विकास र प्रयोग गर्न 	<ul style="list-style-type: none"> सकारात्मक सोच, जिम्मेवारी वहन तथा समुन्नत समाज निर्माण सामाजिक सञ्जालको फाइदा, बेफाइदा र दुरुपयोगबाट जोगिने उपायहरू जीवनमा असल र सफल बन्ने उपायको खोजी तथा आत्मविश्वास र आत्मनिर्णय क्षमताको विकास बालविवाहको कारण, असर र न्युनीकरणका उपायहरू स्थानीय समाजमा स्थापित नैतिक मूल्य र मान्यता योग, ध्यान तथा तनाव व्यवस्थापन सिपको विकास समाजमा रहेका विभेद, विकृति, कुरीति र भ्रष्टाचार असल मूल्यमान्यता, असल संस्कार, अनुशासन र व्यक्तिगत आचरणको पालन असल नागरिकका विशेषताहरूको पहिचान र अवलम्बन सहयोग, सहकार्य, मेलमिलाप र समानुभूति जस्ता सामाजिक सिपको विकास र प्रयोग 	<ul style="list-style-type: none"> स्वव्यवस्थापन सिप सहयोग सिप सहकार्य सिप सम्मान सिप विविधता व्यवस्थापन सिप 	<ul style="list-style-type: none"> सकारात्मक सोच, जिम्मेवारी वहन तथा समुन्नत समाज निर्माण शीर्षकमा छलफल गरी असल नागरिकमा हुनुपर्ने गुणहरूको विकास गर्ने अभ्यास गराउने सामाजिक सञ्जालको प्रयोग कति ठिक कति बेठिक शीर्षकमा वादविवाद गर्न लगाउने र आवश्यक पृष्ठपोषण दिने सामाजिक सञ्जालका फाइदा, बेफाइदा र दुरुपयोगबाट जोगिने उपायहरू सम्बन्धी श्रव्यदृश्य सामग्रीको प्रयोग गरी जानकारी गराउने समाजमा स्थापित नैतिक मूल्य र मान्यता सम्बन्धी कथा प्रस्तुत गर्दै नैतिकता तथा अनुशासनको पाठ सिकाउने अभ्यास गराउने विद्यार्थीलाई योग तथा ध्यान गर्न लगाई तनाव व्यवस्थापन सिपको विकास गराउने विभेद, विकृति, कुरीति र भ्रष्टाचारका सचित्र पोस्टरहरू प्रदर्शन गर्दै यिनको परिचय र असरहरू भन्न लगाउने सामाजिक मूल्यमान्यता, असल संस्कार, अनुशासन र व्यक्तिगत आचरण सुधार सम्बन्धमा छलफल गराउने समाजमा मानिसहरूले गरेका असल कार्यहरू भन्न लगाई उक्त कार्यहरू अनुकरण गरी जीवनको लक्ष्य निर्धारण गर्न लगाउने सहयोग, सहकार्य, मेलमिलाप, समानुभूति जस्ता जीवनोपयोगी सिपहरूको अभ्यास गराउने 	<ul style="list-style-type: none"> असल नागरिकमा हुनुपर्ने गुणहरू भन्न लगाएर सामाजिक सञ्जालका फाइदा, बेफाइदा र दुरुपयोगबाट जोगिने उपायहरू भन्न लगाएर नैतिकता तथा अनुशासन पालना गरेको अवलोकन गरेर विद्यार्थीलाई योग तथा ध्यानबाट तनाव व्यवस्थापन सिपको विकास भएको अवलोकन गरेर विभेद, विकृति, कुरीति र भ्रष्टाचारको परिचय र असरहरू भन्न लगाएर सामाजिक मूल्यमान्यता, असल संस्कार, अनुशासन र व्यक्तिगत आचरण सुधार अवलोकन गरेर जीवनोपयोगी सिपको विकास भए नभएको अवलोकन गरेर 	२०

क्र.स.	एकाइ	सिकाइ उपलब्धि	विषयवस्तुको विस्तृतीकरण	व्यवहारकुशल सिप	सम्भावित सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप	सम्भावित मूल्याङ्कन विधि र प्रक्रिया	कार्य घण्टा
४	स्थानीय पेसा व्यवसाय र प्रविधि	<ul style="list-style-type: none"> परम्परागत तथा आधुनिक पेशा व्यवसाय र प्रविधिको परिचय दिन र महत्व बताउन बालिघरे प्रथा, आरन परिचय दिन र सुधारका पक्षहरू पहिचान गर्न स्थानीय परम्परागत हस्तकला सामग्री निर्माणमा सहयोग गर्न खेतिपातीमा प्रयोग गरिने विषादीको समुचित प्रयोगको तरिका पहिचान गर्न र प्रयोग गर्न जैविक खेती प्रणाली र सिंचाइको महत्व र आवश्यकता बताउन 	<ul style="list-style-type: none"> परम्परागत पेशा व्यवसाय र प्रविधिको परिचय आरन प्रविधिको ब्लक उद्योग, बालुवा प्रशोधन उद्योग परिचय बालिघरे प्रथाको (आरन, कपडा सिलाउने, कट्वाले) परिचय र सुधारका पक्षहरू पहिचान स्थानीय परम्परागत हस्तकला सामग्री निर्माण (हलो, मादल, बाजा) खेतिपातीमा प्रयोग गरिने (क्किटनाशक, दुसीनाशक) रसायनिक तथा अर्गानिक विषादीको समुचित प्रयोगको तरिका जैविक खेती प्रणाली र सिंचाइ (कुलो, डिप बोरिङका) को महत्व र आवश्यकता 	<ul style="list-style-type: none"> प्रयोग सिप सञ्चार सिप सिकाइ सिप दृश्य साक्षरता सिप स्व व्यवस्थापन सिप सहकार्य सिप 	<ul style="list-style-type: none"> परम्परागत पेसा व्यवसाय र प्रविधिको परिचय तथा महत्वबारे विद्यार्थीहरू विच छलफल गर्न, गराउने र आवश्यक पृष्ठपोषण प्रदान गर्ने विद्यार्थीलाई आरन व्यावसाय सञ्चालन भएका तिग्रा, डुङ्गुडे, रातापानी, धोवाघाट, खरिवाड, मार्सिवाड आदि पाएक पर्ने स्थानमा अवलोकन भर्षण गराइ उक्त प्रविधिले गर्ने कार्यप्रक्रिया, फाइदा सम्बन्धी विवरण संकलन गर्न लगाई प्रस्तुत गर्न लगाउने बालिघरे प्रथाबारे जानकारी दिई यसका सबल र दुर्लभ पक्षहरूको पहिचान गर्ने गराउने बालिघरे प्रथाको सुधार गर्नुपर्ने कुरा हरूको पहिचान बारे सम्बन्धित अभिभावकबाट जानकारी लिन लगाइ प्रतिवेदन तयार गर्न लगाउने हलो, मादल बाजा निर्माणका तरीका सम्बन्धित अभिभावकको सहयोग लिएर आवश्यक जानकारी लिई निर्माण गर्ने खेतिपातीमा प्रयोग गरिने क्किटनाशक, दुसीनाशक औषधीका बारेमा प्रस्ट्याउने र यसको समुचित प्रयोग गर्ने तरीका अवलम्बन गर्न लगाउने तथा यसलाई सुरक्षित स्थानमा राख्नेबारे अन्तक्रिया गर्ने जैविक खेतीको महत्व बताइ जैविक खेति गर्न उत्प्रेरित गर्ने 	<ul style="list-style-type: none"> परम्परागत पेशा व्यवसाय र प्रविधिको परिचय तथा महत्व सोधेर आरन व्यवसाय संचालित स्थानबारे साधेर बालिघरे प्रथाको सबल र दुर्बल पक्षहरू बताउन लगाएर बालिघरे प्रथाको सुधारका पक्षबारे बताउन लगाएर हलो, मादल, बाजा निर्माण गर्ने विधिबारे अवलोकन गरेर 	२०

क्र.स.	एकाइ	सिकाइ उपलब्धि	विषयवस्तुको विस्तृतीकरण	व्यवहारकुशल सिप	सम्भावित सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप	सम्भावित मूल्याङ्कन विधि र प्रक्रिया	कार्य घण्टा
५	हाम्रो वातावरण	<ul style="list-style-type: none"> गाउँपालिकामा भएका सामुदायिक वनहरूमा पाइने वनस्पति तथा वन्यजन्तु संरक्षण र अपराध नियन्त्रणमा कानुनी व्यवस्था पालना गराउनका लागि विद्यार्थी, विद्यालय, स्थानीय समुदाय र स्थानीय सरकारको भूमिका वर्णन गर्न खाली जग्गा, वन क्षेत्र, घर र विद्यालयमा वृक्षारोपण गर्न जडीबुटी खेती कार्यमा सहभागी हुन र यसबाट उत्पादित जडीबुटीको बजारीकरण र आर्थिक फाईदा पहिचान गर्न दिगो विकासका लक्ष्यहरू प्राप्तिका लागि स्थानीय सरकारले गर्दै आएका तथा गर्नुपर्ने कार्यहरू बताउन 	<ul style="list-style-type: none"> गाउँपालिकामा भएका वनहरूमा पाइने वनस्पति तथा वन्यजन्तु संरक्षण र अपराध नियन्त्रणमा कानुनी व्यवस्था पालना गराउनका लागि विद्यार्थी, विद्यालय, स्थानीय समुदाय र स्थानीय सरकारको भूमिका खाली जग्गा, वन क्षेत्र, घर र विद्यालयमा वृक्षारोपण र जडीबुटी खेती र आर्थिक फाईदा (स्थानीय क्षेत्रमा पाइने जडीबुटीजन्य वनस्पतिहरू र स्थानीय वनस्पतिहरूको नर्सरी, वृक्षारोपण) दिगो विकासका लक्ष्यहरू प्राप्तिका लागि स्थानीय सरकारले गर्दै आएका तथा गर्नुपर्ने कार्यहरू 	<ul style="list-style-type: none"> सञ्चार सिप सिकाइ सिप वातावरण प्रतिको सजगता र सम्मान सिप वैयक्तिक जिम्मेवारी सिप 	<ul style="list-style-type: none"> गाउँपालिकाअन्तर्गत रहेका वनहरूमा पाइने वनस्पति तथा वन्यजन्तु र चराहरूको संरक्षण तथा अपराध नियन्त्रण सम्बन्धी कानुनी व्यवस्था पालना गराउनका लागि विद्यार्थी, शिक्षक, विद्यालय, स्थानीय समुदाय र स्थानीय सरकारको भूमिकामा छलफल गराउने र पालना गर्ने गराउने घर, विद्यालय तथा वरपरको समुदाय र वनक्षेत्रको खाली ठाउँमा वृक्षारोपण गर्नुपर्ने कुराको जानकारी गराउने र उक्त कार्यमा विद्यार्थी र शिक्षक सहभागी हुने घर, विद्यालय तथा वरपरको समुदाय र वनक्षेत्रको खाली ठाउँमा जडीबुटी खेती गर्न सकिने कुराको जानकारी गराउने र जडीबुटी खेती गर्ने गराउने कार्यमा विद्यार्थीहरूलाई सहभागी गराउने उत्पादित जडीबुटीको बजारीकरण गर्ने, आर्थिक उपार्जन गर्ने कुराको जानकारी गराउने र बजारीकरण गर्न सहयोग गर्ने यसको लागि विद्यालयमा नर्सरी निर्माण गर्ने, वेर्न उत्पादन गर्ने तथा आवश्यकतानुसार स्थानीय स्तरमा भएको वन कार्यालयले तयार गरेका नर्सरीमा रहेका वेर्नाहरू वृक्षारोपणमा प्रयोग गर्ने वृक्षारोपण गरेका विरुवाहरूको आवश्यकतानुसार रेखदेख गर्न लगाउने दिगो विकासका लक्ष्यहरू पुनः स्मरण गराउने र विद्यालय, समुदाय तथा स्थानीयस्तरबाट पूरा गर्न सकिने उक्त लक्ष्यहरूमा छलफल गराउने दिगो विकासका लक्ष्यहरू पूरा गर्नका लागि स्थानीय सरकारले गर्दै आएका प्रयासहरूमा छलफल गराउने 	<ul style="list-style-type: none"> वनस्पति तथा वन्यजन्तु अपराध नियन्त्रण सम्बन्धी कानुनमा भएको व्यवस्था बताउन लगाएर बडामा भएका वनहरूमा पाइने वनस्पति तथा वन्यजन्तु संरक्षण र अपराध नियन्त्रणमा कानुनी व्यवस्था पालना गराउनका लागि विद्यार्थी, विद्यालय, स्थानीय समुदाय र स्थानीय सरकारको भूमिका बताउन लगाएर खाली जग्गा, वन क्षेत्र, घर र विद्यालयमा वृक्षारोपण र जडीबुटी खेतीमा सहभागी भए नभएको अवलोकन गरेर जडीबुटी खेतीबाट हुने फाइदाहरू बताउन लगाएर दिगो विकासका लक्ष्यहरू प्राप्तिका लागि स्थानीय सरकारले गर्दै आएका प्रयासहरू भन्न लगाएर 	१२

क्र.स.	एकाइ	सिकाइ उपलब्धि	विषयवस्तुको विस्तृतीकरण	व्यवहारकुशल सिप	सम्भावित सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप	सम्भावित मूल्याङ्कन विधि र प्रक्रिया	कार्य घण्टा
		<ul style="list-style-type: none"> हरित घर तथा विद्यालय निर्माणका लागि आवश्यक आधारभूत पक्षहरू वर्णन गर्न दिगो विकास र हरित विद्यालयको अन्तरसम्बन्ध व्याख्या गर्न 	<ul style="list-style-type: none"> हरित घर तथा विद्यालय निर्माणका लागि आवश्यक आधारभूत पक्षहरू दिगो विकास र हरित विद्यालयको अन्तरसम्बन्ध प्रवर्धन 	<ul style="list-style-type: none"> सिकाइ सिप स्वव्यवस्थापन सिप वातावरणप्रतिको सजगता र सम्मान सिप वैयक्तिक जिम्मेवारी सिप 	<ul style="list-style-type: none"> हरित घर तथा विद्यालय निर्माणको लागि आवश्यक पर्ने पक्षहरू (हरियाली प्रवर्धन, इको क्लब, पानी व्यवस्थापन तथा सरसफाइ, फोहोरमैला व्यवस्थापन, ऊर्जामैत्री घर तथा विद्यालय, सिकाइ केन्द्रको विकास र सञ्चालन) को परिचय दिने यी कार्यहरूको विद्यार्थी तथा विद्यालयको भूमिका पहिचान गर्ने र सहभागी हुने हरित घर, विद्यालय तथा दिगो विकासविचको अन्तरसम्बन्ध बताउन लगाउने र यस्तो सम्बन्ध प्रवर्धन गर्न विद्यार्थी, विद्यालय, समुदाय, स्थानीय तहले खेल्नुपर्ने भूमिकामा छलफल गर्ने 	<ul style="list-style-type: none"> हरित घर तथा विद्यालय निर्माणका लागि आवश्यक पर्ने आधारभूत पक्षहरूको परिचय दिन लगाएर यी पक्षहरूको कार्यान्वयन गर्न खेल्नुपर्ने भूमिका बताउन लगाएर दिगो विकास र हरित विद्यालयको अन्तरसम्बन्ध बताउन लगाएर 	३
		<ul style="list-style-type: none"> स्थानीय क्षेत्रमा पानीको दिगो व्यवस्थापनको उपायहरू पहिचान गर्न र आकासे पानी संकलनमा सहयोग गर्न 	<ul style="list-style-type: none"> स्थानीय क्षेत्रमा पानीको दिगो व्यवस्थापनको उपायहरू र आकासे पानी संकलन विधि 	<ul style="list-style-type: none"> सिकाइ सिप स्वव्यवस्थापन सिप वातावरणप्रतिको सजगता र सम्मान सिप वैयक्तिक जिम्मेवारी सिप 	<ul style="list-style-type: none"> पानीको दिगो व्यवस्थापन गर्ने उपायहरूमा छलफल गराउने जस्तो : पानीको मुहान संरक्षण गर्ने, वैकल्पिक पानीको व्यवस्थापन गर्ने (आकासे पानी), भूमिगत जलभण्डारको रिचार्ज गर्ने, सरसफाइ व्यवस्थापन गर्ने, आकासे पानीको सङ्कलन गर्ने आदि) आकासे पानीको सङ्कलन गर्ने विधि भिडियोसहित प्रदर्शन गर्ने वा आकासे पानी सङ्कलन गरेको अवलोकन गराउने (वर्षा, ट्याङ्की, प्रशोधन, प्रयोग) 	<ul style="list-style-type: none"> पानीको दिगो व्यवस्थापन गर्ने तरिकाहरू सोधेर आकासे पानी संकलन र प्रयोग गर्ने तरिका बताउन लगाएर आकासे पानीको प्रयोग गरेको अवलोकन गरेर 	३

क्र.स.	एकाइ	सिकाइ उपलब्धि	विषयवस्तुको विस्तृतीकरण	व्यवहारकुशल सिप	सम्भावित सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप	सम्भावित मूल्याङ्कन विधि र प्रक्रिया	कार्य घण्टा
		<ul style="list-style-type: none"> घरायसी ठोस फोहोरको व्यवस्थापनअन्तर्गत विन कम्पोष्टिड तथा पिट कम्पोष्टिड गर्ने प्रक्रियाको अभ्यास अभ्यास गर्न गाउँपालिका क्षेत्रमा वातावरण प्रदूषणको न्यूनीकरण र फोहोरमैला व्यवस्थापनमा स्थानीय समुदाय, संघसंस्थाहरू र गाउँपालिकाको भूमिका वर्णन गर्न 	<ul style="list-style-type: none"> घरायसी तथा विद्यालयबाट निस्केका ठोस फोहोरको व्यवस्थापन : विन तथा पिट कम्पोष्टिड गर्ने प्रक्रियाको अभ्यास) गाउँपालिका क्षेत्रमा वातावरण प्रदूषणको न्यूनीकरण र फोहोरमैला व्यवस्थापनमा स्थानीय समुदाय, संघसंस्थाहरू र गाउँपालिकाको भूमिका 	<ul style="list-style-type: none"> सिकाइ सिप स्वव्यवस्थापन सिप वातावरणप्रतिको सजगता र सम्मान सिप वैयक्तिक जिम्मेवारी सिप 	<ul style="list-style-type: none"> घरायसी फोहोरमैलाको व्यवस्थापन गर्ने विधिहरूमा छलफल गराउने घरायसी ठोस फोहोरमैलाको व्यवस्थापन अन्तर्गत विन कम्पोष्टिड (भाडामा मल बनाउने विधि) र पिट कम्पोष्टिड (खाडल र थुप्रो बनाएर मल बनाउने विधि) विधिको चित्र वा भिडियो वा प्रत्यक्ष अवलोकन गराएर जानकारी दिने उक्त विधिअनुसार विद्यालयमा विन र पिट कम्पोष्टिड विधिबाट कम्पोष्ट मल बनाउने कार्यमा विद्यार्थीहरूलाई सहभागी गराउने उक्त विधिहरूबाट तयार भएको मल आवश्यकताअनुसार तरकारी खेती, फलफूल खेती, पुष्पखेतीमा उपयोग गर्ने, गर्न लगाउने वडा तथा गाउँपालिका क्षेत्रमा वातावरण प्रदूषणको न्यूनीकरण गर्ने उपाय तथा फोहोरमैला व्यवस्थापनमा विद्यालय, स्थानीय समुदाय, संघसंस्था र नगरपालिकाको भूमिकामा छलफल गराउने 	<ul style="list-style-type: none"> विद्यालय तथा घरायसी ठोसफोहोरमैलाको व्यवस्थापन गर्ने तरिकाहरू बताउन लगाएर विन र पिट कम्पोष्टिड गर्ने तरिका बताउन लगाएर विन र पिट कम्पोष्टिड विधिबाट मल बनाएको अवलोकन गरेर वडा र गाउँपालिका क्षेत्रमा प्रदूषण न्यूनीकरण गर्ने उपाय तथा फोहोरमैला व्यवस्थापनमा विद्यालय, समुदाय, संघसंस्था र नगरपालिकाको भूमिका बताउन लगाएर 	१२

क्र.स.	एकाइ	सिकाइ उपलब्धि	विषयवस्तुको विस्तृतीकरण	व्यवहारकुशल सिप	सम्भावित सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप	सम्भावित मूल्याङ्कन विधि र प्रक्रिया	कार्य घण्टा
६	दुर्घटना तथा विपद् व्यवस्थापन	<ul style="list-style-type: none"> स्थानीय स्तरमा हुने संभावित विपद्को आँकलन गर्न विपद् व्यवस्थापनमा गाउँपालिकाले गरेका प्रयासहरू जानकारी दिन विपद् व्यवस्थापन तथा जोखिम न्यूनीकरण ऐन, २०७४ अनुसार विपद् व्यवस्थापनको लागि स्थानीय तहले खेल्ने भूमिका बताउन विपद् व्यवस्थापनमा सहभागी हुन 	<ul style="list-style-type: none"> संभावित विपद्को आँकलन विपद् व्यवस्थापनमा गाउँपालिकाले गरेका प्रयासहरूको जानकारी विपद् व्यवस्थापन तथा जोखिम न्यूनीकरण ऐन, २०७४ अनुसार विपद् व्यवस्थापनको लागि स्थानीय तहले खेल्ने भूमिका विपद् व्यवस्थापनमा सहभागी 	<ul style="list-style-type: none"> समस्या समाधान सिप सिकाइ सिप सञ्चार सिप दृश्य साक्षरता सिप स्व व्यवस्थापन सिप सहकार्य सिप 	<ul style="list-style-type: none"> विद्यार्थीहरूलाई आफूले देखेका र भोगेका प्रकोप तथा विपद्हरू सम्बन्धमा अनुभव आदानप्रदान गर्न लगाउने स्थानीय स्तरमा के कस्ता विपद्हरू हुन सक्छन् मफ्टिफ्क मन्थन गराइ आँकलन गर्न लगाउने विपद् व्यवस्थापनमा गाउँपालिकाले गरेका प्रयासहरूका बारेमा चित्र तथा तालिकाको माध्यमबाट प्रष्ट पारिदिने विपद् व्यवस्थापन तथा जोखिम न्यूनीकरण ऐन, २०७४ अनुसार विपद् व्यवस्थापनको लागि स्थानीय तहले खेल्ने भूमिकाको बारेमा छलफल गराउने स्थानीय स्तरमा हुने विपद् व्यवस्थापनमा विद्यार्थीको सहभागिता (आगलागी, जङ्गली जीवजन्तु र मानव विचको द्वन्द्व, खडेरी,) बारेमा कक्षा कोठामा अन्तरक्रिया सञ्चालन गर्ने विपद् व्यवस्थापनको अभिनय वा सिमुलेसन गर्ने अभ्यास गराउने 	<ul style="list-style-type: none"> स्थानीय स्तरमा हुने विपद् बताउन लगाएर विपद् व्यवस्थापनमा गाउँपालिकाले गरेका प्रयास भन्न लगाएर विपद् व्यवस्थापन तथा जोखिम न्यूनीकरण ऐन, २०७४ अनुसार विपद् व्यवस्थापनको लागि स्थानीय तहले खेल्ने भूमिका साधेर विपद् व्यवस्थापनमा विद्यार्थीको भूमिका सोधेर 	१५

क्र.स.	एकाइ	सिकाइ उपलब्धि	विषयवस्तुको विस्तृतीकरण	व्यवहारकुशल सिप	सम्भावित सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप	सम्भावित मूल्याङ्कन विधि र प्रक्रिया	कार्य घण्टा
७	हाम्रा व्यक्तित्व र सामाजिक संघ संस्थाहरू	<ul style="list-style-type: none"> सहकारी संस्थाले समुदायमा पारेको प्रभावको मूल्याङ्कन गर्न बचत गर्ने बानीको विकास र महत्व बताउन प्युठान जिल्ला भित्र रहेका विभिन्न विकास पूर्वाधारहरूको विकासमा योगदान पुऱ्याएका व्यक्तिहरू र उनीहरूले गरेका सामाजिक कार्यहरूको जानकारी दिन जिल्ला भित्र रहेका विभिन्न सामाजिक संघ संस्थाहरूको परिचय दिन र तिनीहरूको योगदान बताउन 	<ul style="list-style-type: none"> सहकारी संस्थाले समुदायमा पारेको प्रभाव बचत गर्ने बानीको विकास र महत्व प्युठान जिल्ला भित्र रहेका अग्रज व्यक्तिहरू र उनीहरूले गरेका सामाजिक कार्यहरू जिल्ला भित्र रहेका विभिन्न सामाजिक संघ संस्थाहरू तिनको योगदान 	<ul style="list-style-type: none"> खोज तथा रचनात्मक सिप सिकाइ सिप व्यक्तित्व निर्माण सिप सामाजिक सिप सञ्चार सिप सहकार्य सिप 	<ul style="list-style-type: none"> सहकारी संस्थाहरूको परिचय दिदै सहकारी संस्थाहरूले समुदायको जनजीवन गरेको सहयोग तथा सहजीकरणको बारेमा छलफल गर्दै विद्यार्थीहरूलाई समेत अनुभव आदान प्रदान गर्न लगाउने बचत गर्ने बानीको विकास गराउन विद्यार्थीहरूलाई विभिन्न उदाहरण दिदै बचतप्रति उत्सुक बनाउने प्युठान जिल्ला भित्र रहेका शिक्षा, स्वास्थ्य तथा अन्य विकासका पूर्वाधारहरूको विकासमा योगदान दिने व्यक्तिहरूको चिनारी दिदै उनीहरूले गरेका असल कार्यहरूको खोजी गर्न लगाउने (शिक्षक तथा अभिभावकको पूर्ण सहयोगमा) र छलफल गर्ने आफूले जाने र देखेका असल व्यक्तिहरू र उनिहरूले गरेका असल सामाजिक कार्यहरू लेख्न लगाउने जिल्ला भित्र सञ्चालित विभिन्न सामाजिक विकृति तथा कुरीतिहरू हटाउन कार्यरत रहेका संघ संस्थाहरू खोजी गरी/गर्न लगाइ विद्यार्थीहरूलाई आफूले जाने सुनेका सामाजिक संघ संस्थाहरूको नाम र तिनीहरूले गर्ने कार्यहरू बताउने 	<ul style="list-style-type: none"> विद्यार्थीहरूलाई आफूले जाने सुनेका सहकारी संस्थाहरूको नामहरू भन्न लगाएर समुदायमा सामाजिक तथा आर्थिक विकासका लागि सहकारी संस्थाहरूले गरेको योगदानहरू लेख्न लगाएर जिल्ला भित्र असल सामाजिक कार्यमा योगदान दिएका व्यक्तिहरू र तिनीहरूले गरेका कार्यहरू बताउन लगाएर सामाजिक विकृति तथा कुरीतिका विरुद्ध काम गरिरहेका जिल्ला भित्र सञ्चालित सामाजिक संघ संस्थाहरू र तिनीहरूले पुऱ्याएका योगदानहरू बताउन लगाएर 	१५

६. प्रयोगात्मक तथा परियोजना कार्य

कक्षा ४

- माण्डवी गाउँपालिकाको महिला र पुरुषको सङ्ख्यालाई तालिकामा देखाउनुहोस् ।
- दुईओटा समूहमा कक्षाका विद्यार्थीहरू विभाजित हुनुहोस् र एउटा समूहले गाउँपालिकाका विकासका पूर्वाधारहरूको पहिचान गरी सूची तयार पार्नुहोस् । अर्को समूहले स्थानीय स्तरमा भएका स्रोत र साधनहरूको महत्वहरू टिपोट गर्नुहोस् र कक्षामा प्रस्तुत गर्नुहोस् ।
- अभिभावकको सहयोगमा आफ्नो परिवार तथा समुदायले मान्दै आएको चाड पर्व र रीतिरिवाजहरूको सूची बनाई कक्षामा प्रस्तुत गर्नुहोस् ।
- आफूले मनाउने चाड पर्वहरू र तिनीहरूको महत्वलाई तालिकामा प्रस्तुत गर्नुहोस् ।
- विद्यार्थीहरू तीन समूहमा विभाजित हुनुहोस् र तपसिलका कार्यहरू सम्पन्न गरी कक्षामा प्रस्तुत गर्नुहोस् ।

समूहको नाम	समूहले गर्नुपर्ने काम
लोक गीत	स्थानीय स्तरमा गाइने लोकगीत गाउने अभ्यास गर्न
लोक बाजा	स्थानीय स्तरमा उपलब्ध भएका लोकबाजा बजाउने अभ्यास गर्न
लोक नृत्य	स्थानीय लोकगीतमा हाउभाउ सहित नृत्यको अभ्यास गर्न

- आफ्नो विद्यालय वरपरको समुदायमा भएका धारा, पोखरी, चौर आदि सार्वजनिक सम्पत्तिहरूको सरसफाई गरी यसबाट हुने फाइदाहरूको सूची बनाई कक्षामा प्रस्तुत गर्नुहोस् ।
- स्थानीय स्तरमा प्रयोग भएका परम्परागत प्रविधिहरू खोजी गरी नाम, निर्माण गर्न चाहिने सामग्रीहरू र तिनका कार्यहरू उल्लेख गर्नुहोस् ।
- आफ्नो समुदायमा स्थानीय स्तरमा निर्मित हस्तकलाका सामग्रीहरू के के छन् ? सोधखोज तथा अवलोकन गर्नुहोस् र ती सामग्रीको नाम, प्रयोग र उपयोगिता लेखी कक्षामा प्रस्तुत गर्नुहोस् ।
- आफ्नो घर तथा विद्यालयमा भएका करेसावारीमा फलफूल तथा तरकारीका विरुवा संरक्षण गर्ने कार्यमा सहभागी भई आफूले गरेका कामको विवरण तयार गर्नुहोस् ।
- स्थानीय स्तरमा सञ्चालन भएका कृषि सम्बन्धी व्यवसायिक खेती तथा पशुपालन सम्बन्धी कार्यका नाम काम, महत्व, फाइदा तलको तालिकामा प्रस्तुत गर्नुहोस् ।

क्र.सं	तरकारीको नाम	तरकारीको प्रयोग	फलफूलको नाम	फलफूलको महत्व	पशुपालनको नाम	पशुपालनको फाइदा
१.	टमाटर	तरकारीको रूपमा	आँप	भिटामिन पाइने	कुखुरापालन	आर्थिक उपार्जन तथा मासु
२						
३						
४						
५						

११. सोधखोज तथा अवलोकनको माध्यमबाट आफ्नो गाउँपालिका भित्रका वनहरूमा पाइने वन्यजन्तु तथा चराहरूको सूची बनाउनुहोस् । उक्त वन्यजन्तु र चराहरूको महत्व तथा संरक्षण गर्ने तरिकासमेतलाई तलको तालिकामा भर्नुहोस् ।

क्र.स.	वन्यजन्तु/चराको नाम	महत्व	संरक्षणको तरिका
१	कालिज		
२			
३			
४			

१२. घर वरपरको खाली जमीन वा विद्यालय वा करेशावारीमा उपयोगी बोटबिरुवाको वृक्षरोपण गर्नुहोस् । बिरुवा हुर्कनको लागि आवश्यक पर्ने तत्वहरू (पानी, मल आदि) प्रदान गर्नुहोस् । करिब १ महिनामा बिरुवाको वृद्धि कति भयो, बिरुवामा के कस्ता परिवर्तनहरू आए ? अवलोकन गरी प्राप्त विवरणहरू टिपोट गर्नुहोस् र कक्षामा प्रस्तुत गर्नुहोस् ।

१३. घरबाट निस्कने फोहोरहरूको वर्गीकरण (कुहिने, नकुहिने, तरल र ग्याँस) गर्नुहोस् । फोहोरमैला व्यवस्थापन गर्ने तरिकाहरू अवलम्बन गर्नुहोस् । यसको लागि फोहोर तरल (नाली, शौचालय तथा बाथरूमबाट निस्कने तरल, भान्साबाट निस्कने फोहोर), कुहिने र नकुहिने ठोस फोहोर, ग्याँस (वायु) आदिको व्यवस्थापन गर्ने तरिकाहरूलाई (आफू, आफ्नो परिवार) । यी कार्यबाट फोहोर व्यवस्थापन गर्दा के के प्रगति भयो ? गरेका कार्यहरूको टिपोट तयार गर्नुहोस् र कक्षामा प्रस्तुत गर्नुहोस् ।

१४. कक्षाका विद्यार्थीहरूले समूहगत रूपमा विद्यालयबाट निस्कने फोहोरहरूको वर्गीकरण (कुहिने, नकुहिने, तरल र ग्याँस) गर्नुहोस् । फोहोरमैला व्यवस्थापन गर्ने तरिकाहरू अवलम्बन गर्नुहोस् । यसको लागि फोहोर तरल (नाली, शौचालयबाट निस्कने तरल, क्यान्टिनबाट निस्कने फोहोर), कुहिने र नकुहिने ठोस फोहोर, ग्याँस (वायु) आदिको व्यवस्थापन गर्ने तरिकाहरू प्रयोग गर्नुहोस् । यी कार्यबाट फोहोर व्यवस्थापन गर्दा के के प्रगति भयो ? संक्षेपमा प्रतिवेदन बनाउनुहोस् ।

१५. सोधखोज तथा अवलोकनको माध्यमबाट आफ्नो गाउँपालिकाभित्र घटेका विपद्का नामहरूको सूची बनाउनुहोस् उक्त विपद्का प्रकार छुट्ट्याई त्यसबाट सुरक्षित रहने तरिका तालिकामा प्रस्तुत गर्नुहोस्

क्र. सं.	विपद्को नाम	विपद्को प्रकार	सुरक्षित रहने तरिका
१	आगलागी		
२	पानीमा डुब्नु		
३	सर्पको डसाई		
४			
५			

१६. आफू रहेको स्थान वर पर घटेका विपद्हरूमध्ये कुनै एकको अवलोकन गर्नुहोस् र उक्त घटनामा भएका क्षतिहरू, त्यसबाट परेको असर र प्रभाव तथा आगामी दिनमा यस्ता विपद्का घटनाबाट कसरी बच्न सकिन्छ ? त्यसको उपायहरू लेखी प्रतिवेदन तयार पार्नुहोस् ।

१७. विपद्बाट बच्नका लागि आवश्यक पर्ने आवश्यक सुरक्षा सामग्री गो व्याग (आकस्मिक भोला) बनाइ त्यसभित्र रहने सामग्री सहित तयार पारेर कक्षामा प्रदर्शन गर्नुहोस् ।

१८. सोधखोज तथा अवलोकनको माध्यमबाट आफ्नो गाउँसमाज वा विद्यालयमा विशिष्ट व्यक्तिहरूले गरेका कार्यहरूको सूची तालिकामा तयार गर्नुहोस् । साथै असल कार्यहरू मध्ये आफूले गर्न सक्ने कार्य छनौट गरी कार्यान्वयन गर्नुहोस् ।

क्र. स.	विशिष्ट व्यक्तिको नाम	असल कार्यहरू	आफूले गर्न सक्ने कार्यहरू
१			
२			
३			

१९. आफ्नो वडाभित्र रहेका सामाजिक सघ संस्थाहरूमा गई ती संस्थाका पदाधिकारीहरूसँग प्रत्यक्ष भेट गर्नुहोस् र समाज परिवर्तनका लागि ती संस्थाहरूले हालसम्म गर्दै आएका कामहरूको टिपोट गरी कक्षामा प्रस्तुत गर्नुहोस् ।
२०. आफ्नो वडाभित्र रहेका स्वास्थ्य संस्थाको अवलोकन भ्रमण गर्नुहोस् र ती संस्थाहरूबाट प्रदान गरिने सेवा सुविधाहरूको सूची तयार पारी कक्षामा प्रस्तुत गर्नुहोस् ।

कक्षा ५

१. आफू बस्ने वडाको नक्सा निर्माण गरी मुख्य मुख्य स्थानहरू अङ्कन गर्नुहोस् ।
२. कक्षाका विद्यार्थीहरू चार समूहमा विभाजित हुनुहोस् र निम्नानुसारका क्रियाकलापहरू गरी तालिका निर्माण गर्नुहोस् र कक्षाकोठामा प्रस्तुत गर्नुहोस् ।

समूहको नाम	समूहले गर्नुपर्ने कार्यहरू
क	गाउँपालिका भित्रका घरधुरी सङ्ख्या र पेसागत विवरण
ख	गाउँपालिका भित्रको वडा अनुसार महिला र पुरुषको सङ्ख्या
ग	गाउँपालिकाका आम्दानीका स्रोतहरू
घ	प्राकृतिक स्रोत र साधन संरक्षणमा स्थानीय तहको भूमिका

३. माण्डवी गाउँपालिका अर्न्तगत भएका चुनहुङ्गा र कोइला खानी क्षेत्रको अध्ययन भ्रमण गर्नुहोस् र त्यसको आर्थिक महत्वहरू टिपोट गर्नुहोस् र कक्षामा प्रस्तुत गर्नुहोस् ।
४. गाउँपालिका भित्रका समुदायमा प्रचलित रीतिरिवाज र परम्पराहरू टिपोट गरी ती परम्पराहरूले समाजमा पारेको सकारात्मक प्रभावहरू कक्षामा प्रस्तुत गर्नुहोस् ।
५. कक्षाका विद्यार्थीहरू दुई समूहमा विभाजन हुनुहोस् र निम्नानुसारका क्रियाकलाप गरी कक्षामा प्रस्तुत गर्नुहोस्

समूहको नाम	समूहले गर्नुपर्ने कार्यहरू
क	आफ्नो समुदायमा भएका जातजाति को जन्म र मृत्यु संस्कार
ख	ब्रतबन्ध र विवाह संस्कार

६. आफ्नो समुदायमा भएका जातजाति हरूको सांस्कृतिक क्रियाकलापहरूमा सहभागी हुनुहोस् र तपाइले के कस्ता क्रियाकलापहरू गर्नुभयो कक्षामा प्रस्तुत गरी छलफल गर्नुहोस् ।
७. विद्यार्थीहरू दुई समूहमा विभाजित हुनुहोस् । एउटा समूहले आफ्नो समुदायमा भएका मौलिक संस्कृतिको संरक्षण गर्ने तरिकाहरू र अर्को समूहले स्थानीय लोकगीतको महत्वहरू टिपोट गरी कक्षामा प्रस्तुत गर्नुहोस् ।
८. घर वरपरको खाली जमिन, विद्यालय वा करेशावारीमा उपयोगी औषधीजन्य वनस्पतिहरू (घिउकुमारी/अमला/तुलसी/असुरो...) को वृक्षरोपण गर्नुहोस् । ती वनस्पतिहरू हुर्कनको लागि आवश्यक पर्ने तत्वहरू (पानी, मल आदि) प्रदान गर्नुहोस् । करिब ३ महिनामा बिरुवाको वृद्धि कति भयो? बिरुवामा के कस्ता परिवर्तनहरू आए ? अवलोकन गर्नुहोस् । ती औषधीजन्य वनस्पतिहरू के के कामको लागि प्रयोग गरिए/गर्न सकिन्छ ? विवरण तयार गर्नुहोस् र कक्षामा प्रस्तुत गर्नुहोस् ।
९. घरबाट निस्कने ठोस फोहोरमैला व्यवस्थापन गर्ने मुख्य तीन तरिकाहरू : कम प्रयोग, पुनः प्रयोग र पुनः चक्रण विधि प्रयोग गर्नुहोस् । यी तीन व्यवस्थापनका उपायहरू अवलम्बन गर्दा के के फाइदा भयो ? अनुभवलाई समेटि प्रतिवेदन तयार गर्नुहोस् र कक्षामा प्रस्तुत गर्नुहोस् ।
१०. कक्षा ५ का विद्यार्थीहरू विभिन्न समूहमा बाँडिनुहोस् र विद्यालयबाट निस्कने ठोस फोहोरमैला व्यवस्थापन गर्ने मुख्य तीन तरिकाहरू : कम प्रयोग, पुनः प्रयोग र पुनः चक्रण विधि प्रयोग गर्नुहोस् । यी तीन व्यवस्थापनका उपायहरू अवलम्बन गर्दा के के फाइदा भयो ? अनुभवलाई समेटि प्रतिवेदन तयार गर्नुहोस् र कक्षामा प्रस्तुत गर्नुहोस् ।
११. आफ्नो घर वा घरवरपर वा विद्यालयमा हुने पानीको प्रदूषण सम्बन्धमा अध्ययन गर्नुहोस् र प्राप्त विवरणलाई तलको तालिकामा भर्नुहोस् ।

क्र.स.	प्रदूषण भएको स्थान	प्रदूषणको कारणहरू	प्रदूषणबाट परेको असर	प्रदूषण न्यूनीकरण गर्न गरिएका प्रयासहरू	प्रदूषण न्यूनीकरण गर्न भविष्यमा गर्नुपर्ने कार्यहरू
१					
२					
३					

१२. विद्यालय तथा कक्षा कोठामा आफूले पालन गर्नुपर्ने नियमहरूको सूची बनाएर कक्षा कोठामा टाँस्नुहोस् ।
१३. कक्षाका सबै विद्यार्थी विभिन्न चार समूहमा विभाजन भई निम्न कामहरू समूहगत रूपमा सम्पन्न गरी कक्षामा प्रस्तुत गर्नुहोस् ।
- क) विद्यार्थीले घरमा गर्न सक्ने कामहरू
- ख) वृद्धवृद्धालाई सम्मान र सहयोगका लागि गर्न सकिने कार्यहरू
- ग) अपाङ्गता भएका व्यक्तिलाई गर्न सकिने सहयोगका कार्यहरू
- घ) जीवन सफल बनाउने उपायहरू
१४. स्थानीय सिप र प्रविधिबाट निर्माण गर्न सकिने डोको, डालो, नाम्लो, दाम्लो आदि निर्माण अभ्यास गर्नुहोस् र ती नमूनाहरू कक्षामा ल्याई प्रदर्शन गर्नुहोस् ।
१५. आफ्नो समुदायमा गरिएका नगदे तथा कृषिबालीहरूको अवलोकन गर्नुहोस् र कुन समयमा कुन कृषि उत्पादन गर्न सकिन्छ ? सोही अनुसार विद्यालयको करेसावारीमा अभ्यास गर्नुहोस् र त्यसको सकारात्मक उपलब्धीहरू कक्षामा प्रस्तुत गर्नुहोस् ।
१६. स्थानीय स्तरमा हुन सक्ने आगलागी, सर्पको टोकाइ, सडक दुर्घटना जस्ता विपद्बाट जोगिने उपाय तथा विपद् भएपछि गर्न सकिने व्यवस्थापनका कार्यहरू खोजी प्रतिवेदनको रूपमा कक्षामा प्रस्तुत गर्नुहोस् ।
१७. माण्डवी गाउँपालिकाले पहिलो विद्यालय श्री सुन्नानी आधार माध्यमिक विद्यालयको क्षेत्र भ्रमण गर्नुहोस् र विद्यालयको वर्तमान अवस्था र विद्यालय स्थापना गर्ने व्यक्तिहरूको योगदानका बारेमा प्रतिवेदन तयार पारी कक्षामा प्रस्तुत गर्नुहोस् ।
१८. पालिका भित्रका स्वास्थ्य संस्थाहरूको भ्रमण गराई स्वास्थ्य संस्थाबाट प्रदान गरिने सेवाहरूबाट समुदायलाई भएको फाइदाहरूको प्रतिवेदन तयार पारी कक्षामा प्रस्तुत गर्नुहोस् ।

कक्षा ६

१. विद्यार्थीहरू तीन समूहमा विभाजित हुनुहोस् र निम्नानुसारका क्रियाकलापहरूको प्रतिवेदन तयार पारी कक्षामा प्रस्तुत गर्नुहोस्

समूहको नाम	समूहले गर्नुपर्ने कार्यहरू
क	वडा कार्यालयले प्रदान गर्ने सेवा सुविधा
ख	वडा कार्यालयबाट बालबालिकाका लागि प्रदान गरेका सेवा सुविधा
ग	वडा कार्यालयले शिक्षा बालबालिका र युवाका लागि तय गरेका कार्यक्रमहरू

२. गाउँपालिकाको नक्सा तयार पारी मुख्य मुख्य स्थानहरू अङ्कन गरी कक्षामा प्रस्तुत गर्नुहोस् ।
३. गाउँपालिका भित्र रहेका सुरक्षा निकायको भ्रमण गरी त्यहाँबाट प्रदान गरिने सेवा र सेवा लिने तरिका टिपोट गरी कक्षामा प्रस्तुत गर्नुहोस् ।
४. चित्रात्मक प्रस्तुति मार्फत गाउँपालिकाका जनप्रतिनिधिहरूको नाम र पद देखाइ कक्षामा प्रस्तुत गर्नुहोस् ।
५. भिमरुक जलविद्युत आयोजनाको भ्रमण गरी यसको प्रतिवेदन तयार पारी कक्षामा प्रस्तुत गर्नुहोस् ।
६. ऐतिहासिक उदयपुर राज्यको दरवार क्षेत्रको भ्रमण गर्नुहोस् । जानकार व्यक्तिसँग भेटघाट गरी उदयपुर राज्यको परिचय खुल्ने गरी प्रतिवेदन तयार पार्नुहोस् र कक्षामा प्रस्तुत गर्नुहोस् ।
७. आफ्नै अभिभावकहरूको सहयोगले वंशावली चार्ट तयार पार्नुहोस् र कक्षामा प्रस्तुत तथा छलफल गर्नुहोस् ।

८. सम्पूर्ण विद्यार्थीहरू तीन समूहमा विभाजन हुनुहोस् । निम्नानुसारका क्रियापलापहरू गरी प्रतिवेदन तयार पार्नुहोस् र कक्षामा प्रस्तुत गर्नुहोस् ।

क	विगत र वर्तमानको सामाजिक अवस्थाको फरक
ख	जातीगत र क्षेत्रगत गलत संस्कारहरूको टिपोट सुधारका लागि गर्न सकिने क्रियाकलाप
ग	धर्महरू (हिन्दू, बौद्ध, मुस्लिम, क्रिश्चियन) बाट भएका नैतिक विकासका पक्षहरू

९. आफूले जानेको साहित्यिक रचना कक्षामा प्रस्तुत गर्नुहोस् र साथीले गरेको रचनाको बारेमा छलफल गरी पृष्ठपोषण संकलन गर्नुहोस् ।
१०. कक्षामा बालविवाह शीर्षकमा वक्तृत्वकला आयोजना गरी आफ्नो विचार राख्नुहोस् ।
११. आफूले समाजमा गरेका राम्रा कामहरूको सूची बनाई कक्षामा प्रस्तुत गर्नुहोस् ।
१२. स्थानीय परम्परागत हस्तकलाका सामग्री डोरी बाट्ने, गुन्द्रि बुन्ने, नाम्लो बुन्ने, कुचो बनाउने मध्ये कुनै एउटा सामग्रीको नमूना निर्माण गर्नुहोस् र कक्षामा प्रस्तुत गर्नुहोस् ।
१३. विद्यालयको नर्सरी निर्माण कार्यमा सहभागी हुनुहोस् । नर्सरीबाट उत्पादित बेर्नाहरूलाई खाली ठाउँमा रोप्नुहोस् । कक्षाका विद्यार्थीहरू समूहगत रूपमा विभिन्न समूहमा बाँडिनुहोस् र बेर्ना हुर्कनाको लागि आवश्यक वस्तुहरूको नियमित रूपमा प्रवाह गर्नुहोस् । करिब २३ महिनामा उक्त बेर्नाहरूको वृद्धिको अवलोकन गर्नुहोस् । यो कार्य गर्दा आफूले गरेका कार्यहरू र भएको प्रगतिलाई कक्षामा प्रस्तुत गर्नुहोस् ।
१४. घर वरपरको खाली ठाउँ वा कौषी वा वरण्डामा सागसब्जी तथा दैनिक रूपमा घरमा प्रयोग गर्न सकिने अन्य वनस्पति खेती गर्नुहोस् । नियमित रूपमा उक्त सागसब्जी तथा वनस्पतिको उत्पादन हुन आवश्यक पर्ने वस्तुहरू (पानी, मल, गोडमेल) प्रदान गर्नुहोस् । उत्पादित वस्तुहरू उपभोग गर्नुहोस् र बढी भएको उत्पादित वस्तुको बिक्री वितरण गर्नुहोस् । यी सबै कार्यहरूलाई समेटि प्रतिवेदन तयार गर्नुहोस् र कक्षामा प्रस्तुत गर्नुहोस् ।
१५. तपाइको घर वा घरवरपर वा विद्यालयमा हुने प्रदूषणका प्रकारहरू पहिचान गर्नुहोस् र उक्त प्रदूषणको गहन अध्ययन गरी प्राप्त विवरणलाई तलको तालिकामा भर्नुहोस् ।

क्र.स.	प्रदूषणको प्रकार	प्रदूषणका कारक तत्व तथा कारणहरू	प्रदूषणबाट भएको असर	प्रदूषण न्यूनीकरण गर्न अपनाइएका प्रयासहरू	प्रदूषण न्यूनीकरण गर्न भविष्यमा चाल्नुपर्ने कदमहरू	कैफियत
१	वायु प्रदूषण					
२	जल प्रदूषण					
३	जमिन प्रदूषण					
४	ध्वनि प्रदूषण					
५	विद्युतीय प्रदूषण					

१६. स्थानीय स्तरमा भएका विपद् जोखिमका बारेमा स्थलगत अवलोकन गरी त्यहाको अवस्था र यसका दिगो समाधानका उपायहरूको प्रतिवेदन बनाई कक्षामा प्रस्तुत गर्नुहोस् ।
१७. JIDCO को क्षेत्र भ्रमण गरी त्यसको परिचय र सामाजिक आर्थिक विकासमा यसले खेलेको भूमिकाबारे प्रतिवेदन तयार पारी कक्षामा प्रस्तुत गर्नुहोस् ।
१८. माण्डवी गाउँपालिका भित्रको पहिलो माध्यमिक विद्यालय गणेश माध्यमिक विद्यालयको क्षेत्र भ्रमण गरी विद्यालय स्थापनामा योगदान दिने व्यक्तिहरूको जीवनी तयार पारी कक्षामा प्रस्तुत गर्नुहोस् ।

कक्षा ७

- समूह विभाजन गरी प्युठान जिल्लाको नक्सा कोर्ने अभ्यास गर्नुहोस् र उक्त नक्सामा माण्डवी गाउँपालिका, नदी, बाटो, बजार र धार्मिक स्थलहरू देखाइ कक्षामा प्रस्तुत गर्नुहोस् ।
- भिमरुक जलविद्युत आयोजनाको भ्रमण गर्नुहोस् र प्रमुख व्यक्तिहरूसँग भेटघाट गरी आयोजनाको महत्वलाई समेटी प्रतिवेदन तयार पार्नुहोस् ।
- विद्यार्थीहरू तीन समूहमा विभाजन हुनुहोस् र निम्नानुसारका कार्यहरू गरी कक्षामा प्रस्तुत गर्नुहोस् ।

समूहको नाम	समूहले गर्नुपर्ने कार्यहरू
क	गाउँपालिकाले प्रदान गर्ने सेवा सुविधाहरू
ख	गाउँपालिकाको शैक्षिक अवस्था
ग	गाउँपालिकाले शिक्षा, बालविकास तथा युवाका लागि तय गरेका कार्यक्रमहरू

- ऐतिहासिक उदयपुर राज्यको अवलोकन भ्रमण गर्नुहोस् र त्यस क्षेत्रलाई हाम्रो ऐतिहासिक सम्पदामा समावेश गर्नुका कारणहरू समेटी प्रतिवेदन प्रस्तुत गर्नुहोस् ।
- पर्यटकीय स्थल ठूलोलेकको अवलोकन भ्रमण गर्नुहोस् र त्यस पर्यटकीय स्थलबाट भएको आर्थिक महत्व बुदाँगत रूपमा टिपोट गरी यसको विकासमा गर्न सकिने कार्यहरू प्रस्तुत गर्नुहोस् ।
- विद्यार्थीहरू तीन समूहमा विभाजन हुनुहोस् र निम्नानुसारका कार्यहरू गरी कक्षामा प्रस्तुत गर्नुहोस् ।

समूहको नाम	समूहले गर्नुपर्ने कार्यहरू
क	वंशावलीको महत्व
ख	धर्म, संस्कृति र पर्यटनको महत्व
ग	प्रदेश भित्रका धार्मिक स्थलहरूको पहिचान

- अभिभावक तथा शिक्षकको सहयोगमा हिन्दु, बौद्ध, मुस्लिम र क्रिश्चियन धर्मको सार तत्व पत्ता लगाइ छलफल गर्नुहोस् ।
- कक्षा कोठामा पैसा हराएको विषयमा दुई जना छात्रहरूबिच (विपिन र हरि) भगडा उत्पन्न भयो । तपाईं एक असल विद्यार्थीको हैसियतले ती दुई बिचको भगडा कसरी समाधान गर्नुहुन्छ ? भूमिका निर्वाह विधिको अवलम्बन गरी समाधानका उपायहरू प्रदर्शन गर्नुहोस् ।
- कक्षाका विद्यार्थीहरूलाई पाँच समूहमा विभाजन गर्नुहोस् । तपसिलका कार्यहरू तपसिलका समूहले सम्पन्न गरी कक्षामा प्रस्तुत गर्नुहोस् ।

समूह	समूहले गर्नुपर्ने काम
क	असल नागरिकमा हुनुपर्ने गुणहरू
ख	बालविवाहका कारणहरू
ग	सामाजिक सञ्जाल प्रयोगका फाइदा र वेफाइदाहरू
घ	द्वन्द्व व्यवस्थापन तथा समस्या समाधानका उपायहरू
ङ	धर्म तथा धार्मिक मान्यतामा रहेका राम्रा पक्षहरू

- स्थानीय परम्परागत हस्तकलाका सामग्री दुना, टपरी, ठेकी र मदानी मध्ये कुनै एउटा सामग्री निर्माण गर्नुहोस् र कक्षामा प्रस्तुत गर्नुहोस् ।
- स्थानीय कृषि बजारको भ्रमण अवलोकन गरी त्यहा किनबेच हुने समानको सूची बनाउनुहोस् साथै आफ्नो घरमा उत्पादित कृषि सामग्री मध्ये बजारीकरण गर्न सकिने सामग्रीको सूची बनाउनुहोस् ।
- गड्यौला मल बनाउने विधिअनुसार घरमा वा विद्यालयमा गड्यौला मल बनाउने कार्यमा सहभागी हुनुहोस् । तयार भएको गड्यौला मललाई प्रयोग गर्ने विधिअनुसार तरकारी खेती, पुष्पखेती, फलफूल खेतीमा प्रयोग गर्नुहोस् । यो मल प्रयोग गर्दा भएका फाइदा तथा उपयोगिता सम्बन्धमा आफ्नो अनुभवसमेतलाई समेटी प्रतिवेदन तयार गर्नुहोस् ।

१३. घर तथा विद्यालयमा करेसावारी/बगैँचा निर्माण गरी वा कौसी वा वरण्डा वा गमलामा तरकारी खेती/पुष्पखेती/फलफूल खेती गर्नुहोस् । यसबाट उत्पादित वस्तुहरू, तिनीहरूको उपयोग, भएको फाइदा सम्बन्धी विवरणलाई समेटी प्रतिवेदन तयार गर्नुहोस् र कक्षामा प्रस्तुत गर्नुहोस् ।
१४. हरित घरको अवधारणाअनुसार घर वरपरको खाली ठाउँमा उपयोगी हुने वनस्पति रोप्नुहोस् । उक्त वनस्पति हुर्कनाको लागि आवश्यक पर्ने तत्वहरू नियमितरूपमा प्रदान गर्नुहोस् । वनस्पति हुर्केको अवस्थाको चित्र वा भिडियो तयार गरी कक्षामा देखाउनुहोस् ।
१५. कक्षाका विद्यार्थीहरू पाँच समूहमा विभाजन हुनुहोस् र समूहगत रूपमा हरित विद्यालयको अवधारणाअनुसार विद्यालय वरपरको खाली ठाउँमा उपयोगी हुने वनस्पति रोप्नुहोस् । उक्त वनस्पति हुर्कनाको लागि आवश्यक पर्ने तत्वहरू नियमितरूपमा प्रदान गर्नुहोस् । वनस्पति हुर्केको अवस्थाको चित्र वा भिडियो तयार गरी कक्षामा समूहगत रूपमा प्रस्तुत गर्नुहोस् ।
१६. स्थानीय स्तरमा भएका संघ संस्थाहरूको नाम र ती संस्थाहरूले विपद् व्यवस्थापनमा गर्न सक्ने भूमिका तालिकामा प्रस्तुत गर्नुहोस् ।

क्र.सं	संघ संस्थाको नाम	संघ संस्थाको भूमिका
१	रेडक्रस	
२	आमा समूह	
३	बाल क्लब	
४	स्काउट	

१७. आफ्नो समुदायभित्र प्रचलित सामाजिक विकृति तथा कुरीतिहरूबाट समाजलाई परेको असर र ती विकृतिहरू हालसम्म हट्न नसक्नुका कारणहरू टिपोट गरी कक्षामा प्रस्तुत गर्नुहोस् ।
१८. असल नागरिक हुनुपर्ने चारित्रिक गुणहरू तयार गर्नुहोस् । ती गुणहरूको विकासका लागि अपनाउनु पर्ने व्यवहारगत सिपहरू सहितको प्रतिवेदन तयार पारी कक्षामा प्रस्तुत गर्नुहोस् ।
१९. आफ्नो गाउँपालिका भित्र रेडक्रस उदयपुर शाखा र स्काउटको वर्तमान अवस्था उल्लेख गरी यसलाई अझ बढी जिम्मेवार र प्रभावकारी बनाउन गर्नुपर्ने कार्यहरूको प्रतिवेदन तयार पारी कक्षामा प्रस्तुत गर्नुहोस् ।

कक्षा ८

१. विद्यार्थीहरूले समूहमा लुम्बिनी प्रदेशको नक्सा निर्माण गरी प्युठान जिल्ला, माण्डवी गाउँपालिका र मुख्य मुख्य तथ्यहरूको संकेत गरी कक्षाको भित्तामा टाँस गर्नुहोस् ।
२. भ्रमरक जलविद्युत आयोजनाको भ्रमण गर्नुहोस् र सम्बन्धीत व्यक्तिसँग भेटघाट गरी आयोजनाले प्रभावित क्षेत्रका लागि सञ्चालन गरेका कार्यक्रमहरू टिपोट गरी कक्षामा छलफल गर्नुहोस् ।
३. स्थानीय जानकार व्यक्तिहरूसँग भेट गरी १० वर्षे जनयुद्धको कारण आएका परिवर्तनहरूको बारेमा सोधखोज छलफल गर्नुहोस् । आफूले पत्ता लगाएका कुराहरू टिपोट गर्नुहोस् र कक्षामा छलफल गराउनुहोस् ।
४. विद्यार्थीहरूलाई पाँच समूहमा विभाजन गर्नुहोस् र निम्नानुसारका कार्यहरू सम्पन्न गरी प्रतिवेदन कक्षामा प्रस्तुत गर्नुहोस् ।

समूह	समूहले गर्नुपर्ने कार्यहरू
क	गाउँसभाको बैठक बस्ने तरिका, काम, कर्तव्य र अधिकार
ख	गाउँ कार्यपालिका, व्यवस्थापिकार न्यायिक समितिको काम, कर्तव्य र अधिकार
ग	गाउँपालिकाले जारी गरेको ऐन, नियमावली (शिक्षा सम्बन्ध) सामान्य परिचय
घ	गाउँपालिकाको कर नीति प्रणाली
ङ	स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन २०७४ मा शिक्षा सम्बन्धी व्यवस्था

५. सुशासन कायम गराउनका लागि स्थानीय तहबाट भएका प्रयासहरू र भावी कार्य दिशाहरू सोधखोज गरी टिपोट गर्नुहोस् र कक्षामा प्रस्तुत गर्नुहोस् ।
६. ऐतिहासिक स्थल उदयपुरकोट राज्यको अध्ययनबाट यस क्षेत्रको ऐतिहासिक तथा सांस्कृतिक पक्षमा खेल्न सक्ने भूमिकाबारे प्रतिवेदन तयार पारी कक्षामा प्रस्तुत गर्नुहोस् ।
७. त्रिवेणी धामको अवलोकन भ्रमण गरी धार्मिक आस्थाजन्य महत्व र पर्यटन विकासका सम्भावनाहरू तयार पारी कक्षामा प्रस्तुत गर्नुहोस् ।
८. गाउँपालिकाका जनप्रतिनिधिहरूसँग भेट गरी पर्यटकीय स्थल ठूलिलेकको विकास गर्नका लागि गाउँपालिकाले गरेका कार्यहरू टिपोट गरी कक्षामा प्रस्तुत गर्नुहोस् ।
९. विश्वव्यापीकरण र बहुसांस्कृतिकताको अवधारणा तयार पारी कक्षामा प्रस्तुत गर्नुहोस् ।
१०. कक्षाका विद्यार्थीहरू सामाजिक सञ्जालको फाइदा र बेफाइदाका विषयमा वक्तृत्वकलामा भाग लिई दुवै पक्षबाट आएका तर्कपूर्ण भनाइहरू टिपोट गरी कक्षामा प्रस्तुत गर्नुहोस् ।
११. विद्यार्थीहरू तीन समूहमा विभाजन हुनुहोस् र बालविवाहका कारण, असर र न्यूनीकरणका उपायहरूको सूची तयार गरी कक्षामा प्रस्तुत गर्नुहोस् ।
१२. वडा कार्यलयमा जानुहोस् र वडाभित्र बालविवाहको अवस्था, नकारात्मक असर, रोकथामका कार्यहरू आदि पक्षको सोधखोज गरी प्रतिवेदन तयार गर्नुहोस् ।
१३. कक्षाका विद्यार्थीहरू पाँच समूहमा विभाजन गर्नुहोस् । तपसिलका कार्यहरू तपसिलका समूहले सम्पन्न गरी कक्षामा प्रस्तुत गर्नुहोस् ।

समूह	समूहले गर्नुपर्ने काम
पहिलो समूह	असल नागरिकमा हुनुपर्ने गुणहरू
दोस्रो समूह	बालविवाहका कारण र असरहरू
तेस्रो समूह	भ्रष्टाचार नियन्त्रणमा विद्यार्थीको भूमिका
चौथो समूह	सामाजिक विभेद र विभेद नियन्त्रणका उपायहरू
पाँचौ समूह	धर्मको मुख्य सार

१४. जीवनमा असल र सफल बन्ने उपायहरू खोजी गर्नुहोस् । ती उपायहरू कार्यान्वयन गर्नको लागि छ महिनाको योजना बनाउनुहोस् र कार्यान्वयन गर्नुहोस् । कार्यान्वयनका क्रममा तथा कार्यान्वयन पश्चात् तपाईंमा के-के परिवर्तन भयो ? के-के सिकाइ भयो ? के-के मा सफल हुनुभयो ? यी सबै पक्षलाई समेटि प्रतिवेदन तयार गर्नुहोस् र कक्षामा प्रस्तुत गर्नुहोस् ।
१५. स्थानीय परम्परागत हस्तकलाका सामग्री हलो, मादल, बाजा बनाउने मध्ये कुनै एउटा सामग्री नमूना निर्माण गर्नुहोस् र कक्षामा प्रस्तुत गरी त्यसको निर्माण विधि, उपयोगिता र त्यसको निरन्तरताबारे छलफल गर्नुहोस् ।
१६. घरायसी तथा विद्यालयबाट निस्कने ठोस फोहोरको प्रयोग गरी विन र पिट कम्पोष्टिड विधिबाट मल बनाउनुहोस् । आवश्यकताअनुसार उक्त तयारी मललाई तरकारी खेती, पुष्पखेती, फलफूल खेतीमा प्रयोग गर्नुहोस् । यो मल प्रयोग गर्दा भएका फाइदा तथा उपयोगिता सम्बन्धमा आफ्नो अनुभवसमेतलाई समेटि प्रतिवेदन तयार गर्नुहोस् ।
१७. कक्षाका विद्यार्थीहरू समूहमा विभाजन हुनुहोस् र मल बनाउने विभिन्न विधिमध्ये विद्यालयबाट निस्कने कुहिने फोहोरको प्रयोगबाट विन कम्पोष्टिड वा पिट कम्पोष्टिड मध्ये कुनै एक विधिबाट मल तयार गर्नुहोस् र आवश्यकताअनुसार करेसावारी, पुष्पखेती, जडीबुटी खेती वा अन्य खेतीमा प्रयोग गर्नुहोस् ।
१८. आकासे पानी सङ्कलन गर्ने विधिअनुसार विद्यालयका सम्बन्धित विषयका शिक्षकलाई अनुरोध गर्नुहोस् र आकाशे पानी सङ्कलन गर्नुहोस् । सङ्कलित पानीलाई आवश्यकताअनुसार सरसफाइ गर्न, सिँचाइ गर्न प्रयोग गर्नुहोस् । यस किसिमको कार्य गर्दा हुने फाइदाहरूको सम्बन्धमा विवरण तयार गरी प्रतिवेदन तयार गर्नुहोस् ।

१९. पाँच समूहमा कक्षाका विद्यार्थीहरू विभाजन हुनुहोस् । तपसिलका कार्यहरू तपसिलका समूहले सम्पन्न गरी प्रतिवेदन तयार गर्नुहोस् र कक्षामा प्रस्तुत गर्नुहोस् ।

समूहको नाम	समूहले गर्नुपर्ने कार्यहरू
ऊर्जा समूह	विद्यालयमा प्रयोग भएका ऊर्जाका प्रकार (सौर्य ऊर्जा, विद्युत आदि), ऊर्जाको प्रयोग (सिकाइ, प्रशासनिक कार्य, कम्प्युटर सञ्चालन आदि)
पानी समूह	विद्यालयमा प्रयोग भएको पानीको स्रोतहरू (धारा, कुवा, इनार, आकाशे पानी आदि), पानीको प्रयोग (सिँचाइ, पिउने, सफाइ गर्ने वा अन्य), पानीको संरक्षणका कार्यहरू
सरसफाइ समूह	विद्यालयको खेलमैदान, कक्षाकोठाको सरसफाइ आदि
फोहोरमैला व्यवस्थापन समूह	विद्यालयबाट निस्कने फोहोरको प्रकार (कुहिने, नकुहिने, तरल, ग्याँस वा अन्य), फोहोरमैला व्यवस्थापनका उपायहरू
सिकाइ व्यवस्थापन समूह	बगैँचाका, करेसावारी, ऊर्जा (सौर्य, पानी) मा सिकाइको लागि प्रयोग
हरियाली प्रवर्धन समूह	वृक्षरोपन, पुष्पखेती, जडीबुटी खेतीको कार्य

२०. माण्डवी गाउँपालिका क्षेत्रभित्र विगत ३ वर्षदेखि मुख्यतः के कस्ता विपद्हरू आइपरेका छन् ? यसबारे समुदायमा भएका अग्रजहरूसंग सोधखोज गरी यसका कारण तथा रोकथामका लागि भएका प्रयासहरूको सूची बनाइ कक्षामा प्रस्तुत गर्नुहोस् ।
२१. तालिकामा उल्लेख गरिएका विपद् व्यवस्थापनमा विद्यार्थीको भूमिका प्रस्तुत गर्नुहोस् ।

क्र. सं	विपद्को नाम	विपद् व्यवस्थापनमा विद्यार्थीको भूमिका
१	आगलागी	
२	खडेरी	
३.	जङ्गली जनावरको आक्रमण	
४.	भूकम्प	
५.	हुरिबतास	

२२. आफ्नो समुदायमा भएका सहकारी संस्थाहरूको भ्रमण गर्नुहोस् र ती संस्थाहरूले समुदायको आर्थिक विकास समुदायको जीवन स्तरमा पारेको प्रभावहरूबारे प्रतिवेदन तयार पारी कक्षामा प्रस्तुत गर्नुहोस् ।
२३. आफ्नो जिल्ला भित्रका विशिष्ट व्यक्तिहरूले गरेका कार्यहरूको सूची तालिकामा तयार गर्नुहोस् र ती असल कार्य मध्ये आफूले गर्न सक्ने कार्य छनोट गरी तलको तालिकामा भरी कार्यान्वयन गर्नुहोस् ।

क्र.स.	विशिष्ट व्यक्तिको नाम	असल कार्यहरू	आफूले गर्न सक्ने कार्यहरू
१			
२			
३			

यसरी असल कार्य छनोट गरी कार्यान्वयन गर्दा के के पक्षमा सुधार भयो प्रतिवेदन तयार गरी कक्षामा प्रस्तुत गर्नुहोस् ।

२४. आफ्नो जिल्लामा प्रचलित सामाजिक विकृति, विसंगती र कुरीतिहरू टिपोट गरी ती समस्याहरू हटाउन हालसम्म भएका प्रयासहरू खोजी गरी कक्षामा प्रस्तुत गर्नुहोस् ।

७. सिकाइ सहजीकरण विधि र प्रक्रिया

कक्षा १-३ को सिकाइ सहजीकरण विधि र प्रक्रिया

पाठ्यक्रमले विद्यार्थीहरूबाट अपेक्षा गरेका सिकाइ उपलब्धि सहज र सरल तरिकाले हासिल गर्न/गराउन शिक्षक तथा विद्यार्थीहरूले गर्ने सम्पूर्ण क्रियाकलापहरू सिकाइ सहजीकरण प्रक्रियाभित्र पर्दछन्। एकीकृत पाठ्यक्रमले सिकाइ उपलब्धिको आधारमा मूल्यांकन गर्ने गरी विद्यार्थी मूल्यांकनको खाका तय गरेको छ। दैनिक सिकाइ सहजीकरणको क्रममा नै निर्धारित सिकाइ उपलब्धि हासिल भए नभएको लेखाजोखा गर्न शिक्षण सिकाइ क्रियाकलापको अभिन्न अङ्गको रूपमा मूल्यांकनलाई प्रयोग गर्नुपर्ने कुरा वर्तमान पाठ्यक्रमले उल्लेख गरेकाले सोही बमोजिमका सिकाइ क्रियाकलापहरू अवलम्बन गर्नुपर्ने हुन्छ। यस पाठ्यक्रमले सिकाइलाई प्रभावकारी र दिगो बनाई उनीहरूको स्थानीय विषयवस्तु र आवश्यकताअनुसारको ज्ञान, सिप र अभिवृत्तिको विकासको सुनिश्चितताको अपेक्षा गरेको छ। जसका लागि बालबालिका केन्द्रित, अन्तरक्रियात्मक, सहयोगात्मक तथा प्रत्यक्ष अनुभवमा आधारित शिक्षण विधि र रणनीतिहरूको प्रयोगमा जोड दिनुपर्ने हुन्छ। यस अनुसार कक्षाकोठामा हुने शिक्षणमा पाठ्यक्रम, पाठ्यपुस्तक, शिक्षक निर्देशिका, श्रव्यदृश्य सामग्री, सन्दर्भ सामग्रीका अतिरिक्त सकेसम्म स्थानीय स्तरमा उपलब्ध तथा स्वनिर्मित स्रोत र साधनहरूलाई शैक्षणिक सामग्रीको रूपमा प्रयोग गर्नु पर्छ। समयको माग बमोजिम सिकाइलाई निरन्तरता दिन तथा युग सापेक्ष सिकाइका लागि शिक्षण सिकाइमा सूचना प्रविधिको प्रयोगलाई स्थान दिनु पर्छ र वेभमा आधारित सिकाइलाई वैकल्पिक सिकाइको माध्यमको रूपमा प्रयोग गर्न शिक्षकले आफूलाई आवश्यक पर्ने ज्ञान र सिपको विकास गरी आवश्यकताअनुसार प्रविधिका साधनहरूको प्रयोग गर्नुपर्ने हुन्छ।

कक्षा १-३ को पाठ्यक्रमले एकीकृत सिकाइलाई जोड दिएकाले शिक्षण सिकाइ सहजीकरणका क्रियाकलापहरूलाई पाठ्यक्रममा दिइएका सिकाइ उपलब्धि र विषयवस्तुको प्रकृतिअनुसार स्थानीय विषयका क्षेत्रहरू र अन्य विषयहरू (नेपाली, अङ्ग्रेजी, गणित र हाप्पो सेरोफेरो) मा भएका मिल्दाजुल्दा विषयवस्तुलाई अन्तरसम्बन्ध कायम गरी सहजीकरण गर्नुपर्छ। स्थानीय विषयमा रहेका कतिपय विषयवस्तुहरू सहजीकरण गर्दा आवश्यकताअनुसार स्थानीय विज्ञहरूको ज्ञान र सिपलाई उपयोग गर्न उहाँहरूलाई कक्षाकोठामा आमन्त्रण गरी अनुभव तथा सिपको प्रदर्शन एवम् अन्तरक्रियाको अवसर सिर्जना गर्नु पर्ने छ। सिकाइलाई सहकार्यात्मक र प्रत्यक्ष अनुभवमा आधारित बनाउन स्थलगत अध्ययन समूहकार्य तथा प्रयोगात्मक अभ्यासमा जोड दिनु पर्ने छ। स्थानीय विषयमा उल्लिखित विषयवस्तुहरू विद्यार्थीहरूको आफू नै सेरोफेरोका रहेकाले सैद्धान्तिक भन्दा प्रयोगात्मक तरिकाले सिकाइ सहजीकरण गर्नेमा शिक्षकले ध्यान दिनुपर्ने हुन्छ। स्थानीय कला, संस्कृति, धर्म, चालचलन, रीतिरिवाज, पेसा, व्यवसाय, प्रविधिहरूको प्रयोग, संरक्षण, विकास गर्न स्वयम् विद्यार्थीहरूको प्रत्यक्ष उपस्थिति भएपछि मात्र उक्त विषयवस्तुहरूको ज्ञान, सिप र अभिवृत्तिको विकास गराउन सहज हुन्छ। सिकाइलाई दिगो बनाउन सिकेका व्यवहारहरूलाई अभ्यास गर्ने तथा वास्तविक जीवनमा प्रयोग गर्ने अवसर प्रदान गर्नुपर्ने छ। साथै सिकाइ सहजीकरण प्रक्रियाहरूले, अनुभव, खोज, चिन्तन, तर्कद्वारा सिकारुको निर्णय क्षमता विकास गरी ज्ञानको विकास र रूपान्तरण गर्न सहयोग गर्नुपर्छ।

यस पाठ्यक्रमको प्रभावकारी कार्यान्वयनका लागि देहाय बमोजिमका सिकाइ सहजीकरण प्रक्रिया अवलम्बन गर्नु पर्ने छ :

- कक्षा १ देखि ३ सम्मको पाठ्यक्रम एकीकृत ढाँचामा विकास गरिएको र यस अन्तर्गत बहुविषयक (विषयहरू अलग अलग तर मिल्दाजुल्दा विषयवस्तुलाई सँगै सिकाउने) र अन्तरविषयक (अन्य विषय र विषयभित्रका विषयवस्तुहरूमा अन्तरसम्बन्ध कायम गरी सिकाइ गराउने) रहेको हुँदा बहुविषयक ढाँचाको सिद्धान्तअनुसार सिकाइ सहजीकरणको योजना बनाइ सिकाइ सहजीकरण गर्नुपर्ने छ।
- पाठ्यक्रमको बहुविषयक ढाँचा (अन्य विषयसँग मिल्दा सिकाइ उपलब्धि तथा विषयवस्तुलाई सँगै सहजीकरण गर्ने र नमिले विषयवस्तुलाई निश्चित क्रममा राखेर सरल देखि जटिलताको सिद्धान्तअनुसार सहजीकरण गर्ने) अनुरूप एकीकृत सिकाइका लागि शिक्षकले एकिकृत पाठ्यक्रमको अध्ययन र अन्य शिक्षकहरूसँग समेत समन्वय गरी सहजीकरण क्रियाकलाप सञ्चालन गर्नुपर्ने छ।
- कक्षा १-३ मा अध्ययन गर्ने बालबालिकाको संज्ञानात्मक विकासको अवस्थालाई दृष्टिगत गरी उनीहरूको धारणा विकासमा सहयोग पुर्याउन शिक्षणमा ठोस सामग्रीको प्रयोगलाई प्राथमिकताका साथ स्थान दिनु पर्ने छ।

- सिकाउनु पर्ने विषयवस्तु/धारणालाई उनीहरूको दैनिक जीवनसँग सम्बन्धित गरी रोचक र मनोरञ्जक ढङ्गले प्रस्तुत गर्नुपर्ने छ ।
- मनोरञ्जनपूर्ण सिकाईका लागि खेल, गीत, नृत्य र अभिनय विधिको प्रयोग गर्नुपर्ने छ ।
- बालबालिकाको दिगो सिकाईका लागि उनीहरूलाई प्रशस्त अभ्यासको अवसर दिनुपर्ने छ ।
- विद्यार्थीसँग प्रत्यक्ष अनुभव गरेर तथा विद्यार्थी आफू नै सक्रिय भई सिक्न सक्ने, विश्लेषणात्मक चिन्तनबाट अर्थ निर्माण गर्न सक्ने विषयवस्तुहरूमा विषयवस्तुको प्रकृति हेरी प्रयोग, परियोजना कार्य, सर्वेक्षण, समस्या समाधान, खोज, आगमन वा निगमन विधिको प्रयोग गर्नुपर्ने छ । यो पाठ्यक्रमको विषयवस्तुहरूले स्थानीयतासँग प्रत्यक्ष सरोकार राख्ने भएकाले सिकारूलाई प्रत्यक्ष अवलोकन र अनुभव प्रदान गर्न स्थलगत भ्रमणको व्यवस्था मिलाउनु पर्ने छ ।
- सिकारूहरूले आफूले जानेका र हासिल गरेका ज्ञान, सिप र अनुभवहरू एक आफू समा आदानप्रदान गरी सहपाठीहरूको सहयोग र सहकार्यमा सिक्न तरिकाहरू अवलम्बन गर्नुपर्ने छ ।
- सामाजिक सुधार, जनचेतना र वातावरण संरक्षणमा आफ्नो स्तरबाट योगदान दिन तथा नेतृत्व सिप विकासमा प्रेरित गर्न साना चेतनामूलक भिडियो बनाई सामाजिक सञ्जालमा लोड गर्ने, यस्तै चित्रहरू सार्वजनिक ठाउँमा टाँस्ने जस्ता अभियान तथा सामाजिक कार्यहरूमा सहभागी गराउनुपर्ने छ ।
- कक्षाकोठालाई रमाइलो तथा जीवन्त बनाई राख्न तथा युग सापेक्ष प्रविधियुक्त सिकाइका लागि उपलब्ध श्रव्य दृश्य सामग्रीहरू, विद्युतीय सामग्रीहरू तथा वेभमा आधारित सामग्री र विधिहरूलाई सकेसम्म प्रयोग गर्ने कोशिस गर्नुपर्ने छ ।

कक्षा ४-८ को शिक्षण सहजीकरण विधि र प्रक्रिया

राजपुर गाउँपालिकाभित्रका सबै वडाहरूका स्थानीय विषयवस्तु र आवश्यकतालाई समेटी यस पाठ्यक्रममा विषयवस्तुहरू राखिएको हुँदा उक्त विषयवस्तुको व्यावहारिक ज्ञान, सिप र अभिवृत्ति विकास लागि कक्षाभित्र वा बाहिर आफ्नो घर, समुदाय, संघसंस्था, धार्मिक स्थल, पेसा र व्यवसायस्थल, वन सम्पदा, जलसम्पदामा भ्रमण गरी पञ्चज्ञानेन्द्रीयद्वारा प्रत्यक्ष अवलोकन तथा प्रयोग गरी सिकेका कुराहरूलाई सिर्जनात्मक विश्लेषण गर्ने प्रतिभाको विकास गर्न प्रोत्साहित गर्ने गरी शिक्षण सिकाइ सहजीकरण गर्नुपर्छ । पाठ्यक्रममा विषयवस्तु तथा सिकाइ उपलब्धि हासिल गर्न विद्यार्थीहरूले कथा, कविता, नाटक, समाचार, चिठी, सम्पादकीय, गीत, प्रतिवेदन, रेखाचित्र, वृत्तचित्र, स्तम्भचित्र, तालिका, तस्वीर, नक्सा, नमुना निर्माण, प्रयोग, फोटो जस्ता रोचक वस्तुहरू मार्फत् अपेक्षित उपलब्धि हासिल गर्ने अपेक्षा गरिएको छ । विद्यार्थीहरूलाई कुनै पनि विषयवस्तु सिकाउँदा जीवन्त सिकाइ वातावरण तयार गर्नु पर्दछ । यसका लागि शिक्षण सिकाइको विधि, पद्धति तथा उपागमलाई विद्यार्थी केन्द्रित र सामग्री केन्द्रित गर्दै प्रयोगात्मक क्रियाकलापबाट गरेर सिक्ने अवस्थाको सुनिश्चितता गर्नु पर्दछ । अझ स्थानीय विषय स्थानीय परिवेश, सन्दर्भ, पहिचान, पेसा व्यवसाय र प्रविधिसँग बढी नजिक तथा परिचित हुने भएकाले सान्दर्भिक शिक्षण सिकाइ मार्फत बालबालिकाहरूमा पाठ्यक्रमले तोकेका सक्षमता र सिकाइ उपलब्धि हासिल गराउन प्रयत्नशील रहनुपर्छ ।

आधारभूत तहको कक्षा ४ देखि ८ सम्म राखिएका विषयवस्तुहरू सहजीकरण गर्न निम्न विधि र तरिकाहरूको प्रयोग गर्न सकिने छ ।

क्र.स.	शिक्षण विधि	प्रयोग गर्न सकिने विषयवस्तुहरू
१	प्रयोगात्मक विधि	गरेर सिक्ने क्रियाकलापहरू यस विधि अन्तर्गत पर्दछन् । जस्तै : विरुवा तथा जनावरको हेरचाह, वृक्षारोपण, पशुपालन, पंक्षीपालन, तरकारी खेती, गायन, वादन, नृत्य, अभिनय, हस्तकला र चित्रकलाद्वारा प्रदर्शन आदि ।
२	अवलोकन र परियोजना विधि	गरेर सिक्ने, सँगै बसेर सिक्ने, प्राकृतिक वातावरणमा सिक्ने, सिपको विकास हुने गरी एकल वा समूह, कक्षाकोठाभित्र तथा बाहिर यो विधि प्रयोग गर्न सकिन्छ । जस्तै : स्थानीय सेवाहरूको जानकारी, विभिन्न धार्मिक स्थल, जलसम्पदा, वन सम्पदा, नमुना निर्माण, पेसा, व्यवसाय र प्रविधिको अवलोकन गरी प्रतिवेदन तयारी गर्ने तथा एकल र समूहगत तथा कक्षाकोठाभित्र र कक्षाकोठा बाहिर गरेर सिक्ने, पञ्च ज्ञानेन्द्रियहरूको प्रयोग द्वारा सिक्ने क्रियाकलापहरू यस अन्तर्गत पर्दछन् ।

क्र.स.	शिक्षण विधि	प्रयोग गर्न सकिने विषयवस्तुहरू
३	क्षेत्र भ्रमण विधि	कक्षाकोठा बाहिर रहेका वस्तुहरूको प्रत्यक्ष अवलोकन गरी प्राप्त जानकारीको अभिलेख राख्ने (प्रतिवेदन, चित्र, चार्ट, भिडियो आदि) । जस्तै : धार्मिक स्थल, वन, पोखरी, ताल, खेती, पालन आदि ।
४	छलफल विधि	कुनै विषयवस्तुको बारेमा समूहगत, जोडीगत, कक्षागत रूपमा छलफल गरी निष्कर्ष निकाल्न प्रयोग गरिन्छ । जस्तै : सामुदायिक वनको महत्व, संरक्षण गर्ने उपायहरू, धार्मिक सम्पदानको संरक्षणका उपायहरू, बालबगैँचाको महत्व, हरित विद्यालयको लागि अवलम्बन गर्नुपर्ने पक्षहरू आदि ।
५	समस्या समाधान विधि	कुनै समस्या दिई समाधानको लागि उपायहरू पहिचान गरी समाधान गर्ने कार्य यस विधिमा गरिन्छ । जस्तो : पुष्प खेती गर्ने, बाँसको चोयाबाट डालो बुन्ने, मकैको प्वाँखबाट चकटी बुन्ने, वृक्षरोपण गर्ने, सरसफाइ गर्ने आदि ।
६	प्रश्नोत्तर	जुन सुकै विषयवस्तुको उठान गर्दा, परियोजना कार्य वा क्षेत्रभ्रमण वा कक्षा कार्य वा समूह कार्य गराउँदा, विषयवस्तुको प्रस्तुती अघि, प्रस्तुतीकरणको समय र अन्तमा, सिकाइ उपलब्धि हासिल भए नभएको सुनिश्चित गर्न यस विधिको प्रयोग गर्न सकिन्छ ।
७	घटना अध्ययन, मामला अध्ययन	वरपरको कुनै विशेष घटनाको अध्ययन गरी त्यसको बारेमा प्रतिवेदन तयार गर्न लगाइ प्रस्तुतीकरण गर्न यस विधिको प्रयोग गर्न सकिन्छ । बाढी, पहिरो, आगलागी, चट्याङ ,तरकारी खेती, कुखुरापालन आदि ।
८	प्रदर्शन विधि	कुनै वस्तु देखाएर सिकाउने विधि प्रदर्शन विधि हो । सामग्रीको अभाव भएको बेला शिक्षकले वस्तु वा चित्र प्रदर्शन गरेर सिकाउने गर्दछन् । जस्तै : बराहताल गाउँपालिकाको नक्सा आदि । यसमा श्रव्यदृश्य सामग्रीको प्रदर्शन समेत पर्दछ । जस्तै : तरकारी खेती, पशुपालन, कुखुरापालको भिडियो आदि ।
९	सोधखोज विधि	विद्यार्थीमा नयाँ नयाँ कुरा खोजी गर्ने, त्यसको व्यक्ति तथा समाजमा परेको वा पार्ने प्रभाव पहिचान गराउने जस्ता सिपको विकास गराउने, समाजमा रहेको धार्मिक, सांस्कृतिक, आर्थिक, ऐतिहासिक, भौगोलिक आदि पक्षको सोधखोज गरी वास्तविकता पत्ता लगाउने कार्यमा यस विधिको प्रयोग गर्न सकिन्छ ।
१०	कथाकथन विधि	विषयवस्तुलाई रमाइलो, आकर्षक, उत्प्रेरणात्मक तरिकाले प्रस्तुतीकरण गर्न यस विधिको प्रयोग गर्न सकिन्छ । जस्तै : धार्मिक स्थल, पेसा, व्यवसाय, प्रविधिको प्रयोग, संरक्षण, विकास र प्रवर्धन आदिलाई कथात्मक तरिकाले प्रस्तुत गर्न सकिन्छ ।

माथि उल्लेख गरिएका विधिहरूका अलावा विषयवस्तुको प्रकृतिअनुसार अन्य विधिहरूको समेत प्रयोग गर्न सकिन्छ । विविध विधिहरूका साथै विद्यार्थीको सिकाइलाई थप आकर्षक, तार्किक, समालोचनात्मक, सहभागितात्मक बनाउन विभिन्न रणनीति तथा तरिकाहरूको प्रयोग गर्न सकिन्छ । जसलाई निम्नअनुसार उल्लेख गर्न सकिन्छ :

अ) मप्तिष्क मन्थन (आ) जिग्सअ (इ) सोच-जोडीमा छलफल-आदान प्रदान (ई) जोडीमा पढाइ र जोडीमा सारांश (उ) संक्षिप्त लेखन (ऊ) मान्यता (ए) घुलमिल/स्थिर/जोडी

८. विद्यार्थी मूल्याङ्कन

(क) कक्षा १-३ मा विद्यार्थी मूल्याङ्कन

शिक्षण सिकाइ प्रक्रियाकै एउटा अङ्गका रूपमा विद्यार्थीको नियमित रूपमा विद्यार्थीले सिकाइ उपलब्धि हासिल गरे नगरेको लेखाजोखा गरी विद्यार्थीको सिकाइमा निरन्तर सुधार गरी न्यूनतम सिकाइस्तर प्राप्तको सुनिश्चितता गर्ने पक्षलाई यस पाठ्यक्रमले जोड दिएको छ। यस प्रकारको मूल्याङ्कनले विद्यार्थीलाई न्यूनतम सिकाइ स्तर प्राप्तिका साथै उनीहरूलाई सिकाइमा निरन्तर प्रगति गर्ने अवसर सिर्जना गर्न सहयोग गर्दछ। स्थानीय विषयमा राखिएका विषयवस्तु तथा सिकाइ उपलब्धि पूरा गराउनको लागि कक्षाकोठाको शिक्षण सिकाइको क्रममा गरिने लेखाजोखाको साथै विद्यार्थीहरूलाई आवश्यकताअनुसार सम्बन्धित क्षेत्रमा अवलोकन, क्षेत्रभ्रमण, परियोजना तथा प्रयोगात्मक कार्यमा समेत सलग्न गराई सोही बमोजिम विद्यार्थीले सिकाइ उपलब्धि हासिल गरे नगरेको एकिन गर्नुपर्ने हुन्छ र आवश्यकताअनुसार सहजीकरण गर्नुपर्ने हुन्छ। यस्तो मूल्याङ्कनलाई मूलतः सिकाइका लागि मूल्याङ्कन अर्थात् निर्माणात्मक मूल्याङ्कनका रूपमा प्रयोग गरिनुपर्दछ।

निर्माणात्मक प्रयोजनका लागि सञ्चालन गरिने यस्तो मूल्याङ्कनका लागि विद्यार्थीले के सिकने हो भन्ने कुरा निर्धारण गर्नु पर्दछ, अर्थात् अपेक्षित सिकाइ उपलब्धि तय गर्नु पर्दछ। विद्यार्थीले के सिकने भन्ने कुराको निर्धारण गरेपछि विद्यार्थीको सिकाइको वर्तमान अवस्था वा निश्चित सिकाइ क्रियाकलापपछिको विद्यार्थीको सिकाइ अवस्था वा स्तर के कस्तो छ भनी विभिन्न साधन तथा माध्यम प्रयोग गरी पत्ता लगाउनुपर्छ। यसरी विद्यार्थीको वर्तमान सिकाइ अवस्था पहिचान गरिसकेपछि सिकाइको निर्धारित लक्ष्यमा कसरी पुग्ने भन्ने मार्ग तय गर्नुपर्दछ। यसरी विद्यार्थीको अपेक्षित सिकाइ स्तर तय गर्ने, सिकाइको वर्तमान अवस्था वा स्तर पत्ता लगाउने र कसरी अपेक्षित सिकाइस्तर प्राप्त गर्ने भनी तय गर्ने कार्यका लागि विद्यार्थीको निर्माणात्मक मूल्याङ्कन गरिन्छ।

कक्षा १-३ मा गरिने विद्यार्थी मूल्याङ्कनलाई सिकाइ प्रक्रियाकै अभिन्न अङ्गका रूपमा प्रयोग गर्नु पर्दछ। यस्तो मूल्याङ्कनको मुख्य उद्देश्य विद्यार्थीको सिकाइ उपलब्धि तथा कमजोरीहरूको निरन्तर लेखाजोखा गरी सिकाइ सुधारका लागि पृष्ठपोषण प्रदान गर्नु हो। यस्तो पृष्ठपोषण दिने कार्य दुई चरणमा गर्नुपर्छ। पहिलो चरणअन्तर्गत नियमित सिकाइ सहजीकरण पश्चात् मूल्याङ्कन गर्ने र विद्यार्थीको सिकाइको अवस्थाको लेखाजोखा गर्ने र दोस्रो चरणमा सिकाइ उपलब्धि हासिल गरेको अवस्थाको आधारमा अपेक्षित उपलब्धि प्राप्त गर्न नसकेका विद्यार्थीका कठिनाइका क्षेत्र पत्तालगाई सुधारात्मक सिकाइ क्रियाकलाप सञ्चालन गर्नु साथै पटकपटकका सुधारात्मक सिकाइ क्रियाकलापबाट पनि सिकाइ सुधार हुन नसकेका विद्यार्थीहरूका लागि उपचारात्मक सिकाइ क्रियाकलाप तर्जुमा गरी सिकाइमा सुधार गर्नुपर्दछ। कक्षाकोठा र आधारित निर्माणात्मक मूल्याङ्कनले प्रत्येक विद्यार्थीलाई न्यूनतम सिकाइ स्तर प्राप्त गर्ने सुनिश्चितता गरी माथिल्लो सिकाइ स्तर प्राप्त गर्न सहयोग गर्नुपर्दछ। यसबाट विद्यार्थीहरूको कक्षा दोहऱ्याउने क्रमलाई न्यून गरी शैक्षिक क्षति घटाउन सहयोग पुग्नाका साथै न्यूनतम स्तरको सिकाइ सुनिश्चित भई थप सिकाइका लागि अवसर सृजना हुने छ।

(अ) मूल्याङ्कन विधि र प्रक्रिया

कक्षा १-३ मा निश्चित समयावधिमा विद्यार्थीको सिकाइको लेखाजोखा गर्ने नभई निरन्तर, नियमित तथा कक्षा क्रियाकलापको अङ्गका रूपमा प्रयोग गर्नुपर्दछ। कक्षाकोठामा सिकाइ क्रियाकलापको योजना तथा सञ्चालन निर्धारित सिकाइ उपलब्धि तथा तिनको विस्तृतीकरणका आधारमा ती सिकाइ उपलब्धि प्राप्त गर्न सक्ने किसिमले गर्नुपर्दछ। विद्यार्थी मूल्याङ्कनमा पनि ती सिकाइ उपलब्धि विद्यार्थीले केकति हासिल गर्न सके भन्ने लेखाजोखा गर्न सकिने प्रक्रिया र साधन प्रयोग गर्नुपर्छ। यस्तो मूल्याङ्कन सिकाइ क्रियाकलापकै अभिन्न अङ्गका रूपमा नियमित रूपमा सञ्चालन गरी विद्यार्थीको सिकाइ सुधारका लागि निरन्तर पृष्ठपोषण प्रदान गर्नुपर्दछ।

कक्षा १-३ का प्रत्येक विद्यार्थीको कार्यसञ्चयिका (Portfolio) व्यवस्थित गरी राखिनुपर्छ। कार्यसञ्चयिका फायललाई विद्यार्थीको कक्षाकार्य, परियोजना कार्य, प्रयोगात्मक कार्य, उपलब्धि परीक्षा, विद्यार्थीमा आएको व्यावहारिक परिवर्तनको अवलोकन, हाजिरी आदिका माध्यमले अद्यावधिक गर्नुपर्छ। विद्यालयमा पठनपाठन भएका विषयवस्तु र विद्यार्थीको उपलब्धिका बारेमा प्रत्येक थिम वा क्षेत्रको पठनपाठन पश्चात्, विषयक्षेत्रको अध्ययन पूरा गरेपछि अभिभावकलाई जानकारी

पठाउने व्यवस्था गरी कार्यसञ्चयिकामा त्यसको अभिलेख उल्लेख गर्नुपर्ने छ। यस तहमा गृहकार्यलाई अनिवार्य नगरी कक्षाकार्य, परियोजना कार्य तथा प्रयोगात्मक कार्यलाई नै बढी जोड दिने भए पनि आवश्यक भए केही गृहकार्य पनि दिन सकिने छ तर दैनिक र एकै दिनमा विभिन्न विषयक्षेत्रमा गृहकार्य दिनु भने उपयुक्त हुँदैन। विद्यार्थीको मूल्याङ्कनमा यथाशक्य वास्तविक कायको सही तरिकाले मूल्याङ्कन गर्ने साधन (Tools of Authentic task) समावेश गर्नु उपयुक्त हुने छ।

(आ) मूल्याङ्कनका तरिका र साधन

परीक्षण गरिने सिकाइ उपलब्धि तथा विषयवस्तुको स्वरूप, विद्यार्थीको उमेर तथा रुचि, उपलब्ध स्रोत तथा साधन, कक्षामा भएका विद्यार्थी सङ्ख्या, शिक्षकको क्षमता तथा रुचि जस्ता पक्ष विचार गरेर मूल्याङ्कनका तरिका र साधनको छनोट तथा विकास गर्नुपर्छ। मूल्याङ्कनका विभिन्न तरिका तथा साधनहरू हुन्छन्। विद्यार्थी मूल्याङ्कनका लागि प्रयोग गर्न सकिने कार्य तथा साधनहरूबाट प्राप्त सूचनाहरूलाई निश्चित स्वरूपमा अभिलेखीकरण गरिनुपर्दछ। कक्षा कार्य, व्यवहार परिवर्तन, सिर्जनात्मक कार्य, कक्षा सहभागिता तथा विद्यार्थीका कार्यको प्रदर्शनको परीक्षणको अभिलेखीकरण शिक्षकको अवलोकनको माध्यमबाट गर्न सकिने भएकाले यसका लागि उपयुक्त अवलोकन फाराम तयार गर्नुपर्दछ। यसका लागि विभिन्न प्रकारका रुजु सूची तयार गरी विद्यार्थी परीक्षण तथा मूल्याङ्कन गरिन्छ। विद्यार्थीका कार्य तथा उपलब्धिसहित उनीहरूका विभिन्न विवरण व्यवस्थित तरिकाले राख्ने गरी कार्यसञ्चयिका तयार गरी विद्यार्थीको प्रगति के कति मात्रामा र के कसरी भइरहेको छ, के कस्ता सिकाइ कमीकमजोरी रहेका छन् र ती कमीकमजोरीहरू हटाई सिकाइमा सुधार के कसरी गर्ने भन्ने कार्यका लागि यसबाट सहयोग पुग्दछ।

सामान्यतया स्थानीय विषयको पठनपाठनको क्रममा विद्यार्थीले सिकाइ उपलब्धि हासिल गरे नगरेको लेखाजोखा गर्नको लागि कक्षा सहभागिता, मौखिक कार्य, लिखित कार्य, परियोजना तथा प्रयोगात्मक कार्य, कार्यसम्पादन तथा प्रदर्शन, सहपाठी तथा स्वमूल्याङ्कन, अभिभावक प्रतिक्रिया, कुराकानी तथा छलफल जस्ता तरिकाहरू अवलम्बन गर्न सकिन्छ। यसको लागि अवलोकन फाराम, रुजु सूची, श्रेणीमापन, रुब्रिक्स, मौखिक प्रश्न जस्ता मूल्याङ्कनका साधनहरू प्रयोग गर्न सकिन्छ।

(इ) विद्यार्थीको सिकाइ उपलब्धिस्तर र त्यसको सामान्य व्याख्या

उपलब्धिस्तर	मापन	उपलब्धिस्तरको सामान्य व्याख्या
अपर्याप्त (Insufficient)	१	मुख्य सिकाइ उपलब्धि हासिल गर्न नसकेको, सबैजसो सिकाइ उपलब्धिका लागि सुधारात्मक सिकाइ आवश्यक भएको
सामान्य (Basic)	२	मुख्य सिकाइ उपलब्धि आंशिक रूपमा हासिल गरेको तर सुधारात्मक सिकाइ आवश्यक भएको
राम्रो (Proficient)	३	मुख्य सिकाइ उपलब्धि धेरै जसो हासिल गरेको र सुधारात्मक सिकाइ आवश्यक भएको
उच्च (Advanced)	४	मुख्य सिकाइ उपलब्धि हासिल गरेको साथै माथिल्लो स्तरको उपलब्धि हासिल गरेको

पहिलो चरणमा नियमित सिकाइ क्रियाकलापका रूपमा विद्यार्थीको सिकाइको मूल्याङ्कन गरी विद्यार्थीको सिकाइ सुधार गर्नुपर्दछ। मूल्याङ्कनको दोस्रो चरणमा कुनै सिकाइ उपलब्धि हासिल भयो वा भएन भनी उल्लिखित तरिका तथा साधनमध्ये उपयुक्त साधनहरू प्रयोग गरी विद्यार्थीको मूल्याङ्कन गरी सिकाइस्तर अभिलेखीकरण गर्नुपर्दछ। यसरी अभिलेखित सिकाइस्तर १ वा २ मात्र भएमा सुधारात्मक सिकाइको योजना निर्माण गरी उपलब्धिस्तर ४ पुऱ्याउने प्रयास गर्नुपर्दछ। उपलब्धिस्तर ३ प्राप्त गरेको विद्यार्थीलाई समेत ४ पुऱ्याउन सहयोग गर्नुपर्छ। यदि पटक पटकको प्रयासबाट पनि कुनै विद्यार्थीको उपलब्धिस्तरमा सुधार हुन नसकेमा यसको कारण खोजी गरी उपचारात्मक सिकाइको योजना बनाउनुपर्दछ भने अन्यलाई अग्रिम सिकाइमा सरिक गराउनुपर्दछ। सुधारात्मक सिकाइ पछि पुनः विद्यार्थीको मूल्याङ्कन गरी उपलब्धिस्तर निर्धारण गरेर पुनः अभिलेखीकरण गर्नुपर्छ। निश्चित सिकाइक्षेत्रका सिकाइ उपलब्धिहरूको सिकाइ

परीक्षणपश्चात् सो सिकाइक्षेत्रको औसत सिकाइ उपलब्धिसमेत गणना गरी विद्यार्थी र अभिभावकसँग छलफल गरी विद्यार्थीका सबलता र सुधारका क्षेत्र र उपाय पहिचान गर्नुपर्छ ।

यही क्रममा सबै विषयक्षेत्रको सिकाइपश्चात् सबै सिकाइ उपलब्धिको परीक्षण गरी सिकाइ प्रत्येक सिकाइ उपलब्धिमा विद्यार्थीको सिकाइस्तरसहित विषयक्षेत्रगत औसत सिकाइ उपलब्धि निकाल्न सकिन्छ । त्यसै गरी मुख्य व्यवहारकुशल सिपमा विद्यार्थीको उपलब्धिस्तर पनि अभिलेखित गर्न सकिन्छ । यसरी तयार गरिएको अभिलेख नै विद्यार्थीको वार्षिक उपलब्धिको प्रतिवेदन हुने छ । विद्यार्थीको सिकाइ उपलब्धिको यस्तो अभिलेख तथा प्रतिवेदनको प्रयोग शिक्षक, विद्यार्थी, अभिभावक तथा विद्यालयले विद्यार्थीको सिकाइस्तरको सुनिश्चिता गर्ने, सिकाइ सुधारका लागि पृष्ठपोषण प्रदान गर्न र भावी सिकाइका लागि योजनाका लागि गरिन्छ ।

विभिन्न किसिमका अपाङ्गता भएका विद्यार्थीका लागि उल्लिखित मूल्याङ्कनका तरिका तथा साधनहरूमध्ये कतिपय उपयोगी नहुन पनि सक्दछन् भने कतिपय तरिका तथा साधनहरूको प्रयोगमा भिन्नता ल्याउनुपर्ने हुन सक्दछ । शिक्षकले आफ्नो कक्षाकोठामा भएका विद्यार्थीको अपाङ्गताको किसिम तथा स्वरूपअनुरूप प्रयोग गर्न सकिने मूल्याङ्कनका वैकल्पिक तरिका तथा साधनहरूको तयारी गरी उपयुक्त तरिका तथा साधन प्रयोग गर्नुपर्छ । मूल्याङ्कनका कुनै साधन उपयुक्त नभएकै आधारमा कुनै पनि विद्यार्थीलाई सिकाइको मूल्याङ्कन र पृष्ठपोषण प्राप्त गर्ने अवसरबाट वञ्चित नहुने गरी शिक्षकले वैकल्पिक तरिकाहरूको खोजी तथा तयारी गर्नुपर्दछ ।

(ई) उपलब्धि प्रतिशत निकाल्ने विधि तथा प्रक्रिया

सामान्यतया प्रत्येक सिकाइ उपलब्धि मापनपछि नतिजा विद्यार्थीलाई जानकारी गराउने, किन यस्तो भयो छलफल गर्ने, विद्यार्थीलाई स्वप्रत्यावर्तनको अवसर दिने र सुधारका उपाय तय गर्नुपर्दछ, भने प्रत्येक विषयक्षेत्र वा थिमको सिकाइपश्चात् प्रत्येक सिकाइ उपलब्धि र औसत उपलब्धिसहित अभिभावक र शिक्षकले छलफल गरी सिकाइ सुधार तथा भावी सिकाइका योजना तय गर्नुपर्छ । प्रत्येक थिमको सिकाइपछि अभिभावकसँग छलफल गर्नु विद्यार्थीको सिकाइ सुधारका दृष्टिले उपयुक्त भए पनि छोटोछोटो समयको अन्तरालमा अभिभावकसँग छलफल सबैका लागि सम्भव नहुन सक्ने कुरालाई विचार गरेर तीनदेखि चार महिनाको अन्तरालमा सो अवधिको सिकाइ भएका थिमको मूल्याङ्कन नतिजासहित विद्यार्थीको सिकाइ प्रगति तथा कठिनाइका विषयमा अभिभावकसँग छलफल गरी आवश्यकतानुसार सिकाइ सुधारका उपाय पहिचान गर्न सकिन्छ । नतिजा र सिकाइ सुधार तथा भावी सिकाइ योजना तय गर्दा सम्बन्धित विद्यार्थी सबल पक्ष, रुचि र कठिनाइलाई ध्यान दिनुपर्छ । यसका लागि यस प्रक्रियामा विद्यार्थीलाई पनि सहभागी गराउनुपर्छ ।

विद्यार्थी मूल्याङ्कनको अभिलेख तथा कार्यसञ्चयिका व्यवस्थापन

१. विषयक्षेत्रगत रूपमा प्रत्येक विद्यार्थीको कार्यसञ्चयिका फाइलमा निम्नअनुसार व्यवस्थित गरी राख्नुपर्छ :

- प्रत्येक थिम वा विषयक्षेत्रको मूल्याङ्कन अभिलेख विद्यार्थीको कार्यसञ्चयिका फाइलमा सिलसिलाबद्ध गरी राख्नुपर्छ ।
- कार्यसञ्चयिका फायलमा विद्यार्थीको व्यक्तिगत, पारिवारिक तथा स्वास्थ्य सम्बन्धी विवरण, कक्षा कार्य, परियोजना कार्य, उपलब्धि प्रतिशतका अभिलेख, हाजिरी विवरण, विद्यार्थीको प्रगति स्पष्ट हुने सहयोग पुग्ने खालमा विद्यार्थीका नमुना कार्य तथा सिर्जनाहरू समयबद्धरूपमा सिलसिल मिलाई राख्नुपर्छ । यसमा जुनसुकै कार्य समावेश नगरी उपलब्धिस्तर झल्काउने प्रतिनिधि कार्यहरूमात्र समावेश गर्नुपर्छ । यसमा यतिनै कार्य समावेश गर्नुपर्छ भन्नु उपयुक्त नभए पनि विषयवस्तुको प्रत्येक क्षेत्र वा थिमबाट १ देखि ३ कार्य तथा समग्रमा विषयक्षेत्रगत रूपमा गरिने पाँचओटासम्म सिर्जनात्मक कार्य समावेश गर्नु उपयुक्त हुन सक्छ ।
- कार्यसञ्चयिका फाइलमा समावेश गरिएका कार्य तथा अभिलेखहरूको समयबद्ध सूची भित्री कभरपृष्ठमा राख्नुपर्छ ।
- प्रत्येक विद्यार्थीको कक्षा १ मा तयार गरिएको कार्यसञ्चयिका फाइललाई नै कक्षा ३ सम्म निरन्तर गर्नुपर्छ । शिक्षक परिवर्तन भएमा फायल हस्तान्तरण गर्नुपर्छ ।

२. विद्यार्थीको कार्यसञ्चयिकालाई निम्नअनुसार प्रयोग सकिन्छ :

- शिक्षकले विद्यार्थीको सिकाइ प्रगतिको अनुगमन गर्न, सिकाइ योजना तथा सिकाइ सुधारको योजना बनाउन
- विद्यार्थीले आफ्नो कार्य तथा सिकाइ प्रगति तथा कमजोरीको जानकारी प्राप्त गरी सिकाइ सुधारमा लाग्न र आफ्नो कार्य र उपलब्धिबारे आत्मविश्वास पैदा गर्न तथा थप कार्य तथा उपलब्धिका लागि प्रोत्साहित हुन

- अभिभावकले विद्यार्थीले कार्य तथा सिकाइ प्रगति तथा कमजोरीको जानकारी प्राप्त गरी सिकाइ सुधारमा सहयोग गर्न
- विद्यालयले विद्यार्थीको सिकाइको प्रमाणका रूपमा लिई अग्रिम सिकाइ अवसर प्रदान गर्न, सबै विद्यार्थीलाई प्रोत्साहन गर्न, शिक्षक विकास तथा प्रोत्साहन कार्यको योजना गर्न र जवाफदेहिता व्यक्त गर्न
- विद्यालय व्यवस्थापनले विद्यालय समुदाय सुधार गरी सिकाइ वातावरण सुधार गर्न

विषयक्षेत्रगत रूपमा मूल्याङ्कन गर्ने तरिका तथा अभिलेख फाराम

- मुख्य सिकाइ उपलब्धिलाई विद्यार्थीको सिकाइ स्तरअनुसार १ देखि ४ सम्म रेटिङ गर्नुपर्छ ।
- हरेक मुख्य सिकाइ उपलब्धिको हासिल भयो वा भएन भनी यकिन गर्नुपर्छ । यसका लागि एउटा सिकाइ उपलब्धि परीक्षण गर्न एकभन्दा बढी मूल्याङ्कन साधन आवश्यक हुन पनि सक्दछ भने कतिपय अवस्थामा एउटै साधन वा एकै पटकको परीक्षणबाट एकभन्दा बढी सिकाइ उपलब्धि पनि परीक्षण गर्न सकिने कुरालाई शिक्षकले विचार गर्नुपर्दछ ।
- सबै विद्यार्थीले न्यूनतम सिकाइ स्तर प्राप्त गरी माथिल्लो स्तरको सिकाइको अवसर प्रदान गर्न मूल्याङ्कनले सहयोग गर्नुपर्दछ । यसका लागि नियमित सिकाइ प्रक्रियापछि गरिएको मूल्याङ्कनमा कुनै सिकाइ उपलब्धिमा १ वा २ स्तर मात्र हासिल गर्न सकेमा सुधारात्मक सिकाइ गरी उपलब्धि वृद्धिको सुनिश्चित गरिनुपर्दछ । यसका लागि सुधारात्मक सिकाइपश्चात् विद्यार्थीको पुनः मूल्याङ्कन गरी फाराममा उल्लेखभएअनुसार अभिलेखित गर्नुपर्छ ।
- सामान्यतया सबै (प्रत्येक) विद्यार्थीको सिकाइस्तर न्यूनतम ४ पुऱ्याउने गरी सुधारात्मक सिकाइ क्रियाकलाप सञ्चालन गर्नुपर्दछ । तसर्थ कुनै पनि विद्यार्थीलाई सिकाइस्तर १, २ वा ३ मै छाड्न भने हुँदैन । कुनै विद्यार्थी पटकपटकको सुधारात्मक सिकाइबाट पनि सिकाइस्तर १ तथा २ भन्दा माथि जान सकेन भने त्यसका कारण पहिचान गरी सुधारका उपाय पहिचान गर्ने र सिकाइ सुधार गर्ने प्रयोजनका लागि उपचारात्मक शिक्षण सिकाइ आवश्यक हुनसक्छ । उपलब्धि स्तर ३ प्राप्त गर्ने विद्यार्थीलाई पनि मुख्य तथा माथिल्लो उपलब्धि हासिल गर्ने अवसर प्रदान गरिनुपर्दछ । शिक्षण सिकाइका क्रममा उपलब्धि स्तर ४ पुऱ्याउनु अपेक्षित छ ।
- विषयक्षेत्र तथा थिमअन्तर्गतका सिकाइ उपलब्धिको अङ्कन गरिसकेपछि विषयक्षेत्र तथा थिमको समग्र उपलब्धि प्रतिशत निम्नअनुसार निकाल्नुपर्छ :

$$\text{क्षेत्रगत वा थिमगत उपलब्धि प्रतिशत} = \frac{\text{उपलब्धिस्तरको अङ्कको जोड}}{४ \times \text{मूल्याङ्कन गरिएका सिकाइ उपलब्धिहरूको सङ्ख्या}} \times १००$$

उपलब्धि प्रतिशतलाई अक्षराङ्कनसँग मिलान गरी निम्नअनुसार प्रस्तुत गर्नुपर्ने छ :

क्र.स.	उपलब्धि प्रतिशत	स्तरीकृत अङ्क	अक्षरमा उपलब्धिस्तर	उपलब्धि स्तरको व्याख्या
१	९० र सोभन्दा माथि	४.०	A+	सर्वोत्तम (Outstanding)
२	८० र सोभन्दा माथि ९० भन्दा कम	३.६	A	अत्युत्तम (Excellent)
३	७० र सोभन्दा माथि ८० भन्दा कम	३.२	B+	उत्कृष्ट (Very Good)
४	६० र सोभन्दा माथि ७० भन्दा कम	२.८	B	उत्तम (Good)
५	५० र सोभन्दा माथि ६० भन्दा कम	२.४	C+	सन्तोषजनक (Satisfactory)
६	४० र सोभन्दा माथि ५० भन्दा कम	२.०	C	ग्राह्य (Acceptable)
७	३५ र सोभन्दा माथि ४० भन्दा कम	१.६	D	आधारभूत (Basic)
८	३५ भन्दा कम	-	NG	अवर्गीकृत (Not Graded)

- कक्षाको अन्तमा सबै सिकाइ उपलब्धिमा प्राप्त उपलब्धिस्तरको अङ्कका आधारमा विद्यार्थीको विषयक्षेत्रगतसमग्र उपलब्धिस्तर निर्धारण गर्न सकिन्छ । विषयक्षेत्रगत समग्र उपलब्धि प्रतिशत निम्नअनुसार निकाल्नुपर्छ :

$$\text{विषयक्षेत्रगत समग्र उपलब्धि प्रतिशत} = \frac{\text{उपलब्धिस्तरको अङ्कको जोड}}{४ \times \text{मूल्याङ्कन गरिएका सिकाइ उपलब्धिहरूको सङ्ख्या}} \times १००$$

स्थानीय विषयको थिमगत उपलब्धि वितरण

मूल्याङ्कन अभिलेखीकरण फाराम

विद्यार्थी मूल्याङ्कन मापनका आधार

वर्तमान पाठ्यक्रमले सिकाइ उपलब्धि हासिल भए नभएको आधारमा विद्यार्थीले गरेका कार्यहरूको लेखाजोखा गरी प्राप्त उपलब्धिको अङ्कन गर्ने र यसको आधारमा उपलब्धि प्रतिशत पत्ता लगाउने कार्यलाई जोड दिएको छ। प्रत्येक सिकाइ उपलब्धिको अधिकतम स्तरमा ४ अङ्क प्रदान गर्ने प्रावधान रहेको छ। यसको लागि विद्यार्थीको सिकाइ स्तरको मापन १, २, ३ वा ४ गरी विषयक्षेत्र अर्थात् थिमममा उल्लिखित सिकाइ उपलब्धिमा विद्यार्थीको सिकाइ स्तर मापन गरी आएको उपलब्धिस्तरको अङ्क चढाउनुपर्छ। सिकाइ उपलब्धि मापन गर्दा प्रत्येक सिकाइ उपलब्धिमा हासिल गरेको स्तर यकिन गरी १, २, ३ वा ४ मध्ये कुन स्तर छ त्यसलाई अङ्कन महलमा चढाउनुपर्छ। फारामको कैफियत महलमा उल्लिखितबाहेक अन्य साधन तथा तरिका प्रयोग गरेको भए उल्लेख गर्नुपर्छ। अभिलेख फाराममा मूल्याङ्कन नतिजाका आधारमा प्रत्येक विद्यार्थीको अलग अलग भरी विद्यार्थीको कार्यसञ्चयिका (Portfolio) मा व्यवस्थित गरेर राखी आवश्यकतानुसार विद्यार्थीको सिकाइ सुधार गर्ने कार्यमा प्रयोग गर्नुपर्छ। प्रत्येक सिकाइ उपलब्धिमा चारओटा सूचक निर्धारण गरिएको हुनाले पूरा गरेको सूचकअनुसारको अङ्क प्रदान गर्नुपर्छ।

थिमगतरूपमा दिइएका प्रत्येक सिकाइ उपलब्धि हासिल भए नभएको लेखाजोखा गर्नका लागि अवलोकन, मौखिक प्रश्नोत्तर, लिखित कार्य, कक्षा कार्य, गृहकार्य, छोटो कक्षा परीक्षा, परियोजना कार्यमध्ये कुनै वा अन्य कुनै उपयुक्त साधन प्रयोग गर्न सकिन्छ। तपसिलका फाराममा केही सम्भाव्य साधनमात्र उल्लेख गरिएका छन्। यी बाहेक कुन साधनद्वारा मूल्याङ्कन गरिएको हो ती साधनलाई फाराममा उल्लेख गर्नुपर्छ। विद्यार्थीको मूल्याङ्कन दुई चरणमा गर्नुपर्छ। नियमित सिकाइ पश्चात र थप सहायता पश्चात। थिमअन्तर्गत रहेको प्रत्येक सिकाइ उपलब्धिसँग सम्बन्धित पाठ वा क्रियाकलाप सञ्चालन पश्चात मूल्याङ्कन गरी मूल्याङ्कन गरिएको मिति र अङ्क चढाउनुपर्छ। नियमित सिकाइ पश्चात कुनै विद्यार्थीको कुनै सिकाइ उपलब्धिमा १, २ वा ३ आएमा थप सहयोग गर्नुपर्ने हुन्छ र थप सहायता पश्चात् पुनः मूल्याङ्कन गरी प्राप्त उपलब्धिको अभिलेखित गर्नुपर्छ। थप सहायता गर्दा जुन विद्यार्थीको उपलब्धिस्तर १, २ वा ३ अङ्क प्राप्त गरे ती विद्यार्थीलाई बढी सहयोग गर्ने, अभिभावकलाई जानकारी दिई सहयोग गर्न लगाउने, कक्षाका ४ अङ्क प्राप्त गरेका विद्यार्थीलाई सहयोग गर्न लगाउने जस्ता क्रियाकलापहरू गर्न सकिन्छ।

अनुसूची १

कक्षा १ को मूल्याङ्कन अभिलेखीकरण फाराम

कक्षा : १

विषय : स्थानीय

विद्यार्थीको नाम :

रोलनम्बर :

१. माण्डवी पहिचान

सिकाइ उपलब्धि	मूल्याङ्कनको साधन	नियमित पढाइपछिको मूल्याङ्कन		थप सहायतापछिको मूल्याङ्कन	
		मिति	अङ्कन	मिति	अङ्कन
१. आफ्नो परिवार तथा आफू बसेको गाउँटोलको नाम बताउन	प्रश्नोत्तर				
२. आफ्नो गाउँटोलमा भएका धार्मिक स्थलहरूको पहिचान गर्न	प्रश्नोत्तर र अवलोकन				
३. आफ्नो गाउँ वरपर रहेका नदी खोला र बाटाको नाम बताउन	प्रश्नोत्तर र अवलोकन				
४. आफ्नो विद्यालयको नाम बताउन	प्रश्नोत्तर				
५. आफ्नो घर नजिकै रहेको बजार पहिचान गर्न	प्रश्नोत्तर र अवलोकन				
६. आफ्नो गाउँटोलको स्वास्थ्य संस्थाको स्वयंसेविकाको परिचय दिन	प्रश्नोत्तर				
अभिभावकको दस्तखत शिक्षकको दस्तखत मिति :	विद्यार्थीले प्राप्त गरेको उपलब्धिस्तरको अङ्कको जोड उपलब्धि प्रतिशत				

२. हाम्रो संस्कृति, इतिहास र पर्यटन

सिकाइ उपलब्धि	मूल्याङ्कनको साधन	नियमित पढाइपछिको मूल्याङ्कन		थप सहायतापछिको मूल्याङ्कन	
		मिति	अङ्कन	मिति	अङ्कन
१. आफ्नो गाउँटोलमा बसोबास गर्ने जातजाति को नाम बताउन	प्रश्नोत्तर				
२. गाउँटोलका जातजाति विचको सांस्कृतिक भिन्नता बारे सामान्य जानकारी दिन	प्रश्नोत्तर				
३. गाउँटोलमा बोलिने मुख्य भाषाहरूको चिनारी दिन	अवलोकन र प्रश्नोत्तर				
४. स्थानीय लोकगीत गाउने अभ्यास गर्न	अवलोकन र प्रश्नोत्तर				
५. स्थानीय लोक बाजाहरू पहिचान गर्न	अवलोकन				
अभिभावकको दस्तखत शिक्षकको दस्तखत मिति :	विद्यार्थीले प्राप्त गरेको उपलब्धिस्तरको अङ्कको जोड उपलब्धि प्रतिशत				

३. जीवनोपयोगी सिप र मूल्य शिक्षा

सिकाइ उपलब्धि	मूल्याङ्कनको साधन	नियमित पढाइपछिको मूल्याङ्कन		थप सहायतापछिको मूल्याङ्कन	
		मिति	अङ्कन	मिति	अङ्कन
१. साथी र गुरुहरूसँग घुलमिल र समूहमा मिलेर बस्ने बानीको विकास (स्थानीय स्तरमा प्रचलित बाल खेलहरूको माध्यमबाट) गर्न	अवलोकन				
२. मेलमिलाप र सहयोगी भावनाको विकास गर्न	अवलोकन				
३. परिवार र आफन्तलाई नाताअनुसार सम्बोधन गर्न	अवलोकन				
४. साथीहरूसँग चिनजान र सामान्य सहयोग गर्न	अवलोकन				
५. घर तथा विद्यालयमा अनुशासन र आचरणको पालना तथा सबैप्रति नम्र व्यवहार प्रदर्शन गर्न	अवलोकन				
अभिभावकको दस्तखत शिक्षकको दस्तखत मिति :	विद्यार्थीले प्राप्त गरेको उपलब्धिस्तरको अङ्कको जोड उपलब्धि प्रतिशत				

४. स्थानीय पेसा, व्यवसाय र प्रविधि

सिकाइ उपलब्धि	मूल्याङ्कनको साधन	नियमित पढाइपछिको मूल्याङ्कन		थप सहायतापछिको मूल्याङ्कन	
		मिति	अङ्कन	मिति	अङ्कन
१. आफ्नो अभिभावकले गर्ने पेसा तथा व्यवसायको नाम बताउन	प्रश्नोत्तर				
२. आफ्नो घरमा वर्षभरिमा उत्पादन हुने बालीनालीको नाम बताउन	प्रश्नोत्तर				
३. घरमा प्रयोग हुने तरकारी, अन्नबाली, नगदेवाली, फलफूलको जानकारी दिन	प्रश्नोत्तर				
४. स्थानीय स्तरमा उत्पादन हुने तरकारी, अन्नबाली, नगदेवाली, फलफूल बालीको चिनारी दिन	अवलोकन, प्रश्नोत्तर				
५. घरमा उत्पादित वस्तु बिक्री गर्ने स्थान बताउन	अवलोकन, प्रश्नोत्तर				
६. आफ्नो घर र छरछिमेकमा प्रयोग हुने स्थानीय प्रविधिहरूको पहिचान गर्न	अवलोकन, प्रश्नोत्तर				
७. स्थानीय प्रविधिबाट निर्मित घरेलु सामग्रीहरूको चिनारी दिन	अवलोकन, प्रश्नोत्तर				
अभिभावकको दस्तखत शिक्षकको दस्तखत मिति :	विद्यार्थीले प्राप्त गरेको उपलब्धिस्तरको अङ्कको जोड उपलब्धि प्रतिशत				

५. हाम्रो वातावरण

सिकाइ उपलब्धि	मूल्याङ्कनको साधन	नियमित पढाइपछिको मूल्याङ्कन		थप सहायतापछिको मूल्याङ्कन	
		मिति	अङ्कन	मिति	अङ्कन
१. घर तथा स्थानीय स्तरमा पालिने घरपालुवा जनावरहरूको नाम बताउन	प्रश्नोत्तर				
२. घर तथा विद्यालयको बाल बगैँचामा भएका विरुवाहरूको नाम बताउन र चिनारी दिन	प्रश्नोत्तर र अवलोकन				
३. स्थानीय क्षेत्रमा पाइने बोटविरुवाहरूको नाम बताउन	प्रश्नोत्तर				
४. घर तथा विद्यालयमा गरिने वृक्षरोपणमा सहयोग गर्न	अवलोकन				
५. घर तथा विद्यालयमा भएका बोटविरुवाको सरक्षणमा सहयोग गर्न	अवलोकन				
६. फूलबारी तथा बोटविरुवाहरूको हेरचाह गर्ने कार्यमा सहयोग गर्न	अवलोकन				
७. स्थानीय क्षेत्रमा भएका पानीका स्रोतहरूको नाम बताउन	प्रश्नोत्तर				
८. व्यक्तिगत, घर, आँगन, विद्यालय, वरिपरिको वातावरणको सरसफाईमा सहयोग गर्न	अवलोकन				
९. फोहोरमैलाको पहिचान गर्न	प्रश्नोत्तर र अवलोकन				
अभिभावकको दस्तखत शिक्षकको दस्तखत मिति :	विद्यार्थीले प्राप्त गरेको उपलब्धिस्तरको अङ्कको जोड उपलब्धि प्रतिशत				

६. दुर्घटना र विपद् व्यवस्थापन

सिकाइ उपलब्धि	मूल्याङ्कनको साधन	नियमित पढाइपछिको मूल्याङ्कन		थप सहायतापछिको मूल्याङ्कन	
		मिति	अङ्कन	मिति	अङ्कन
१. घर तथा गाउँटोल वरपर घट्न सक्ने दुर्घटनाहरूको पहिचान गर्न	प्रश्नोत्तर र अवलोकन				
२. सडकमा हुन सक्ने दुर्घटनाहरूको पहिचान गर्न र सजगता अपनाउन	प्रश्नोत्तर र अवलोकन				
३. विद्यालयमा हुने दुर्घटनाहरूको पहिचान गर्न र सजगता अपनाउन	प्रश्नोत्तर र अवलोकन				
अभिभावकको दस्तखत शिक्षकको दस्तखत मिति :	विद्यार्थीले प्राप्त गरेको उपलब्धिस्तरको अङ्कको जोड उपलब्धि प्रतिशत				

७. हाम्रा व्यक्तित्व, असल बानी व्यवहार र सामाजिक संस्था

सिकाइ उपलब्धि	मूल्याङ्कनको साधन	नियमित पढाइपछिको मूल्याङ्कन		थप सहायतापछिको मूल्याङ्कन	
		मिति	अङ्कन	मिति	अङ्कन
१. असल र चरित्रवान हुनका लागि आवश्यक पर्ने स्वभावहरू पहिचान गर्न	प्रश्नोत्तर र अवलोकन				
२. सबैको प्रिय हुनका लागि आवश्यक पर्ने स्वभावहरूको पहिचान गर्न	प्रश्नोत्तर र अवलोकन				
३. असल एवम् मन पर्ने मानिसहरूका बानी व्यवहार अवलम्बन गर्न	प्रश्नोत्तर र अवलोकन				
४. आफ्नो टोल तथा समुदायको नेतृत्व गर्ने अग्रज व्यक्तित्वहरूको पहिचान गर्न	प्रश्नोत्तर र अवलोकन				
अभिभावकको दस्तखत शिक्षकको दस्तखत मिति :	विद्यार्थीले प्राप्त गरेको उपलब्धिस्तरको अङ्कको जोड				
	उपलब्धि प्रतिशत				

अनुसूची २

कक्षा २ को मूल्याङ्कन अभिलेखीकरण फाराम

कक्षा : १२

विषय : स्थानीय

विद्यार्थीको नाम :

रोलनम्बर :

१. माण्डवी पहिचान

सिकाइ उपलब्धि	मूल्याङ्कनको साधन	नियमित पढाइपछिको मूल्याङ्कन		थप सहायतापछिको मूल्याङ्कन	
		मिति	अङ्कन	मिति	अङ्कन
१. आफू बस्ने वडाको वडा नं र वडा कार्यालयको ठेगाना बताउन	प्रश्नोत्तर				
२. माण्डवी गाउँपालिकाको नाम, गाउँकार्यपालिका रहेको ठेगाना र स्थापना भएको साल बताउन	प्रश्नोत्तर				
३. आफू बस्ने वडा भित्रका गाउँटोलको नाम बताउन र अवस्थिति पहिचान गर्न	प्रश्नोत्तर र अवलोकन				
४. छिमेकी विद्यालयको नाम बताउन	प्रश्नोत्तर				
५. आफ्नो वडा भित्र रहेका नदी खोला र बाटाको अवस्थिति पहिचान गर्न	प्रश्नोत्तर र अवलोकन				
अभिभावकको दस्तखत शिक्षकको दस्तखत मिति :	विद्यार्थीले प्राप्त गरेको उपलब्धिस्तरको अङ्कको जोड उपलब्धि प्रतिशत				

२. हाम्रो संस्कृति, इतिहास र पर्यटन

सिकाइ उपलब्धि	मूल्याङ्कनको साधन	नियमित पढाइपछिको मूल्याङ्कन		थप सहायतापछिको मूल्याङ्कन	
		मिति	अङ्कन	मिति	अङ्कन
१. वडा भित्रका जातजातिको विवरण दिन	प्रश्नोत्तर				
२. आफू र आफ्नो साथीले बोल्ने भाषाको जानकारी दिन	प्रश्नोत्तर				
३. वडा भित्र बोलिने भाषाहरूको चिनारी दिन	अवलोकन र प्रश्नोत्तर				
४. वडा भित्रका जातजाति ले लगाउने पोसाकहरू पहिचान गर्न	अवलोकन र प्रश्नोत्तर				
५. स्थानीय चाडपर्वको नाम र मनाउने जातीको नाम बताउन	अवलोकन				
६. स्थानीय लोकगीतको पहिचान गर्न र गाउने सामान्य अभ्यास गर्न	अवलोकन र प्रश्नोत्तर				
७. स्थानीय लोकबाजाको सामान्य परिचय दिन	प्रश्नोत्तर				
अभिभावकको दस्तखत शिक्षकको दस्तखत मिति :	विद्यार्थीले प्राप्त गरेको उपलब्धिस्तरको अङ्कको जोड उपलब्धि प्रतिशत				

३. जीवनोपयोगी सिप र मूल्य शिक्षा

सिकाइ उपलब्धि	मूल्याङ्कनको साधन	नियमित पढाइपछिको मूल्याङ्कन		थप सहायतापछिको मूल्याङ्कन	
		मिति	अङ्कन	मिति	अङ्कन
१. गुरुहरू, छिमेकी तथा साथीहरूसँग घुलमिल र आदर गर्न	अवलोकन				
२. एक आफू समा सहयोग र सम्मानको व्यवहारको प्रदर्शन गर्न	अवलोकन				
३. आफ्नो कक्षामा पढ्ने साथीहरूको नाम र ठेगाना बताउन	प्रश्नोत्तर				
४. परिवार तथा आफन्तसँग सहयोग आदानप्रदान गर्ने बानीको विकास गर्न	अवलोकन				
५. अपाङ्गताको पहिचान र सकारात्मक व्यवहार प्रदर्शन गर्न	अवलोकन				
६. आफूले जानेबुझेको कुराको सञ्चार सिपको विकास गर्न	अवलोकन				
७. असल आचरणहरूको पहिचान र पालना गर्न	अवलोकन				
अभिभावकको दस्तखत शिक्षकको दस्तखत मिति :	विद्यार्थीले प्राप्त गरेको उपलब्धिस्तरको अङ्कको जोड उपलब्धि प्रतिशत				

४. स्थानीय पेसा, व्यवसाय र प्रविधि

सिकाइ उपलब्धि	मूल्याङ्कनको साधन	नियमित पढाइपछिको मूल्याङ्कन		थप सहायतापछिको मूल्याङ्कन	
		मिति	अङ्कन	मिति	अङ्कन
१. गाउ टोलका मानिसले गर्ने पेसा र व्यवसायको सामान्य परिचय दिन	प्रश्नोत्तर				
२. स्थानीय पेशा तथा व्यवसायको महत्व बताउन	प्रश्नोत्तर				
३. खानेकुराको स्रोत (कृषिजन्य र पशुजन्य) पहिचान गर्न	प्रश्नोत्तर र अवलोकन				
४. घर तथा स्थानीय स्तरमा उत्पादन हुने तरकारी, अन्नबाली, नगदेबाली, फलफूल बालीको महत्व बताउन	प्रश्नोत्तर				
५. खेतिपातीमा प्रयोग गरिने औजारहरूको पहिचान गर्न	अवलोकन, प्रश्नोत्तर				
६. स्थानीय प्रविधिहरूको महत्व बताउन	प्रश्नोत्तर				
७. स्थानीय वस्तु (माटो, बाँस, पराल, खर तथा काठ) बाट निर्मित सामग्रीहरूको पहिचान गर्न र काम बताउन	अवलोकन, प्रश्नोत्तर				
८. दैनिक किनमेल गर्ने स्थानको नाम र सामानहरूको विवरण उल्लेख गर्न	प्रश्नोत्तर				
अभिभावकको दस्तखत शिक्षकको दस्तखत मिति :	विद्यार्थीले प्राप्त गरेको उपलब्धिस्तरको अङ्कको जोड उपलब्धि प्रतिशत				

५. हाम्रो वातावरण

सिकाइ उपलब्धि	मूल्याङ्कनको साधन	नियमित पढाइपछिको मूल्याङ्कन		थप सहायतापछिको मूल्याङ्कन	
		मिति	अङ्कन	मिति	अङ्कन
१. वडाभित्रका वनमा पाईने वन्यजन्तु र चराहरूको नाम बताउन	प्रश्नोत्तर				
२. स्थानीय क्षेत्रमा पाईने बोटबिरुवाहरूको वर्गीकरण गर्न	प्रश्नोत्तर र अवलोकन				
३. बगैँचाको परिचय दिन	प्रश्नोत्तर				
४. घर र विद्यालयमा वृक्षरोपणमा सहयोग गर्न र सहभागी हुन	अवलोकन				
५. बोटबिरुवाको संरक्षणमा सहयोग गर्न	अवलोकन				
६. वडामा भएका पानीका स्रोतहरूको परिचय दिन	प्रश्नोत्तर				
७. व्यक्तिगत, घर, आँगन, विद्यालय, वरिपरिको वातावरणको सरसफाईमा सहभागी हुन	अवलोकन				
८. वरपरको वातावरण फोहोर हुने कारणहरू पहिचान गर्न	प्रश्नोत्तर				
९. फोहोरमैलाको परिचय दिन र प्रकार (कुहिने र नकुहिने) बताउन	प्रश्नोत्तर				
अभिभावकको दस्तखत शिक्षकको दस्तखत मिति :	विद्यार्थीले प्राप्त गरेको उपलब्धिस्तरको अङ्कको जोड उपलब्धि प्रतिशत				

६. दुर्घटना र विपद् व्यवस्थापन

सिकाइ उपलब्धि	मूल्याङ्कनको साधन	नियमित पढाइपछिको मूल्याङ्कन		थप सहायतापछिको मूल्याङ्कन	
		मिति	अङ्कन	मिति	अङ्कन
१. आफू र आफ्नो समानको सुरक्षा गर्न	प्रश्नोत्तर र अवलोकन				
२. माण्डवी गाउँपालिकामा हुन सक्ने दुर्घटना तथा प्रकोपहरूको पहिचान गर्न	प्रश्नोत्तर र अवलोकन				
३. घर, टोल वरपर र विद्यालयमा हुने दुर्घटनाप्रति सजगता अपनाउन	प्रश्नोत्तर र अवलोकन				
अभिभावकको दस्तखत शिक्षकको दस्तखत मिति :	विद्यार्थीले प्राप्त गरेको उपलब्धिस्तरको अङ्कको जोड उपलब्धि प्रतिशत				

७. हाम्रा व्यक्तित्व, असल बानी व्यवहार र सामाजिक संस्था

सिकाइ उपलब्धि	मूल्याङ्कनको साधन	नियमित पढाइपछिको मूल्याङ्कन		थप सहायतापछिको मूल्याङ्कन	
		मिति	अङ्कन	मिति	अङ्कन
१. असल र चरित्रवान हुनका लागि आवश्यक पर्ने आनीबानी र स्वभावहरू अवलम्बन गर्न	प्रश्नोत्तर र अवलोकन				
२. सवैको प्रिय हुनका लागि आवश्यक पर्ने स्वभावहरू अवलम्बन गर्न	प्रश्नोत्तर र अवलोकन				
३. असल एवम् मन पर्ने मानिसहरूका बानी व्यवहार प्रदर्शन गर्न	प्रश्नोत्तर र अवलोकन				
४. स्थानीय सामाजिक संघ संस्थाको पहिचान गर्न	प्रश्नोत्तर				
अभिभावकको दस्तखत शिक्षकको दस्तखत मिति :	विद्यार्थीले प्राप्त गरेको उपलब्धिस्तरको अङ्कको जोड				
	उपलब्धि प्रतिशत				

अनुसूची ३

कक्षा ३ को मूल्याङ्कन अभिलेखीकरण फाराम

कक्षा : ३

विषय : स्थानीय

विद्यार्थीको नाम :

रोलनम्बर :

१. माण्डवी पहिचान

सिकाइ उपलब्धि	मूल्याङ्कनको साधन	नियमित पढाइपछिको मूल्याङ्कन		थप सहायतापछिको मूल्याङ्कन	
		मिति	अङ्कन	मिति	अङ्कन
		१. माण्डवी गाउँपालिकाको भौगोलिक अवस्थाको सामान्य जानकारी दिन	प्रश्नोत्तर		
२. गा.पा.को मुख्य मुख्य सडकको नाम बताउन र अवस्थिति पहिचान गर्न	प्रश्नोत्तर र अवलोकन				
३. आफू बस्ने वडाका वडा अध्यक्ष र सदस्यहरूको नाम बताउन	प्रश्नोत्तर				
४. वडा अध्यक्षले गर्ने कामको जानकारी दिन	प्रश्नोत्तर				
५. आफू बसोबास गर्ने वडा भित्रका स्वास्थ्य प्रदायक संस्थाका नाम र ठेगाना बताउन	प्रश्नोत्तर				
अभिभावकको दस्तखत शिक्षकको दस्तखत मिति :	विद्यार्थीले प्राप्त गरेको उपलब्धिस्तरको अङ्कको जोड उपलब्धि प्रतिशत				

२. हाम्रो संस्कृति, इतिहास र पर्यटन

सिकाइ उपलब्धि	मूल्याङ्कनको साधन	नियमित पढाइपछिको मूल्याङ्कन		थप सहायतापछिको मूल्याङ्कन	
		मिति	अङ्कन	मिति	अङ्कन
		१. गाउँपालिका भित्रको जातजाति हरूको विवरण दिन	प्रश्नोत्तर		
२. गा.पा.भित्र बोलिने भाषाहरूको चिनारी दिन	प्रश्नोत्तर				
३. गा.पा.भित्रका जातजातिले लगाउने पोषाक पहिचान गर्न	अवलोकन र प्रश्नोत्तर				
४. स्थानीय जातीले गर्ने (कुल पूजा) पूजाको परिचय दिन र महत्व बताउन	प्रश्नोत्तर				
५. स्थानीय लोक गीत र बालगीत गाउने अभ्यास गर्न	अवलोकन				
६. लोकवाजा बजाउने अभ्यास गर्न	अवलोकन				
७. स्थानीय लोकनृत्यको पहिचान र अभ्यास गर्न	अवलोकन				
८. सांस्कृतिक फरकपनको सम्मान गर्न	अवलोकन				
अभिभावकको दस्तखत शिक्षकको दस्तखत मिति :	विद्यार्थीले प्राप्त गरेको उपलब्धिस्तरको अङ्कको जोड उपलब्धि प्रतिशत				

३. जीवनोपयोगी सिप र मूल्य शिक्षा

सिकाइ उपलब्धि	मूल्याङ्कनको साधन	नियमित पढाइपछिको मूल्याङ्कन		थप सहायतापछिको मूल्याङ्कन	
		मिति	अङ्कन	मिति	अङ्कन
१. साथी, परिवार, गुरुहरू तथा छिमेकीहरूसँग मित्रवत् व्यवहार र आदर सत्कार गर्न	अवलोकन				
२. अपाङ्गता, असहाय तथा वृद्धवृद्धालाई सम्मान र सहयोग गर्न	अवलोकन				
३. विद्यार्थीहरूले विद्यालय तथा परिवारमा निर्वाह गर्नुपर्ने भूमिका खोजी गर्न	प्रश्नोत्तर				
४. साथी तथा आफन्तसँग सहयोग आदान प्रदान गर्ने बानीको विकास गर्न	अवलोकन				
५. घर तथा विद्यालयमा पालन गर्नुपर्ने अनुशासन, आचरण र व्यवहार पालन तथा प्रदर्शन गर्न	अवलोकन				
६. अरूप्रति दया, माया र करुणाको भाव प्रकट र विकास गर्न	अवलोकन				
७. सञ्चार सिपको अभ्यास गर्न	अवलोकन				
अभिभावकको दस्तखत शिक्षकको दस्तखत मिति :	विद्यार्थीले प्राप्त गरेको उपलब्धिस्तरको अङ्कको जोड उपलब्धि प्रतिशत				

४. स्थानीय पेसा, व्यवसाय र प्रविधि

सिकाइ उपलब्धि	मूल्याङ्कनको साधन	नियमित पढाइपछिको मूल्याङ्कन		थप सहायतापछिको मूल्याङ्कन	
		मिति	अङ्कन	मिति	अङ्कन
१. खेतीपातीमा प्रयोग हुने औजारहरूको नाम र प्रयोग तरिका बताउन	प्रश्नोत्तर				
२. घर तथा विद्यालय स्तरमा उत्पादन हुने तरकारी, अन्नबाली, नगदेबाली, फलफूल खेतीमा सहयोग गर्न	अवलोकन				
३. स्थानीय स्तरमा उत्पादन हुने मौसम अनुसारको तरकारी र फलफूल पहिचान गर्न र तिनको महत्व बताउन	प्रश्नोत्तर र अवलोकन				
४. गाँउटोलमा प्रचलित हस्तकलाका सामग्रीहरू पहिचान गन	प्रश्नोत्तर र अवलोकन				
५. गाउघरमा उत्पादित वस्तुहरू विक्री गर्ने स्थानको परिचय दिन	प्रश्नोत्तर				
६. स्थानीय प्रविधिकवाट निर्मित घरेलु सामग्रीहरूको परिचय, आवश्यकता र महत्व बताउन	प्रश्नोत्तर				
अभिभावकको दस्तखत शिक्षकको दस्तखत मिति :	विद्यार्थीले प्राप्त गरेको उपलब्धिस्तरको अङ्कको जोड उपलब्धि प्रतिशत				

५. हाम्रो वातावरण

सिकाइ उपलब्धि	मूल्याङ्कनको साधन	नियमित पढाइपछिको मूल्याङ्कन		थप सहायतापछिको मूल्याङ्कन	
		मिति	अङ्कन	मिति	अङ्कन
१. गाउँपालिका क्षेत्र भित्रका वनमा पाइने वन्यजन्तु र चराहरूको पहिचान गर्न	अवलोकन				
२. स्थानीय बोटबिरुवाहरूको परिचय दिन	प्रश्नोत्तर				
३. स्थानीय बोटबिरुवाको महत्व तथा उपयोग बताउन	प्रश्नोत्तर				
४. विद्यालयमा बगैँचाको आवश्यकता र महत्व बताउन	अवलोकन				
५. घर र विद्यालयमा बाल बगैँचाको निर्माणमा सहयोग र हेरचाह गर्न	अवलोकन				
६. घर र विद्यालयमा पानीका स्रोतहरूको उपयोग गर्ने तरिका र सदुपयोग गर्न	अवलोकन				
७. फोहोरमैला व्यवस्थापनको परिचय दिन	प्रश्नोत्तर				
८. विद्यालयमा फोहोरमैलाको वर्गीकरण र व्यवस्थापन (कुहिने, नकुहिने र तरल) गर्न	प्रश्नोत्तर				
९. व्यक्तिगत सामग्रीको हिफाजत र सरसफाइको परिचय र अभ्यास गर्न	प्रश्नोत्तर र अवलोकन				
१०. घर, छरछिमेक, विद्यालय तथा समुदायको सरसफाइमा सहभागिता जनाउन	अवलोकन				
११. वरपरको वातावरण सफा राख्ने उपायहरू पहिचान गर्न	अवलोकन				
१२. वरपरको वातावरणको सरसफाइ कार्यमा सहभागिता जनाउन	अवलोकन				
अभिभावकको दस्तखत शिक्षकको दस्तखत मिति :	विद्यार्थीले प्राप्त गरेको उपलब्धिस्तरको अङ्कको जोड उपलब्धि प्रतिशत				

६. दुर्घटना र विपद् व्यवस्थापन

सिकाइ उपलब्धि	मूल्याङ्कनको साधन	नियमित पढाइपछिको मूल्याङ्कन		थप सहायतापछिको मूल्याङ्कन	
		मिति	अङ्कन	मिति	अङ्कन
१. घर, घर वरपर र विद्यालयमा हुने दुर्घटनाबाट बच्न अपनाउनुपर्ने सावधानीहरूको जानकारी दिन र अवलम्बन गर्न	प्रश्नोत्तर र अवलोकन				
२. माण्डवी गाउँपालिका हुन सक्ने दुर्घटना तथा प्रकोपको सामान्य परिचय दिन	प्रश्नोत्तर				
३. दुर्घटन , प्रकोप र विपद्प्रति सजगता अपनाउन	प्रश्नोत्तर र अवलोकन				
अभिभावकको दस्तखत शिक्षकको दस्तखत मिति :	विद्यार्थीले प्राप्त गरेको उपलब्धिस्तरको अङ्कको जोड उपलब्धि प्रतिशत				

७. हाम्रा व्यक्तित्व, असल बानी व्यवहार र सामाजिक संस्था

सिकाइ उपलब्धि	मूल्याङ्कनको साधन	नियमित पढाइपछिको मूल्याङ्कन		थप सहायतापछिको मूल्याङ्कन	
		मिति	अङ्कन	मिति	अङ्कन
१. अरूलाई माया, आदर सम्मान गर्दा आफूलाई पनि माया, आदर र सम्मान प्राप्त हुने कुराको जानकारी दिन	प्रश्नोत्तर र अवलोकन				
२. परिवारको जिम्मेवार सदस्य हुनका लागि आवश्यक पर्ने स्वभाव र आचरणको परिचय दिन	प्रश्नोत्तर र अवलोकन				
३. असल साथीहरूका राम्रा आनीबानीको पहिचान, सम्मान र प्रशंसा र त्यस्ता आनीबानीहरूलाई आफ्नो जीवनमा प्रयोग र अनुशरण गर्न	प्रश्नोत्तर र अवलोकन				
४. स्थानीय स्तरमा कार्यरत संघसंस्थाहरूको परिचय दिन	प्रश्नोत्तर				
अभिभावकको दस्तखत शिक्षकको दस्तखत मिति :	विद्यार्थीले प्राप्त गरेको उपलब्धिस्तरको अङ्कको जोड				
	उपलब्धि प्रतिशत				

(ख) कक्षा ४ - ट मा विद्यार्थी मूल्याङ्कन

पाठ्यक्रमले अपेक्षा गरेका सक्षमता र सिकाइ उपलब्धि हासिल भए नभएको सुनिश्चित गर्न निर्माणात्मक र निर्णयात्मक दुवै सिस्मका मूल्याङ्कन गरिनेछ। निर्माणात्मक मूल्यमान्यताको मुख्य उद्देश्य निरन्तर मूल्याङ्कन र पृष्ठपोषणका माध्यमबाट विद्यार्थीको सिकाइमा सुधार गर्नु हो। सिकाइका लागि गरिने यस्तो निर्माणात्मक मूल्याङ्कन शिक्षण सिकाइ प्रक्रियाको अभिन्न अङ्गका रूपमा रहनु पर्दछ। निर्माणात्मक मूल्याङ्कनमा विद्यार्थीको मूल्याङ्कनका लागि विभिन्न औपचारिक तथा अनौपचारिक तरिका प्रयोग गर्नुपर्छ। निर्माणात्मक मूल्याङ्कनमा कक्षा क्रियाकलाप, विद्यार्थीका कार्य तथा कार्यसम्पादनको अवलोकन, गृहकार्य, परियोजना कार्य, मौखिक तथा लिखित कार्य, एकाइ तथा त्रैमासिक परीक्षाहरू, स्व तथा सहपाठी मूल्याङ्कनलगायतका साधन प्रयोग गर्न सकिन्छ।

विद्यार्थी मूल्याङ्कन गर्दा मुख्य सिकाइ उपलब्धि विद्यार्थीले हासिल गरेको सिकाइ स्तरको मूल्याङ्कनका लागि विद्यार्थीका कार्य तथा समस्या समाधानको अवलोकन, मौखिक तथा लिखित प्रश्नोत्तर, कक्षा तथा एकाइ परीक्षा, व्यवहार अवलोकनलगायतका तरिका प्रयोग गर्न सकिन्छ। यसका लागि रुजूसूची, श्रेणी मापनलगायतका व्यवहार अवलोकन फारम, विभिन्न तहका सिकाइ क्षमता मापन गर्ने प्रश्नहरू, व्यवहारिक समस्यालगायत कक्षा सहभागिता, कक्षा कार्य, गृहकार्य, परियोजना कार्य, प्रयोगात्मक कार्य आदिमा विद्यार्थीको सहभागिता र उपलब्धिका विषयमा शिक्षकको अभिलेख वा नोट आदि मुख्य सिकाइ उपलब्धिमा विद्यार्थीको सिकाइ स्तर मूल्याङ्कन गर्न प्रयोग हुनसक्ने साधनहरू हुन्। यस्तो मूल्याङ्कन विषयवस्तुको प्रत्येक क्षेत्र वा एकाइको सिकाइपश्चात् गरी सो क्षेत्र वा एकाइअन्तर्गतका मुख्य सिकाइ उपलब्धिमा विद्यार्थीको सिकाइ स्तर परीक्षण विभिन्न साधनहरूको प्रयोगबाट गर्नुपर्छ। यसरी सिकाइ उपलब्धि परीक्षण गर्दा विद्यार्थीले न्यूनतम सिकाइ स्तर हासिल गरेको नपाइएमा सुधारात्मक सिकाइको अवसर प्रदान गरी पुनः परीक्षण गरी न्यूनतम सिकाइस्तर सुनिश्चित गरी थप वा माथिल्लो स्तरको सिकाइको अवसर प्रदान गर्नुपर्दछ। पटकपटकको सुधारात्मक सिकाइ पश्चात पनि न्यूनतम स्तरको सिकाइ स्तर हासिल गर्न नसक्ने विद्यार्थीका लागि उपचारात्मक सिकाइको योजना निर्माण गरी त्यस्ता विद्यार्थीलाई सहयोग गर्नु पर्दछ।

(अ) आन्तरिक मूल्याङ्कन

आन्तरिक मूल्याङ्कनको अङ्कको निश्चित भार आन्तरिक मूल्याङ्कनका रूपमा अभिलेखित गर्नुपर्छ। यसका लागि आन्तरिक मूल्याङ्कनलाई अभिलेखित गरी प्रत्येक विद्यार्थीको कार्यसञ्चयिका (Portfolio) व्यवस्थित गरी राख्नुपर्छ। यस्तो अभिलेखका आधारमा निम्नलिखित पक्षमा तोकिएअनुसारको भारको अङ्क आन्तरिक मूल्याङ्कनका रूपमा समावेश गरिने छ :

सि.नं.	मूल्याङ्कनका पक्ष	अङ्क भार
१	सहभागिता	४
२	प्रयोगात्मक/परियोजना	३६
	(क) प्रयोगात्मक तथा परियोजना कार्यको तयारी (योजना)	६
	(ख) प्रयोगात्मक तथा परियोजना कार्य सञ्चालन र प्रतिवेदन/चार्ट तयारी/चित्र/तालिका तयारी र अभिलेखीकरण	२०
	(ग) परियोजना कार्य तथा प्रयोगात्मक कार्यको प्रतिवेदन प्रस्तुतीकरण	६
	(घ) अन्तर्वार्ता	४
३	त्रैमासिक परीक्षा	१०
	जम्मा	५०

निर्णयात्मक मूल्याङ्कनको कुल भारको ५० प्रतिशत आन्तरिक मूल्याङ्कनका रूपमा निर्माणात्मक मूल्याङ्कनबाट समावेश गरिनेछ भने अन्तिम परीक्षाबाट बाँकी ५० प्रतिशत अङ्क समावेश गरिनेछ।

द्रष्टव्य :

- सहभागिताअन्तर्गत उपस्थिति तथा सिकाइमा सहभागिता र सक्रियता पर्दछन्।
- आन्तरिक मूल्याङ्कन तोकिएको भारमा नै गर्नुपर्ने छ। उक्त भारअनुसार नै अक्षराङ्कन पद्धतिअनुसार विद्यार्थीलाई नतिजाको ग्रेडसिट दिन सकिने छ।
- त्रैमासिक परीक्षालाई ५० प्रतिशत अङ्कभारमा सञ्चालन गरी तोकिएको १० प्रतिशत अङ्कभारमा रूपान्तरण गर्नुपर्ने छ।

- त्रैमासिक परीक्षामा सुरु देखि पठनपाठन भएका सबै पाठ तथा एकाइबाट बाह्य परीक्षाको विशिष्टीकरण तालिकालाई आधार मानेर प्रश्न निर्माण गरी परीक्षा सञ्चालन गर्नुपर्ने छ ।
- एक शैक्षिक सत्रमा दुईओटा त्रैमासिक परीक्षा सञ्चालन गर्नुपर्ने छ । उक्त परीक्षाको नतिजालाई निर्णयात्मक मूल्याङ्कनमा समावेश गर्नुपर्ने छ ।
- वार्षिक रूपमा विद्यार्थीलाई ग्रेड सिट प्रदान गर्दा आन्तरिक मूल्याङ्कनको ५० प्रतिशत अङ्कभार (सहभागिता ४, परियोजना कार्य, प्रयोगात्मक कार्य ३६, त्रैमासिक परीक्षा १०) को छुट्टै ग्रेड तथा बाह्य परीक्षाको ५० अङ्कभारको छुट्टै ग्रेड कायम गरी आन्तरिक र बाह्य मूल्याङ्कन दुवैको औसत ग्रेड पोइन्ट (Grade Point Average-GPA) कायम हुने गरी ग्रेड सिट तयार गर्नुपर्ने छ ।

विद्यार्थी मूल्याङ्कन गर्दा शिक्षकले अपाङ्गता भएका र विशेष सिकाइ आवश्यकता भएका विद्यार्थीहरूका लागि उपयुक्त हुने मूल्याङ्कन प्रक्रिया अपनाउनुपर्ने छ । विशेष आवश्यकता भएका विद्यार्थीको मूल्याङ्कन गर्दा आवश्यकताअनुसार दृश्य तथा ठुला मुद्रित सामग्री, स्पर्शात्मक सामग्रीलगायतको उपयोग गर्नुपर्ने छ । प्रतिक्रियामा आधारित मूल्याङ्कनका लागि उपकरण, टङ्कण, साङ्केतिक भाषा वा सङ्केत प्रयोग गर्न उत्प्रेरित गर्नुपर्ने छ । कठिन तहको अपाङ्गता भएका विद्यार्थीलाई उनीहरूको स्तर, रुचि र आवश्यकताका आधारमा समय तालिका बनाई सोअनुसार मूल्याङ्कन गर्नुपर्ने छ ।

विद्यार्थी मूल्याङ्कनको नतिजा विवरण (Grade Sheet) यसप्रकार हुने छ :

विद्यालयको नाम :

विद्यार्थीको नाम : लिङ्ग :

कक्षा : रोल नं..... जन्म मिति :

नतिजा विवरण (Grade Sheet)

क्र.सं	विषय	पाठ्य घण्टा	ग्रेड	ग्रेड पोइन्ट	अन्तिम ग्रेड	कैफियत
१	नेपाली (सैद्धान्तिक)	२.५				
	नेपाली (आन्तरिक)	२.५				
२	अङ्ग्रेजी (सैद्धान्तिक)	२.५				
	अङ्ग्रेजी (आन्तरिक)	२.५				
३	गणित (सैद्धान्तिक)	२.५				
	गणित (आन्तरिक)	२.५				
४	विज्ञान तथा प्रविधि (सैद्धान्तिक)	२.५				
	विज्ञान तथा प्रविधि (आन्तरिक)	२.५				
५	सामाजिक अध्ययन तथा मानव मूल्य शिक्षा (सैद्धान्तिक)	२.५				
	सामाजिक अध्ययन तथा मानव मूल्य शिक्षा (आन्तरिक)	२.५				
६	स्वास्थ्य, शारीरिक तथा सिर्जनात्मक कला (सैद्धान्तिक)	१.५				
	स्वास्थ्य, शारीरिक तथा सिर्जनात्मक कला (आन्तरिक)	१.५				
७	मातृभाषा वा स्थानीय विषय (सैद्धान्तिक)	२				
	मातृभाषा वा स्थानीय विषय (आन्तरिक)	२				
ग्रेड पोइन्ट औसत (Grade Point Average-GPA) =						

विषय शिक्षकको हस्ताक्षर : प्रधानाध्यापकको हस्ताक्षर :

नाम : नाम :

मिति :

(आ) आवधिक मूल्याङ्कन

निर्णयात्मक मूल्याङ्कनमा अन्तिम परीक्षाको भार ५० प्रतिशत हुनेछ । प्रत्येक परीक्षामा प्रश्न सोध्दा शैक्षिक सत्रको सुरुदेखि पढाइ भएका सबै पाठहरूबाट समेटिएको हुनुपर्नेछ । यस विषयको परीक्षामा विशेष गरेर ज्ञान र बोध, प्रयोग र उच्च दक्षतामा आधारित हुनेछन् । पाठ्यक्रमले निर्धारण गरेका उद्देश्यअनुरूप विद्यार्थीहरूले ज्ञान, सिप, अभिवृत्ति प्राप्त गरे नगरेको मूल्याङ्कन गरी त्यसको आधारमा प्रमाणीकरण गरिन्छ । अन्तिम परीक्षाको प्रश्नपत्र निर्माण गर्दा तपसिलको विशिष्टीकरण तालिकाको आधारमा गरिनेछ । यस पाठ्यक्रममा कक्षा ८ को विशिष्टीकरण तालिका विकास गरिएको छ । यसलाई आधार मानेर विद्यालयले अन्य कक्षा ४, ५, ६ र ७ को विशिष्टीकरण तालिका निर्माण गरी अन्तिम परीक्षा (५० पूर्णांकको परीक्षा) को प्रश्नपत्र बनाइ मूल्याङ्कन गर्नुपर्ने छ ।

विषयवस्तुको क्षेत्र/एकाइ र अनुमानित कार्यघण्टा (कक्षा १, २ र ३)

क्र.स.	क्षेत्र/एकाइ	अनुमानित कार्य घण्टा		
		कक्षा १	कक्षा २	कक्षा ३
१	माण्डवी पहिचान	१५	१५	१५
२	हाम्रो संस्कृति, इतिहास र पर्यटन	२०	२०	२०
३	जीवनोपयोगी सिप र मूल्य शिक्षा	२०	२०	२०
४	स्थानीय पेसा ,व्यवसाय, प्रविधि	३५	३५	३५
५	हाम्रो वातावरण	४०	४०	४०
६	दुर्घटना र विपद् व्यवस्थापन	१५	१५	१५
७	हाम्रा व्यक्तित्व, असल बानी व्यवहार र सामाजिक संस्था	१५	१५	१५
जम्मा		१६०	१६०	१६०

विषयवस्तुको क्षेत्र/एकाइ र कार्यघण्टा (कक्षा ४ र ५)

क्र.स.	क्षेत्र/एकाइ	अनुमानित कार्य घण्टा	
		कक्षा ४	कक्षा ५
१	माण्डवी पहिचान	१८	१८
२	हाम्रो संस्कृति, इतिहास र पर्यटन	१५	१५
३	जीवनोपयोगी सिप र मूल्य शिक्षा	२०	२०
४	स्थानीय पेसा ,व्यवसाय, प्रविधि	३०	३०
५	हाम्रो वातावरण	१५	१५
६	दुर्घटना र विपद् व्यवस्थापन	१०	१०
७	हाम्रा व्यक्तित्व र सामाजिक संस्था	२०	२०
जम्मा		१२८	१२८

विषयवस्तुको क्षेत्र/एकाइर अनुमानित कार्य घण्टा (कक्षा ६, ७ र ८)

क्र.स.	क्षेत्र/एकाइ	अनुमानित कार्य घण्टा		
		कक्षा ६	कक्षा ७	कक्षा ८
१	माण्डवी पहिचान	२०	२०	२०
२	हाम्रो संस्कृति, इतिहास र पर्यटन	१५	१५	१५
३	जीवनोपयोगी सिप र मूल्य शिक्षा	२०	२०	२०
४	स्थानीय पेसा ,व्यवसाय, प्रविधि	२०	२०	२०
५	हाम्रो वातावरण	३०	३०	३०
६	दुर्घटना र विपद् व्यवस्थापन	८	८	८
७	हाम्रा व्यक्तित्व र सामाजिक संस्था	१५	१५	१५
जम्मा		१२८	१२८	१२८

अनुसूची ४ विशिष्टीकरण तालिका

कक्षा ८

पूर्णाङ्क : ५० समय : २ घण्टा

प्रश्न योजना तथा अङ्कभार वितरण

एकाइ	क्षेत्र/एकाइ	पाठ्यघण्टा	पूर्णाङ्क	ज्ञान			बोध			प्रयोग			उच्चदक्षता			जम्मा प्रश्न संख्या			जम्मा अङ्कभार			जम्मा अङ्क
				अति छोटी	छोटी	लामो	अति छोटी	छोटी	लामो	अति छोटी	छोटी	लामो	अति छोटी	छोटी	लामो	अति छोटी	छोटी	लामो	अति छोटी	छोटी	लामो	
१	माण्डवी पहिचान	२०	८	१	१		१				१				२	१	१	२	२	४	८	
२	हाम्रो संस्कृति, इतिहास र पर्यटन	१५	६					१						१		१	१		२	४	६	
३	जीवनोपयोगी सिप र मूल्य शिक्षा	२०	८					१			१				१		२	१		४	४	८
४	स्थानीय पेसा, व्यवसाय, प्रविधि	२०	८		१						१	१				२	१		४	४	८	
५	हाम्रो वातावरण	३०	११	२	१		२		१	१					५	१	१	५	२	४	११	
६	दुर्घटना र विपद् व्यवस्थापन	८	३	१							१				१	१		१	२		३	
७	हाम्रा व्यक्तित्व र सामाजिक संस्था	१५	६					१					१			१	१		२	४	६	
जम्मा		१२८	५०	४	३		३	२	२	१	३	२		१	२	८	९	६	८	१८	२४	५०

प्रश्न सङ्ख्या, अङ्कभार र समय तालिका

क्र.स.	प्रश्नको प्रकार	प्रश्न सङ्ख्या	प्रति प्रश्न अङ्कभार	जम्मा अङ्कभार	समय
१	अति छोटो प्रश्न	८	१	८	२ घण्टा
२	छोटो प्रश्न	९	२	१८	
३	लामो प्रश्न	६	४	२४	
जम्मा		२३		५०	

द्रष्टव्य :

- सामान्यतया ज्ञान तहका प्रश्न २० प्रतिशत, बोध तहका प्रश्न ३० प्रतिशत, प्रयोग तहका प्रश्न ३० प्रतिशत र उच्च दक्षताका प्रश्न २० प्रतिशत हुने छन् । तर संज्ञानात्मक क्षेत्रका तहहरूभित्रसमेत ± २ हुने गरी प्रश्न निर्माण गर्न सकिने छ ।
- उच्च दक्षताअन्तर्गत विश्लेषण, मूल्याङ्कन र सिर्जना रहने गरी प्रश्न निर्माण गर्नुपर्ने छ ।

माण्डवी गाउँपालिका

माण्डवी गाउँपालिका
गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय
जस्पुर, प्यूठान
लुम्बिनी प्रदेश, नेपाल